ALEXANDRU METEA

LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ

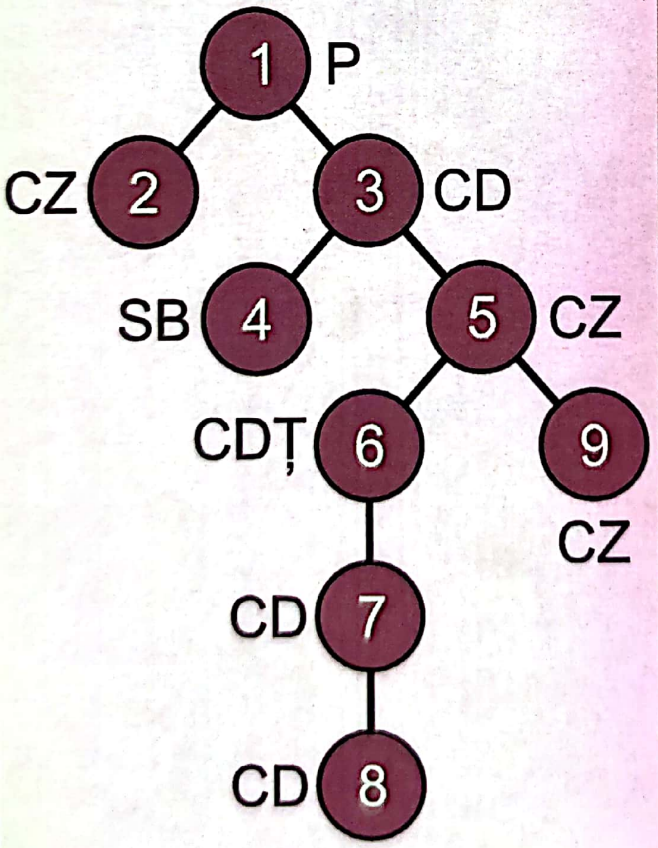

fonetică,
vocabular,
gramatică,

pentru

elevi, studenți,
învățători,
institutori,
profesori

Ediția a II-a
integral revizuită
și completată

EMIA

Scanned with OKEN Scanner

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
METEA, ALEXANDRU
Limba română actuală / Alexandru Metea, Ed. a 2-a.
-Deva: EMIA, 2010

ISBN 978-973-753-170-4

371.3:811.135.1:373.5

Tehnoredactare și coperta: Marius Leonard Olar

© 2010 by Editura EMIA
© 2010 by Alexandru Metea

Editura EMIA
Str. Mareșal Averescu, nr. 20, 330011 - DEVA
Tel / Fax 0254 230246; E-mail: office@emia.ro,
edituraemia@yahoo.com
www.emia.ro

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

ALEXANDRU METEA

LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ

fonetică, vocabular, gramatică
pentru
elevi, studenți,
învățători, institutori, profesori

Ediția a 2-a
integral revizuită și completată

Editura
EMIA

CUVÂNT ÎNAINTE

Față de *Limba română de la A la Z* (Timișoara, 1998 și 1999) și *Limba română esențială* (Timișoara, 2001 și Oradea, 2003), întâmpinate favorabil de toți recenzenții, am considerat că este necesară o îmbogățire substanțială a capitolelor de fonetică, morfologie și sintaxă, ținând seama de ediția a II-a a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic* și, respectiv, de *Gramatica limbii române*, ambele elaborate în cadrul Academiei Române și apărute în 2005, astfel încât *Limba română actuală* este prima lucrare care reflectă aceste "noutăți", prezentându-le într-un mod accesibil.

Din aceste motive au fost incluse câteva capitole noi, notate cu asterisc(*). Gruparea unor părți de propoziție și denumirile propuse de noi - cu mici modificări față de cele din *Gramatica limbii române*, II, *Enunțul*, 2005 - sugerează legătura cu funcțiile sintactice tradiționale, pentru ca elevii - în primul rând - să poată deduce cu ușurință că diferența dintre complementul direct și complementul direct secundar se datorează prezenței unui verb regent bitranzitiv, în timp ce complementul indirect și cel indirect prepozițional se deosebesc doar prin absența, respectiv prezența unei prepoziții. Aceleași argumente sunt valabile și pentru echivalentele acestora la nivelul frazei. Am adoptat o altă denumire și pentru atributul pronominal atipic așezat în fața unui verb și nu în vecinătatea unui substantiv. Construcția asemănătoare a acestui determinant al substantivului cu situațiile

Scanned with OKEN Scanner

în care complementele directe şi indirecte sunt anticipate prin forme pronominale neacentuate ne-a determinat să înlocuim denumirea improprie complement posesiv (*Gramatica limbii române*, II, *Enunţul*, 2005, p. 441-449) cu atribut pronominal anticipat, un argument în plus fiind şi faptul că acesta echivalează la nivelul frazei, întotdeauna, cu o propoziţie atributivă. Pe aceleaşi coordonate se înscrie şi „mutarea" după complementul circumstanţial de mod a celui care exprimă o comparaţie. Celelalte capitole au fost revizuite şi completate. Au fost încorporate, în mod firesc, doar acele aspecte, esenţiale, care întregesc descrierea părţilor de vorbire şi a unităţilor sintactice (categorii lexico-gramaticale, respectiv unităţi ale enunţului în *Gramatica limbii române*, I-II, 2005), întrucât tratatul academic, după cum afirmă chiar autorii săi, nu este un manual pentru profesori şi elevi.

Lucrarea este construită cu ajutorul unui algoritm original, diferit în compartimentele de morfologie şi de sintaxă, fapt care permite receptarea sistematizată a cunoştinţelor respective de către utilizatori. Elevii de gimnaziu şi de liceu pot beneficia şi de caracterul ei practic, aplicaţiile şi testele, care însoţesc fiecare capitol, fiind rezolvate în partea finală a volumului.

Cartea de faţă reprezintă ceea ce a fost în intenţia autorului: o cale de mijloc între un tratat academic, un curs universitar şi un manual pentru învăţământul preuniversitar, adică un ghid prin care elevii, studenţii, învăţătorii şi profesorii îşi pot lărgi şi totodată consolida cunoştinţele despre limba română de azi.

Rămânem îndatoraţi tuturor celor care ne vor transmite observaţiile lor pentru a putea ţine seama de ele în ediţiile viitoare.

ianuarie 2010 Prof. univ. dr. ALEXANDRU METEA

Scanned with OKEN Scanner

ABREVIERI

abs.	= absolut
Ac.	= acuzativ
acc.	= accentuat
act.	= (diateza) activă
adj.	= adjectiv, adjectival
adv.	= adverb; adverbial; (coordonare) adversativă
apoz.	= apoziție; apozițional
aprop.	= de apropiere
art.	= articol; articulat
AT	= propoziție subordonată atributivă
atr.	= atribut
atr.pron.ant.	= atribut pronominal anticipat
c.ag.	= complement de agent
C. AG.	= propoziție subordonată completivă de agent
card.	= cardinal
c.c.cdț.	= complement circumstanțial condițional
c.c.cum.	= complement circumstanțial cumulativ
C. CUMUL.	= propoziție subordonată circumstanțială cumulativă
c.c.cv.	= complement circumstanțial concesiv
c.c.cz.	= complement circumstanțial de cauză
c.c.exc.	= complement circumstanțial de excepție
c.c.instr.	= complement circumstanțial instrumental
c.c.l.	= complement circumstanțial de loc
c.c.m.	= complement circumstanțial de mod
c.c.m.comp.	= complement circumstanțial de mod comparativ
c.c.opoz.	= complement circumstanțial opozițional
c.c.rel.	= complement circumstanțial de relație

Scanned with OKEN Scanner

c.c.sc. = complement circumstanțial de scop
c.c.soc. = complement circumstanțial sociativ
c.c.t. = complement circumstanțial de timp
c.d. = complement direct
CD = propoziție subordonată completivă directă
c.d.sec. = complement direct secundar
CD SEC. = propoziție subordonată completivă directă secundară
CDȚ = propoziție subordonată circumstanțială condițională
C. EXC. = propoziție subordonată circumstanțială de excepție
c.i. = complement indirect în dativ
c.i.prep. = complement indirect prepozițional
CI = propoziție subordonată completivă indirectă
CI PREP. = propoziție subordonată completivă indirectă prepozițională
C. INSTR. = propoziție subordonată circumstanțială instrumentală
CL = propoziție subordonată circumstanțială de loc
CM = propoziție subordonată circumstanțială de mod
CM COMP. = propoziție subordonată modală comparativă
com. = comun
comp. = comparativ
concl. = (coordonare) concluzivă
conj. = conjuncție; conjunctiv
coord. = coordonare; coordonat(ă); coordonato(a)r(e)
cop. = (coordonare) copulativă
C. OPOZ. = propoziție subordonată circumstanțială opozițională
C. REL. = propoziție subordonată circumstanțială de relație
CS = propoziție subordonată circumstanțială de scop (finală)
C. SOC. = propoziție subordonată circumstanțială sociativă
CST = propoziție subordonată circumstanțială consecutivă
CT = propoziție subordonată circumstanțială de timp
CV = propoziție subordonată circumstanțială concesivă
CZ = propoziție subordonată circumstanțială de cauză
D. = dativ
dem. = demonstrativ
dep. = de depărtare
det. = determinat; determină
dezv. = dezvoltat(ă)
diat. = diateză
disj. = (coordonare) disjunctivă

Scanned with OKEN Scanner

egal.	= de egalitate
encl.	= enclitic
e.p.s.	= element predicativ suplimentar
expr.	= expresie, exprimat
f.	= formă
fem.	= feminin
G.	= genitiv
gen.	= genitival
gr.	= grad de comparație
hot.	= hotărât
i.	= incidentă
imp.	= imperfect
ind.	= indicativ
inf.	= infinitiv
infer.	= de inferioritate
int.	= interogativ
intranz.	= intranzitiv
invar.	= invariabil
înt.	= de întărire
juxt.	= (coordonare prin) juxtapunere
loc.	= locuțiune
masc.	= masculin
m.m.c.p.	= mai mult ca perfectul
n.	= neutru
N.	= nominativ
neacc.	= neaccentuat
neart.	= nearticulat
neg.	= negativ(ă)
nehot.	= nehotărât
nereg.	= neregulat
nom.	= nominal
num.	= numeral
ord.	= ordinal
P	= propoziție principală
part.	= participiu
pas.	= pasivă
p.c.	= perfectul compus
pers.	= persoană; personal

Scanned with OKEN Scanner

pl.	= plural
pos.	= posesiv
poz.	= pozitiv
PR	= propoziție subordonată predicativă
pred.	= predicat; predicativ
prep.	= prepoziție
prez.	= prezent
procl.	= proclitic
pron.	= pronume; pronominal
prop.	= propoziție
PR SUPL.	= propoziție predicativă suplimentară
p.s.	= perfectul simplu
refl.	= reflexiv(ă)
reg.	= regent; regulat
rel.	= relativ
SB	= propoziție subordonată subiectivă
sec.	= secundară
sg.	= singular
subord.	= subordonat(ă)
subst.	= substantiv; substantival
sup.	= superlativ
super.	= de superioritate
s.v.g.	= schimbarea valorii gramaticale
term.	= terminație
tranz.	= tranzitiv
V.	= vocativ
var.	= variabil
verb.	= verbal

Scanned with OKEN Scanner

FONETICA

Scanned with OKEN Scanner

SUNET. LITERĂ. ALFABET

F o n e t i c a este o ramură a lingvisticii care studiază sunetele vorbirii, adică ale limbajului articulat, specific omului, urmărind structura acustică a sunetelor, modul cum iau naştere, se combină sau se modifică.

Spre deosebire de fonetică, f o n o l o g i a, o disciplină mai nouă, face abstracţie de faptul că sunetele pot avea mai multe variante şi studiază fonemele (sunetele-tip), adică acele unităţi sonore care au funcţia de a diferenţia cuvintele între ele, aşa cum se întâmplă, de pildă, cu *m, l, r, s, t,* în seria de cuvinte *mac, lac, rac, sac, tac.*

Dominate încă de un spirit tradiţionalist, manualele şcolare păstrează însă vechea terminologie şi de aceea se folosesc *sunet* cu sensul de "fonem" şi *fonetică* cu sensul de "fonologie".

Cuvintele sunt alcătuite din silabe, iar acestea din sunete (foneme).

În scris sunetele sunt redate prin litere, care aşezate într-o anumită ordine formează a l f a b e t u l:

a A	d D	i I	m M	r R	u U	z Z
ă Ă	e E	î Î	n N	s S	v V	
â Â	f F	j J	o O	ş Ş	w W	
b B	g G	k K	p P	t T	x X	
c C	h H	l L	q Q	ţ Ţ	y Y	

Scanned with OKEN Scanner

În general litera corespunde unui sunet, ca în cuvintele *elev* (4 sunete, 4 litere) şi *casă* (4 sunete, 4 litere). Există însă numeroase situaţii care demonstrează că litera nu trebuie confundată cu sunetul (fonemul):

a) Aceeaşi literă poate nota sunete (foneme) diferite:

Literele *c* şi *g*, dacă nu sunt urmate de literele *h, e, i*, notează sunete care se rostesc ca în cuvintele *carte, acord*, respectiv *gară, ogradă* (lingviştii notează aceste sunete *k, g*).

Literele *c* şi *g*, dacă sunt urmate de literele *e, i*, pot reda sunete care se rostesc ca în cuvintele *cerb, cisternă, gem, girant* (lingviştii notează aceste sunete č, ğ, iar *e, i* sunt sunete independente) sau redau un singur sunet (deci literele *e, i* nu marchează sunete independente), după cum se poate vedea la despărţirea lor în silabe: *ceas* (o silabă), *melci* (o silabă), *geam* (o silabă), *fragi* (o silabă).

b) O singură literă poate reprezenta simultan două sunete:

Astfel litera *x* reprezintă atât grupul de sunete *ks* (ca în cuvintele *excepţie, excursie, prefix, sufix*), cât şi grupul de sunete *gz* (ca în cuvintele *examen, exemplu, exerciţiu*), pe care mulţi vorbitori îl pronunţă tot *ks*, crezând că aşa e bine.

Pentru pronunţarea corectă a cuvintelor se poate consulta *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2005 şi Alexandru Metea, Monica Huţanu, *Dicţionar ortografic esenţial* (Editura EMIA, Deva, 2008), care notează atât scrierea, cât şi pronunţarea lor corectă.

c) Grupurile de litere *ch, gh* urmate de literele *e* sau *i* reprezintă două sunete (*e, i* îşi păstrează calitatea de sunete independente) în cuvinte ca:

pachet (6 litere, 5 sunete)
chitanţă (8 litere, 7 sunete)
gheţuş (6 litere, 5 sunete)
ghindă (6 litere, 5 sunete)

Alteori aceleaşi grupuri de litere marchează un singur sunet (notat de lingvişti *k', g'*) după cum se poate remarca la despărţirea în silabe:

unchi (o silabă; 5 litere, 3 sunete)
unghi (o silabă; 5 litere, 3 sunete)

Scanned with OKEN Scanner

chiar (o silabă; 5 litere, 3 sunete)

ghiară (două silabe; 6 litere, 4 sunete).

d) Același sunet poate fi redat, în scris, prin litere diferite:

Sunetul *î* este redat în mod curent prin litera *î* la începutul ori la sfârșitul cuvântului (*început, întrebuințare, a coborî, a hotărî*) sau după prefix (*neîncetat, reîntrebuințare*) și prin litera *â* în interiorul cuvântului (*adânc, pâine, România*).

Sunetul *c* este redat prin litera *c* în *carte, curaj, acar* etc., prin litera *k* în *kaliu, kilogram, kilometru* etc., și mai rar prin litera *q* în *Qatar* (se pronunță *catar*).

Sunetul *v* este notat atât prin litera *v* în *vapor, avion, a avansa* etc., dar și prin litera *w* în *Weber, Wolf* etc.

Deși limba română are o scriere fonetică, adică scriem aproape cum vorbim, s-a putut observa că între literă și sunet (fonem) nu există întotdeauna o echivalență deplină.

Sistematizând situațiile discutate mai înainte se poate ajunge la următoarele concluzii:

1. În mod obișnuit o literă notează un singur sunet (fonem), așa cum este cazul literelor a=a (s*a*c), ă=ă (m*ă*r), â=î (Rom*â*nia), b=b (*b*ine), d=d (*d*ac), f=f (*f*oc), î=î (*î*n), j=ž (*j*ar), l=l (*l*eu), m=m (*m*oș), n=n (*n*uc), p=p (*p*om), r=r (*r*ac), s=s (*s*uc), ș=ș (*ș*arpe), t=t (*t*ren), ț=ts (*ț*ap), v=v (*v*ară), z=z (*z*onă).

2. Literele *e, i, o, u, c, g, h* au următoarele valori:

e: - vocala *e* (*e*lev, *e*ră)

- difongul *ie* (*e*l, *e*i, *e*le, *e*ste, *e*ram, *e* etc.)

- semivocala *e* în diftongi (pl*e*acă, s*e*acă) și în triftongi (b*e*au, vr*e*au)

- literă ajutătoare în combinațiile *ce, ge, che, ghe* înainte de o vocală (tă*ce*a, *ge*am, *che*amă, *ghe*ață)

i: - vocala *i* (*i*n, *i*nstitut)

- vocala *i* nesilabică la sfârșitul cuvântului când marchează înmuierea consoanei finale (lup*i*, pom*i*, chem*i*, vez*i*)

- semivocala *i* în diftongi (*i*epure, ca*i*) și triftongi (trăi*a*u, lupoa*i*că)

- literă ajutătoare în combinațiile *ci, gi, chi, ghi* înainte de o vocală (*ci*umă, *gi*uvaer, ch*i*or, gh*i*ol) sau la sfârșitul cuvântului (unch*i*, ungh*i*)

Scanned with OKEN Scanner

o: - vocala *o* (*p*om, *s*oră)
- semivocala *o* în diftongi (*s*oare) sau în triftongi (lup*o*aică)

u: - vocala *u* (*u*rs, *u*rzică)
- semivocala *u* în diftongi (lega*u*) sau în triftongi (lovea*u*)

c: - consoana *k* înainte de vocală (în afară de *e, i*) și înainte de consoană (*a*cru, *c*ravată)
- consoana č înainte de e, i (*c*eapă, *c*iur)
- consoana k' în combinația ch+e, i (*ch*el, *ch*ip)

g: - consoana *g* înainte de vocală (în afară de *e, i*) și înainte de consoană (*g*ală, *g*rav)
- consoana ǧ înainte de *e, i* (*g*est, *g*iruetă)
- consoana *g'* în combinație *gh+e, i* (*gh*em, *gh*iveci)

h: - consoana *h* (*h*arnică, *h*oră)
- literă ajutătoare în combinațiile *ch+e, i* și *gh+e, i* (ra*ch*etă, *ch*iuvetă, g*h*eretă, g*h*iocel)

Literele *k, q, w,* și *y* sunt folosite în nume proprii străine (*K*iev, *Q*atar, *W*ashington, *Y*emen) sau în neologismele cu o circulație internațională, având următoarele valori:

k: - consoana *k* înainte de vocală (afară de *e, i*) și înainte de consoană (*k*aki, *k*ripton)
- consoana *k'* înainte de *e, i* (*k*eramit, *k*ilometru)

q: - consoana *k* (*q*uasar, *q*uarc)

w: - consoana *v* (*w*agnerian, *w*att)

y: - vocala *i* (hobb*y*)
- semivocala *i* (*y*en, *y*oga)

Litera *x* notează grupul de sunete (foneme) *ks* (bo*x*, bo*x*ă, bo*x*er, ta*x*ă, ta*x*i), sau *gz* (e*x*amen, e*x*amina, e*x*aminator, e*x*emplu, e*x*ercițiu).

Scanned with OKEN Scanner

VOCALE. SEMIVOCALE. CONSOANE

După cum am văzut, cuvintele sunt alcătuite din silabe, iar acestea din sunete, pe care le notăm cu ajutorul literelor.

Sunetele articulate sunt fenomene fizice care se caracterizează prin tărie, înălțime, durată și timbru. Ele iau naștere atunci când aerul expirat din plămâni intră în vibrație și își modifică caracteristicile în funcție de obstacolele pe care le întâlnește în drumul său: laringele, coardele vocale, cavitatea bucală (limba, palatul sau cerul gurii, uvula sau omușorul, dinții și alveolele lor, buzele).

Sunetele sunt de două feluri: v o c a l e (aerul intrat în vibrație nu întâlnește niciun obstacol în timp ce parcurge laringele, coardele vocale și cavitatea bucală) și c o n s o a n e (aerul întâlnește diferite obstacole).

V o c a l e l e sunt sunete continue, deci cu o durată lungă, care se rostesc fără ajutorul altor sunete. Limba română are 7 vocale: *a, ă, e, i, î, o, u.*

În funcție de locul de articulare, de gradul de deschidere a gurii și de participarea buzelor, vocalele limbii române se clasifică astfel:

participarea buzelor / locul de articulare / gradul de deschidere a gurii	vocale nelabiale		vocale labiale
	anterioare	mediale	posterioare
închise	i	î	u
mijlocii	e	ă	o
deschise		a	

Scanned with OKEN Scanner

Unele vocale sunt **întregi**, sau **plenisone**, şi pot forma singure o silabă (*a*-cru, *e*-ra-tă, *i*-lo-gic, *o*-pe-ră, *u*-ra-gan) sau împreună cu una sau mai multe consoane (c*a*-să, spr*e*, în-c*o*-tr*o*).

Alte vocale, în anumite condiţii fonetice, pot fi **semivocale**, care nu pot să formeze singure o silabă, ci se asociază cu o vocală, alcătuind diftongi sau triftongi (vom vedea, în continuare, ce se înţelege prin diftongi şi triftongi). Dintre cele 7 vocale ale limbii române *a*, *ă*, *î* sunt întotdeauna plenisone, iar celelalte 4 vocale (*e*, *i*, *o*, *u*) pot fi atât plenisone, deci capabile să formeze singure o silabă, cât şi semivocale, după cum se poate observa din exemplele care urmează.

E - este vocală plenisonă sau silabică în cuvintele *elev* (*e*-lev), *cetate* (ce-ta-te), *prevedere* (pre-ve-de-re) şi semivocală în cuvintele *lucrează* (lu-crea-ză), *verdeaţă* (ver-dea-ţă), *vedeau* (ve-deau).

I - apare ca vocală plenisonă sau silabică în cuvintele *mină* (m*i*-nă), *plimbare* (pl*i*m-ba-re), *codri* (co-dr*i*) şi ca semivocală în cuvintele *iarnă* (*i*ar-nă), *iau* (*i*au), *măturoi* (mă-tu-ro*i*).

O - este vocală plenisonă sau silabică în cuvintele *om* (o silabă), *colonel* (co-lo-nel), *concert* (con-cert) şi semivocală în cuvintele *soare* (so*a*-re), *culoare* (cu-lo*a*-re), *aripioară* (a-ri-pio*a*-ră).

U - apare ca vocală plenisonă sau silabică în cuvintele *urs* (o silabă), *bunătate* (b*u*-nă-ta-te), *drumeţ* (dr*u*-meţ) şi ca semivocală în cuvintele *ou* (o*u*), *cadou* (ca-do*u*), *erou* (e-ro*u*), *iau* (ia*u*).

După cum s-a putut observa, **semivocalele** nu pot fi rostite singure şi de aceea ele nu pot alcătui o silabă decât împreună cu o vocală plenisonă.

Consoanele, spre deosebire de vocale, care sunt sunete continue, sunt formate mai ales din zgomote care iau naştere fie prin închiderea şi apoi deschiderea bruscă a cavităţii bucale, fie prin strâmtarea drumului pe care îl străbate aerul în vibraţie. Consoanele nu pot fi rostite singure, ci cu ajutorul unei vocale.

Limba română are 22 de consoane, pe care lingviştii le notează astfel: b, k, č, k', d, f, g, ğ, g', h, j, l, m, n, p, r, s, š, t, ts, v, z (vezi cap. *Sunet, literă, alfabet*).

Scanned with OKEN Scanner

După locul și modul de articulare, lingviștii clasifică consoanele limbii române astfel:

locul de articulare / modul de articulare			bi-labiale		labio-dentale		dentale		pre-palatale		palatale		post-palatale (velare)		laringale	
			surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore
nesonante	oclusive (explozive)		p	b			t	d			k`	g`	k	g		
	semioclusive (africate)						ţ		č	ğ						
	constrictive (fricative)				f	v	s	z	ş	j					h	
sonante	oclusive nazale			m				n								
	lichide	laterale						l								
		vibrante						r								

Scanned with OKEN Scanner

După locul și modul de articulare, lingviștii clasifică consoanele limbii române astfel:

locul de articulare / modul de articulare			bi-labiale		labio-dentale		dentale		pre-palatale		palatale		post-palatale (velare)		larin-gale	
			surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore	surde	sonore
nesonante	oclusive (explozive)		p	b			t	d			k`	g`	k	g		
	semioclusive (africate)						ţ		č	ğ						
	constrictive (fricative)				f	v	s	z	ş	j					h	
sonante	oclusive nazale			m				n								
	lichide	laterale						l								
		vibrante						r								

Scanned with OKEN Scanner

DIFTONG. TRIFTONG. HIAT

Dacă despărțim în silabe (vezi cap. *Silaba*) cuvântul *moară* (moa-ră) observăm că în prima silabă vocala *a* este precedată de semivocala *o*. Acest grup de două sunete diferite (dintre care unul este vocală, iar celălalt este semivocală), care se pronunță în aceeași silabă, se numește **diftong**.

Dacă vocala urmează după semivocală, diftongul se numește **ascendent** sau **urcător**.

Diftongii ascendenți sau urcători sunt:

- *ea*: aleargă (a-l*ea*r-gă), seară (s*ea*-ră), vedea (ve-d*ea*);
- *ia*: iarbă (*ia*r-bă), iarnă (*ia*r-nă), iască (*ia*s-că);
- *oa*: boală (b*oa*-lă), coală (c*oa*-lă), roată (r*oa*-tă);
- *ua*: acuarelă (a-c*ua*-re-lă), cucuveaua (cu-cu-vea-*ua*), ploua (plo-*ua*);
- *ie*: iepure (*ie*-pu-re), iertare (*ie*r-ta-re), piedică (p*ie*-di-că);
- *eo*: deodată (d*eo*-da-tă), deoparte (d*eo*-par-te), vreo (vr*eo*);
- *io*: iod (*io*d), iolă (*io*-lă), Iorgu (*Io*r-gu);
- *iu*: Aiud (A-*iu*d), iute (*iu*-te), studiu (stu-d*iu*);
- *uă*: nouă (no-*uă*), plouă (plo-*uă*), rouă (ro-*uă*);
- *uî*: plouând (plo-*uând*).

Dacă vocala este urmată de o semivocală, diftongul se numește diftong **coborâtor** sau **descendent**.

Diftongii descendenți sau coborâtori sunt:

- *ai*: haimana (h*ai*-ma-na), pai (p*ai*), rai (r*ai*);
- *ei*: mei (m*ei*), tei (t*ei*), suveică (su-v*ei*-că):

Scanned with OKEN Scanner

- *ii*: copii (co-p*ii*), cutii (cu-t*ii*), știi (ș*tii*);
- *ăi*: clăi (cl*ăi*), săi (s*ăi*), tigăi (ti-g*ăi*);
- *îi*: căpătâi (că-pă-t*âi*), rămâi (ră-m*âi*), mâine (m*âi*-ne);
- *oi*: mușuroi (mu-șu-ro*i*), noi (no*i*), ploi (plo*i*);
- *ui*: nimănui (ni-mă-nu*i*), pui (pu*i*), văzui (vă-zu*i*);
- *au*: august (*au*-gust), băgau (bă-g*au*), sau (s*au*);
- *eu*: antreu (an-tre*u*), corifeu (co-ri-fe*u*), leu (le*u*);
- *iu*: argintiu (ar-gin-ti*u*), fiu (fi*u*), geamgiu (geam-gi*u*);
- *ou*: bou (bo*u*), hublou (hu-blo*u*), ou (*ou*), tablou (ta-blo*u*);
- *ău*: dulău (du-l*ău*), flăcău (flă-c*ău*), tău (t*ău*);
- *îu*: frâu (fr*âu*), grâu (gr*âu*), pârâu (pâ-r*âu*).

Dacă despărțim în silabe cuvântul *vedeau* observăm că silaba a doua (deau) cuprinde în afară de vocala *a* și două semivocale: *e* și *u*.

Grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale și pronunțat în aceeași silabă se numește t r i f t o n g.

Triftongul are de obicei structura: semivocală + vocală + semivocală (se numește triftong c e n t r a t), ca în cuvintele b*eau*, vr*eau*, trăi*au*, trăi*ai*, lupo*aică* etc., în timp ce structura semivocală + semivocală + vocală (se numește triftong a s c e n d e n t sau u r c ă t o r) apare mult mai rar, ca de pildă în cuvintele l*eoarcă*, pl*eoapă*, aripi*oară*, inimi*oară*.

La despărțirea în silabe a cuvântului *poezie* (po-e-zi-e) remarcăm că vocalele alăturate *oe* și *ie* fac parte din silabe diferite (ele nu se rostesc împreună, în aceeași silabă). Acest fenomen poartă denumirea de h i a t, prin care se înțelege întâlnirea în interiorul aceluiași cuvânt a două vocale care fac parte din silabe diferite.

Vocale în hiat întâlnim și în cuvintele următoare: *aer* (*a*-er), *știință* (ști-in-ță), *alcool* (al-co-ol), *cooperativă* (co-o-pe-ra-ti-vă), *zoologie* (zo-o-lo-gi-e), *poet* (po-et), *națiune* (na-ți-*u*-ne) etc.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie.

Întrucât pronunţarea vocalelor în hiat solicită un efort suplimentar din partea vorbitorilor se observă în ultima vreme tendinţa de a rosti greşit cuvintele *zoologie, alcool, cooperativă, ştiinţă, ştiinţific, aspectuos, respectuos* prin înlăturarea uneia dintre cele două vocale în hiat (*zologie, alcol, coperativă, ştinţă, ştinţific, aspectos, respectos*). Alteori se introduce o semivocală între cele două vocale în hiat: *poet* (pronunţat greşit *poiet*), *poezie* (pronunţat greşit *poiezie*), *alee* (pronunţat greşit *aleie*), *idee* (pronunţat greşit *ideie*), *muzee* (pronunţat greşit *muzeie*), *licee* (pronunţat greşit *liceie*) etc. Ambele "soluţii" sunt incorecte.

Scanned with OKEN Scanner

ACCENTUL

Dacă despărțim în silabe cuvintele *carte* (car-te) și *scriitor* (scri-i-tor) se observă că, de fiecare dată, una dintre silabe se pronunță mai intens decât celelalte: este vorba de silabele *car*, respectiv *tor*. Această pronunțare mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei silabe dintr-un cuvânt, sau a unui cuvânt dintr-o propoziție sau frază, se numește a c c e n t.

Spre deosebire de limba franceză, unde accentul stă numai pe ultima silabă a cuvântului, și de limba maghiară, unde accentul stă întotdeauna pe prima silabă a cuvântului, limba română are accent l i b e r în sensul că el nu are un loc fix, ci poate sta:

a) pe ultima silabă a cuvântului (accent *oxiton*):
- podea (po-*deá*)
- popor (po-*pór*)
- ușor (u-*șór*)

b) pe penultima silabă a cuvântului (accent *paroxiton*):
- masă (*má*-să)
- parte (*pár*-te)
- Timișoara (Ti-mi-*șoá*-ra)

c) pe antepenultima silabă a cuvântului (accent *proparoxiton*):
- mătură (*mă*-tu-ră)
- pătură (*pă*-tu-ră)
- repede (*ré*-pe-de)

d) pe a patra sau a cincea silabă (numărată de la sfârșit spre începutul cuvântului):

Scanned with OKEN Scanner

- prepeliță (*pré*-pe-li-ță)
- nouăsprezece (*nó*-uă-spre-ze-ce).

Deși în limba română accentul este liber, se poate constata că cel mai frecvent accentuarea se face pe penultima sau pe antepenultima silabă a cuvântului.

Comparând flexiunea nominală și cea pronominală cu flexiunea verbală se observă anumite diferențe în ceea ce privește accentul.

Astfel, în cazul substantivelor, accentul rămâne fix, așa cum se vede din compararea formelor gramaticale ale cuvântului *stúdiu* (N. Ac. singular), *stúdiului* (G. D. singular), *stúdii* (N. Ac. plural), *stúdiilor* (G. D. plural), care au accentul pe prima silabă (*stú*). Locul accentului se schimbă doar în cazul unor neologisme ca *rádio - radióuri, zéro - zeróuri.*

Spre deosebire de substantive și pronume, în flexiunea verbelor constatăm frecvent că locul accentului se schimbă, adică acesta este mobil:

- aștept (aș-tépt), aștептăm (aș-tep-tắm), așteptaserăm (aș-tep-tá-se-răm).
- cânt (cắnt), cântăm (cân-tắm), cântaserăm (cân-tá-se-răm).

Fiind liber, accentul are adeseori funcția de a deosebi două cuvinte sau forme gramaticale diferite care au însă aceeași grafie.

Prima situație o ilustrăm cu perechile de cuvinte:

- ácele (pluralul substantivului *ac*) - acéle (pluralul pronumelui *aceea*);
- copíi (pluralul substantivului *copil*) - cópii (pluralul substantivului *copie*);
- compánie (subunitate militară) - companíe (tovărășie);
- coréctor (persoană) - corectór (aparat);
- diréctor (substantiv) - directór (adjectiv);
- háină (substantiv) - haínă (adjectiv);
- tórturi (pluralul substantivului *tort*) - tortúri (pluralul substantivului *tortură*);
- véselă (adjectiv) - vesélă (substantiv) etc.

Scanned with OKEN Scanner

A doua situație poate fi exemplificată prin:

- *cântă* (timpul prezent) - *cântă* (timpul perfectul simplu);
- *fúgi* (timpul prezent) - *fugí* (timpul perfectul simplu) etc.

Aceste cuvinte și forme gramaticale se numesc o m o g r a f e și nu trebuie confundate cu omonimele, care au aceeași formă, dar și aceeași structură sonoră, adică se pronunță la fel, având accentul pe aceeași silabă, ca de pildă *cásă* "locuință, clădire" și *cásă* "locul unde se fac plăți" sau *a semănă* "a însămânța" și *a semănă* "a fi asemănător".

Observație:

În limba română există și cuvinte care au doua variante de accentuare, dar accentul corect este:

- pe ultima silabă: bolnáv (bol-náv), caractér (ca-rac-tér), dușmán (duș-mán), editór (e-di-tór), fenomén (fe-no-mén), prematúr (pre-ma-túr), scrutín (scru-tín), sevér (se-vér), simból (sim-ból);
- pe penultima silabă: academíe (a-ca-de-mí-e), anatémă (a-na-té-mă), calcar (cál-car), cráter (crá-ter), frânghie (frân-ghí-e), ínvers (ín-vers), mărșav (măr-șav), neútru (ne-ú-tru), prevedére (pre-ve-dé-re), repórter (re-pór-ter), spléndid (splén-did), únic (ú-nic), vérmut (vér-mut);
- pe antepenultima silabă: ácvilă (ác-vi-lă), árșiță (ár-și-ță), áripă (á-ri-pă), butélie (bu-té-li-e), díplomă (dí-plo-mă), februárie (fe-bru-á-ri-e), fúrie (fú-ri-e), supérfluu (su-pér-flu-u), tómbolă (tóm-bo-lă);
- pe a patra silabă de la sfârșitul cuvântului: dóctoriță (dóc-to-ri-ță), gărgăriță (găr-gă-ri-ță), lápoviță (lá-po-vi-ță), răzmeriță (răz-me-ri-ță), véveriță (vé-ve-ri-ță).

În schimb, *Dicționarul ortografic, ortoepic și de punctuație* al Academiei (DOOM, ed. a II-a, 2005) admite pentru cuvintele următoare doua variante de accentuare, ambele corecte:

- acatíst - acátist, álo - aló, anafóră - anáforă, anóst - ánost, antíc - ántic, axílă - áxilă, balonzáid - balónzaid, bántu - bantú, bébe - bebé, belhíță - bélhiță, bengáli - bengalí, buldóg - búldog, cámbulă - cambúlă, candíd - cándid, cáuc - caúc, cólaps - coláps, chívot - chivót, coleá - cólea, digáma - dígama, dihór - díhor, díncoace - dincoáce, facsímil - facsimíl, fírav - firáv, gângav - gângáv,

Scanned with OKEN Scanner

haltéră - hálteră, hapciú - hápciu, hatmán - hátman, ícos - icós, íntim - intím, încotrová - încotróva (înv.), jílav - jiláv, lámpas - lampás, lectícă - léctică, loghiótat - loghiotát, lastíc - lástic (înv.), málaga - malága, mánager - manáger, măgăriță - măgăríță, mălúră - mălură, metabólă - metábolă, módem - modém, molibdén - molíbden, nándu - nandú, níscai - niscái, órdie - ordíe (înv.), osaná - osána, parápon - parapón, păstură - păstúră, pegás - pégas, penúrie - penuríe, pilótă - pilotă, picnic - picníc, políp - pólip, pónei - ponéi, precaút - precáut, primúlă - primulă, profésor - profesór, propodeútică - propodéutică, púber - pubér, réumă - reúmă(reg.); róbotă - robótă (înv.), rólfilm - rolfílm, satíră - sátiră, sinécdocă - sinecdócă, spadíce - spádice, suburbíe - subúrbie, tráfic - trafíc, tretín - trétin, véctor - vectór, vindiac - vindiác.

În cazul altor cuvinte, accentul diferențiază cuvintele o m o g r a f e, lista de la pagina 23 putând fi completată cu:

- apéndice "adaos" - apendíce "prelungire a intestinului"; áugust (subst.) - augúst (adj.); barém (subst.) - bárem (adv.), baríton "cântăreț" - baritón "instrument muzical"; diréctor (subst.) - directór (adj.); protéctor (subst.) - protectór (adj.); translátor (persoană) - translatór (aparat); vestibúl "încăpere" - vestíbul "cavitate a urechii".

Scanned with OKEN Scanner

SILABA

Dacă pronunțăm cuvântul *carte* remarcăm, fără nicio greutate, că deschidem gura de două ori, adică grupăm sunetele care alcătuiesc cuvântul în două unități: *car* și *te*. Prima unitate este alcătuită dintr-o vocală (*a*) încadrată de două consoane (*c* și *r*), iar a doua unitate cuprinde o vocală (*e*) precedată de o consoană (*t*). Procedând în același fel observăm că în cuvintele *acolo* și *oraș* prima unitate sonoră este alcătuită dintr-un singur sunet: vocala *a*, respectiv vocala *o*. Aceste unități sonore, alcătuite dintr-o vocală sau o grupare de sunete (dintre care unul este vocală) și pronunțate cu un singur efort respirator (adică cu o singură deschidere a gurii) sunt numite s i l a b e.

Cuvintele pot fi m o n o s i l a b i c e, adică alcătuite dintr-o singură silabă: *ac, bun, pic, rac, sac, unt* etc., sau p l u r i s i l a b i c e, adică alcătuite din două sau mai multe silabe: *antenă* (an-te-nă), *bine* (bi-ne), *elev* (e-lev), *geografie* (ge-o-gra-fi-e), *România* (Ro-mâ-ni-a).

După accent, silabele se clasifică în silabe a c c e n t u a t e (fiecare cuvânt are o silabă accentuată) și silabe n e a c c e n t u a t e: *bán*-că, *cár*-te, do-*rín*-ță, ghi-ci-*toá*-re etc.

După p o z i ț i a în cuvânt, silaba poate fi:

- silabă i n i ț i a l ă: *ac*-cent, *Bu*-cu-rești, *e*-xa-men etc.
- silabă m e d i a n ă: bi-*bli-o-te*-că, po-*e-zi*-e, u-*ni-ver*-sal etc.
- silabă f i n a l ă: a-*cum*, lin-gvis-ti-*că*, u-ni-ver-si-ta-*te* etc.

Silaba poate fi formată din:

a) un singur sunet (adică o vocală):
acasă (*a*-ca-să), *operă* (*o*-pe-ră);

b) mai multe sunete (dintre care unul este vocală):
cravată (*cra-va-tă*), *rezolvare* (*re-zol-va-re*);

c) două cuvinte rostite împreună:

Scanned with OKEN Scanner

Ī-am spus că ne-am distrat grozav.

d) sfârşitul unui cuvânt şi cuvântul următor:

Iat-o pe Ioana!

e) un cuvânt şi începutul cuvântului următor:

Ţi-aduci aminte?

f) sfârşitul unui cuvânt şi începutul cuvântului următor (mai ales în limbajul poetic):

În zadar striga-mpăratul ca şi leul în turbare...

(M. Eminescu, *Scrisoarea III)*

Scanned with OKEN Scanner

DESPĂRȚIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

De multe ori, când ajungem la sfârșitul rândului, constatăm că un cuvânt format din mai multe silabe trebuie segmentat astfel încât ultima parte a lui să fie scrisă în rândul următor. Această segmentare nu se poate face oricum, la întâmplare, ci trebuie să se țină seama de anumite reguli.

Reguli care se bazează pe pronunțare:

Grupurile vocalice se despart astfel:

1. **vocalele în hiat** fac parte din silabe diferite:

a-er, *a-u*-tor, po-*et*, *co-o*-pe-ra-ti-vă etc.

2. **diftongii și triftongii** fac parte din aceeași silabă:

ar-gin-t*iu*, bu-t*oi*, dum-n*ea*-ta, m*oa*-ră, ro-mâ-n*eas*-că, cu-le-g*eau*, le-*oai*-că, vo-*iau* etc.

În ceea ce privește consoanele și grupurile consonantice trebuie respectate următoarele reguli:

1. când **o consoană** este între două vocale, despărțirea se face înaintea consoanei: a-*p*ă, pe-*re*-*te*, ra-*p*id, ta-*t*ă etc.

La fel se procedează dacă înaintea consoanei se află un diftong (d*oi*-*n*ă, p*ui*-că, te-m*ei*-*n*ic) sau un triftong (cre-*ioa*-*n*e, lu-p*oai*-că).

Grupurile de litere *ch*, *gh* (urmate de *e* sau *i*) notează o singură consoană: u-re-che, un-gher.

Litera *x* notează două consoane (*ks* sau *gz*), dar sunt considerate o unitate și deci sunt tratate ca o consoană între două vocale: a-*x*i-o-mă, e-*x*a-men, e-*x*em-plu, ta-*x*i.

2. când **două consoane** apar între vocale, despărțirea se face între cele două consoane: ac-*ț*i-u-ne, or-*b*i-tor, ver-*t*i-cal etc.

Excepție: despărțirea se face în fața celor două consoane, dacă prima dintre ele este *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *p*, *t* sau *v*, iar a doua este *l* sau *r*: o-*blic*, a-*cru*, co-*dru*, a-*flu*, a-*pro*-pi-a, tea-*tru*, e-*vla*-vi-e.

Scanned with OKEN Scanner

3. când **trei consoane** apar între două vocale, despărțirea se face de obicei între prima și a doua consoană: fil-*tra*, lin-*gvist*, ob-*ștesc* etc.

Excepție: Grupurile *ct, cț,* și *pt, pț* precedate de consoane se despart. Deci dacă cele trei consoane între vocale sunt *lpt, mpt, mpț, ncș, nct, ncț, ndv, rbț, rct, rtf, stm* despărțirea se face între a doua și a treia consoană:

sculp-tor
somp-tu-os
pre-emp-ți-u-ne
sfinc-șii
punc-tu-a-ți-e
con-junc-ți-e
sand-vici
ab-sorb-ți-e
arc-tic
jert-fă
ast-ma-tic.

4. **patru sau cinci consoane** între vocale se despart între prima și a doua consoană:

con-struc-tor
mon-stru

Excepție: foarte rar despărțirea se face între a doua și a treia consoană, în cuvintele tung-sten, ang-strom, horn-blen-dă, pentru că grupurile de consoane *gst, nbl* sunt greu de pronunțat în limba română.

Până în 2005 în cazul cuvintelor formate prin compunere sau prin derivare cu prefixe și sufixe, la despărțirea în silabe trebuia să se țină seama de elementele lor constitutive.

Pentru că structura cuvintelor compuse și derivate nu este sesizabilă azi pentru toți vorbitorii, în DOOM (2005) sunt considerate corecte două variante: de-spre/des-pre, drept-unghi/drep-tunghi, port-a-vi-on/po-rta-vi-on, an-or-ga-nic/a-nor-ga-nic, dez-or-ga-ni-za/de-zor-ga-ni-za, in-ac-tiv/i-nac-tiv, in-a-pli-ca-bil/i-na-pli-ca-bil, in-e-gal/i-ne-gal, ne-spă-lat/nes-pă-lat, ne-spor-tiv/nes-por-tiv, sa-vant-lâc/sa-van-tlâc, sub-li-ni-a/su-bli-ni-a etc.

Nu se despart la capăt de rând:

- cuvintele compuse din abrevieri literale: NATO, ONU, UNESCO etc.;

Scanned with OKEN Scanner

• abrevierile unor formule curente: a.c. (anul curent), a.m. (ante meridian), p.m. (post meridian), î.e.n. (înainte de era noastră), ș.a.m.d. (și așa mai departe) etc.;

• numeralele ordinale notate prin cifre romane sau arabe: al V-lea, a 5-a etc.

• silabele inițiale sau finale formate dintr-o singură vocală (a-cru, su-i);

• prenumele abreviat de numele de familie (I. Popescu, M. Sadoveanu);

• cuvintele compuse și grupurile ortografice scrise cu cratimă, dacă locul despărțirii coincide cu locul cratimei (bun-gust, du-te);

• notațiile abreviate ca 10 km, 3 kg, art. 1 etc.

Aplicații

1. Analizați structura fonetică a cuvintelor următoare și stabiliți numărul de litere și de sunete: *agent, aspru, bucium, cărți, cinci, chenar, deputați, examen, exterior, farmec, geantă, general, gheață, ghem, ghimpe, hanorac, invincibil, însuți, meci, ochelari, senatori, tinichigiu, vechi.*

2. Despărțiți în silabe versurile următoare și analizați structura fiecărei silabe (vocală, semivocală, diftong, triftong, vocale în hiat, consoană):

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

(M. Eminescu, *La steaua*)

3. Despărțiți cuvintele următoare în silabe și arătați care sunt regulile pe care le-ați aplicat: *aeroport, bacalaureat, astru, electrotehnică, contraargument, antarctic, delincvent, funcțional, contraindicat, descoperire, preocupare, actual, națiune.*

4. Explicați de ce cuvintele următoare au fost despărțite astfel în silabe: *a-fec-tu-os, par-tid, con-trar, ma-es-tru, sim-pli, lin-gvis-ti-că, in-o-pe-rant.*

5. Folosind *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (ediția a II-a, 2005) arătați cum se accentuează corect cuvintele: *íntim* sau *intím, uníc* sau *únic, fenomén* sau *fenómen, diplómă* sau *díplomă, epócă* sau *épocă, profésor* sau *profesór.*

Scanned with OKEN Scanner

VOCABULARUL

Scanned with OKEN Scanner

STRUCTURA VOCABULARULUI

Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă formează v o c a b u l a r u l. Astfel, limba română are aproximativ 140000 de cuvinte (dacă socotim și variantele, numărul lor ajunge la aproximativ 170000 de cuvinte). Un dicționar care inventariază și explică toate cuvintele din limba română, în curs de finalizare, este *Dicționarul limbii române* (DLR), din care au apărut, până acum, literele A - D, F - I, L - Z. În 2002-2004 a apărut *Micul dicționar academic* (MDA), în patru volume, care cuprinde toate cuvintele din DLR (aproximativ 170000), renunțându-se la citatele ilustrative.

Dicționarele destinate marelui public se opresc doar la cuvintele aflate în uz, renunțând la arhaisme, regionalisme, la termenii de strictă specialitate din domeniul științei și al tehnicii. Astfel *Dicționarul limbii române moderne* (1958) are aproape 50000 de cuvinte, *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), ediția din 1975 peste 56000 de cuvinte, iar cea din 2007 peste 70000 de cuvinte, numărul lor fiind mai redus în *Micul dicționar al limbii române* (1974) de Ana Canarache și Vasile Breban, *Dicționar școlar* (1998) de Dumitru I. Hâncu sau *Dicționarul limbii române pentru elevi* (1983), coordonat de Luiza și Mircea Seche.

Nu toate cuvintele sunt la fel de importante, unele fiind folosite mai frecvent și de către toți vorbitorii, altele mai rar.

Din punct de vedere al frecvenței și al importanței pe care o are pentru comunicarea între vorbitorii unei limbi, vocabularul se împarte în:

a) **vocabularul fundamental** (numit și **fondul lexical principal**);

b) **masa vocabularului**.

Scanned with OKEN Scanner

Între cele două compartimente nu există graniţe exacte.

Vocabularul fundamental include numai cuvintele care denumesc noţiuni foarte importante sau stabilesc relaţii sintactice (prepoziţii şi conjuncţii) şi fără ele comunicarea nu este posibilă.

Pentru ca să facă parte din vocabularul fundamental cuvintele trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

- să denumească noţiuni fundamentale;
- să fie cunoscute de toţi vorbitorii;
- să fie folosite foarte frecvent;
- să fie vechi în limba română;
- să aibă mai multe înţelesuri (dacă denumesc noţiuni);
- să fie bază pentru cuvinte noi (prin derivare, compunere şi schimbarea valorii gramaticale), expresii şi locuţiuni.

Vocabularul fundamental (fondul principal) al limbii române cuprinde, după cum a stabilit acad. Al. Graur (*Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române,* Editura Academiei, Bucureşti, 1954), aproximativ 1500 de cuvinte. Un studiu mai nou (*Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988), elaborat de un colectiv coordonat de Marius Sala, membru al Academiei Române, are în vedere, în plus, frecvenţa şi ajunge la concluzia că numărul lor este mult mai mare (2581 de cuvinte).

Astfel *om* denumeşte o noţiune importantă şi este un cuvânt foarte vechi, moştenit din limba latină; din el s-au creat prin derivare, de la forma de singular: *omuşor* (cu sufixul *-uşor*), *omuleţ* (cu sufixul *-uleţ*), *neom* (cu prefixul *ne-*), iar de la forma de plural: *omenesc* (cu sufixul *-esc*), *omenie* (cu sufixul *-ie*), *a omeni* (cu sufixul *-i*), *omeneşte* (cu sufixul *-eşte*), *omenire* (cu sufixul *-ire*) şi altele. Acest cuvânt intră şi în structura a numeroase expresii şi locuţiuni ca: *om cu om, de la om la om, din om în om, a fi la mintea omului, nu-i picior de om, un om şi jumătate, a face (pe cineva) om, a se face om* etc.

Mână denumeşte o parte a corpului omenesc şi este un cuvânt foarte vechi, moştenit din limba latină. Din el s-au format derivatele *mânuţă* (cu sufixul *-uţă*), *mânuşoară* (cu sufixul *-uşoară*), *mănuşă* (cu sufixul *-uşă*), *a mânui* (cu sufixul *-ui*), cuvântul compus *îndemână* de la care au fost create *îndemânatic* (cu sufixul *-atic*), *îndemânare* (cu sufixul *-are*). Acest cuvânt apare şi în numeroase expresii şi locuţiuni, dintre care amintim: *o mână (de oameni), mână în mână,*

Scanned with OKEN Scanner

mână de la mână, a fi pe mâna cuiva, a da pe mână, a pune mâna, a avea mână, a fi în mână, a nu da vrabia din mână.

Buză denumește, de asemenea, o parte a corpului, este un cuvânt vechi, păstrat din limba traco-dacilor, și are următoarele derivate: *buzișoară* (cu sufixul *-işoară*), *buzoaie* (cu sufixul *-oaie*), *buzat* (cu sufixul *-at*) și apare în expresii ca: *a rămâne cu buzele umflate, a-și mușca buzele (de necaz), a se linge pe buze, a se șterge pe buze, a-i crăpa buza după ceva, a lăsa buza în jos* etc.

Cuvintele care aparțin vocabularului fundamental denumesc:

• obiectele cele mai uzuale: *ac, ață, car, ceas, cerc, ciocan, cleşte, cojoc, cui, cuțit, furcă, lacăt, lingură, lopată, masă, maşină, moară, motor, oală, pat, plug, potcoavă, puşcă, radio, roată, sapă, scară, scaun, şurub, topor, vas* etc.;

• acțiunile și stările cele mai importante: *a alerga, a avea, a bea, a cădea, a certa, a culege, a cumpăra, a curge, a dormi, a dovedi, a face, a fi, a hrăni, a ieşi, a intra, a iubi, a îmbrăca, a încălța, a începe, a închide, a învăța, a judeca, a lua, a lucra, a lumina, a mirosi, a mânca, a naşte, a odihni, a paşte, a păți, a pierde, a răspunde, a ridica, a supăra, a se teme, a trăsni, a ustura, a veni, a vinde* etc.;

• părțile corpului omenesc: *barbă, braț, burtă, buză, cap, coastă, cot, deget, dinte, esofag, ficat, gât, gură, intestin, limbă, măsea, nas, ochi, os, palmă, păr, picior, piele, piept, pumn, sânge, spate, trup, umăr, unghie, ureche* etc.;

• animale, păsări și insecte: *albină, berbec, bou, broască, cal, capră, câine, cocoş, cuc, găină, gâscă, iapă, iepure, lup, măgar, miel, mânz, muscă, oaie, peşte, porc, rață, şarpe, şoarece, țap, țânțar, țipar, urs, vacă, vidră, viței, vulpe, vultur* etc.

• arbori și fructe: *alună, brad, cireş, copac, fag, măr, păr, nuc, stejar, tei, vişin* etc.

• însușiri: *adânc, amar, blând, cărunt, comun, crud, curat, drag, drept, fierbinte, frumos, gras, gros, lacom, liber, mărunt, mic, mult, mut, plin, putred, rar, sărac, scump, social, stâng, subțire, ticălos, tâmpit, tânăr, țeapăn, uşor, vesel, voinic, vrednic* etc.

• culorile cele mai importante: *alb, albastru, galben, negru, roşu, verde;*

• om, relații de familie: *babă, băiat, bărbat, bătrân, copil, fecior, femeie, fiică, fiu, frate, ginere, mamă, neam, nepot, socru, soacră, soț, tată, unchi, văr;*

Scanned with OKEN Scanner

• alimente, băuturi: *apă, brânză, carne, caș, ceapă, colac, fasole, făină, lapte, mazăre, mămăligă, miere, pâine, sare, turtă, unt, varză, zahăr* etc.;

• zilele săptămânii, anotimpurile: *luni, marți, miercuri, joi, vineri, sâmbătă, duminică, iarnă, primăvară, vară, toamnă.*

Tot din vocabularul fundamental (de bază) mai fac parte:

• pronume: *acel, acest, alt, ăst, care, ce, cine, el, eu, mă, meu, nimeni, nimic, noi, nostru, nouă, o, său, se, tău, tu, voi, vostru;*

• numerale: *un (o), doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece, sută, mie;*

• adverbe: *acolo, acum, aici, atât, ba, bine, chiar, când, cât, cum, da, înainte, înapoi, înăuntru, mai, mâine, nu, parcă, sus, tot, totuși, unde;*

• prepoziții: *a, către, cu, de, din, după, fără, în, între, întru, la, pe, pentru, până, prin, spre, sub* etc.;

• conjuncții: *că, căci, ci, dacă, dar, de, deci, deși, iar, încât, însă, ori, sau, să, și* etc.;

• interjecții: *hai, iacă, na, zău.*

Masa vocabularului cuprinde celelalte cuvinte, mai puțin importante. Aici se încadrează:

• a r h a i s m e l e, adică cuvintele care au ieșit din uz: *agă, arnăut, bir, căminar, firman, hatman, pașă, polcovnic, spătar* etc.

Pentru alte arhaisme puteți consulta *Dicționar de arhaisme și regionalisme* de Gh. Bulgăr și Gh. Constantinescu-Dobridor (Ed. Seculum I. O., București, 2000).

• n e o l o g i s m e l e (cuvinte împrumutate recent): *abataj, abonament, acostament, a acumula, acvariu, anvelopă, asfalt, bacalaureat, baterie, bec, cadran, calorifer, decan, a decanta, decor, defileu, definiție, echipaj, ecran, embargo, far, fermoar, general, hol, ideal, ilustrație, impozit, independență, lentilă, lexicon, lichid, magnet, manetă, nișă, nivel, nord, oficiu, olimpiadă, paravan, rampă, rată, reper, robinet, sanatoriu, schiță, sejur, sondă, talie, tarif, taxi, televizor, universitate* etc. (Vezi Florin Marcu, *Noul dicționar de neologisme*, Ed. Academiei Române, București, 1997).

• t e r m e n i i t e h n i c o-ș t i i n ț i f i c i: *complement, diateză, frază, predicat, propoziție, topică* etc. (lingvistică), *binom, catetă, cosinus, ecuație, logaritm, teoremă* etc. (matematică), *centrifug, centripet, inducție, inerție, laser, osciloscop, refracție, sincrofazotron, tranzistor* etc. (fizică), *acid, acrilat, anilină, hidroliză, ion, nitrat,*

Scanned with OKEN Scanner

polimerizare, solubil etc. (chimie), *adenom, alergie, benign, bisturiu, incizie, infarct, malign, plagă* etc. (medicină), *avocat, delincvent, jurisconsult, procuror, tribunal, uzufruct* (drept) etc. Sunt termeni tehnici cuvintele cu care denumim unelte, dispozitive, mașini și piesele lor componente, procese de fabricație etc. Astfel, în industria de automobile se folosesc cuvinte ca *acumulator, alternator, ambreiaj, habitaclu, jantă, filtru (de benzină, de aer), bobină de inducție, bloc motor, pompă (de apă, de benzină, de ulei), rezervor de benzină* etc.

• r e g i o n a l i s m e l e (cuvinte folosite pe o arie geografică restrânsă): *păpușoi, buhai, ciubote, colțuni* etc. (Moldova), *arină, amu, bolund, cătană, clop, cocon, a custa, pălincă, a țâpuri* etc. (Transilvania), *bumb, cotarcă, lubeniță, a molări, mozi, spais, strimf* etc. (Banat) etc.

• c u v i n t e l e a r g o t i c e (cuvinte folosite de grupuri sociale restrânse pentru a nu fi înțelese de cei din jur): *diriga* (diriginta), *casu* (casetofonul), *profu* (profesorul) în limbajul elevilor, *a ciordi, a mangli, a umfla, a șparli* (a fura), *lovele, mălai* (bani), *bișnițar* (gheșeftar), *mititica, pârnaie, universitate, zdup* (închisoare) în limbajul răufăcătorilor, golanilor etc.

Până acum au apărut: *Dicționar de argou al limbii române* de Nina Croitoru Bobârniche (Editura Arnina, Slobozia, 1996), *Dicționar de argou și expresii familiare ale limbii române* de Anca și George Volceanov (Editura Livpres, București, 1998), *Dicționar de argou și termeni colocviali ai limbii române* de Dan Dumitrescu (Editura Teora, București, 2000).

• t e r m e n i i d e j a r g o n (cuvinte folosite pentru a afișa o pretinsă superioritate socială sau culturală): *bonjur, bonsoar, darling, madam, mersi* etc.

Un alt criteriu este cel e t i m o l o g i c, adică după origine:

• cuvintele cele mai importante sunt **moștenite din limba latină** (aproximativ 2000, ca și în celelalte limbi romanice), dintre care peste 1300 au în medie câte 7 cuvinte derivate. Sunt de origine latină cuvintele care denumesc cele mai importante acțiuni și procese omenești: *a ara, a asculta, a auzi, a bea, a câștiga, a cere, a coase, a crede, a crește, a culege, a da, a face, a fi, foame, a fugi, a lega, a lucra, a măcina, a merge, moarte, a mulge, a muri, a naște, a plânge, a pleca, a putea, a râde, a scrie, a spune, a sta, a trece, a tuși, a zice, viață* etc., părțile corpului: *cap, călcâi, deget, falcă, față, ficat, fiere, frunte, geană, genunchi, gură, măsea, mână, mustață, nară, nas, ochi,*

Scanned with OKEN Scanner

palmă, păr, picior, plămâni, pumn, sânge, sprânceană, tâmplă, umăr, ureche etc., numele de rudenie: *mamă, tată, părinți, frate, soră, socru, soacră, fiu, noră, ginere, nepot, unchi, văr, cumnat, geamăn, vitreg, nun* etc., numele anotimpurilor și ale zilelor: *iarnă, primăvara, vară, toamnă, luni, marți, miercuri, joi, vineri, sâmbătă, duminică*; numele aștrilor: *lună, soare, stea, cer, pământ* etc., numele multor animale domestice și sălbatice: *bou, cal, capră, cățea, câine, găină, miel, oaie, porc, scroafă, taur, vacă, vițel; iepure, lup, urs, vulpe, vultur* etc., casa și obiectele din ea și din jurul ei: *casă, fereastră, perete, treaptă, ușă; cheie, cuptor, masă, scaun; ac, cuțit, lingură, oală, vas; curte, fântână, poartă, puț; car, furcă, jug, sapă, seceră, secure* etc., mâncăruri și băuturi: *carne, caș, cârnat, făină, miere, osânză, ou, pâine, plăcintă, sare, unt; apă, lapte, moare, must, vin, zeamă; merinde, ospăț* etc., instrumente gramaticale (prepoziții și conjuncții): *a, cu, de, după, fără, în, la, pe, până; că, însă, nici, să, și; când, cât, cum, unde* etc.

• **cuvinte păstrate din limba traco-dacilor** (ele formează substratul lexicului românesc și numărul lor este de aproximativ 100). Ele denumesc acțiuni: *a băga, a bucura, a curma, a mișca, a mușca, a răbda*; părțile corpului: *burtă, buză, ceafă, grumaz, gușă, rânză*; omul și familia: *băiat, copil, ghiuj, moș*; obiecte: *brâu, căciulă, fluier*; creșterea animalelor: *baci, brânză, burduf, cârlan, măgar, mânz, murg, rață, stână, strungă, țap, țarc, urdă, zer*; faună: *cioară, melc, pupăză, șopârlă, viezure*; floră: *brad, brusture, copac, curpen, ghimpe, gorun, mazăre, mugur, scai, sâmbure, zârnă*; diverse: *abur, cătun, colibă, doină, gard, grunz, scrum, vatră, zgardă* etc.

Acestor elemente lexicale din stratul latin și din substratul autohton, esențiale, în măsură diferită, pentru structura și individualitatea limbii române, li s-au adăugat cuvintele împrumutate, de origine diversă și din perioade diferite:

• **cuvinte împrumutate din limba slavă veche;** ele denumesc: acțiuni și procese omenești: *a dovedi, a grăi, a greși, a iubi, a munci, a obosi, a odihni, a omorî, a opri, a păzi, a plăti, a privi, a sădi, a sfârși, a spori, a topi, a trăi* etc.; părțile corpului: *gât, gleznă, obraz, pleoapă, stomac, trup* etc.; casa, obiectele din ea și din jurul ei: *blid, clește, clopot, coteț, grajd, lopată, plug, pod, prag, stâlp, toiag, topor, vadră, zid* etc.; hrană și îmbrăcăminte: *colac, drojdie, pită, oțet, slănină, ulei* etc.; *cojoc, haină, obială* etc.; înrudirea: *babă, maică, nene, nevastă, rudă* etc.; însușiri: *bogat, bolnav, drag, gol, iute, lacom, mândru, prost, sărac, slab, știrb, treaz, vesel* etc.; natură: *deal,*

Scanned with OKEN Scanner

dumbravă, gârlă, luncă, nisip, omăt, poiană, potop, praf, zăpadă etc.; faună și floră: *bivol, cocoș, gâscă, lebădă, păstrăv, rac, știucă, veveriță, vrabie* etc.; *bob, castravete, hrean, mac, morcov* etc.; agricultură: *brazdă, căpiță, claie, ogor, pleavă, plug, pogon, snop* etc.; diverse: *leac, muncă, necaz, obicei, prieten, treabă, veste, vorbă, zvon* etc.

Mai târziu au fost **împrumutate din bulgară:** *biban, boleșniță, bujor, gâlceavă, gârbov, gârlă, hapca, horă, jeg, pelin, pleșuv* etc., din **ucraineană:** *borș, bubă, calic, harbuz, horn, hrib, hrubă* etc., din **poloneză:** *jaf, pofidă, poleac, povață, zlot* etc. și din **sârbocroată:** *baș, bic, casap, cocie, lubeniță, ortac, răchie, snagă, uică* etc. Contactul cu slavii a dat naștere influenței celei mai puternice care s-a exercitat asupra limbii române înainte de epoca modernă.

• **cuvinte împrumutate din limba maghiară.** Ele denumesc acțiuni: *a altoi, a bănui, a birui. a bizui, a cheltui, a chibzui, a îngădui, a locui, a tăgădui* etc.; obiecte: *bundă, cizmă, dric, ham, lacăt* etc.; meserii: *lăcătuș, marfă, meșter, meșteșug* etc.; relații sociale: *bir, chezaș, hotar, neam, oraș, pârcălab, răzeș* etc.; faună: *copoi, hârciog, șalău, șoim, uliu* etc.; diverse: *bâlci, belșug, chin, chip, fel, gând, gingaș, iz, pildă, seamă* etc.

• **cuvinte împrumutate din limba greacă:** *a amăgi, biserică, blestem, a boteza, carte, ciutură, a cuteza, drac, farmec, gutui, înger, a mângâia, mesteacăn, preot* etc. (provin din greaca veche prin intermediul limbii latine), *a agonisi, arvună, cort, folos, flamură, mătase, mânie, omidă, prisos, scară, stol, a urgisi* etc. (din epoca bizantină), *a aerisi, agale, agramat, alandala, anapoda, a catadixi, a categorisi, conopidă, a dichisi, fidea, a economisi, a irosi, ifos, igrasie, ipocrizie, lefter, magazie, molimă, a molipsi, mutră, nostim, orfan, a plictisi, politicos, prosop, saltea, tifos, zodie* etc. (din greaca modernă).

• **cuvinte împrumutate din limba turcă veche:** *baltag, capcană, catâr, cazan, chior, cioban, dușman, murdar, taman, teanc, toi, a tolăni* etc., iar **începând cu secolul al XV-lea** cuvinte care denumesc meserii, comerț, finanțe: *amanet, bidinea, cafegiu, calfă, cazangiu, cazma, cântar, chibrit, dugheană, geambaș, han, hangiu, tejghea, tinichea, tinichigiu, toptan, zahana* etc.; casă, gospodărie: *balama, cearșaf, cercevea, cerdac, divan, dușumea, geam, moloz, odaie, tavan* etc.; bucătărie, preparate culinare, băuturi, dulciuri: *baclava, cafea, caimac, ceaun, ciorbă, ciulama, farfurie, ghiveci, iahnie, iaurt, ibric, musaca, pastramă, pilaf, rahat, sarma, tavă, telemea, tipsie, frufanda, tutun* etc.; îmbrăcăminte: *basma, caftan, chimir, ciorap, maramă,*

Scanned with OKEN Scanner

papuc, şalvari etc.; nume de plante, fructe şi legume: *bostan, dovleac, nufăr, pătlăgea, tarhon* etc.; însuşiri: *agiamiu, fudul, lichea, peltic, pişicher, şiret, tembel, ursuz, zevzec* etc.

• **cuvinte împrumutate din limba germană veche**: *bulz, ciur, nasture, strugure, targă, a zgudui* etc. şi **din dialectele săseşti** din Transilvania şi **şvăbeşti** din Banat: *cartof, chelner, chiflă, crenvurşti, ghips, griş, grund, halbă, haltă, laibăr, lozincă, maistru, parizer, rucsac, stofă, şfanţ, şniţel, şnur, şorţ, şuncă, şvaiţer, vană* etc.

• **neologisme** (cuvinte împrumutate începând din secolul al XIX-lea) din limba latină literară, din limba franceză, din limba italiană, din limba rusă şi, în ultima perioadă, din limba engleză. (Vezi listele de cuvinte la cap. *Împrumutul*, p. 52-53)

Aplicaţii

1. Subliniaţi arhaismele cu o linie, regionalismele cu două linii, iar neologismele cu o linie ondulată:

absurd, activ, agă, aliotman, baril, biofizică, butcă, caimacan, cascadă, cioareci, ciubotă, ciubucciu, clop, complex, cucuruz, curechi, dardă, descriptiv, dijmă, dolman, emerit, eolian, fain, foraibăr, gealat, giubea, glod, goz, hatman, a hiberna, husar, ienicer, ilău, imanent, lapidar, leică, loptă, lubeniţă, mahmudea, mameluc, metropolă, musai, musaip, nectar, nefer, pălan, piparcă, piscină, postelnic, raclă, regulament, sâneaţă, spahiu, ţintirim, vizir.

2. Găsiţi, pe coloana din dreapta, sinonimele arhaismelor următoare:

caftan	ordin
firman	decret
iatagan	puşcă
iminei	acrobat
jalbă	manta
pehlivan	reclamaţie
peşcheş	colonel
polcovnic	sabie
sâneaţă	pantofi
ucaz	cadou

3. Identificaţi cuvintele argotice:

"Pârnaia era plină. Nu mai văzuse ucenicul. Toţi zulitorii Bucureştiului, şuţi, hoţi de cai, trosnitori, carditori, tâlhari de drumul mare, toată crema caramangiilor".

(Eugen Barbu, *Groapa*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Identificați cuvintele de jargon:

"Pardon... Te-oi lua, puiule... şi pe monsiu Şarlă... şi pe Loluța."

(V. Alecsandri, *Chirița în provincie*)

5. Identificați termenii ştiinţifici:

"Pentru efectuarea operaţiilor, soft-ware-ul este prevăzut cu un limbaj de programare format, în general, dintr-un set de macroin-strucţiuni sau macrocomenzi pentru dezvoltări de aplicaţii."

(Ce este şi ce vă oferă calculatorul IMB-PC)

Scanned with OKEN Scanner

ÎMBOGĂȚIREA VOCABULARULUI

De-a lungul evoluției sale limba română s-a îmbogățit permanent cu cuvinte noi. Cele mai multe dintre ele au fost create de la cuvinte care existau deja în limba română, prin derivare, compunere și schimbarea valorii gramaticale, procedee numite *mijloace interne*. Altă cale, externă, de îmbogățire a vocabularului, la fel de importantă, o constituie împrumutarea cuvintelor din alte limbi și adaptarea lor (fonetică și morfologică) la normele limbii române.

MIJLOACE INTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

1. DERIVAREA

Procedeul prin care se formează un cuvânt nou cu ajutorul sufixelor și al prefixelor se numește d e r i v a r e:

Astfel *școlar* este un cuvânt derivat din *școală* + sufixul *-ar*, în timp ce *a reciti* este un cuvânt derivat din *a citi* cu ajutorul prefixului *re-*. Alteori se folosesc concomitent atât un sufix, cât și un prefix, ceea ce se numește derivare parasintetică, ca în cazul cuvântului *a îngroșa* (prefixul *în-* + *gros* + sufixul *-a*).

Scanned with OKEN Scanner

a) DERIVAREA CU PREFIXE

Prefixul este un sunet sau un grup de sunete care se atașează în fața rădăcinii cuvântului pentru a forma un cuvânt nou.

Limba română are 86 de prefixe, dar printre cele mai frecvente sunt:

des-(dez-): a *des*califica, a *des*face, a *des*păgubi etc.
a *dez*gropa, a *dez*lega, a *dez*umfla etc.
în-(îm-): a *în*curaja, a *în*temeia, a *în*zăpezi etc.
a *îm*boboci, a *îm*pietri, a *îm*povăra etc.
ne-: *ne*apărat, *ne*omenesc, *ne*statornic etc.
răs- (răz-): *răs*copt, a *răs*cumpăra, a *răs*turna etc.
a *răz*bate, a *răz*buna, a *răz*gândi etc.
re-: *re*cunoaștere, a *re*organiza, a *re*vinde etc.

Observații:
1. Prefixul *în-* devine *îm-* când cuvântul de bază începe cu consoanele *p, b*;
2. Prefixele *des-, răs-*, devin *dez-*, respectiv *răz-*, când cuvântul de bază începe cu consoanele *b, d, g, l, m, n, r, v* sau cu o vocală.

După s e n s u l pe care îl atribuie cuvintelor formate cu ajutorul lor, prefixele sunt de mai multe feluri, dintre care amintim doar o parte:

• **prefixe privative** (cuvintele derivate au sensul "fără, lipsit de"):
des- (dez-): a *des*face, a *des*frunzi, a *dez*lega, a *dez*lipi etc.
de-: a *de*să*ra*, a *de*să*rcina*, a *de*şira, a *de*şuruba etc.
a-(an- în fața unei vocale): *a*patrid, *a*simetric, *an*alfabet, *an*organic etc.

• **prefixe negative** (cuvintele derivate exprimă ideea de negație, de absență, de opoziție):
ne-: *ne*atenție, *ne*firesc, *ne*încetat, *ne*obosit etc.
în-(îm-): *in*corect, *in*disciplină, *in*succes, *im*parțial, *im*permeabil, *im*pur etc.

• **prefixe iterative** (cuvintele derivate au sensul "repetare"):
răs- (răz-): a *răs*citi, a *răs*cumpăra, a *răz*bate, a *răz*gândi *etc.*
re-: a *re*acoperi, a *re*citi, a *re*clădi, a *re*intra etc.

Scanned with OKEN Scanner

- **prefixe care exprimă ideea de superlativ**:

arhi-: *arhi*cunoscut, *arhi*încărcat, *arhi*milionar, *arhi*plin etc.
extra-: *extra*fin, *extra*ordinar, *extra*plat, *extra*urgent etc.
hiper-: *hiper*corect, *hiper*emotiv, *hiper*sensibil, *hiper*tehnicizat etc.
ultra-: *ultra*elegant, *ultra*modern, *ultra*rapid, *ultra*scurt etc.

Observaţie:

Sunt **cuvinte compuse** termenii tehnico-ştiinţifici formaţi cu elemente de compunere, numite p r e f i x o i d e[1], care în limba de origine sunt cuvinte independente:

acvi-, acva-, aqua- ("apă"), *aden(o)-* ("glandă"), *aero-* ("avion, aviaţie"), *agro-, agri-* ("agricultură"), *algo-* ("durere"), *alo-* ("altul, diferit"), *alti-* ("înălţime, altitudine"), *ambi-* ("amândoi"), *amfi-* ("în două feluri", "de jur împrejur"), *ampelo-* ("viţă de vie"), *andr(o)-* ("bărbat"), *antrop(o)-* ("om"), *api-* ("albină"), *arhe(o)-* ("vechi"), *arteri(o)-* ("arteră"), *artro-* ("articulaţie"), *astro-* ("stea"), *atmo-* ("aer"), *audio-* ("auz"), *auri-, aureo-* ("aur"), *aut(o)-* ("însuşi, singur", "automobil, maşină"), *avi-* ("pasăre"), *axio-* ("valoare"), *bacteri(o)-* ("bacterie"), *balneo-* ("de băi, balnear"), *bar-, baro-* ("greutate", "presiune", "grav"), *bi-, bis-* ("doi, de două ori, dublu"), *biblio-* ("carte"), *brahi(o)-* ("scurt"), *bronho-* ("bronhii"), *cac(o)-* ("urât, rău, greşit"), *cali-, calo-* ("frumos"), *calori-* ("căldură"), *cardi(o)-* ("inimă"), *carto-* ("hartă, grafie, plan"), *cefal(o)-* ("cap"), *centi-* ("o sută, a suta parte"); *centri-, centro-* ("centru"), *cerebr(o)-* ("creier"), *chemo-, chimio-* ("chimie, chimic"), *chin(o)-* ("mişcare"), *cisto-* ("băşică, vezică"), *cito-* ("celulă"), *claustro-* ("loc închis"), *clepto-* ("a fura"), *climato-* ("climă"), *cloro-* ("verde"), *color(i)-* ("culoare"), *cosm(o)-* ("univers"), *cox-* ("coapsă"), *cranio-* ("craniu"), *cripto-* ("ascuns"), *crom(o)-, cromato-* ("culoare"), *cvadri-, cvadra-, cvadru-, cuadri-, quadri-* ("patru"), *cvasi-, cvazi-, cuasi-, quasi-* ("pe jumătate"), *dactil(o)-* (" deget", "în legătură cu maşina de scris"), *dec(a)-* ("zece"), *deci-* (" a zecea parte"), *defecto-* ("defect"), *dei-* ("zeu, Dumnezeu"), *delt-* ("triunghiular, în forma literei greceşti delta"), *dem(o)-* ("popor"), *demi-* ("jumătate"), *dendro-* ("arbore"), *densi-* ("densitate"),

1 O listă completă a acestor p r e f i x o i d e, în *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, *Compunerea* de Fulvia Ciobanu şi Finuţa Hasan, Editura Academiei, 1970, p. 241-260.

Scanned with OKEN Scanner

denti- ("dinte"), *deonto-* ("datorie", "uzanță"), *dermat(o)-*, *derm(o)-* ("piele"), *dextro-* ("dreapta"), *di-* ("doi"), *diali-* ("separat"), *dico-*, *diho-* ("în două părți"), *du(o)-* ("doi"), *echi-* ("egal"), *electro-*, *electri-* ("electricitate"), *embrio-* ("embrion"), *empirio-* ("experiență"), *endeca-* ("unsprezece"), *enter(o)-* ("intestin"), *entomo-* ("insectă"), *epistemo-* ("cunoaștere"), *erbi-* ("iarbă"), *eroto-* ("dragoste"), *etimo-* ("adevărat"), *etio-* ("cauză"), *etno-* ("popor"), *eu-* ("frumos, bun, bine"), *fago-* ("a mânca, a absorbi"), *faringo-* ("faringe"), *farmaco-* ("medicament"), *febri-* ("febră"), *fil(o)-* ("a iubi"), *fito-* ("plantă"), *fizio-* ("natură, înfățișare caracteristică, funcțiunile organismului"), *flebo-* ("vână"), *flori-* ("floare"), *fon(o)-* ("sunet, voce"), *foto-*, *fos-* ("lumină", "fotografie, fotografic"), *fratri-* ("frate"), *frazeo-* ("frază"), *freno-* ("minte, inteligență"), *ftizio-* ("tuberculoză"), *fulmi-* ("care se aprinde, care explodează"), *fumi-* ("fum"), *fungi-* ("ciupercă"), *gastr(o)-*, *gastero-* ("stomac"), *geo-* ("pământul, globul terestru"), *geronto-* ("bătrân, bătrânețe"), *gineco-* ("femeie"), *gir(o)-* ("cerc, rotire, rotativ"), *glacio-* ("gheață"), *glic(o)-*, *gluc(o)-*, *glicoz-*, *glucoz-* ("dulce"), *glos(o)-*, *glot(o)-* ("limbă"), *gnoseo-* ("cunoaștere"), *grafo-* ("scriere"), *hect(o)-* ("o sută"), *hem(o)-* , *hemato-* ("sânge, hematii, hemoglobină"), *hepato-* ("ficat"), *hept(a)-* ("șapte"), *heter(o)-*, *eter(o)-* ("alt, diferit"), *hex(a)-* ("șase"), *hip(o)-* ("cal"), *homeo-* ("de același fel, asemănător"), *horti-* ("grădină"), *ideo-* ("idee"), *idio-* ("propriu, specific"), *igni-* ("foc"), *ihti(o)-* ("pește"), *izo-*, *iso-* ("egal, la fel"), *kilo-* ("o mie"), *labio-* ("buze"), *lacto-*, *lacti-* ("lapte"), *laparo-* ("abdomen"), *laring(o)-* ("laringe"), *legumi-* ("legumă"), *lexico-* ("lexic"), *lingvi-* ("limbă"), *lit(o)-* ("piatră"), *log(o)-* ("cuvânt, vorbire"), *lomb(o)-* ("șale"), *longi-* ("lung"), *macro-* ("mare"), *mal-* ("rău"), *mani-*, *manu-* ("mână"), *masto-* ("piept, mamelă"), *matri-* ("mamă"), *maxi-* ("foarte mare"), *mecano-* ("mecanic"), *medico-* ("medicină"), *mega-*, *megalo-* ("foarte mare", "creștere", "un milion"), *mel(i)-* ("miere"), *melo-* ("muzică"), *meningo-* ("meninge"), *meno-* ("lunar"), *merceo-* ("marfă"), *mez(o)-* ("de mijloc, mijlociu"), *mi(o)-* ("mușchi, muscular"), *mico-*, *miceto-* ("ciupercă"), *micro-* ("mic, microscopic"), *mili-* ("a mia parte"), *mimo-* ("mim"), *mini-* (" foarte mic"), *miria-* ("foarte numeros, zece mii"), *mito-* ("mit, minciună"), *mnemo-* ("memorie"), *mono-* ("unul singur, unic"), *morfo-* ("formă"), *moto-* ("cu motor, mecanizat", "motocicletă"), *multi-* ("mult"), *nano-*

Scanned with OKEN Scanner

("a miliarda parte"), *necro-* ("mort, cadavru"), *nefro-* ("rinichi"), *neo-* ("nou"), *neuro, nevro-* ("nerv, nervos"), *nitro-* ("azot, azotic"), *novo-* ("nou"), *octo-, octa-* ("opt"), *odonto-* ("dinte"), *oftalmo-* ("ochi, vedere"), *oligo-* ("puţin"), *omni-* ("tot"), *onco-* ("tumoare"), *onomato-, onomasio-* ("nume"), *onto-* ("fiinţă"), *opto-* ("vedere"), *ornito-* ("pasăre"), *orto-* ("drept, adevărat, corect"), *osteo-* ("osos"), *oto-* ("ureche"), *ovi-, ovo-* ("ou"), *pan-* ("tot, întreg", "universal"), *paleo-* ("vechi"), *pari-* ("egal"), *patri-* ("părinte"), *ped(o)-, pedio-* ("copil"), *penta-* ("cinci"), *pico-* ("de un bilion de ori mai mic"), *piezo-* ("presiune, comprimare"), *piro-* ("foc, căldură"), *pisci-* ("peşte"), *plani-, plano-* (" suprafaţă netedă"), *plebi-* ("mulţime"), *pleni-* ("plin"), *plexi-* ("care se îndoaie"), *pluri-* ("mai mulţi"), *pluvio-* ("ploaie"), *pneumo-, pneumato-* ("aer, gaze, respiraţie", "plămân, pulmonar", "pneumonie"), *poli-* ("mai mult"), *port-* ("poartă, ţine"), *presti-* ("repede, iute"), *proto-* ("primul, primar"), *pseudo-* ("fals"), *puer(i)-* ("copil"), *radio-* ("raze, unde", "radiaţie, radioactiv, radioactivitate"), *rahi-* ("şira spinării"), *rect(i)-* ("drept"), *rin(o)-* ("nas"), *sapro-* ("putrezire"), *schizo-* ("împărţit"), *scizi-* ("împărţire, separare"), *sclero-* ("dur, duritate"), *seismo-* ("vibraţie"), *semasio-* ("semnificaţie, sens), *semi-* ("pe jumătate"), *semio-* ("semn"), *sero-* ("ser"), *servo-* ("auxiliar"), *sfero-* ("glob"), *sidero-* ("stea"), *silvi(o)-* ("pădure"), *simil(i)-* ("asemănător"), *socio-* ("societate"), *spasmo-* ("contracţie, spasm"), *spectro-* ("spectru"), *speo-, speleo-* ("peşteră"), *steno-* ("strâmt", "stenografic"), *steto-* ("piept"), *stomato-* ("gură"), *taheo-, tahi-* ("rapid, accelerat", "turaţie"), *tehno-, tehni-* ("meserie", "tehnic, tehnică"), *tele-* ("departe, la distanţă", "televiziune, televizor"), *teo-* ("zeu, divinitate"), *termo-, termi-* ("căldură, temperatură, termic"), *tetr(a)-* ("patru", "de patru ori"), *tip(o)-* ("caracter", "care culege, imprimă", "tipar", "tipografic"), *top(o)-* ("loc"), *traumato-* ("leziune, rană"), *tri-* ("trei"), *trombo-* (" cheag de sânge"), *turbo-* ("turbină"), *umidi-* ("umiditate"), *uni-* ("unul singur"), *ur(o)-, ureo-* ("urină"), *uzu-* ("uz, folosire"), *vaso-* ("vas sanguin"), *venero-* ("boală venerică"), *vermi-* ("vierme"), *vero-* ("adevăr, adevărat"), *vice-* ("în loc de, locţiitor, adjunct"), *video-* ("vedere, vizual"), *viti-* ("viţă de vie"), *vivi-* ("viu, care trăieşte"), *xeno-* ("străin"), *zoo-* ("animal") etc. Cuvintele care au în structura lor un prefixoid sunt formate prin c o m p u n e r e şi nu trebuie confundate cu cele derivate.

Scanned with OKEN Scanner

b) DERIVAREA CU SUFIXE

Sufixul este un sunet sau un grup de sunete care se atașează după rădăcina cuvântului pentru a forma un cuvânt nou. Dintre cele peste 360 de sufixe, cele mai frecvente pot fi grupate astfel:

1. Clasificarea m o r f o l o g i c ă a sufixelor:

• **sufixe substantivale** (cuvântul rezultat prin derivarea cu sufix este substantiv):

- *ar*: bucăt*ar*, fier*ar*, strung*ar*, școl*ar* etc.
- *easă*: croitor*easă*, florăr*easă*, lăptăr*easă*, mir*easă* etc.
- *ime*: muncitor*ime*, prospeț*ime*, țărăn*ime*, ustur*ime* etc.
- *iță*: casier*iță*, fetiț*ă*, portiț*ă*, rotiț*ă* etc.
- *uș*: culc*uș*, frec*uș*, gălben*uș*, urc*uș* etc.

• **sufixe adjectivale** (cuvântul rezultat prin derivarea cu sufix este adjectiv):

- *esc*: pământ*esc*, român*esc*, tiner*esc*, școlăr*esc* etc.
- *iu*: argint*iu*, aur*iu*, rugin*iu*, vișin*iu* etc.
- *os*: bot*os*, dureros, furi*os*, plet*os* etc.

• **sufixe verbale** (cuvântul rezultat al derivării cu sufix este verb):

- *a*: a brăzd*a*, a grebl*a*, a îndop*a*, a înnod*a* etc.
- *i*: a cot*i*, a întiner*i*, a ocol*i*, a rot*i* etc.
- *iza*: a conștient*iza*, a mușamal*iza*, a orășen*iza*, a român*iza* etc.
- *ui*: a chin*ui*, a înfăpt*ui*, a mân*ui*, a rând*ui* etc.

• **sufixe adverbiale** (cuvântul rezultat al derivării cu sufix este adverb):

- *ește*: bărbăt*ește*, fir*ește*, român*ește*, vitej*ește* etc.
- *iș*: chior*iș*, cruc*iș*, furiș, piept*iș* etc.
- *mente*: moral*mente*, real*mente*, social*mente* etc.

2. După s e n s u l pe care îl atribuie cuvântului derivat, sufixele sunt de mai multe tipuri, dintre care amintim:

• **sufixe augmentative** (arată că obiectul denumit este mai mare decât de obicei, pare astfel sau așa e considerat de vorbitor):

- *an*: băiet*an*, gol*an*, grăs*an*, lung*an* etc.
- oi: băiețoi, butoi, lădoi, măturoi etc.
- *oaie*: buz*oaie*, căs*oaie*, lăd*oaie*, scândur*oaie* etc.

• **sufixe diminutivale** (arată că obiectul denumit este mai mic decât de obicei, pare astfel sau așa este considerat de vorbitor):

Scanned with OKEN Scanner

- *aș*: balon*aș*, copil*aș*, motăn*aș*, trandafir*aș* etc.
- *el*: ciocăn*el*, scăun*el*, tiner*el*, uș*urel* etc.
- *ică*: burt*ică*, mâncăr*ică*, nepoț*ică*, prăjitur*ică* etc.
- *iță*: blăn*iță*, lingur*iță*, odăi*ță*, peni*ță* etc.
- *uș*: cățel*uș*, cercel*uș*, greier*uș*, viței*uș* etc.
- *uc*: năs*uc*, păt*uc*, săt*uc*, tăt*uc* etc.
- *uț*: berbec*uț*, gărd*uț*, păt*uț*, tren*uț* etc.
- *uleț*: brăd*uleț*, ger*uleț*, săc*uleț*, steg*uleț* etc.

• **sufixe pentru denumirea agentului** (arată cine face o acțiune):
- *ar*: argint*ar*, bucăt*ar*, cofet*ar*, fier*ar*, sifon*ar* etc.
- *aș*: arc*aș*, cos*aș*, nunt*aș*, poșt*aș* etc.
- *giu*: gratarag*iu*, reclamag*iu*, scandalag*iu* etc.
- *ist*: ceferi*st*, copi*st*, gorni*st*, polemi*st* etc.
- *tor*: ascultă*tor*, fumă*tor*, muncit*or*, privit*or* etc.

• **sufixe pentru însușiri:**
- *ar*: deficit*ar*, inel*ar*, insul*ar*, stel*ar* etc.
- *aș*: cod*aș*, frunt*aș*, gol*aș*, nărăv*aș* etc.
- *at*: buz*at*, catifel*at*, pistru*iat*, vertebr*at* etc.
- *esc*: frăț*esc*, român*esc*, sărbător*esc*, tiner*esc* etc.
- *ist*: căminist, ideal*ist*, real*ist*, sezon*ist* etc.
- *iu*: aur*iu*, cărămiz*iu*, pământ*iu*, zmeur*iu* etc.
- *os*: fric*os*, lumin*os*, lunec*os*, muc*os* etc.

• **sufixe pentru denumiri abstracte:**
ărie: copil*ărie*, dulcegă*rie*, meschină*rie* etc.
- *ătate*: bună*tate*, singură*tate*, străină*tate*, vecină*tate* etc.
- *eală*: acr*eală*, obos*eală*, păcăl*eală*, toropeală etc.
- *ie*: cărăuș*ie*, cumetr*ie*, rob*ie*, văduv*ie* etc.
- *ință*: birui*ință*, credi*ință*, ușuri*ință*, voi*ință* etc.

• **sufixe pentru denumirea unei colectivități:**
- *et*: brăd*et*, făg*et*, păsăr*et*, tiner*et* etc.
- *ime*: muncitor*ime*, puș*time*, studenț*ime*, țărăn*ime* etc.
- *iș*: alun*iș*, păpur*iș*, tuf*iș*, zmeur*iș* etc.
- *iște*: alun*iște*, cânep*iște*, porumb*iște*, trifo*iște* etc.

• **sufixe care indică modalitatea:**
- *ește*: copilăr*ește*, franțuz*ește*, nebun*ește*, tinerește etc.
- *iș*: curmez*iș*, făț*iș*, pieptiș, piez*iș* etc.
- *mente*: actual*mente*, moral*mente*, real*mente*, social*mente* etc.

Scanned with OKEN Scanner

- **sufixe pentru nume proprii de familie:**
  - *escu:* Georg*escu*, Ion*escu*, Pop*escu*, Văcăr*escu* etc.
  - *eanu:* Codr*eanu*, Munt*eanu*, Severin*eanu*, Vâlc*eanu* etc.
  - *oiu:* Ghin*oiu*, Opr*oiu*, Spir*oiu*, Văcăr*oiu* etc.

Observaţie:
Sunt cuvinte compuse cele care au în structura lor elementele de compunere, numite **sufixoide** (care în limba de origine sunt cuvinte independente):

-agog, -gog, -agogie ("care conduce"), *-agorie, -agoric* ("redare, prezentare"), *-ambul* ("care merge, umblă"), *-arh, -arhie* ("şef, conducător"), *-atlon* ("probă, exerciţiu"), *-bal* ("minge"), *-buz, -bus* ("vehicul pentru transport în comun"), *-card, -cardie, -cordie* ("inimă"), *-cefalie* ("cap"), *-cid* ("a ucide"), *-citoză* ("celulă"), *-crat, -cratic, -craţie* ("putere"), *-cromie* ("culoare"), *-cultor* ("care cultivă"), *-dezie, -dezic* ("a împărţi"), *-didact* ("care a învăţat"), *-doc* ("prin care trece"), *-duct* ("care duce"), *-edru* ("latură, faţă, bază"), *-enteric, -enterie* ("intestin"), *-epie* ("pronunţare"), *-erast* ("îndrăgostit"), *-ereză* ("luare, punere"), *-exie* ("stare"), *-fag, -fagie* ("a mânca, a absorbi"), *-fer, -fera* ("care poartă, conţine, produce"), *-filie* ("a iubi"), *-fob* ("care urăşte, are oroare, respinge, căruia îi este frică de"), *-for* ("care duce, poartă"), *-form* ("formă, aspect"), *-frenie* ("minte, inteligenţă"), - *ftong* ("sunet"), *-fug* ("care fuge, care alungă, respinge"), *-gam, -gamie* ("căsătorie, unire"), *-gen* ("care produce, care ia naştere"), *-gon* ("unghi"), *-gramă* ("scriere, înregistrare"), *-grif* ("enigmă"), *-hton* ("pământ, ţară"), *-id* ("în formă de"), *-latru, -latrie* ("care se închină"), *-lingv* ("limbă"), *-loc, -locvent, -locvenţă* ("care vorbeşte"), *-logie* ("care studiază"), *-man* ("pasionat"), *-man, -men* ("om, bărbat"), *-mer* ("parte"), *-mestru* ("lună"), *-micină* ("ciupercă"), *-morf* ("formă"), *-naut* ("cel care conduce sau călătoreşte cu un vehicul plutitor"), *-odie* ("cântec, melodie"), *-ol, -olină* ("ulei"), *-onim, -onimie* ("nume"), *-op, -opie, -opsie* ("ochi, vedere"), *-oramă, -ramă* ("spectacol"), *-par* ("care naşte"), *-ped* ("picior"), *-pedie, -ped* ("educaţie"), *-pepsie* ("digestie"), *-plan* ("care pluteşte"), *-plegie, -plegic* ("paralizie"), *-plica* ("a îndoi"), *-pol* ("dreptul de a vinde"), *-polă* ("oraş"), *-ree* ("scurgere"), *-scop, -scopic, -scopie* ("care priveşte, care examinează"), *-silab* ("silabă"), *-stat, -stazie* ("care stă, static", "care opreşte"), *-strof* ("care răstoarnă,

Scanned with OKEN Scanner

care întoarce"), *-taf* ("mormânt"), *-tecă* ("dulap, cutie", "colecție"), *-termie* ("căldură, temperatură"), *-tipie* ("caracter"), *-tron* ("în legătură cu particulele elementare", "instalație"), *-urg, -urgie* ("care lucrează, care face"), *-vor* ("mâncător"), *-zof, -zofie* ("înțelept") etc. Aceste cuvinte formate prin c o m p u n e r e[1] nu trebuie confundate cu cele derivate.

c) DERIVAREA REGRESIVĂ

Este un procedeu folosit mai rar: din cuvintele care prin structura lor seamănă cu cele derivate se formează altele noi prin înlăturarea a ceea ce vorbitorilor li se pare că sunt sufixe. Astfel s-au format:

• nume de pomi fructiferi din numele fructelor: *alun, banan, cais, călin, curmal, mălin, nuc, portocal, scoruș, smochin, vișin, zarzăr* etc.;

• nume de animale (masculinul din feminin): *mâț, pisic* etc

• substantive din verbe: *alint, astâmpăr, auz, avânt, câștig, clipă, crez, greș, îndemn, îngheț, dezgheț, învăț, dezvăț, guvern, pază, plac, răsfăț, rugă, suspin, trai, tremur, văz, zbor* etc.

• verbe din substantive sau adjective derivate cu sufixe: *a catifela* din *catifelat, a neliniști* din *neliniștit, a furniza* din *furnizor* etc.

2. COMPUNEREA

Limba se poate îmbogăți și prin c o m p u n e r e, procedeu prin care din două sau mai multe cuvinte, fie prin alăturare, fie prin contopire, fie prin abreviere, se creează un cuvânt nou:

• cuvinte compuse prin alăturare: *inginer-șef, nou-născut, prim-ministru, o sută doi, ca să, de la* etc.

• cuvinte compuse prin contopire: *untdelemn* (unt+de+lemn), *cumsecade* (cum+se+cade), *oarecare* (oare+care), oricând (ori+când) etc.

• cuvinte compuse din inițiale sau abrevieri:

Asirom (*Asigurările Române*), *C.F.R.* (*Căile Ferate Române*), *Tarom* (*Transporturi aeriene române*), *Rompetrol* (*România petrol*), *Petrom* (*Petrol România*) etc.

---

1 O listă completă a elementelor de compunere, numite și s u f i x o i d e, în *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, Editura Academiei, 1970, p. 241-260.

Scanned with OKEN Scanner

Substantivele pot fi compuse din:

- substantiv + substantiv: *rochița-rândunicii, fierar-betonist, zi-muncă, Băile-Herculane, Târgu-Mureș* etc.
- substantiv + prepoziție + substantiv: *drum-de-fier, Gara de Nord, Vălenii de Munte* etc.
- substantiv + prepoziție + adverb: *Crăciunelul de Sus, Vințul de Jos* etc.
- adjectiv + substantiv: *bunăvoință, rău-făcător, rea-voință* etc.
- verb + substantiv: *Strâmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră, papă-lapte etc.*

Adjectivele pot fi compuse din:

- adjectiv+adjectiv: *galben-verzui, tehnico-științific, social-politic* etc.
- adverb + adjectiv: *bine-cunoscut, bine-crescut, nou-născut* etc.
- adverb + participiu negativ: *nemaiauzit, nemaiîntâlnit, nemaivăzut* etc.

Numeralele cardinale propriu-zise (excepție *unu-zece, sută, mie, milion*), distributive, colective și adverbiale sunt formate prin compunere:

- numeral + numeral: *douăzeci, patruzeci, optzeci* etc.
- numeral + prepoziție + numeral: *unsprezece, paisprezece, nouăsprezece* etc.
- numeral + conjuncție + numeral: *douăzeci și unu, patruzeci și cinci, nouăzeci și nouă* etc.
- adjectiv + numeral: *tustrei, tuspatru* etc.
- adverb + numeral: *câte trei, câte zece* etc.
- prepoziție + numeral + substantiv: *de două ori, de zece ori* etc.

Pronume formate prin compunere: *dânsul (de + însul), dumneata (domnia + ta), celălalt (cela + ălalt), altcineva (alt + cineva), oricare (ori + care), fiecare (fie + care), cineva (cine + va)* etc.

Verbe formate prin compunere: *a autocaracteriza, a automutila, a pirogravа, a telecomanda* etc.

Adverbe formate prin compunere: *acasă, alături, aminte, departe, deseară, devreme* (prepoziție + substantiv), *iarăși, totuși* (adverb + pronume), *alaltăieri, altcândva* (adjectiv pronominal + adverb), *astă-iarnă, astă-seară, astă-noapte* (adjectiv pronominal + substantiv) etc.

Prepoziții compuse: *de la, de pe la, de prin, de peste, de prin, despre, de sub* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Conjuncții compuse: *ca să (că + să), deci (de + aci), fiindcă (fiind + că), întrucât (întru + cât), încât (în + cât)* etc.

3. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE

Prin acest procedeu, numit și **conversiune,** cuvântul nou se formează prin transformarea lui dintr-o parte de vorbire în alta.

• devin substantive: adjectivele (*frumosul* în artă), numeralele (ora *două*, nota *zece*), pronumele (în *sinea* mea, *eul* liric), verbele la modurile infinitiv, formele lungi (Ne pregătim de *plecare.*) participiu (*Cititul* îți lărgește orizontul.) și gerunziu (Coridorul are *un intrând.*), adverbele (Mi-a făcut *un bine.*) și interjecțiile (V-a ascultat *oful.*).

• adverbele, prin articulare, se transformă în prepoziții:

Sportivii se antrenau *înaintea* concursurilor *împrejurul* stadionului.

• pronumele de întărire, posesive, demonstrative, nehotărâte, negative, interogative (excepție: *cine*) și relative (excepție: *cine, ceea ce*) devin adjective când însoțesc un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz:

Eu *însumi* l-am ajutat.
Casa *mea* are o grădină cu flori.
Această carte m-a cucerit.
Oricare prieten te poate ajuta.
Niciun efort nu este prea mare.
Ce carte ți-ai cumpărat?
Nu știu *care* drum este de preferat.

• adjectivul devine adverb în contexte ca:

Ea desenează *frumos.*
Toate corurile din concurs au cântat *armonios.*

• substantivele care denumesc momentele zilei, zilele săptămânii și anotimpurile, când sunt articulate, nu au funcție de subiect sau de complement direct și nu sunt determinate de un atribut, se transformă în adverbe:

Ziua învățăm, iar *seara* ne uităm la televizor.
Marțea avem educație fizică, iar *joia* avem dirigenție.
Iarna mergem la patinoar, iar *vara* la șrand.

• verbele la participiu pot deveni adjective: jocuri *câștigate,* magazin *închis,* probleme *rezolvate* etc.

Scanned with OKEN Scanner

MIJLOACE EXTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

ÎMPRUMUTUL

De-a lungul dezvoltării sale, limba română și-a îmbogățit vocabularul și prin împrumutarea unor cuvinte din limbile popoarelor sau din culturile cu care a intrat în contact.

Din limbile slave, limba română a împrumutat cuvinte ca: *babă, bogat, bolnav, clopot, cocoș, deal, drojdie, gât, a iubi, luncă, muncă, a munci, obraz, a plăti, plug, prieten, a sfârși, slab, slănină, stomac, trup, vadră, veveriță, zăpadă* etc.

Limba română a împrumutat **din limba greacă** cuvinte ca: *a agonisi, arvună, carte, drac, farmec, folos, a economisi, ieftin, a plictisi, prosop, zahăr etc.*, ***din limba turcă:*** *acadea, baclava, cafea, cerdac, dușumea, musaca, pilaf, rahat, sarma, telemea etc.*, ***din limba maghiară:*** *a bănui, a cheltui, cizmă, marfă, meșteșug, oraș, pildă, șoim etc.*, ***din limba germană:*** *chelner, chiflă, corectură, crenvurști, glaspapir, grund, halbă, haltă, rucsac* etc.

Împrumuturile mai recente, numite **neologisme,** provin **din limba latină literară** (în secolul al XIX-lea): *cisternă, clar, a compune, a comuta, condiție, conflict, a decide, fabulă, familie, a fluctua, fond, fruct, glorie, grad, gramatică, ideal, lactat, literă, pictor, rege, subtil, tezaur, a traduce etc.* **din limba franceză:** *anatomie, angoasă, a anihila, ansamblu, astronaut, bazin, bec, benign, bibliografie, bujie, caiet, candidat, carnaval, cibernetică, claxon, clor, coeficient, colaj, colegiu, colesterol, constelație, a conversa, cuplaj, a dactilografia, etichetă, facsimil, filament, frigider, furaj, gabarit, garaj, ghid, a grava, gripă, hemoragie, hiat, husă, intestin, pareză, periplu, perisabil, a raporta,*

Scanned with OKEN Scanner

a redresa, refractar, a refrigera, scleroză, sculptor, seism, serviciu, servietă, tartină, taxi, teatru, telescop, televiziune, uniformă, uzină, uzură, vaccin, vademecum, valiză, variabil, vertij, vibrație, volan etc., **din limba italiană:** *allegro, bariton, bilanț, duet, partitură, solo, valută, virament* etc. În a doua jumătate a secolului al XX-lea au fost împrumutate **din limba rusă:** *combinat, coraport, exponat, instructaj, mecanizator, taiga* etc. În prezent sursa principală a devenit **limba engleză,** unele împrumuturi mai noi nefiind încă adaptate la sistemul fonetic și morfologic al limbii române: *aisberg, badminton, bancnotă, barter, biftec, buldog, buldozer, bumerang, cameraman, camping, campus, cargobot, cash, charter, cip, clinci, clip, compact-disc, computer, a computeriza, concern, container, convertor, dealer, decodor, dirt-track, display, dolby, dribling, driver, dumping, economizor, fault, gentleman, grill, groggy, happy-end, hard disk, high-tech, hippy, hit, holding, holdup, iahting, impuls, indoor, instant, intercity, item, jaz, jeep, jumbo-jet, ketchup, kilobit, lady, laser, living, living-room, lobby, lord, management, manager, mass-media, meci, megabit, megastar, microcomputer, minicar, monitor, mouse, musical, mustang, nailon, open, pager, pepsi-cola, play-back, plexiglas, poster, presing, printer, a procesa, procesor, puc, radar, roaming, rock, room-service, scaner, scotch, scrabble, second-hand, seif, sensor, sexy, shop, sir, smog, snack-bar, software, solvent, spicher, sponsor, staff, start, steward, summit, superconductor, superman, superproducție, suporter, surfing, telerecording, thriller, toner, trenci, trening, trial, tuner, videorecorder, voucher, weekend, western, whisky, xerox, yankeu, zoom etc.*

CALCUL

Adeseori limba română nu a împrumutat cuvinte derivate sau compuse ori expresii din alte limbi, ci le-a tradus păstrând parțial structura lor inițială. Alteori limba română a împrumutat doar unul sau mai multe sensuri noi după modelul cuvintelor străine polisemantice. Acest procedeu se numește c a l c.

Astfel cuvântul *anotimp* a fost creat după germ. *Jahreszeit*, compus din două cuvinte (în traducere: *al anului + timp*).

Verbele *a abține, a aparține, a conține, a deține, a întreține, a menține, a obține, a reține, a susține* traduc verbul francez *tenir* prin *a ține*, păstrând prefixul din limba de origine (*s' abstenir, appartenir, contenir, détenir, entretenir, maintenir, obtenir, retenir, soutenir*).

Scanned with OKEN Scanner

Tot prin calc au fost create cuvintele derivate *crucișător* (după fr. *croiseur* și germ. *Kreuzer*), *distrugător* (după fr. *destructeur*), *a alăpta* (după fr. *allaiter*), *a asigura* (după fr. *assurer*), *întrerupător* (după fr. *interrupteur*), *locțiitor* (după fr. *lieutenant*, it. *locotenente*) etc., cuvintele compuse *autoservire* (după rus. *samosluga* și engl. *self-service*), *ceas-brățară* (după fr. *montre-bracelet*), *sublocotenent* (după fr. *souslieutenant*), *a subîmpărți* (după fr. *subdiviser*), *a binecuvânta* (după sl. *blagoslovi*), *bunăvoință* (după fr. *bienveillance* și lat. *benevolentia*) etc.

Prin același procedeu au fost create diferite unități frazeologice din cuvinte românești după modelul limbii franceze: *apă de colonie, cale ferată, a cădea de acord, a cădea în dizgrație, concurs de împrejurări, a face naveta, a face demersuri, a fi într-o pasă proastă, a lua cuvântul, a lua măsuri, lună de miere, a pierde din vedere, a pune în valoare, a pune la vot, punct de vedere, a vedea în negru* etc., după modelul limbii ruse: *casă de odihnă, coexistență pașnică, colectiv de catedră, organ local al puterii de stat, practică pedagogică* etc., după modelul limbii germane: *cuvânt înainte, fată în casă, grădiniță de copii, picior plat*, etc., după modelul limbii engleze: *o zi bună!*

Tot după modelul cuvintelor străine, cuvintele românești împrumută sensuri noi. Acest procedeu, numit calc semantic, este destul de vechi și ne oprim doar la un singur exemplu: cuvântul *limbă*, după modelul cuvântului slav *iazâk* a dobândit și sensul "popor": *Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă* (M. Eminescu, *Scrisoarea III*).

În limba română actuală procedeul este destul de răspândit și poate fi ilustrat cu sensurile noi pe care le au cuvintele: cap (*cap de linie, cap de pod*), car (*car funebru, car de asalt*), ceai (*a da un ceai, a invita la un ceai*), fus (*fus orar*), picior (*picior metric, piciorul perpendicularei*), perete (*perete abdominal*), rădăcină (*rădăcina cuvântului, rădăcina unui număr*) etc.

O descriere detaliată a acestui procedeu apare în studiile profesorului Theodor Hristea (*Probleme de etimologie*, Editura Științifică, București, 1968 și *Sinteze de limba română*, ediția a treia, Editura Albatros, București, 1984), din care am extras o bună parte din exemple.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

FAMILIA LEXICALĂ

F a m i l i a l e x i c a l ă (numită şi familia de cuvinte) include toţi termenii care se pot forma de la un cuvânt de bază prin derivare cu sufixe şi prefixe, prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale.

Astfel, de la verbul **a cunoaşte** se formează prin derivare *cunoscător* (cu sufixul *-ător*), *cunoştinţă* (cu sufixul *-inţă*). Adăugând prefixul *re-* se obţin cuvintele *a recunoaşte, recunoaştere, recunoscător, recunoştinţă,* iar cu ajutorul prefixului *ne-* se creează cuvintele *necunoaştere, necunoscător.* Prin schimbarea valorii gramaticale infinitivul lung devine substantiv (*cunoaştere*), participiul *cunoscut* devine adjectiv (M-am întâlnit cu un om *cunoscut*) sau substantiv (M-am întâlnit cu *un cunoscut*), iar adjectivul *cunoscător* se transformă în substantiv (*Un cunoscător* apreciază operele de artă).

Dacă cercetăm structura cuvintelor care alcătuiesc o familie lexicală observăm că ele au un grup de sunete comun, în cazul nostru *cunosc* cu variantele *cunoşt, cunoaşt,* denumit r ă d ă c i n ă. Pe de altă parte, cuvintele în discuţie mai au şi un alt element comun. Dacă comparăm sensurile lor putem constata, destul de uşor, că ele sunt înrudite.

Iată şi alte familii lexicale:

Om include în familia sa cuvintele *omuleţ, omuşor, omuţ, omet, neom* (formate prin derivare din forma de singular), *a omeni, omenie, omenesc, omenire, omenos, neomenos, omeneşte* (formate prin derivare din forma de plural). **Groapă** are o familie lexicală din care fac parte *gropişoară, gropiţă, gropan, gropar, gropăreasă, gropiş, gropoi, a îngropa, îngropare, îngropător, îngropat* (adj., subst.), *îngropăciune, neîngropat* (adj., subst.), *a dezgropa, dezgropare, dezgropat* (adj.,

subst.), *dezgropător* (adj., subst.). **Dulce** are, de asemenea, o familie numeroasă: *dulceață, dulceag, dulcegărie, dulcișor, dulciuri, un dulce-o dulce* (*subst.*), *a îndulci, îndulcire, îndulcit* (adj.), *îndulcitor, neîndulcit*, ca și adjectivul **lung:** *a lungi, lungime, lungire, lungiș, lungit* (adj.), *nelungit, lungan, lungăreț, lunguieț, lunguleț, lunguț* (*prelung* nu este cuvânt derivat din *lung*!).

Aplicații

1. Formați verbe cu ajutorul prefixului *în-* (*îm-*) și al sufixelor *-a, -i* de la cuvintele următoare: *boboc, curaj, fior, floare, galben, noapte, nod, parte, podoabă, roșu.*

2. Formați verbe cu ajutorul prefixului *des-* (*dez-*) din: *a califica, a centra, a compune, a cumpăni, a îngropa, a minți, a organiza, a păgubi, a robi, a umfla.*

3. Formați substantive cu ajutorul sufixelor *-ar, -ătate, -ețe, -ime, -tor* de la cuvintele : *blând, fier, frumos, limpede, mult, oțel, rău, a scrie, senin, străin, strung, școlar, tânăr, a topi, a vinde.*

4. Formați adjective cu sufixele *-atic, -esc, -iu, -nic, -os* de la cuvintele: *amar, castană, ceață, cenușă, dar, moale, muncitor, pace, pământ, ploaie, primăvară, singur, spate, școlar, zi.*

5. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte derivate, indicând cuvântul de bază, sufixul și prefixul folosit: *povestitor, cântăreț, neobișnuit, viitorime, a prescurta, a preambala, învățătoare, franzeluță, căpătuială, orășenesc.*

6. Arătați care cuvinte sunt formate prin derivare cu sufixe sau prefixe și care sunt formate prin compunere: *străbun, filolog, ultracentral, junimism, fotografie, ortografie, insecticid, hoinăreală, geografie.*

7. Construiți șase propoziții în care *frumos, inteligent, repede* să fie, pe rând, adjective și adverbe.

8. Construiți cinci propoziții în care substantivele *dimineață, zi, noapte, luni, vară* să fie folosite cu valoarea adverbială.

9. Identificați procedeul (derivare, compunere, schimbarea valorii gramaticale) prin care au fost create cuvintele următoare: *apus, arhicunoscut, ascuțitoare, băiețel, bănuț, a binevoi, bolboroseală, brumăriu, cumsecade, douăzeci, durere, fiecare, fiindcă, ființă, a îngălbeni, învățătură, legătură, a limpezi, muncitor, oarecum, răsărit, răuvoitor, râuleț, scurtătură.*

Scanned with OKEN Scanner

10. Grupaţi în familii următoarele cuvinte: *a bate, a crea, a culege, a cunoaşte, zilnic, legătură, a înrădăcina, a recunoaşte, a dezlega, bătăuş, creator, culegător, cunoscut, zi, răcitură, bătător, dezlegare, rădăcină, răcoare, cules, cunoscător, ziulică, răcorit, creare, legăturică, a răzbate, rădăcinos, a recrea, zi-muncă, cunoaştere, înrădăcinat, a răcori, a reculege, recunoaştere, a dezrădăcina, recreat, răceală, reculegere, nelegat, a străbate, dezrădăcinat, răcitor, recunoştinţă, zilişoară, rădăcinuţă, rece, nerecunoscător, zilier, a lega, bătătură, dezrădăcinare, răcire, cunoştinţă, a răci.*

Scanned with OKEN Scanner

CUVINTE MONOSEMANTICE ŞI POLISEMANTICE

Dacă raportăm forma cuvântului la conținutul său, putem observa că unele cuvinte denumesc obiecte, ființe, fenomene, însușiri, acțiuni, stări etc., adică au sens lexical (ele se numesc cuvinte n o ț i o n a l e), în timp ce altele, cum sunt prepozițiile și conjuncțiile, sunt lipsite de sens lexical, având rolul unor instrumente gramaticale (ele se numesc cuvinte r e l a ț i o n a l e).

Cuvintele care exprimă noțiuni au destul de rar un singur înțeles (cuvinte m o n o s e m a n t i c e); de obicei ele au mai multe înțelesuri (cuvinte p o l i s e m a n t i c e).

Din prima categorie fac parte mai ales cuvintele noi, împrumutate recent, în special neologismele din domeniul științei și al tehnicii. Acest lucru este explicabil, căci în acest sector al activității umane comunicarea are nevoie de multă precizie. Astfel de cuvinte sunt: *aselenizare, axiomă, biolog, bisturiu, calciu, carburator, centrifug, dializă, excipient, filament, galvanizare, infarct, litiu, mangan, neon, a obtura, periscop, radio, spectometru, teoremă, vacuum* etc.

Cuvintele polisemantice sunt, în general, mai vechi în limbă și au ajuns la bogăția de sensuri de astăzi datorită folosirii lor, de-a lungul timpului, în contexte variate.

Astfel **ochi** are sensurile: organ al văzului; fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre; porțiune de teren ("ochi de pădure"); întindere de apă; buclă obținută prin îndoirea unui fir; orificiu la mașina de gătit, pe care se pun cratițele; mugur; fiecare din petele colorate de pe penajul păunului; particulă rotundă de grăsime care plutește pe un lichid; tub electronic ("ochi magic"); specialitate culinară preparată din ouă.

Cuvântul **joc** are sensurile: acțiunea de a juca; totalitatea pieselor care servesc la jucat ("joc de șah"); dans popular; întrecere

Scanned with OKEN Scanner

sportivă ("jocuri olimpice"); acțiunea de a interpreta un rol într-o piesă de teatru ("joc de scenă"); acțiune distractivă care angajează sume de bani și se bazează pe calcul sau hazard ("joc de cărți"); lărgimea golului dintre două piese care lucrează în contact.

După cum se poate observa din cele două exemple, cuvintele p o l i s e m a n t i c e au mai multe sensuri, dar în cursul comunicării, când sunt folosite în propoziții sau fraze, ele au un singur înțeles. Nu toate sensurile unui cuvânt sunt la fel de importante. Unul dintre sensuri, numit s e n s d e b a z ă sau p r i n c i p a l, este mai vechi și apare spontan în mintea vorbitorilor la rostirea cuvântului. Celelalte sensuri, care s-au dezvoltat treptat, se numesc s e n s u r i s e c u n d a r e.

Altă distincție între sensurile unui cuvânt are la bază un criteriu stilistic, care ia în considerare legătura directă sau indirectă dintre sensul cuvântului și realitatea denumită de acesta. Astfel, cuvântul are un s e n s p r o p r i u, care denumește în mod direct obiectul, ființa, fenomenul sau acțiunea din realitate, și un s e n s f i g u r a t, care nu denumește, ci atribuie anumite însușiri prin raportarea la alte obiecte, ființe, fenomene sau acțiuni. Astfel, cuvântul **cerc,** moștenit din limba latină, deci un cuvânt foarte vechi în limba română, are sensul propriu "figură geometrică plană formată din mulțimea tuturor punctelor egal depărtate de un punct fix". Din sensul propriu s-au dezvoltat sensurile figurate: 1. Nume dat unor obiecte în formă de linie circulară (Copiii se joacă cu *cercul*); 2. Disc gradat (*cercul* busolei); 3. Grup de oameni legați prin preocupări sau interese comune (*cerc* științific, *cerc* de prieteni). Cuvântul **masă,** care are aceeași origine și vechime, are sensul propriu "mobilă formată dintr-o placă dreptunghiulară, pătrată sau rotundă (sau oricare altă formă geometrică), sprijinită pe unul sau mai multe picioare și pe care se mănâncă, se scrie etc. Sensul figurat al cuvântului este "ceea ce se mănâncă, mâncare" și îl întâlnim, de exemplu, în propoziția: *Masa* în tabără a fost excelentă.

Sensul figurat se naște întotdeauna din sensul propriu și are la bază, de obicei, o comparație sau o metaforă. Acest lucru este evident în propozițiile următoare, în care cuvintele subliniate au sens figurat:

Vestea a provocat o *explozie* de bucurie.
Învățătoarea noastră avea o privire *caldă*.
Răspunsurile lui *curgeau* unul după altul.

Din cele arătate rezultă că pentru precizia exprimării este necesară cunoașterea exactă a tuturor sensurilor pe care le au cuvintele polisemantice și că prin folosirea sensurilor figurate comunicarea are un plus de expresivitate și devine mai plastică.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Citiți cu atenție frazele următoare, selectate din romanul *Morometii* de Marin Preda, precizați care sunt sensurile verbului *a ridica* și arătați care dintre ele este sensul de bază:

a) Niculae se întoarse spre masă, *ridică* spre soru-sa o privire care mocnea de ură și apucă lingura în mână.

b) La iarnă prețul grâului *are să se ridice* de două ori cât acum, va vinde și va plăti atunci.

c) Țugurlan *se ridică* de pe prag, apucă puşca și se duse cu ea în grădină.

d) Asta nu mă priveşte! replică primarul *ridicând* puțin vocea.

e) După ce *ridicăm* case în Bucureşti, ne însurăm, bă, Nilă, și atunci venim colea în sat cu nevestele.

2. Înlocuiți verbul a *călca* din propozițiile următoare cu unul potrivit ca sens, din stânga paginii:

a netezi	Copitele cailor *calcă* iarba.
a bătători	De supărare nu-i *calcă* nimeni pragul.
a trece	Gospodina *calcă* rufele uscate.

3. Formulați câte două propoziții în care fiecare dintre cuvintele următoare să aibă sensuri diferite: *ascuțit, dezvoltat, galerie, interes, interior, lună, a (se) pregăti, slab, a (se) topi, a transfera.*

4. Formulați propoziții în care cuvintele următoare să fie folosite, pe rând, cu sens propriu și cu sens figurat: *coastă, a dezlega, a se evapora, a (se) îndoi, a muri, a (se) naşte, a pescui, a răsări, a săpuni, tulbure.*

5. Consultați un dicționar al limbii române și extrageți cinci cuvinte polisemantice care au cel puțin trei sensuri și formulați cu ele propoziții.

Scanned with OKEN Scanner

SINONIMELE

În momentul formulării unui mesaj, vorbitorul are posibilitatea de a alege dintre mai mulți termeni pe care îi are la dispoziție pe acela care i se pare mai potrivit. Astfel, pentru a comunica faptul că cineva, care studiază într-o școală, la terminarea cursurilor se deplasează spre domiciliu, alegem între *școlar* și *elev*, între *merge, pleacă, se îndreaptă, se deplasează, o ia*, între *casă, domiciliu, reședință, locuință*. Deci putem spune *Elevul merge spre casă*, dar și *Școlarul se îndreaptă spre domiciliu* și, desigur că mai sunt și alte variante. Rezultă deci că în situația dată unele cuvinte au același înțeles, adică sunt identice din punct de vedere semantic. Aceste cuvinte se numesc s i n o n i m e.

Sinonimele lexicale - vom vedea mai jos că sinonimia nu există numai în domeniul vocabularului - sunt cuvinte care au formă diferită și un sens apropiat sau aproape identic, ceea ce ne permite să le folosim pe unele în locul celorlalte.

În unele cazuri înlocuirea este posibilă în orice context. Așa este cazul cuvintelor *natriu* și *sodiu, email* și *smalț, generozitate* și *mărinimie*, numite sinonime p e r f e c t e sau t o t a l e.

În cazul altor sinonime înlocuirea unuia cu altul nu este posibilă în orice context, așa cum se întâmplă, de pildă, cu *imobil, clădire, locuință, cămin, domiciliu, casă* sau cu *soție, nevastă, consoartă* sau cu *familie, dinastie, neam*. Astfel, în propoziția *El locuiește într-un imobil cu zece etaje, imobil* poate fi înlocuit numai cu *clădire* și *casă*, într-un text juridic întâlnim numai pe *soție*, iar în propoziția *Colegul meu are o familie numeroasă* nu putem folosi pe *dinastie* sau *neam*, dar în propoziția *Dinastia Mușatinilor a domnit în Moldova, dinastie* poate fi substituit cu *familie* și *neam* și de aceea aceste cuvinte sunt sinonime p a r ț i a l e.

Scanned with OKEN Scanner

Din exemplele de până acum s-a putut observa că unele cuvinte nu au numai un singur sinonim, ci mai multe, și în aceste situații vorbim de serii sinonimice, care pun în lumină bogăția limbii române în acest domeniu.

Iată și alte serii sinonimice:

Cap - 1. țeastă, craniu, căpățână; în argou: dovleac, tărtăcuță, doxă, cutiuță, etaj; 2. căpătâi; 3. (fig.) individ, ins, persoană; 4. (fig.) minte, gândire, judecată, cugetare, cuget, raționament, memorie; 5. căpetenie, conducător, comandant, bulibașă, șef, ștab, bonz, bos; 6. punct final, limită, extremitate, terminație, sfârșit; 7. început, frunte (lanțurile de sinonime sunt grupate după sensurile pe care le are cuvântul *cap*);

Drum - 1. cale, potecă; 2. drum-de-fier = cale ferată, linie ferată, (pop.) șină; (reg.) ștrec; 3. călătorie, deplasare, voiaj; 4. cursă, deplasare; 5. alergătură, cursă; 6. itinerar, parcurs, rută, traiect, traiectorie, traseu, marșrut, șleau;

Gustos - apetisant, bun, delicios, îmbietor, plăcut, savuros, suculent, (argou) mișto;

Inflexibil - 1. neelastic, neflexibil, rigid, tare, țeapăn; 2. decis, dârz, ferm, hotărât, intransigent, neabătut, neclintit, nestrămutat, neșovăitor, statornic;

Neascultător - indisciplinat, nedisciplinat, insubordonat, nesubordonat, nesupus, recalcitrant;

Pacoste - 1. belea, bucluc, dandana, încurcătură, năpastă, neajuns, necaz, nemulțumire, nenorocire, neplăcere, nevoie, pocinog, rău, supărare, (pop.) poznă, daraveră, păcat, ponos, potcă; 2. calamitate, catastrofă, dezastru, flagel, grozăvie, potop, prăpăd, sinistru, urgie, (pop.) blestem, (fig.) pârjol, plagă;

Pădure - bunget, codru, crâng, desiș, dumbravă, hățiș, huceag, luncă, pădurărie, selbă, sihlă, zăvoi.

Dacă avem în vedere aria geografică, originea și domeniile în care sunt folosite, sinonimele pot fi grupate astfel:

• **sinonime a r h a i c e,** adică acele cuvinte vechi care au fost înlocuite cu alte cuvinte, mai noi: *polcovnic* = *colonel*, *domn* = *voievod* = *rege* = *principe* = *monarh* etc. Alte cuvinte și-au schimbat sensul sau au pierdut unul dintre ele și deci relația de sinonimie cu anumite cuvinte a dispărut. Astfel, *limbă* în trecut era sinonim cu *popor* (M. Eminescu îl folosește cu acest sens în primul vers din *Scrisoarea III*:

Scanned with OKEN Scanner

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro *limbă*), dar și cu *iscoadă, spion* (*Limbile* prinse mărturiseau unde se află aceste oști. M. Sadoveanu, *Frații Jderi*).

• **sinonime regionale** sunt cuvinte folosite pe o arie geografică restrânsă. Astfel, literarul *cartofi* are următoarele sinonime regionale: *picioici, barabule, croampe, crumpi, gogoașe*. Lista poate fi completată cu următoarele sinonime regionale pe care le însoțim de termenul literar: *cotăriță = coș, mozi = cinema, paradaisă = roșie, piparcă = ardei, șpais = cămară de alimente, ștrimf = ciorap* etc. (în Banat), *ciubote = pantofi, colțuni = ciorapi, raclă = sicriu* etc. (în Moldova), *brișcă = briceag, brâncă = mână, clisă = slănină, gace = chiloți, izmene; horincă, pălincă = țuică, laviță = bancă de șezut, mârtan = motan, poțoc = șobolan, prunc = copil, scoacă = brânză* etc. (în Transilvania) etc.

• **sinonime populare** sunt cuvinte folosite în toate graiurile românești, deci cu o arie de răspândire mai mare decât regionalismele. Se încadrează aici cuvinte ca *berechet = abundență, beteag = bolnav, a se bizui = a se baza, bârlog = vizuină, cotlon = colț, gureș = vorbăreț, mârțoagă = cal slab, ortac = tovarăș, praznic = sărbătoare* etc.

• **sinonime familiare** sunt cuvintele care caracterizează exprimarea într-un cadru destins, neoficial, ca de pildă *nevastă* față de *soție, leafă* față de *salariu, remunerație, venit, simbrie; a se afuma, a se chercheli, a se aghezmui, a se turti, a se ameți* față de *a se îmbăta, a se turmenta* etc.

• **sinonime neologice**, adică cuvinte noi care "dublează" sau înlocuiesc cuvintele mai vechi, așa cum este cazul seriilor *a abandona = a părăsi, a acuza = a învinui, conspirație = uneltire, a falsifica = a măslui, a fixa = a înțepeni, a flata = a linguși, gardă= pază, impertinent, arogant, insolent = neobrăzat, nerușinat, obraznic* etc., *nociv = dăunător, oscilant = nehotărât, penitenciar = închisoare, a se pendula = a se clătina, a reclama = a cere, a pârî* etc.

• **sinonime profesionale** apar în limbajul celor care practică o meserie sau o profesiune. Astfel medicii folosesc, printre alte cuvinte "specializate", și *bisturiu = cuțit, bilă = fiere, cord = inimă, ftizie = tuberculoză, ginecolog = mamoș, a grefa = a transplanta, maladie = boală, malign = primejdios, medicație = tratament, a voma = a vărsa* etc.

• **sinonime argotice**, care "pigmentează" comunicarea dintre cei certați cu legea, dar și limbajul militarilor, al studenților sau al elevilor. Amintim aici pe *bulău, mititica, pârnaie, răcoare, universitate*, sinonime cu *închisoare; a ciordi, a șmangli, a șparli,*

Scanned with OKEN Scanner

a șuti, a umfla, a ușura etc., sinonime cu *a fura; bișțari, lovele, mălai* sinonime cu *bani; boboc*, sinonim cu *elev în primul an de liceu* sau *student în primul an de facultate* etc.

• **sinonime p o e t i c e** sunt mai ales cuvintele vechi, numite și neaoșisme, pe care marii creatori le preferă pentru parfumul lor arhaic, dar și pentru sonoritatea lor deosebită: *glie = pământ, veșnic = etern, a fereca = a lega, a deslușî = a descifra* etc.

Alte exemple și considerații mai ample despre sinonimele poetice și sinonimia în afara vocabularului pot fi găsite în cartea profesorului timișorean G. I. Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976).

În afară de sinonimia lexicală (cuvinte cu același înțeles sau cu înțeles apropiat) se poate vorbi și de o sinonimie gramaticală, adică de forme gramaticale sau construcții sintactice cu același sens. Astfel sunt sinonime formele de viitor *voi pleca* și *am să plec* sau propozițiile secundare consecutive din frazele următoare, deși sunt construite cu elemente joncționale diferite:

Era atât de inteligent *încât rezolva pe loc orice problemă.*

Era atât de inteligent *că rezolva pe loc orice problemă.*

Sinonimia oferă vorbitorilor o mulțime de posibilități de nuanțare a exprimării, care poate deveni mai exactă, dar și mai elegantă. Pentru a găsi mai ușor cuvântul cel mai potrivit sau sinonimul său, când vrem să evităm repetițiile, putem consulta *Dicționarul de sinonime al limbii române* de Luiza Seche și Mircea Seche (Editura Academiei, București, 1982; ed. a II-a, 1997), Luiza Seche, Mircea Seche, Irina Preda, *Dicționar de sinonime* (Editura Vox, București, 1999), *Dicționar de sinonime* de Gh. Bulgăr (Editura Vox, București, 1996) și *Dicționar analogic și de sinonime* al lingviștilor timișoreni M. Bucă, I. Evseev, F. Király, D. Crașoveanu și Livia Vasiluță (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978).

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Citiți în dicționar explicațiile date verbului *a da* și observați bogăția sinonimică a acestuia.

2. Înlocuiți cuvintele subliniate cu sinonimele lor:

Și *înălțând* a doua oară sabia, *răcni* așa de *cumplit*, încât mazurii, *înfricoșați*, *smuciră* frâiele și *se năpustiră* pe poartă.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*lor)

3. Grupați următorele cuvinte în serii sinonimice:

a) *artă, tocmeală, toropeală, margine, marinar, măiestrie, hotar, virtuozitate, târguială, pricepere, matelot, amorțeală, frontieră, meșteșug, învoială, graniță, iscusință, matroz, îndemânare, somnolență, dibăcie, corăbier, moleșeală, extremitate, ingeniozitate, vaporean, abilitate, limită, talent.*

b) *a amâna, a aduce, a modifica, a încuviința, a transfigura, a construi, a încetini, a înnoi, a deplasa, a aproba, a edifica, a tărăgăna, a transporta, a preface, a consfinți, a ridica, a lungi, a temporiza, a schimba, a căra, a îngădui, a clădi, a tergiversa, a transforma, a purta, a înălța, a permite, a face, a trena, a alcătui.*

Scanned with OKEN Scanner

OMONIMELE

O m o n i m e l e sunt cuvinte cu aceeaşi formă, cu aceeaşi pronunţare şi cu un înţeles diferit, aşa cum se poate vedea în exemplele următoare:

Orice gospodină pune *sare* în mâncare.
Capra *sare* masa, iada *sare* casa.
Nouă ne place fotbalul.
Ei s-au mutat într-o casă *nouă*.
Echipa a rămas în *nouă* jucători.
Prietenul meu are un suflet *mare*.
Noi dorim să ne petrecem vacanţa de vară la *mare*.

Cuvintele subliniate au sensuri şi valori gramaticale diferite: *sare* (substantiv) şi *sare* (verb), *nouă* (pronume), *nouă* (adjectiv) şi *nouă* (numeral), *mare* (adjectiv) şi *mare* (substantiv).

Omonimele pot proveni din cuvinte diferite, dar din aceeaşi limbă, aşa cum este cazul lui *mare* "care depăşeşte dimensiunile obişnuite" şi *mare* "întindere de apă", *păr* "plete" şi *păr* "pom care face pere", *a semăna* "a însămânţa" şi *a semăna* "a fi asemănător", *sare* "clorură de sodiu" şi *sare* (verbul *a sări* la persoana a III-a, indicativ, prezent), care sunt cuvinte moştenite din limba latină.

Alteori omonimele sunt cuvinte care provin din limbi diferite, ca de exemplu *lac* "întindere de apă", moştenit din latină, şi *lac* "vopsea", împrumutat din germană, sau *somn* "stare fiziologică periodică de repaus", moştenit din latină, şi *somn* "peşte", împrumutat din bulgară.

Împrumuturile recente au intrat şi ele uneori în relaţie de omonimie cu cuvinte mai vechi. Iată câteva exemple (primul cuvânt este neologism, iar al doilea este un cuvânt mai vechi): *casă* "loc sau birou pentru plăţi" şi *casă* "clădire", *milă* "1609,3 m" şi *milă*

Scanned with OKEN Scanner

"compasiune", *masă* "mulțime compactă de oameni, îngrămădire de elemente de aceeași natură, cantitatea de materie a unui corp" și *masă* "piesă de mobilier", *rasă* "grup de indivizi de aceeași specie, fiecare din grupurile biologice de populații" și *rasă* "haină lungă de postav, purtată de călugări" etc.

De remarcat că în dicționarele explicative cuvintele omonime formează articole separate și sunt notate cu un indice numeric tocmai pentru a le deosebi de cuvintele polisemantice. De exemplu o_1 - substantiv "a optsprezecea literă a alfabetului; sunetul notat cu aceeași literă", o_2 - interjecție; o_3 - articol nehotărât și o_4 - numeral cardinal.

Cu mult folos pot fi consultate Gh. Bulgăr, N. Felecan, *Dicționar de omonime*, Editura Vox, București, 1996, și Florina-Maria Băcilă, *Omonimia în limba română. Privire monografică*, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2007.

Observație:
Omonimele nu trebuie confundate cu cuvintele o m o g r a f e, care se scriu la fel, dar se pronunță diferit: *acéle - ácele, copíi - cópii, háină - haínă, modéle - módele, parálele - paraléle, rói - roí, sălcii - sălcíi, tórturi - tortúri, vói - voí* etc.

Aplicații

1. Identificați în textele următoare cuvintele care au omonime:

a) Și dacă norii deși se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

(M. Eminescu, *Și dacă...*)

b) ... dar degeaba i-a fost, că pe unde se ducea tot în gol umbla.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

c) Vulcanici, munții pe care Oltul îi străbate sunt atât de tociți, încât par un fund de ocean.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

2. Consultați un dicționar și alcătuiți propoziții cu omonimele cuvintelor: *coroană, interior, local, negativ, personal.*

Scanned with OKEN Scanner

ANTONIMELE

În aforismul *Cine a înălțat munca până la iubire, acela a coborât raiul pe pământ* (N. Iorga, *Cugetări*) verbele *a înălța* și *a coborî* au un sens opus. Cuvintele cu forme diferite și cu înțelesuri opuse se numesc a n t o n i m e.

Antonime sunt și perechile de cuvinte care urmează:

abstract-concret, acord-divergență, a admira-a disprețui, avere-sărăcie, bucurie-supărare, celebru-necunoscut, a coborî-a urca, calitate-deficiență, cald-frig, a defăima-a lăuda, dincolo-dincoace, dușman-prieten, economie-risipă, exterior-interior, fluid-solid, a goli-a umple, identic-deosebit, incertitudine-siguranță, inocent-vinovat, izbândă-eșec, a încânta-a dezamăgi, a întrerupe-a continua, lașitate-bărbăție, major-minor, a minimaliza-a supraestima, negru-alb, noapte-zi, opac-transparent, ordine-anarhie, a pleca-a reveni, sus-jos, vesel-trist etc.

Antonimele pot fi create și cu ajutorul derivării cu prefixe:

• ambele antonime sunt derivate cu prefixe: *a îmbrăca-a dezbrăca, a încălța-a descălța, a încurca-a descurca* etc.

• numai unul dintre antonime este derivat cu prefix: *cunoscut-necunoscut, politic-apolitic, normal-anormal, corect-incorect, acceptabil-inacceptabil, războinic-antirăzboinic, aerian-antiaerian, argument-contraargument, indicat-contraindicat* etc.

Alte prefixe cu care se creează cuvinte antonime sunt: *an- (organic-anorganic), des-, cu varianta dez- (a robi-a dezrobi), i- (moral-imoral).*

Cele mai frecvente prefixe cu care se formează perechi de antonime sunt: *con- și in- (a confirma-a infirma), ante- și post- (antebelic-postbelic), in- și ex- (a include-a exclude), pre- și post- (prerevoluționar-postrevoluționar), sub- și supra- (subdezvoltat-supradezvoltat)* etc.

Aproximativ 2400 de cuvinte antonime sunt comentate de Marin Bucă în *Dicționarul de antonime al limbii române* (Editura Vox, București, 1997).

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Alcătuiți contexte în care să folosiți perechile antonimice: *debandadă-ordine, definitiv-provizoriu, exterior-interior, a fortifica-a slăbi, a frâna-a stimula, larg-restrâns, major-minor, negativ-pozitiv, orizontal-vertical, trecut-viitor.*

2. Identificați cuvintele antonime din următoarele texte:

a) Înțeleptul o cumpără și nebunul o vinde (Proverb).

b) Bate vântul dintr-o parte,
Iarna-i ici, vara-i departe.
(M. Eminescu, *Ce te legeni...*)

c) Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină -
Și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister.
(Lucian Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*)

Scanned with OKEN Scanner

PARONIMELE

Paronimele sunt cuvinte perechi care au o structură fonetică asemănătoare (se deosebesc, de obicei, printr-un singur sunet) şi pot fi confundate foarte uşor, încât cel care este mai frecvent este folosit în locul celuilalt. Aşa se întâmplă, de pildă, cu *pronume* şi *prenume*, primul având sensul "parte de vorbire care înlocuieşte un nume", iar al doilea "nume de botez", astfel că rubricaţia tabelelor nominale cuprinde, de multe ori, din cauza necunoaşterii exacte a sensurilor celor două cuvinte paronime, formula greşită *numele şi pronumele* (corect: *numele şi prenumele*).

Unele paronime se deosebesc prin vocalele iniţiale, aşa cum este cazul cuvintelor *eminent* "care se distinge prin calităţi intelectuale; remarcabil, excelent" şi *iminent* "care este gata să se producă sau să se întâmple (şi nu se poate amâna sau evita); inevitabil", *a investi* "a plasa, a aloca un fond, un capital, pentru a obţine un profit" şi *a învesti* "a acorda cuiva în mod oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuţie", *a emigra* "a-şi părăsi locul de baştină, ţara pentru a se stabili în altă ţară" şi *a imigra* "a veni într-o ţară străină, părăsind ţara de origină".

Alte paronime se deosebesc doar prin consoana finală: *familial* "care aparţine familiei; privitor la familie; destinat familiei" şi *familiar* "simplu, fără pretenţii (despre exprimare, limbaj); simplu, prietenos, apropiat (despre oameni); *floral* "care se referă la flori; alcătuit din flori" şi *florar* "cel care cultivă flori; instrument cu care se trasează linii curbe"; *temporal* "care se referă la timp" şi *temporar* "nepermanent, vremelnic"; *oral* "prin viu grai, vorbit" şi *orar* "care se referă la oră; program"; *arbitral* "alcătuit din arbitri; care se referă la arbitri" şi *arbitrar* "făcut la întâmplare, după bunul plac; samavolnic".

Scanned with OKEN Scanner

Alteori sunetele diferite se găsesc în interiorul cuvintelor, așa cum se întâmplă cu paronimele *a apropia* "a se deplasa mai aproape de un punct" și *a apropria* "a-și însuși un lucru străin", *a colabora* "a participa alături de alții la o acțiune; a publica într-o revistă sau într-un volum colectiv" și a *corobora* "a întări, a consolida; a sprijini", *conjunctură* "totalitatea condițiilor, a împrejurărilor care influențează un fenomen sau o situație; concurs de împrejurări" și *conjectură* "prezumție, supoziție, părere întemeiată pe presupuneri, pe probabilități, pe aparențe".

Mai rar paronimele sunt formate din aceleași sunete, dar aranjate diferit: *antonimie - antinomie, cazual - cauzal, covertă - corvetă, perceptor - preceptor, a releva - a revela.*

Alte paronime sunt: *abces-acces, adagio-adagiu, a adapta-a adopta, adjuvant-adjutant, aluzie-iluzie, a amenda-a emenda, anual-anuar, anunț-enunț, apostrof-apostrofă, arahide-arahnide, arivist-arhivist, artrită-arterită, atlas-atlaz, avers-advers, baretă-beretă, barou-birou, buret-burete, campanie-companie, cardan-cadran, casetă-casetă, casier-cazier, cauză-clauză, cezură-cenzură, coliziune-coluziune, complement-compliment, contact-contract, contiguu-continuu, a credita-a acredita, a decanta-a deconta, deferență-diferență, a deferi-a diferi, delicatese-delicatețe, dental-dentar, dependență-dependință, destins-distins, a disimila-a disimula, a ecloza-a ecluza, edem-eden, a elida-a eluda, elipsă-eclipsă, espadrilă-escadrilă, estival-festival, euforie-euforie, a evalua-a evolua, a excepta-a excerpta, fascicul-fasciculă, festin-festiv, fiabil-friabil, fișă-fișă, focal-focar, freză-friză, ficțiune-fricțiune, a gera-a gira, glacial-glaciar, imunitate-impunitate, a inculca-a inculpa, a infesta-a infecta, a insera-a însera, jantă-geantă, libret-livret, lineal-linear, literal-literar, locație-alocație, melană-melenă, mesă-meșă, miner-minier, a modera-a modula, numeral-numerar, oficial-oficinal, a omite-a emite, opis-opus, or-ori, ordinal-ordinar, original-originar, a percepe-a pricepe, pontou-ponton, a profera-a prefera, a proscrie-a prescrie, a proveni-a preveni, raport-report, refector-reflector, reflecție-reflexie, a revendica-a revindeca, rever-revers, simeză-siameză, a simula-a stimula, solidar-solitar, spețe-speze, sudură-sutură, șasiu-șașiu, tapiserie-tapițerie, transă-tranșă, vedetă-vendetă, virtuos-virtuoz* etc. ale căror sensuri pot fi descoperite fie în *Dicționarul explicativ al limbii române* (ed. a III-a, Editura Univers enciclopedic, București, 2007), fie în *Dicționarul de paronime* de N. Felecan (Editura Vox, București, 1996).

Scanned with OKEN Scanner

Aplicaţii

1. Alegeţi dintre cele două cuvinte paronime pe cel potrivit:

a) Ion Creangă este { original / originar } din Humuleşti.

b) Brâncuşi are un stil { original. / originar. }

c) El a avut greutăţi { familiale. / familiare. }

d) Ea mi-a vorbit tot timpul pe un ton { familial. / familiar. }

e) I-am făcut colegei mele { complemente. / complimente. }

f) Complementul } unui unghi reprezintă diferenţa până la 90^0.

Complimentul

2. Consultaţi un dicţionar şi apoi formulaţi propoziţii cu cuvintele paronime: *arbitral-arbitrar, atlas-atlaz, companie-campanie, floral-florar, oral-orar, ordinal-ordinar.*

Scanned with OKEN Scanner

PLEONASMUL

Necunoaşterea, de către vorbitori, a sensului exact poate conduce la formularea unor enunţuri greşite în care apar cuvinte sinonime (*concomitent şi simultan, firesc şi natural, manierat şi binecrescut* etc.) sau înrudite formal ori semantic (*cobai de experienţă, divertisment plăcut, ereditate moştenită* etc.) ori determinanţi inutili, pentru că ei exprimă acelaşi lucru ca şi cuvintele derivate cu prefixe (*a convieţui împreună, a preambala dinainte, a reveni din nou* etc.) sau compuse cu prefixoide (*nevralgie dureroasă, microinterviu scurt, ortografie corectă, paleoslava veche* etc.) Acest tip de greşeală se numeşte p l e o n a s m.

Cele mai frecvente pleonasme, care trebuie evitate, sunt, în ordine alfabetică, următoarele îmbinări, selectate din dicţionarele de pleonasme de Doina Dascălu (Editura Vox, Bucureşti, 1997), Gabriel Angelescu (Editura Coresi, Bucureşti, 1997) şi din Dorin D. Uritescu, *Pleonasmul în limba română*, Ed. Big All, Bucureşti, 2006: *a abrevia pe scurt, abundenţă mare, activitate laborioasă, amestec eterogen, amploare mare, a anexa alături, anost şi plictisitor, a anticipa dinainte, aproape circa, a asambla la un loc, a asocia împreună, atracţie ispititoare, avalanşă de zăpadă, a avansa înainte, aversă de ploaie, babă bătrână, bancnotă de hârtie, băştinaş autohton, a bifurca în două, biografia vieţii, cadenţă ritmică, cam aproximativ, catastrofă tragică, câştig profitabil, ceremonie solemnă, circa aproximativ, a coabita împreună, a coborî jos, a coexista împreună, concluzie finală, conducere managerială, consens unanim, a continua mai departe, a conveni de comun acord, cumplit şi înfiorător, dar însă, a dăinui permanent, definitiv şi irevocabil, democraţie populară, a deshuma din pământ, detaliere amănunţită, diurnă zilnică, drum rutier,*

Scanned with OKEN Scanner

dună de nisip, dureri nevralgice, efemer și trecător, epilog final, etnogeneza unui popor, exemplu pilduitor, a expune la vedere, feerie încântătoare, firesc și natural, folclor popular, gamă diversificată, glicemie în sânge, grăitor și elocvent, happy-end fericit, hebdomadar săptămânal, injurie jignitoare, intemperiile vremii, a îmbina împreună, a împrejmui de jur împrejur, a întoarce înapoi, întrajutorare reciprocă, jambon de porc, jerbă de flori, jubileu sărbătoresc, jurnal cotidian, laitmotiv repetat, leac tămăduitor, limonadă de lămâie, leac tămăduitor, mașinal și reflex, memoriu scris, mentor spiritual, a menține mai departe, mujdei de usturoi, necropolă funerară, a nota în scris, notorietate publică, a numerota cu cifre, ofensă insultătoare, omletă de ouă, omniprezent pretutindeni, onest și cinstit, oprobriu public, oranjadă de portocale, organizare sistematică, ortoepie corectă, ortografie corectă, pamflet satiric, pantă înclinată, perspectivă de viitor, petiție scrisă, picant și condimentat, picnic în aer liber, plajă de nisip, plan de viitor, polemică contradictorie, prâslea cel mic, precocitate prematură, a preconiza dinainte, a prefera mai bine, a presimți dinainte, a prevedea dinainte, a prezice dinainte, primitivism rudimentar, procent la sută, profilactic și preventiv, profit rentabil, progres evolutiv, prolog introductiv, proverb popular, pubelă de gunoi, rang ierarhic, râșniță de măcinat, a reaminti din nou, reclamă publicitară, a redacta în scris, a reface din nou, reper orientativ, a restitui înapoi, retribuție salarială, a reuni împreună, rezumat scurt, a se roti în cerc, saleu sărat, salopetă de lucru, savant erudit, sărbătoare festivă, scenetă scurtă, a schița sumar, scurtă alocuțiune, sedativ calmant, slip de baie, sortiment variat, statuetă mică, stridență distonantă, succint și concis, a surveni pe neașteptate, a survola peste, șlagăr la modă, a tăcea din gură, toast scurt, topografia locului, trial de selecție, țăran de la sat, țărmul litoralului, unanimitate totală, a unelti pe ascuns, a uni laolaltă, unitate indisolubilă, a urca sus, utopie irealizabilă, vacarm asurzitor, varietate diversă, vastitate imensă, a vedea cu ochii, vedetă celebră, vestigiu din trecut, zbor aerian, ziar cotidian, zvon fals etc.

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIA

Scanned with OKEN Scanner

SUBSTANTIVUL

Definiția	Este partea de vorbire flexibilă care denumește: • ființe: *bărbat, copil, elev, pisică, vulpe* etc. • obiecte: *ac, casă, costum, pat, școală* etc. • fenomene ale naturii: *ger, furtună, vânt* etc. • însușiri: *blândețe, deșteptăciune, frumusețe* etc. • stări sufletești: *amărăciune, bucurie, voioșie* etc. • acțiuni: *plecare, sosire, trăire* etc. • relații: *colaborare, dragoste, prietenie* etc.
Felul	**A) după gradul de individualizare:** • **substantive comune** (denumesc obiecte încadrate în clase prin referirea la trăsături generale): *inginer, oraș, plecare, recoltare, succes* etc. • **substantive proprii** (denumesc obiecte considerate unice în cadrul clasei generale): *Dan, Luminița, Venus, Africa, Uniunea Europeană, România, Ministerul Educației, Paști, Crăciun, 1 Decembrie* etc. **B) după structură:** • **substantive simple:** *artă, teatru, Ion, București* etc. • **substantive compuse:** - prin contopire: *electrocardiogramă, termocentrală, untdelemn* etc. - prin alăturare: *câine-lup, prim-ministru, Satu-Mare, drum-de-fier* etc. - prin abreviere: *Asirom, Sidex, Tarom* etc. C) **după sens** (acest criteriu, reluat din gramaticile mai vechi în GLR, 2005, I, p. 103 nu apare în manualele școlare actuale): • **substantive concrete** (denumesc obiecte materiale,

Scanned with OKEN Scanner

Felul	perceptibile cu ajutorul simțurilor): *casă, lup, șurub, turn, urzică* etc. • **substantive abstracte** (denumesc entități abstracte, neperceptibile senzorial): *dreptate, frumusețe, prietenie, ură, victorie* etc.
Genul	Substantivul are trei genuri: • masculin: *(un) coleg - (doi) colegi;* • feminin: *(o) femeie - (două) femei;* • neutru: *(un) pix - (două) pixuri.* Genul substantivelor care denumesc ființe se exprimă: • prin cuvinte diferite (substantive **heteronime**): *băiat-fată, bărbat-femeie, cocoș-găină, bou-vacă* etc.; • prin derivare cu sufixe (substantive **mobile**): *actor-actriță, ambasador-ambasadoare, fazan-făzăniță, funcționar-funcționară, lup-lupoaică, vițel-vițeluș* etc. • prin substantive cu o singură formă pentru denumirea ambelor sexe (substantive **epicene**): *cămilă, fluture, muscă, privighetoare, viezure* etc.
Numărul	• singular: *casă, deal, elev.* • plural: *case, dealuri, elevi.* Forma de plural la substantivele nearticulate se realizează prin: • alipirea directă a desinenței de plural la forma de singular fără modificarea vreunui fonem din tema cuvântului: pom-pom*i*, zi-zi*le*, atu-atu*uri*, ou-ou*ă*, bordei-bordei*e* etc. • alipirea directă a desinenței de plural la forma de singular cu alternanțe fonetice în tema cuvântului: băiat-băie*ți* (a/e), văr-ver*i* (ă/e), covor-covo*are* (o/oa), cuvânt-cuvin*te* (â/i), obraz-obra*ji* (z/j) etc. • înlocuirea desinenței de singular cu cea de plural fără modificarea vreunui fonem din tema cuvântului: cas*ă* - cas*e*, codr*u* - codr*i*, fi*u* - fi*i*, flăcă*u* - flăcă*i*, ste*a* - ste*le*, tablo*u* - tablo*uri*, teatr*u* - teatr*e*, templ*u* - templ*e*, vrem*e* - vrem*uri* etc. • înlocuirea desinenței de singular cu cea de plural cu alternanțe fonetice în tema cuvântului: cumătr*u*-cumetr*i*(ă/e), șarp*e*-șerp*i*(a/e), blan*ă*-blan*uri*

Scanned with OKEN Scanner

Numărul	(a/ă), masă-mese (a/e), mireasă-mirese (ea/e), coală-coli (oa/o), sabie-săbii (a/â), pârâu-pâraie (â/a) frate-fraţi (t/ţ) etc. Substantivele de felul lui *arici, învăţătoare, nume, ochi, pui* au un număr comun (singular şi plural). Unele substantive sunt defective de număr: • substantive cu formă numai pentru singular (*singularia tantum*): *aur, lapte, mazăre, unt etc.* (GLR, 2005, I, 106 le numeşte *masive*), *cinste, eficacitate, entuziasm, omenie, Craiova, Lugoj* etc. • substantive cu formă numai pentru plural *(pluralia tantum*): *blugi, Bucureşti, icre, ochelari, pantaloni, tăiţei* etc. Unele substantive au sens colectiv: *echipă, stol, detaşament, grupă, popor* etc. GLR, 2005, I, 110 grupează substantivele colective în trei clase: 1. indică natura componenţilor: *familie* (totalitatea persoanelor unite prin legături de sânge sau alianţă), *armată, barou, flotă, juriu, harem, popor* etc.; 2. indică numărul componenţilor: *cvartet, duzină, pereche, triumvirat* etc.; 3. nu indică nici numărul, nici componenţa şi trebuie însoţite de un determinant: *ansamblu* (de blocuri, de dansatori, de împrejurări etc.) *grup, mulţime, serie* etc. Unele substantive au forme multiple de singular: *fruct, fructă; rod, roadă; program, programă* etc. sau de plural, cu sensuri diferite: *capete, capi, capuri; curente, curenţi; produse, produşi; rapoarte, raporturi* etc.
Cazul şi funcţiile sintactice	**1. Nominativul** • subiect: *Bunicii* lui locuiesc la ţară. • nume predicativ: Privatizarea este *un obiectiv* prioritar. • atribut (apoziţie): Roxana, *colega* mea de bancă, este o bună prietenă. • element predicativ suplimentar: După cinci ani s-a întors *inginer* în oraşul natal.

Scanned with OKEN Scanner

Cazul și funcțiile sintactice

2. Genitivul

Fără prepoziție:

- atribut genitival:
  Rezultatul *examenului* se afișează mâine.
- atribut apozițional, de obicei precedat de adverbul *adică*:
  Ei sunt locuitori ai acestui oraș, *adică ai Timișoarei.*
- subiect:
  Ai casei sunt plecați în concediu.
- nume predicativ:
  Casa este *a părinților* mei.
- element predicativ suplimentar:
  Cărțile le știu *ale unui coleg.*

Observație: Articolele *a, ai,* respectiv *ale* înlocuiesc substantive în nominativ (proprietarii, casa, cărțile), ceea ce înseamnă că substantivul în genitiv este atribut.

Cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale:

- atribut prepozițional:
  Și-a lăsat mașina în parcarea *din fața muzeului.*
- nume predicativ:
  Aceste medicamente sunt *împotriva gripei.*
- complement indirect prepozițional (GLR, 2005, II, pag. 416-431):
  Dacii au luptat cu eroism *împotriva romanilor.*
- complement circumstanțial de loc:
  El a parcat mașina *în spatele teatrului.*
- complement circumstanțial de timp:
  În cursul zilei de ieri a plouat.
- complement circumstanțial de mod:
  Înoată *împotriva curentului.*
- complement circumstanțial de cauză:
  Frunzele au căzut *din cauza brumei.*

Observație: G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale,* 1999, p. 161, consideră că *din cauza, din pricina* sunt complemente circumstanțiale de cauză însoțite de atribute substantivale genitivale.

- complement circumstanțial de scop:
  Dan s-a dus la medic *în vederea unor analize.*

Scanned with OKEN Scanner

- complement circumstanțial condițional:
  În locul colegei, ea ar fi făcut altfel.
- complement circumstanțial concesiv:
  În ciuda ceții Tarom nu a anulat zborurile.
- complement circumstanțial de relație:
  În privința examenului nu ne facem probleme.
- complement circumstanțial cumulativ:
  În afara cărților a adus și câteva reviste.
- complement circumstanțial de excepție:
  N-a venit nimeni *în afara prietenilor* săi.
- element predicativ suplimentar:
  Noi te știm *contra fumatului.*

3. Dativul

Fără prepoziție:

- complement indirect:
  Medicul prescrie medicamente *bolnavilor.*
- atribut (pe lângă substantive nearticulate care denumesc grade de rudenie, profesiuni, funcții - acest tip de atribut este astăzi foarte rar - sau pe lângă substantive care denumesc acțiuni și sunt însoțite de un atribut prepozițional):
  Mircea e cumnat *vărului* meu.
  Atribuirea de denumiri noi *unor străzi* s-a făcut în 1990.
- atribut apozițional, precedat de obicei de adverbul *adică:*
  Am restituit cartea colegei mele, *adică Cristinei.*
- complement circumstanțial de loc (dativ locativ):
  Stai *locului!*

Cu prepoziție:

- atribut prepozițional, precedat de prepoziție (*conform, contrar, datorită, grație, mulțumită, potrivit*):
  Orice succes *mulțumită eforturilor* personale ne bucură.
- complement circumstanțial de mod, cu prepozițiile *conform, contrar, potrivit:*
  Ei au acționat *conform* (*potrivit, contrar*) *planului.*
- complement circumstanțial de cauză, cu prepoziția *datorită:*

Scanned with OKEN Scanner

Datorită epidemiei de hepatită școala a intrat în carantină.

- complement circumstanțial concesiv:
  Contrar așteptărilor a cucerit medalia de aur.
- complement circumstanțial instrumental, cu prepozițiile *grație, datorită, mulțumită:*
  Grație (datorită, mulțumită) ajutoarelor primite, am învins toate greutățile.
- nume predicativ:
  Rezultatele au fost *potrivit dorințelor* noastre.
- subiect (numai pronumele relativ și nehotărât):
  Scriu *cui (oricui)* îmi place.

4. Acuzativul

- complement direct, cu prepoziția *pe* (vezi cap. *Complementul direct*) sau fără prepoziție:
  Orice român îl iubește *pe Eminescu.*
  Liceul lor pregătește *un spectacol* omagial.
- complement direct secundar (GLR, 2005, II, p. 392-396: compl.sec.), numai după verbe bitranzitive:
  Profesorul învață pe elevii săi multă *gramatică.*
- atribut substantival prepozițional:
  L-am întâlnit în librăria *din centru.*
- atribut substantival apozițional, precedat de obicei de adverbul *adică*:
  I-am văzut la muzeu pe doi prieteni ai săi, *adică pe Cosmin și Tudor.*
- complement indirect prepozițional (GLR, II, 2005, p. 416-431: complement prepozițional):
  Ne gândim mereu *la viitor.*
- complement de agent, cu prepozițiile *de, de către*:
  Volumul a fost premiat *de Uniunea Scriitorilor.*
- complement circumstanțial de loc:
  De la oraș s-a mutat *la țară.*
- complement circumstanțial de timp:
  În fiecare *dimineață* se scoală *la ora* șapte.
- complement circumstanțial de mod:
  A plecat *fără* nicio *plăcere.*
- complement circumstanțial de cauză:
  Grivei latră *de bucurie* când vine stăpânul.

Scanned with OKEN Scanner

- complement circumstanțial de scop:
  S-a prezentat la spital *pentru analize.*
- complement circumstanțial condițional, cu locuțiunea prepozițională *în caz de*:
  În caz de incendiu trebuie anunțați pompierii.
- complement circumstanțial concesiv, cu locuțiunile prepoziționale: *cu tot, cu toată, cu toate*:
  Cu toate antrenamentele din ultima perioadă nu și-a putut depăși vechiul record.
- complement circumstanțial consecutiv:
  Cântă *de minune.*
- complement circumstanțial sociativ, cu prepoziția *cu* și cu locuțiunile prepoziționale *împreună cu, laolaltă cu, cu tot cu*:
  Ea a venit *împreună cu o prietenă.*
- complement circumstanțial instrumental:
  La Londra poți merge *cu avionul.*
- complement circumstanțial de relație:
  Elevii buni *la matematică* participă la olimpiadă.
- complement circumstanțial opozițional, cu locuțiunea prepozițională *în loc de*:
  În loc de avion preferă trenul.
- complement circumstanțial cumulativ, cu propoziția compusă *pe lângă* și cu locuțiunea prepozițională *în afară de*:
  Pe lângă (în afară de) literatură, iubește și muzica.
- complement circumstanțial de excepție, cu locuțiunea prepozițională *în afară de* și adverbul *decât*:
  Bunicul nu citește nimic *în afară de ziare.*
  Nu-i place nimic *decât ciorba.*
- element predicativ suplimentar:
  Noi îl știam *în concediu.*
- nume predicativ:
  Statuia este *din bronz.*
- subiect:
  Au venit *la oameni.*

Scanned with OKEN Scanner

Cazul și funcțiile sintactice	**5. Vocativul** • exprimă o adresare, o chemare; • substantivul în vocativ nu are funcție sintactică. Foarte rar poate fi atribut apozițional: Bade *Ioane*, ți-au venit nepoții? • substantivul în vocativ se desparte prin virgulă (virgule) sau prin semnul exclamării de restul propoziției: *Mircea*, vino cu noi! Mi-ai adus cărțile, *prietene*? *Mamițoo! mam'maree! tantii!* (I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)
Substantivul și alte clase lexico-gramaticale	**A) Substantivele pot proveni:** • **prin d e r i v a r e:** - din adjective: *bătrânețe, frumusețe, tinerețe* etc. - din numerale: *doime, pătrime, zecime* etc. - din verbe: *culcuș, plecăciune, suiș* etc. - din adverbe: *bineț̦e, imprejurime.* • **prin c o m p u n e r e:** *bunăvoință, dreptunghi, Făt-Frumos* etc. • **prin c o n v e r s i u n e din:** - adjective: *frumosul* artistic - pronume: *eul* liric, în *sinea* mea etc. - forme verbale de infinitiv lung: *intrare, plecare, sosire* etc.; supin: *cerșit, cotrobăit, privit* etc.; gerunziu: *un intrând, suferinzii* etc. - adverbe: *Binele* cu *bine* se răsplătește. **B) substantivele pot deveni:** • **prin d e r i v a r e:** - adjective: *argintiu, bănesc, vârstnic* etc. - verbe: *a biciui, a înfiora, a împăduri* etc. - adverbe: *bănește, firește, pieptiș* etc. • **prin c o m p u n e r e:** - adjective: *cuminte* - pronume: *dumneata, dumnealui, dumneavoastră* etc. - adverbe: *acasă, alături, astăzi* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Substantivul și alte clase lexico-gramaticale	- conjuncții: *deoarece* • **prin conversiune:** - adjective: câini *bărbați*, zile *copile* etc. - adverbe: *Iarna* în satul lor luminile de pe stradă se aprind *seara*, dar numai *duminica*. - interjecții: *Doamne! Noroc!* etc. - prepoziții: A reușit *grație* nouă, nu *mulțumită* vouă.

Observații

1. Când substantivul este precedat de un numeral cardinal, cazul genitiv se construiește cu prepoziția *a* (Lucrările *a* trei *colegi* au fost premiate), iar cazul dativ cu prepoziția *la* (*La* trei *colegi* li s-au dat premii).

2. Substantivele care denumesc momentele zilei sau diviziuni de timp prin articulare pot deveni adverbe (*ziua, noaptea, primăvara, iarna, duminica, joia* etc.):

Omul vede *ziua*, iar pisica *noaptea*.

3. Substantivul poate intra în structura unor locuțiuni:

- adjectivale: mână *de fier*, om *de seamă* etc.
- verbale: *a avea de gând, a da bir cu fugiții, a fi în cumpănă, a lua la ochi, a pune ochii* etc.
- adverbiale: *în față, în spate, din timp în timp* etc.
- prepoziționale: *în cursul, în fața, în spatele, în caz de, în loc de, în timp de* etc.
- conjuncționale: *din cauză că, în caz că, din moment ce, în timp ce, pe motiv că* etc.

4. În limbajul artistic substantivul poate fi întrebuințat cu următoarele valori stilistice:

• epitet:

Răsfiratul păr *de aur* peste perini se-mprăștie.

(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

• comparație:

M-am săturat de ei *ca de mere* pădureț.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

• personificare:

Tu, *Oltule*, să ne răzbuni!

(O. Goga, *Oltul*)

Scanned with OKEN Scanner

• metaforă:

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece albă *regina nopții* moartă.

(M. Eminescu, *Melancolie*)

Aplicații

1. Analizați morfologic și sintactic substantivele din următoarele texte:

a) O doină plânge sus pe culme,
Din fluier unde limpezi cad,
Și legănate lin s-afundă
În pacea codrilor de brad.

(O. Goga, *Doina*)

b) Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Construiți propoziții în care substantivele *consultație, lumină, țară* și *universitate* să fie la cazul genitiv singular cu articol hotărât și articol nehotărât.

3. Construiți propoziții în care substantivul *examen* să fie, pe rând, atribut substantival, complement direct, complement indirect și nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

ARTICOLUL

Definiția

Este partea de vorbire flexibilă, marcă gramaticală a categoriilor gramaticale de gen, număr și caz la cuvintele pe care le însoțește, precizând în ce măsură obiectul este cunoscut de vorbitor:

Rezolvarea o găsești în *carte*.
Am cumpărat *o carte*.
Cartea este interesantă.

Felul

A. după gradul de individualizare:

• articolul h o t ă r â t (indică un grad mai înalt de individualizare)

	Masculin		Feminin		Neutru	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
N. Ac.	-l, -le, -a	-i	-a	-le	-l, -le	-le
G. D.	-lui, -(e)i, lui	-lor	-i	-lor	-lui	-lor
V.	-le	-lor	-	-lor	-le	-lor

• articolul n e h o t ă r â t (indică un grad mai redus de individualizare).

	Singular		Plural
	Masculin și Neutru	Feminin	Toate genurile
N. Ac.	un	o	niște
G. D.	unui	unei	unor

Scanned with OKEN Scanner

Felul

B. după cazul substantivului precedat de articol:

• articolul g e n i t i v a l (care precedă un substantiv sau un pronume în cazul genitiv) sau p o s e s i v (care precedă un pronume sau adjectiv pronominal posesiv), numit în general articol p o s e s i v - g e n i t i v a l:

	Singular		Plural	
	Masculin și Neutru	Feminin	Masculin	Feminin și Neutru
N. Ac.	al	a	ai	ale
G. D.			alor	alor

C. după p r o v e n i e n ț ă și partea de vorbire pe care o precedă:

• articolul d e m o n s t r a t i v sau a d j e c t i v a l:

	Singular		Plural	
	Masculin și Neutru	Feminin	Masculin	Feminin și Neutru
N. Ac.	cel	cea	cei	cele
G. D.	celui	celei	celor	celor

D. după poziție:

• **e n c l i t i c** (se alipește la sfârșitul cuvântului):
- articolul hotărât:
  colegul, țara, Oltul, Bega, Carpații.

• **p r o c l i t i c** (stă în fața cuvântului):
- articolul hotărât (cazurile genitiv și dativ):
  prietenul *lui* Ion.
- articolul nehotărât:
  un coleg, *o* colegă, *niște* colegi.
- articolul posesiv-genitival:
  al (a, ai, ale) țării, *al* meu, *a* mea.
- articolul adjectival (demonstrativ):
  omul *cel* bun

Observații

1. Articolul nu are înțeles luat separat, nu are funcție sintactică și se analizează împreună cu cuvântul pe care îl însoțește.

Scanned with OKEN Scanner

De aceea, atât GLR, 2005, cât şi alţi lingvişti nu îl consideră parte de vorbire (categorie lexico-gramaticală), ci o categorie gramaticală a substantivului numită d e t e r m i n a r e.

2. Articolul însoţeşte diferite părţi de vorbire:
   - un substantiv: carte*a*, *un* examen, *al* oraş*ului*
   - un adjectiv: bun*ul* prieten, parcul *cel* frumos
   - un pronume: *al* nostru
   - un numeral: *al* doilea, *cea* de *a* doua

3. Dacă substantivul este precedat de un adjectiv sau un numeral, determinantul preia articolul substantivului:
   - prieten*ul* bun - bun*ul* prieten
   - loc*ul* întâi - întâi*ul* loc.

4. Articolul hotărât şi cel nehotărât substantivează adjectivul, pronumele, numeralul şi adverbul:
   albastrul cerului, *eul* liric, un *zece*, *binele* etc.

5. Prin articulare cu articol hotărât unele adverbe şi locuţiuni adverbiale devin prepoziţii, respectiv locuţiuni prepoziţionale:

adverb	prepoziţie
dedesubt	*dedesubtul*
înapoi	*înapoia*
înainte etc.	*înaintea* etc.
locuţiune adverbială	**locuţiune prepoziţională**
în dos	*în dosul*
în faţă	*în faţa*
în spate etc.	*în spatele* etc.

6. Articolul are forme omonime cu alte părţi de vorbire:
   • *un* coleg, nişte colegi (articol) - *un* coleg, doi colegi (numeral), *un* coleg, alt coleg (adj. pron. nehotărât);
   • colegul *lui* Ion (articol); i-am dat-o *lui* (pronume);
   • *o* colegă, nişte colege (articol), *o* colegă, două colege (numeral), *o* colegă, altă colegă (adj. pron. nehotărât), *o* văd (pronume), pronunţă un *o* (substantiv), *o* să fac (verbul auxiliar *a avea*), *o* veni (verbul auxiliar *a vrea*), *O!* Ce frumoasă e! (interjecţie);
   • *a* lui (articol), *a* trei colegi (prepoziţie), *a* stat (verbul auxiliar a *avea*), *a* veni şi vremea lor (verbul auxiliar *a vrea*), pronunţă un *a* (substantiv), *a!* (interjecţie), *a* de-o ştii şi tu (pronume demonstrativ).

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Identificați substantivele articulate și precizați felul, genul, numărul și cazul articolelor:
   a) Rezultatele lui Andrei au fost excelente.
   b) Ea i-a dăruit lui Cătălin un fular albastru.
   c) Ei acordă examenelor toată atenția.
   d) În decembrie prețul legumelor este mai mare.
   e) Fetelor, dansați cu noi!
2. Completați spațiile punctate cu articolele potrivite și arătați felul lor:
   a) ... elicopter pulverizează ... îngrășăminte chimice deasupra ... teren însămânțat cu grâu.
   b) Orice început ... incendiu trebuie anunțat la numărul de telefon ... pompierilor, ... căror mașină de intervenție va sosi în ... mai scurt timp cu ... mai mare viteză.
3. Analizați morfologic cuvintele subliniate:
   a) *Al* meu a venit la aeroport pentru *a-l* aștepta.
   b) *A* noastră *a* început *a* vorbi mai târziu.
   c) *Ai* noștri au intrat în magazin pentru *a-i* cumpăra pantofi.
   d) Sora *cea* mică *ce-a* întrebat-o?
   e) *Ce-l* interesează pe colegul *cel* studios?
   f) *Ce-i* scriu colegului lor *cei* plecați la mare?

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIVUL

Definiția

Este partea de vorbire flexibilă care se declină și exprimă însușiri ale obiectelor, acordându-se în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl determină.

Flori *albastre* tremur *ude* în văzduhul *tămâiet*.

(M. Eminescu, *Călin* (*File din poveste*))

Adjectivul poate exprima

- forma obiectelor: *curbat, rotund, sferic* etc.
- dimensiunea: *mare, mic, uriaș* etc.
- greutatea: *greu, obez, ușor* etc.
- volumul: *cilindric, cuprinzător, sferic* etc.
- culoarea: *galben, roșu, verde* etc.
- cantitatea: *mult, puțin, suficient* etc.
- temperatura: *cald, fierbinte, rece* etc.
- gustul: *acru, amar, dulce* etc.
- prețul: *costisitor, ieftin, scump* etc.
- profilul moral: *energic, optimist, viclean* etc.
- materia din care este făcut un obiect: *cartilaginos, lemnos, metalic* etc.
- elementele constituitive ale unei colectivități: *muncitoresc, studențesc, tineresc* etc.
- referirea la posesor sau la origine: (sat) *bănățean*, (covor) *oltenesc*, (casă) *țărănească* etc.

Două sau mai multe cuvinte care împreună au valoare de adjectiv formează locuțiuni adjectivale: oameni *de seamă* "importanți", sportiv *de frunte* "fruntaș", om *de încredere* "serios, corect", om *în floarea vârstei* "tânăr", om *în toată firea* "matur" etc.

Scanned with OKEN Scanner

Felul	A) după f o r m ă: • **adjective v a r i a b i l e** a) cu două terminații (forme diferite pentru genurile masculin și feminin la numărul singular): *bun - bună, interesant - interesantă, tineresc - tinerească* etc. b) cu o terminație (o singură formă pentru toate genurile la nominativ singular): *fierbinte, limpede, mare, verde* etc. • **adjective i n v a r i a b i l e** (au aceeași formă, indiferent de gen, număr, caz): *asemenea, așa, gata, ferice, sadea, bej, bleu, crem, grena, gri, havan, kaki, lila, maro, oliv, vernil, motrice, propice* etc. B) după n u m ă r u l d e f o r m e f l e x i o n a r e d i s t i n c t e la singular și plural: • **adjective cu patru forme flexionare:** *acru, acră, acri, acre; alb, albă, albi, albe; greu, grea, grei, grele* etc. • **adjective cu trei forme flexionare:** *adânc, adâncă, adânci; cenușiu, cenușie, cenușii; silitor, silitoare, silitori* etc. • **adjective cu două forme flexionare:** *dulce, dulci; gălbui, gălbuie* etc. • **adjective cu o formă flexionară:** *asemenea, gata, anume, cumsecade, precoce, gri, lila* etc. C) după c r i t e r i u l s e m a n t i c: • **adjective calificative (descriptive):** *alb, harnic, lucios* etc. • **adjective determinative (pronominale):** țara *mea*, ea *însăși, acest* prieten, *oricare* problemă, *niciun* om etc.
Gradele de comparație (de intensitate)	Adjectivele au următoarele grade de comparație: • gradul p o z i t i v (însușirea obiectului nu implică niciun raport de comparație): Ea a făcut o lucrare *bună*. • gradul c o m p a r a t i v (însușirea este în grad diferit față de însușirea altor obiecte sau față de aceeași însușire a aceluiași obiect în împrejurări diferite): a) comparativ de s u p e r i o r i t a t e: Ea a făcut o lucrare *mai bună* decât a colegilor.

Scanned with OKEN Scanner

Gradele de comparație (de intensitate)	b) comparativ de e g a l i t a t e: Lucrarea ei a fost *tot așa (la fel) de bună* ca a colegei. c) comparativ de i n f e r i o r i t a t e: Lucrarea ei a fost *mai puțin bună* decât a colegei. • gradul s u p e r l a t i v (însușirea, raportată sau nu la însușirea altor obiecte, are gradul cel mai înalt sau cel mai scăzut): a) superlativ r e l a t i v de superioritate sau de inferioritate: Lucrarea ei a fost *cea mai bună* dintre toate. Lucrarea ei a fost *cea mai puțin bună* dintre toate. b) superlativ a b s o l u t: Lucrarea ei a fost *foarte (tare, prea) bună*. **Superlativul absolut** se mai poate exprima și prin: • folosirea unor adverbe ca: *admirabil, colosal, extraordinar, extrem, formidabil, grozav, minunat, nemaipomenit, nespus, uluitor* + prepoziția *de* + gradul pozitiv: Ea este *extraordinar de bună* la geografie. • folosirea unor locuțiuni adverbiale (*cu totul, de tot, din cale afară*) + gradul pozitiv: El era *din cale afară de* (*cu totul, de tot*) *obosit*. • repetarea adjectivului: El este *bun, bun*! • lungirea și repetarea vocalei: *Buuună* treabă! • construcții exclamative: Ce *bună* e la suflet! • folosirea prefixelor *arhi-, extra-, hiper-, prea-, răs-/răz-, stră-, super-, supra-, ultra-* sau a sufixului *-issim*: A cumpărat un ceas *extraplat*, dintr-un magazin *ultraelegant*. Un asemenea succes este *rarissim* • substantivizarea adjectivului și repetarea lui la cazul genitiv: Ea se crede *frumoasa frumoaselor*.

Scanned with OKEN Scanner

Gradele de comparație (de intensitate)	**Nu au grade de comparație:** • adjectivele care în limba latină, de unde au fost împrumutate, sunt forme de comparativ: *major, inferior, superior, interior, exterior, anterior, posterior, ulterior* sau de superlativ: *extrem, maxim, minim, optim, suprem, ultim* etc. • adjectivele care exprimă însușiri care nu pot fi comparate: *complet, dreptunghiular, mort, pătrat, perfect, politic, principal, rotund, sferic, veșnic* etc.
Funcții sintactice ale adjectivului	Adjectivul poate îndeplini, în propoziție, următoarele funcții sintactice: • atribut adjectival: Din excursie am rămas cu amintiri *frumoase*. • nume predicativ: Nu toate emisiunile sunt *interesante*. • element predicativ suplimentar: O văd *atentă* la fiecare oră. • complement indirect prepozițional: *Din roșu* s-a făcut alb la față. • complement circumstanțial de timp: *De tânăr* a îndrăgit ciclismul. • complement circumstanțial de mod comparativ: Ieri cerul a fost mai mult noros *decât senin*. • complement circumstanțial de cauză: Lupului îi sfârâia gâtlejul *de flămând* ce era. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*) • complement circumstanțial de relație: *De scumpă*, cartea este destul de scumpă. • complement circumstanțial opozițional: *În loc de roșii*, merele erau galbene. • complement circumstanțial cumulativ: *În afară de scumpă*, mașina mai era și veche. • complement circumstanțial de excepție: Ceaiul nu-mi place nicicum *decât aromat*.

Scanned with OKEN Scanner

Adjectivul şi alte clase lexico-gramaticale	**A) Adjectivele pot deveni:** 1. prin d e r i v a r e: • substantive: *bunătate, frumusețe, tinerețe* etc. • verbe: *a întineri, a împrospăta, a slăbi* etc. • adverbe: *chiorâș, realmente, vitejește* etc. 2. prin c o m p u n e r e: • substantive: *bunăvoință, rău-făcător* etc. • numerale: *tustrei, tuspatru* etc. • adverbe: *astă-iarnă, astă-seară, astă-vară* etc. 3. prin c o n v e r s i u n e: • adverbe: Scrie *frumos*. Vorbește *urât*. • substantive: *frumosul* artistic **B) Pot deveni adjective:** 1. prin d e r i v a r e: • substantivele: *argintiu, ochios, țărănesc* etc. • verbele: *ascultător, fumător, uituc* etc. 2. prin c o m p u n e r e: • verbele la participiu: *nemaiauzit, nemaipomenit, nemaivăzut* etc. • adverbele: *bine-crescut, bine-venit, nou-născut* etc. 3. prin c o n v e r s i u n e: • substantivele: câini *bărbați*, basme *copile* etc. • pronumele (toate, cu excepția celui personal, a celui de politețe și a celui reflexiv): casa *mea* (adj. posesiv), el *însuși* (adj. de întărire), *această* idee (adj. demonstrativ), *orice* succes (adj. nehotărât), *nicio* problemă (adj. negativ), *Ce* succes! (adj. relativ), *Ce* probleme ai? (adj. interogativ); • verbele la gerunziu: coșuri *fumegânde*, fețe *surâzânde* etc. • verbele la participiu: datorii *uitate*, magazine *închise* etc. • adverbele: *asemenea* idei, *așa* prieteni, acțiuni *gata* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

În operele literare, în majoritatea cazurilor, adjectivul are funcţia stilistică de e p i t e t:

Lacul codrilor *albastru*
Nuferi *galbeni* îl încarcă;
Tresărind în cercuri *albe*
El cutremură o barcă. (M. Eminescu, *Lacul*)

Aplicaţii

1. Construiţi enunţuri în care *ascuţit, deştept, glumeţ, negru* şi *vesel* să fie folosite la toate gradele de comparaţie.

2. Precizaţi felul, genul, numărul, cazul şi gradul de comparaţie, unde este cazul, la adjectivele din textele următoare:

a) Pe culmea cea mai înaltă a munţilor Carpaţi, se întinde o ţară mândră şi binecuvântată între toate ţările semănate de Domnul pre pământ.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*).

b) Li-e ruşine că sunt prea bătrâni, prea bolnavi,
Pentru noi prea modeşti şi prea simpli părinţi,
Vinovaţi pentru timpul pierdut
Ne privesc în tăcere cuminţi.

(Ana Blandiana, *Părinţii*).

c) Vijelia îşi trimise înainte pe cel mai ager dintre vestitorii săi înaripaţi.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

3. Analizaţi morfologic şi sintactic adjectivele:

Dar acum nu era acasă decât un cioban bătrân şi şchiop.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

4. Identificaţi adjectivele cu rol de epitet:

Un văl străveziu, ţăsut din fire limpezi de lumină trandafirie şi cer albastru, acoperea imensitatea solemnă a nesfârşitului, şi imnul tăcerii netulburate se înalţa de pretutindeni, ca o rugă de mulţumire.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

5. Descoperiţi adjectivele cu rol de epitet şi formulaţi apoi propoziţii cu acestea:

De prin adâncul văilor, de peste înălţimea coamelor codrului, de pe întinderea scânteietoare a smidurilor înflorite, valuri străvezii de aburi sclipitori se ridicau în unde creţe şi, tremurând în zare, se topeau în văpaia înaltă a cerului aprins.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

Scanned with OKEN Scanner

PRONUMELE

Definiția	Este partea de vorbire care ține locul unui substantiv și se flexionează, în ansamblu, după gen, număr, caz și persoană.

1. PRONUMELE PERSONAL

Pronume p e r s o n a l este pronumele care desemnează diferitele persoane. El arată:

- persoana care vorbește (persoana I): *eu, noi;*
- pesoana cu care se vorbește (persoana a II-a): *tu, voi;*
- persoana sau obiectul despre care se vorbește (persoana a III-a): *el, ea, ei, ele, dânsul, dânsa, dânșii, dânsele; însul, însa, înșii, însele* se folosesc numai precedate de prepozițiile *într(u), dintr(u).*

Pronumele personal se declină, schimbându-și forma după persoană, număr și caz, iar la persoana a III-a și după gen.

La persoana I și a II-a pronumele personal nu are forme pentru cazul genitiv și de aceea sunt folosite adjective pronominale posesive acordate în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl însoțesc (casa *mea,* vecinul *tău*).

Numai persoana a II-a are cazul vocativ.

La cazurile dativ și acuzativ pronumele personal are două tipuri de forme: a c c e n t u a t e (numite și lungi sau tone) și n e a c c e n t u a t e (numite și clitice, scurte sau atone):

Scanned with OKEN Scanner

Formele pronumelui personal

Cazul		Pers. I		Pers. a II-a		Pers. a III-a			
						Masculin		Feminin	
		sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
N.		eu	noi	tu	voi	el	ei	ea	ele
G.		-	-	-	-	lui	lor	ei	lor
D.	f. acc.	mie	nouă	ție	vouă	lui	lor	ei	lor
	f. neacc.	îmi mi mi- -mi -mi-	ne ne- -ne -ne- ni ni- -ni-	îți ți ți- -ți -ți-	vă vă- -vă -vă- vi vi- -vi- v- -v-	îi i i- -i -i-	le le- -le -le- li li- -li-	îi i i- -i -i-	le le- -le -le- li li- -li-
Ac.	f. acc.	mine	noi	tine	voi	el	ei	ea	ele
	f. neacc.	mă mă- -mă -mă- m- -m-	ne ne- -ne -ne-	te te- -te -te-	vă vă- -vă -vă- v- -v-	îl l- -l -l-	îi i- -i -i-	o o- -o -o-	le le- -le -le-
V.		-	-	tu!	voi!	-	-	-	-

2. PRONUMELE DE POLITEȚE

Când vorbim cu persoanele sau despre persoanele cărora li se cuvine respect se folosesc pronumele de p o l i t e ț e: *dumneata, dumneavoastră* (persoana a II-a), *dumnealui, dumneaei, dumnealor* (persoana a III-a).

Scanned with OKEN Scanner

Formele pronumelui de politețe

Persoana a II-a				
Cazul	singular	abreviere	plural	abreviere
N. Ac. V.	dumneata	d-ta	dumneavoastră	d-voastră, dv., dvs.
G. D.	dumitale	d-tale		
Persoana a III-a				
N. G. D. Ac.	M. dumnealui	d-lui	dumnealor	d-lor
	F. dumneaei	d-ei		

Alte forme ale pronumelor de politețe sunt: *domnia-ta, domnia-lui, domnia-voastră, domniile-voastre, domniile-lor* (în stilul solemn), *mata, matale* (în vorbirea populară), *mătăluță, mătălică, tălică* (în limbajul afectiv).

GLR, 2005, I, p. 215 consemnează faptul că sistemul politeții în limba română se echilibrează prin atragerea în sfera pronumelui de politețe a pronumelor personale *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele* și are trei grade:

- politețe zero (exprimată prin pronume personale;
- politețe minimă: *dumneata, dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*;
- politețe maximă: *dumneavoastră, dumnealui, dumneaei, dumnealor.*

3. PRONUMELE REFLEXIV

Pronumele r e f l e x i v ține locul obiectului asupra căruia se exercită direct sau indirect acțiunea verbului și care este identic cu subiectul verbului.

Pronumele reflexive au forme proprii numai pentru persoana a III-a. El nu are decât două cazuri: dativ și acuzativ, cu forme accentuate și neaccentuate, care nu se deosebesc după gen și număr:

Cazul	Formele accentuate	Formele neaccentuate
D.	sie, sieși	își, și, și-, -și, -și-
Ac.	sine	se, se-, -se, -se-, s-, -s-

Scanned with OKEN Scanner

Pentru persoana I și persoana a II-a, la singular și la plural, se folosesc formele neaccentuate ale pronumelui personal la cazurile dativ și acuzativ:

Cazul	Persoana I		Persoana a II-a	
	singular	plural	singular	plural
D.	îmi, mi, mi-, -mi, -mi-	ne, ne-, -ne, -ne-, ni, ni-, -ni-	îți, ți, ți-, -ți, -ți-	vă, vă-, -vă, -vă-, vi, vi-, -vi-, v-, -v-
Ac.	mă, mă-, -mă, -mă-, m-, -m-	ne, ne-, -ne, -ne-	te, te-, -te, -te-	vă, vă-, -vă, -vă-, v-, -v-

Observații

Pronumele reflexiv, la persoana I și a II-a, are întotdeauna aceeași persoană cu subiectul și cu verbul pe care îl însoțește, în timp ce pronumele personal are o altă persoană.

Să se compare:

Eu (pers. I sg.) *mă* (pers. I sg.) spăl (pers. I sg.)
= *mă* este pronume reflexiv.

Tu (pers. a II-a sg) *mă* (pers. I sg.) speli (pers. a II-a sg.)
= *mă* este pronume personal.

4. PRONUMELE DE ÎNTĂRIRE

Pronumele de întărire se folosește astăzi, în limba literară, numai ca adjectiv pronominal, acordat cu pronumele sau substantivul pe care îl însoțește cu scopul de a preciza obiectul determinat. Pronumele și adjectivul pronominal de întărire este compus din *însu-*, *însă-*, *înși-*, *înse-*, care au forme distincte după gen, număr și caz, și formele neaccentuate de dativ ale pronumelui reflexiv: *mi, ți, și, ne, vă* și forma de dativ a pronumelui personal: *le*:

Scanned with OKEN Scanner

	Cazurile	singular		plural	
		Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Persoana I	N. Ac.	însumi	însămi	înșine	însene
	G. D.		însemi		
Persoana a II-a	N. Ac.	însuți	însăți	înșivă	însevă
	G. D.		înseți		
Persoana a III-a	N. Ac.	însuși	însăși	înșiși	înseși (însele)
	G. D.		înseși		

După cum arată GLR, 2005, I, p. 222 pronumele (adjectivele) de întărire sunt folosite mai ales în limba scrisă, în cea vorbită fiind preferate sinonime adverbiale: *chiar* (Am venit *chiar* eu.), *tocmai* (L-au ales *tocmai* pe el.), *personal* (Tu *personal* i-ai telefonat.), sinonime adjectivale: *singur* (El *singur* a rezolvat problema.), sinonime pronominale: *unul/una* (Eu *unul* sunt mirat. Eu *una* sunt mirată.) sau sinonime locuționale: *cu mâna mea* (Eu *cu mâna mea* i-am scris.), *cu ochii mei* (Eu *cu ochii mei* l-am văzut.), *cu urechile mele* (Eu *cu urechile mele* am auzit știrea la radio.)

5. PRONUMELE POSESIV

Pronumele p o s e s i v înlocuiește atât numele obiectului posedat, cât și numele posesorului.

Pronumele posesiv este întotdeauna însoțit de articolul posesiv *al, a, ai, ale*, care se acordă cu obiectul posedat în gen și număr.

Pronumele posesiv are forme diferite pentru cele trei persoane gramaticale, după genul și numărul obiectului posedat și după numărul posesorilor.

Numărul obiectelor posedate	Genul	Un singur posesor			Mai mulți posesori	
		Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a	Persoana I	Persoana a II-a
Un obiect posedat	Masculin	al meu	al tău	al său	al nostru	al vostru
	Feminin	a mea	a ta	a sa	a noastră	a voastră
Mai multe obiecte posedate	Masculin	ai mei	ai tăi	ai săi	ai noștri	ai voștri
	Feminin	ale mele	ale tale	ale sale	ale noastre	ale voastre

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. La persoana a III-a plural când sunt mai mulți posesori se folosește pronumele personal în cazul genitiv *lor*, a cărui formă este invariabilă.

2. Datorită articolului pronumele posesive pot avea la plural forme de genitiv-dativ: *alor mei, alor tăi, alor săi, alor noștri, alor voștri* (scrisoarea *alor mei*, sosirea *alor săi*).

3. Paralel cu pronumele și adjectivele posesive *(al) său, (a) sa* se folosesc pronumele personale de persoana a III-a singular la cazul genitiv *(al, a, ai, ale) lui, (al, a, ai, ale) ei*. La persoana a III-a plural pronumele personal *(al, a, ai, ale) lor* a înlocuit cu totul pronumele posesiv *al său*. Aceste pronume *(lui, ei, lor)* se analizează ca pronume personale în cazul genitiv.

4. Când însoțește un substantiv, pronumele posesiv devine adjectiv pronominal posesiv, care se acordă cu substantivul în gen, număr și caz:

Profesorul a apreciat lucrarea *ta*. (*ta* = adj. pron. pos., fem., sg., Ac., se acordă cu substantivul *lucrarea*).

5. După prepozițiile și locuțiunile prepoziționale care se construiesc cu cazul genitiv, pentru că pronumele personal nu are forme pentru acest caz la persoana I și a II-a, se folosesc adjective pronominale posesive (*meu, mea, tău, ta, său, sa, nostru, noastră, vostru, voastră*) în cazul acuzativ (acordul se face cu prepoziția sau substantivul din structura locuțiunii prepoziționale în funcție de articolul hotărât *-l* sau *-a*!):

Ei merg î n a i n t e a *noastră* (nu *nostru*!).

Mulți se învârtesc î n j u r u l *tău* (nu *ta*!).

6. Indiferent de valoarea de pronume sau de adjectiv pronominal posesiv, dar și de topică, *(ai) noștri* și *(ai) voștri* nu se scriu niciodată cu doi *i*.

Scanned with OKEN Scanner

6. PRONUMELE DEMONSTRATIV

Pronumele demonstrativ înlocuiește numele unui obiect, deosebindu-l totodată de alte obiecte prin indicarea apropierii sau a depărtării lui în spațiu sau în timp, a identității sau diferențierii față de alte obiecte.

Obiectul apropiat sau cunoscut este înlocuit prin pronume demonstrativ de apropiere: *acesta, aceasta, aceștia, acestea*, la care se mai adaugă în limbajul familiar *ăsta, asta, ăștia, astea*.

Obiectul depărtat sau necunoscut este înlocuit prin pronumele demonstrativ de depărtare: *acela, aceea, aceia, acelea, celălalt, cealaltă, ceilalți, celelalte*, la care se mai adaugă în limbajul familiar *ăla, aia, ăia, ălea*.

Unele pronume indică atât depărtarea, cât și diferențierea: *cestălalt, celălalt*.

Asemănarea unui obiect cu altul sau identitatea unui obiect cu sine însuși este exprimată prin pronumele demonstrativ de identitate: *același, aceeași, aceiași, aceleași*.

acesta, aceasta

Cazul	singular	plural
N. A.	acesta aceasta	aceștia acestea
G. D.	acestuia acesteia	acestora

acela, aceea

	singular	plural
N. A.	acela aceea	aceia acelea
G. D.	aceluia aceleia	acelora

celălalt, cealaltă

	singular	plural
N. A.	celălalt cealaltă	ceilalți celelalte
G. D.	celuilalt celeilalte	celorlalți celorlalte

același, aceeași

	singular	plural
N. A.	același aceeași	aceiași aceleași
G. D.	aceluiași aceleiași	acelorași acelorași

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. GLR, 2005, I, p. 243-248 identifică cinci tipuri de pronume demonstrative: *de apropiere* (*acesta, aceasta, aceștia, acestea*), *de depărtare* (*acela, aceea, aceia, acelea*), *semiindependente* (*cel, cea, cei, cele, al, a, ai, ale*), *de identitate* (*același, aceeași, aceiași, aceleași*) și *de diferențiere* (*celălalt, cealaltă, ceilalți, celelalte*)

2. Când pronumele demonstrative nu țin locul numelor de ființe sau de lucruri, ci le însoțesc, determinându-le, ele devin *adjective pronominale demonstrative*, acordate în gen, număr și caz cu substantivul:

Acești elevi au rezolvat și *celelalte* probleme.

Elevii *aceia* au cumpărat cartea *aceea* de la anticariat.

3. Formele de feminin ale pronumelor demonstrative *aceasta, asta, aceea, acestea* sunt folosite frecvent cu sens neutru:

Ce ați vorbit voi, *asta* (*aceasta*) ne interesează!

4. Unele pronume demonstrative intră în structura unor locuțiuni adverbiale: *de aceea, pentru aceea, după aceea, cu toate astea, cu toate acestea, afară de aceasta, pe lângă aceasta,* iar în vorbirea populară: *de aia, de asta* etc.

7. PRONUMELE INTEROGATIV

Pronumele interogativ apare în propoziții interogative și ține locul cuvintelor așteptate ca răspuns la întrebare.

Pronumele interogative sunt: *cine?* (cu ajutorul lui se întreabă, de obicei, despre ființe), *ce?* (cu ajutorul lui se întreabă mai ales despre obiecte și acțiuni), *care?* (se referă atât la ființe, cât și la obiecte) și *cât? câtă? câți? câte?* (se referă la o cantitate).

Pronumele *cine?, care?, cât?, câtă?, câți?, câte?* au următoarele forme:

Cazul	cine?	care?			cât?			
		singular		plural	singular		plural	
	M și F	M	F	M și F	M	F	M	F
N. Ac.	cine?	care?	care?	care?	cât?	câtă?	câți?	câte?
G. D.	cui?	căruia?	căreia?	cărora?	-	-	câtor?	câtor?

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

1. Pronumele interogativ *ce?* este invariabil.
2. Pronumele interogative (excepţie *cine?)* când precedă un substantiv devin adjective pronominale interogative, care se acordă în gen, număr şi caz cu cuvântul determinat: *Care* roman ţi-a plăcut? *Ce* program ţi-ai făcut?*Câţi* prieteni ai?
3. Când propoziţia interogativă devine subordonată (interogativă indirectă, fără intonaţie interogativă) pronumele interogative devin relativ-interogative: *Ce* faci? Nu ştiu *ce* faci. etc.

8. PRONUMELE RELATIV

Pronumele r e l a t i v leagă o propoziţie secundară de regenta ei, deci are rolul unei conjuncţii subordonatoare, dar în acelaşi timp ţine locul unui substantiv. Se numeşte pronume r e l a t i v deoarece cu ajutorul lui sunt exprimate r e l a ţ i i sintactice de subordonare la nivelul frazei.

Pronumele relative sunt: *cine, care, ce, cât, câtă, câţi, câte* (au aceleaşi forme ca şi pronumele interogative şi de aceea în unele gramatici sunt numite pronume interogativ-relative), la care se adaugă pronumele relativ compus *ceea ce* (care are sens neutru şi se comportă ca o unitate indivizibilă).

Pronumele relativ *ce* este invariabil, iar celelalte pronume relative au formele următoare:

Cazul	singular						plural			
	Masculin			Feminin			Masculin		Feminin	
N. Ac.	care	cine	cât	care	cine	câtă	care	câţi	care	câte
G. D.	căruia	cui	-	căreia	cui	-	cărora	câtor	cărora	câtor

Observaţii

1. Pronumele relativ, singur sau precedat de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale, leagă o propoziţie secundară de regenta ei.
2. Pronumele relativ are întotdeauna şi funcţie sintactică în propoziţia subordonată pe care o introduce în frază: subiect, atribut pronominal, complement direct, indirect, de agent

Scanned with OKEN Scanner

sau circumstanțial, nume predicativ și element predicativ suplimentar.

3. Pronumele relative *cine* și *ce* pot alcătui, împreună cu verbul *ști*e, când nu are sensul "cunoaște, află, se informează", locuțiuni pronominale, adjectivale sau adverbiale:

Nu e *cine știe ce* de capul lui. (loc. pronominală)

Ea nu e *cine știe ce* dansatoare. (loc. adjectivală)

Ei nu au fost *cine știe ce* pregătiți. (loc. adverbială)

4. Foarte rar pronumele *cine, ce* împreună cu un verb la modul infinitiv alcătuiesc o construcție infinitivală cu rol de subiect (pe lângă verbele impersonale *a avea, a fi*) sau de complement direct (pe lângă verbul personal tranzitiv *a avea*):

Nu-i *ce vinde*. Nu are *cine porni* mașina (subiect)

El nu are ce *face*. (complement direct)

5. Pronumele *ce* are valoare adverbială când este echivalent cu "cât de" și precedă un adjectiv sau un adverb:

Ce frumoasă este țara noastră! *Ce* bine învață!

6. Precedat de prepozițiile *de, pentru,* pronumele *ce* formează locuțiuni adverbiale interogative sau relative (*de ce, pentru ce*), echivalente ca sens cu *de aceea, pentru aceea.*

7. Pronumele relative, în afară de *cine* și *ceea ce*, când preced un substantiv devin adjective pronominale relative cu funcție de atribut adjectival:

Nu știm *care* drum este mai bun.

Încă nu m-am hotărât *ce* cărți să-mi cumpăr.

După recensământ se va cunoaște *câți* locuitori avem.

8. *Ceea ce* este invariabil.

9. În propozițiile exclamative apar uneori pronume și adjective pronominale relativ-exclamative: *Ce* rochie frumoasă! *Câți* bani are!

9. PRONUMELE NEHOTĂRÂT

Pronumele n e h o t ă r â t ține locul unui substantiv fără să dea vreo indicație precisă asupra obiectului.

După forma pe care o au, pronumele nehotărâte sunt:

Scanned with OKEN Scanner

• **pronume nehotărâte s i m p l e:** *unul, una, unii, unele; altul, alta, alții, altele; atât, atâta, atâția, atâtea;*

• **pronume nehotărâte c o m p u s e:** dintr-un pronume și diverse elemente (fie-, ori-, oare-, -va): *fiecare, fiecine; oricare, oricine, orice; oricât, oricâtă, oricâți, oricâte; oarecare, oarecine, orișicare, orișicine, orișice, orișicât, orișicâtă, orișicâți, orișicâte; careva, cineva, ceva, câtva, câțiva, câteva;* din *vre-* și un pronume nehotărât: *vreunul, vreuna, vreunii, vreunele;* din adjectiv nehotărât și un pronume nehotărât: *altceva, altcineva.*

• **locuțiuni pronominale nehotărâte** alcătuite din:

cine știe + cine, ce, cât;
nu știu + care, cine, ce, cât;
te miri + cine, care, ce.

Unele pronume nehotărâte se declină:

Cazul	singular		plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
N. Ac.	altul	alta	alții	altele
	atât	atâta	atâția	atâtea
	cineva	cineva	-	-
	câtva	câtăva	câțiva	câteva
	fiecare	fiecare	-	-
	oarecare	oarecare	-	-
	oricare	oricare	-	-
	oricine	oricine	-	-
	orișicine	orișicine	-	-
	unul	una	unii	unele
	vreunul	vreuna	vreunii	vreunele
G. D.	altuia	alteia	altora	altora
	atât	atâta	atâtor	atâtor
	cuiva	cuiva	-	-
	câtva	câtăva	câtorva	câtorva
	fiecăruia	fiecăreia	fiecărora	fiecărora
	oarecăruia	oarecăreia	-	-
	oricărui(a)	oricărei(a)	-	-
	oricui	oricui	-	-
	orișicui	orișicui	-	-
	unuia	uneia	unora	unora
	vreunuia	vreuneia	vreunora	vreunora

Pronumele nehotărâte *altceva, ceva, orice* sunt invariabile.

Scanned with OKEN Scanner

Observații

Cele mai multe pronume nehotărâte pot deveni, fără să-și modifice forma, adjective pronominale când însoțesc substantive și se acordă cu acestea: *atâta* timp, *atâta* lume, *atâția* colegi, *atâtea* probleme, *ceva* greutăți, *câtva* timp, *câtăva* vreme, *câțiva* ani, *câteva* zile, *fiecare* oraș, om *oarecare*, *orice* anotimp, *oricât* efort, *oricâtă* grijă, *oricâți* prieteni, *oricâte* greutăți, *unii* oameni, *unele* răspunsuri.

Pronumele nehotărâte *altul, alta, alții, altele, unul, una, vreunul, vreuna* când devin adjective pronominale își modifică forma: *alt* coleg, *altă* întrebare, *alți* vizitatori, *alte* zile, *un* examen (în opoziție cu: *alt* examen), *o* întrebare (în opoziție cu *altă* întrebare), *vreun* prieten, *vreo* carte.

Nu pot deveni adjective pronominale *altceva, altcineva, careva, cineva, oricine*, în timp ce în vorbirea populară *fiece, niscai* și *niscaiva* sunt întotdeauna adjective.

10. PRONUMELE NEGATIV

Pronumele n e g a t i v apare numai în propoziții negative și ține locul unui (unor) substantiv(e) din propoziția pozitivă corespunzătoare, negându-l (sau negându-le) totodată.

Pronumele negative sunt următoarele: *nimeni* (cu varianta *nimenea*), *nimic* (cu varianta *nimica*), *niciunul, niciuna, niciunii, niciunele.*

Nimeni și *nimenea* înlocuiesc nume de persoane, *nimic* și *nimica* țin locul unor nume de lucruri, iar *niciunul, niciuna, niciunii, niciunele* substituie atât nume de persoane, cât și nume de lucruri.

Nimeni și *nimica* se declină numai la singular:

N. Ac.	nimeni	nimenea
G. D.	nimănui	nimănuia

Niciunul, niciuna, niciunii, niciunele sunt forme compuse din adverbul *nici*, care în flexiunea acestor pronume rămâne invariabil, și pronumele nehotărâte *unul, una, unii, unele*, care își modifică forma în timpul declinării (vezi *Pronumele nehotărât*).

Nimic, nimica sunt invariabile.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

1. Pronumele negative *nimic* şi *nimica* însoţite de prepoziţii alcătuiesc locuţiuni adjectivale: *de nimic* "fără valoare, fără importanţă, fără caracter", şi adverbiale: *pe nimic, pe nimica toată* "aproape gratuit, sub preţul real", *cu nimic, întru nimic* "în niciun fel, deloc":

El s-a dovedit un om *de nimic*. (loc. adjectivală)

Prietenul meu a cumpărat un radiocasetofon *pe nimic*. (loc. adverbială)

Cele două colege nu se deosebesc *cu (întru) nimic*. (loc. adverbială)

2. *Nimic* cu valoare de substantiv are sensul "lucru fără valoare":

Cheltuieşte banii pe *nimicuri*.

3. *Niciunul, niciuna* pot deveni adjective pronominale, dar cu formele *niciun, nicio*, care stau întotdeauna înaintea substantivului:

Echipa noastră n-a pierdut *niciun* meci până acum.

Azi n-a cumpărat *nicio* carte.

Funcţii sintactice	• subiect: *Noi* am rămas, iar *ceilalţi* au plecat. • nume predicativ: *Cine* sunteţi voi? Ceasul este *al lui*. • atribut pronominal genitival: Problemele *lui* sunt şi ale noastre. • atribut pronominal anticipat (GLR, 2005: compl. posesiv) în cazul dativ: Echipa *şi-a* reluat antrenamentele de o săptămână. • atribut pronominal prepoziţional în cazurile acuzativ, genitiv şi dativ: Lauda *de sine* nu e bună. Lupta *împotriva lor* nu s-a încheiat. Succesele *datorită altora* nu ne bucură prea mult. • atribut pronominal apoziţional în cazul nominativ sau, când este precedat de adverbul explicativ *adică*, în cazurile nominativ, genitiv, dativ şi acuzativ:

Scanned with OKEN Scanner

Funcții sintactice

Mircea, *el* personal, mi-a telefonat ieri.
Au venit toți, adică *eu, tu* și *ea*.
Clubul este și al meu, și al tău, și al lor, adică *al tuturor*.
Eu răspund celor care îmi scriu, adică *acelora* care îmi sunt prieteni.
Am discutat despre prieteni, adică *despre tine*.

- complement direct și direct secundar:
  Am întrebat *pe un trecător adresa* muzeului.
- complement indirect și indirect prepozițional:
  Ție ți-am vorbit *despre ei*.
- complement de agent:
  Adeseori nu a fost ajutat *de cineva (de nimeni)*.
- complement circumstanțial de loc:
  De la noi pleacă mereu mulțumit.
- complement circumstanțial de timp:
  El a sosit *înaintea celorlalți*.
- complement circumstanțial de mod comparativ:
  Ei sunt mai bine pregătiți *decât alții (decât mine)*.
- complement circumstanțial de cauză:
  N-am avut loc *de voi*.
- complement circumstanțial de scop:
  El s-a dus acolo numai *pentru ea*.
- complement circumstanțial condițional:
  În locul lor (acestora), noi am fi procedat altfel.
- complement circumstanțial concesiv:
  În ciuda acestora, ei au plecat totuși la timp.
- complement circumstanțial sociativ:
  Împreună cu ei au mai venit și alții.
- complement circumstanțial instrumental:
  Cu ea poți deschide orice ușă.
- complement circumstanțial de relație:
  Pentru mine (unii) șahul este o veche pasiune.
- complement circumstanțial opozițional:
  În locul lui au plecat alții.
- complement circumstanțial cumulativ:
  Pe lângă tine (aceștia) mai am și alți prieteni.
- complement circumstanțial de excepție:
  N-a venit nimeni *în afară de voi (acestea)*.
- element predicativ suplimentar:
  De la un timp eu te văd *altul*.

Scanned with OKEN Scanner

Observație

Nu au funcție sintactică:

- dativul etic:
  Cine *mi*-au văzut
  Mândru ciobănel?
  (*Miorița*)

- pronumele în cazul vocativ:
  Cât de frumoasă te-ai gătit,
  Naturo, *tu!*
  (G. Coșbuc, *Vara*)

Pronume care pot deveni adjective pronominale

- Pronumele personale, pronumele de politețe și pronumele reflexive nu pot deveni adjective.
- Pronumele de întărire sunt folosite azi numai ca adjective de întărire:
  Mircea *însuși* mână-n luptă vijelia-ngrozitoare.
  (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)
- Pronumele posesive devin adjective când însoțesc substantive sau urmează după prepoziții și locuțiuni prepoziționale care se construiesc cu cazul genitiv:
  Copiii *tăi* sunt nepoții *mei*.
  Ne-am oprit înaintea (în fața) *voastră*.
- Pronumele demonstrative devin adjective când însoțesc un substantiv cu care se acordă (*acesta, aceasta, acela, aceea, aceia, acelea* au formele *acest, această, acel, acea, acești, aceste* când stau înaintea substantivului):
  S-a citit în ziua *aceea* evanghelia asupra fiului rătăcit.
  (I. Slavici, *Popa Tanda*)
- Pronumele interogative (în afară de *cine*) devin adjective când stau în fața unui substantiv:
  Care om nu-și amintește de copilărie?
  Ce emisiune îți place mai mult?
- Pronumele relative (în afară de *cine* și *ceea ce*) devin adjective pronominale când precedă substantive:
  Am aflat *ce* succes ai avut.

Scanned with OKEN Scanner

Pronume care pot deveni adjective pronominale	• Pronumele nehotărâte (excepție: *altceva, altcineva, cineva, careva)* devin adjective pronominale cu funcție de atribute adjectivale fără sau cu modificarea formei *(alt, altă, alți, alte, un, o, vreun, vreo):* ...lasă să-mi intre aici *toți* nebunii, *toți* bețivii. (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută)* • Pot deveni adjective pronominale cu funcție de atribut adjectival numai pronumele n e g a t i v e *niciunul, niciuna,* dar cu forma modificată: *niciun, nicio:* Dimpotrivă, *nicio* clipă omul nu avusese gândul să se stăpânească. (M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Aplicații

Identificați și analizați morfologic și sintactic pronumele și adjectivele pronominale din textele următoare:

a. Izvorul ei era în munte, sub o stâncă, și ciobanii îl adunau și-l depuneau în jgheaburi...

(Gala Galaction, *La Vulturi!*).

b. În ziua aceea nu era niciun nor deasupra.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*).

c. Iar cel ce ne-a despoiat pe noi de pământurile de bătrâni câștigate, de la Alexandru-vodă și de la Ștefan-vodă, și-a pus piciorul pe obrazul nostru.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*lor)

d. Copilo, pune-ți mâinile pe genunchii mei.

(Lucian Blaga, *Sufletul satului*)

e. Unde e nevasta mea, Tecla, fata boierului Rovin, copiii mei, moșia mea, averea mea?

(Gala Galaction, *Moara lui Călifar*)

f. Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

(M. Eminescu, *Crăiasa din povești*)

Scanned with OKEN Scanner

NUMERALUL

Definiția	Este partea de vorbire flexibilă care exprimă: • un număr: *unu, doi, nouă, zece, treisprezece, douăzeci, o sută etc.* • numărul obiectelor: *trei* cărți, *cinci* elevi, *doisprezece* lei etc. • ordinea obiectelor: clasa *întâi*, ziua *a doua*, secolul al *douăzecilea* etc.
Clasificare	După sensul lor numeralele sunt de mai multe tipuri: **A) numerale cardinale;** exprimă un număr sau determinarea numerică a obiectelor și sunt de mai multe feluri: • numeral cardinal propriu-zis; exprimă un număr sau numărul obiectelor: - simple: de la *unu* până la *zece* inclusiv, *sută, mie, milion, bilion, trilion, miliard;* - compuse: de la *unsprezece* înainte, în afară de cele simple. • numeral cardinal colectiv; exprimă însoțirea. Se formează prin compunere din *tus-* (< *toți*) sau *câte* (*și*) + numeral cardinal propriu-zis (excepție *amândoi, ambii*, care sunt moștenite din latină): *amândoi - amândouă, tustrei, câteșitrei, tuspatru* etc. • numeral cardinal fracționar; se folosește pentru denumirea unei fracții. Cu excepția lui *sfert* și *jumătate*, se formează din numeralul cardinal

Scanned with OKEN Scanner

Clasificare	propriu-zis + sufixul *-ime: doime, treime, pătrime, zecime, sutime, miime, milionime* etc. • numeral cardinal multiplicativ; arată în ce proporție crește o cantitate. Se formează cu prefixul *în-* + numeral cardinal propriu-zis + sufixul *-it: îndoit, întreit, înzecit, însutit, înmiit* etc. • numeral cardinal distributiv; exprimă repartizarea și gruparea numerică a obiectelor. Se formează prin compunere din adverbul *câte* + numeral cardinal propriu-zis: *câte unul - câte una, câte doi - câte două, câte trei, câte zece, câte o sută* etc. • numeral cardinal adverbial (de repetiție); arată de câte ori se îndeplinește o acțiune sau în ce raport numeric se află o calitate (cantitate) a unui obiect cu calitatea (cantitatea) altui obiect. Se formează fie din numeralul cardinal propriu-zis *o* + substantivul *dată*, fie din prepoziția *de* + numeral cardinal propriu-zis + substantivul *ori: o dată, de două ori, de trei ori, de zece ori, de o sută de ori* etc. **B) numerale ordinale;** exprimă prin numărare ordinea sau locul în spațiu sau în timp pe care obiectele sau acțiunile îl ocupă într-o înșirare. Se formează (excepție *primul, întâi*, moștenite din latină) din articol posesiv *al* (la genul masculin), *a* (la genul feminin) + numeral cardinal propriu-zis + articolul *le* (numai la genul masculin) + adverbialul *-a* (la ambele genuri): *întâi, primul - prima, al doilea - a doua, al zecelea - a zecea* etc.
Funcții sintactice	• subiect (vezi *Observația 9*, p. 116): *Patru* dintre ei au sosit mai târziu. Numai *primii* au mers mai departe. *Amândoi* au lipsit ieri de la antrenament. O *zecime* e mai mare decât o sutime. Nu ne ajunge nici *întreitul* sumei. • nume predicativ: Ele sunt *patru*. Echipa orașului nostru este *a doua* în clasament. Prețul a fost *pe jumătate* față de cel calculat inițial.

Scanned with OKEN Scanner

Funcții sintactice	Grupurile erau *de câte zece.* De această dată eforturile lor au fost *întreite.* • atribut: Cei *trei* prieteni se ajută întotdeauna între ei. În ziua *a doua* a excursiei am vizitat două muzee. Elevii le stimează pe *amândouă* profesoarele. Investiția făcută i-a adus un venit *înzecit.* Ambalarea produselor *două câte două* a redus taxele de expediție. Semnalul nostru este sunatul *de trei ori.* • complement direct: Ieri am luat *un zece* la teză. Dintre candidați noi l-am ales *pe al doilea.* Voi îi cunoașteți bine *pe amândoi.* Ea a cheltuit *jumătate* din banii primiți. În câțiva ani la CEC a obținut *întreitul* sumei depuse. • complement indirect în cazul dativ: Am transmis *celor doi* multe salutări. *Celui dintâi* i s-a înmânat medalia olimpică de aur. Noi le-am acordat *amândurora* respectul cuvenit. A adresat cuvinte de laudă *unei treimi* din clasă. • complement indirect prepozițional: Noi ne gândim des *la cei doi.* Am vorbit mult *despre primul* dintre ei. • complement circumstanțial de loc: În cursul călătoriei m-am oprit *la doi* dintre verii mei. *În primul* dintre magazine nu prea sunt cumpărători. Ieri am fost în vizită *pe la amândoi.* • complement circumstanțial de timp: Ea a sosit *înaintea celor doi,* eu *înaintea celui de al zecelea.* • complement circumstanțial de mod: Pentru a reuși a învățat *întreit.* Ea este mai bună *decât cei doi,* dar și *decât primul.* În cabinetul medicului bolnavii intră *câte unul.* El a întrebat *de două ori.*

Scanned with OKEN Scanner

Funcții sintactice	• complement circumstanțial condițional: Eu, *în locul celor doi*, aș fi făcut altfel, iar tu, *în locul celui de al treilea*, ai fi ales aceeași metodă. • complement circumstanțial sociativ: Am colaborat foarte bine *cu doi* dintre ei. Ne-am fotografiat *cu al doilea* dintre premianți. El a plecat *cu amândoi*. • complement circumstanțial instrumental: Din toate uneltele finisarea se face doar *cu două*. • complement circumstanțial de relație: *Pentru primul* concursul nu a fost prea greu. Suma aceasta este tocmai bună *de întreit*. • complement circumstanțial opozițional: *În loc de doi* au venit cinci. • complement circumstanțial cumulativ: *Pe lângă cei doi* au mai venit și alții. • complement circumstanțial de excepție: N-a plecat nimeni *în afară de doi*. Dintre jucători n-a câștigat nimeni *decât al doilea*. • element predicativ suplimentar: Ei au plecat *trei* și au ajuns *doi*. Ea a reușit *prima* la concursul de admitere. Suma investită o vom primi înapoi *înzecită*.

Observații

1. De reținut că următoarele numerale se scriu: *paisprezece, cincisprezece, șaisprezece, optsprezece*.
2. Deși se scriu: *cincisprezece, cincizeci*, aceste numerale sunt rostite *cinsprezece, cinzeci*.
3. Numeralele cardinale *un, o*, când însoțesc un substantiv, au aceleași forme cu articolul nehotărât, dar se deosebesc ca sens (exprimă numărul obiectelor, răspund la întrebările câți? câte?):

Un elev silitor și *o* elevă silitoare își fac întotdeauna temele (articole nehotărâte).

Azi am cumpărat *un* caiet, *o* carte și *două* creioane. (numerale).

4. Numeralul care însoțește un substantiv are același caz cu

Scanned with OKEN Scanner

substantivul determinat şi îndeplineşte funcţia de atribut adjectival:

Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu *trei* ciobănei.

(Miorița)

5. Structura: numeral cardinal + prepoziţia *de* + substantiv apare în cazul numeralelor de la *douăzeci* în sus: *douăzeci* de cărţi, *o mie* de volume etc. Asocierea numeralului cu substantivul se face cu prepoziţia *de*, care se grupează cu numeralul aşa cum se întâmplă şi în alte construcţii: astfel de oameni, destul de bun, nemaipomenit de norocos etc. Această soluţie propusă de GLR, 2005, I, p. 297: numeralul = atribut + de + substantiv regent, ca şi în construcţiile: *două* colege, *optsprezece* prieteni etc, pune de acord soluţia sintactică de analiză cu cea semantică şi unifică modul de interpretare a tuturor numeralelor cardinale plasate înaintea substantivelor.

6. La cazul genitiv, numeralele cardinale primesc în faţă prepoziţia *a*: Eforturile *a zece* dintre ei au dat rezultate.

7. La cazul genitiv şi dativ numeralele ordinale au în faţă articolul adjectival (*celui*, *celei*) urmat de prepoziţia *de*:

Rezultatul *celui de al treilea* a fost mai bun.
Celui de al doilea i s-a acordat o bursă.

8. La cazul dativ se foloseşte prepoziţia *la*:

Am dat *la cinci* dintre ei premii în cărţi.

9. Când este subiect sau complement, numeralul are, de obicei, valoare de substantiv.

Aplicaţii

1. Analizaţi morfologic şi sintactic numeralele din textele următoare:

a) Amândoi erau uimiţi de descoperirea făcută.

(C. Chiriţă, *Cireşarii*)

b) Era de felul lui de dincoace de Olt, făcuse în tinereţe de trei ori avere şi de trei ori i-o măturase puhoiul năvălirilor străine.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

Scanned with OKEN Scanner

c) Cu puțin înainte de miezul nopții, ceata ajunse la moara a doua.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

d) Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm nimernicii de noi câte-o căutătură jalnică spre Munții Neamțului.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) Pristanda: ...Poate unul-două să le fi dat vântul jos... da' s-a pus...

Tipătescu: Patruzeci și patru?

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

f) Unele erau frumoase și spionau pe cei trei oșteni cu priviri agere.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești lor*)

g) Al doilea venea pe urmele lui Lipan, pe jos, și-i ducea calul de căpăstru.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

2. Formați numerale ordinale de la numeralele cardinale: *patru, opt, paisprezece, cincisprezece, patruzeci și unu.*

3. Formați de la numeralele cardinale propriu-zise *patru* și *zece* numeralele cardinale colective, distributive, multiplicative și adverbiale corespunzătoare.

4. Construiți propoziții cu numeralul cardinal adverbial *o dată*, substantivul *dată*, precedat de articol nehotărât, și adverbul *odată*.

Scanned with OKEN Scanner

VERBUL

Definiția	Este partea de vorbire flexibilă care exprimă: • acțiuni: *a învăța, a lucra, a scrie* etc. • stări: *a aștepta, a rămâne, a sta* etc. • existența: *a fi, a se afla, a exista* etc. • mișcarea: *a alerga, a fugi, a merge, a sosi, a veni* etc. • declarația: *a afirma, a întreba, a spune, a vorbi* etc. • sentimente, acțiuni ale simțurilor sau manifestări de voință: *a auzi, a dori, a iubi, a hotărî, a porunci, a refuza, a sili, a vedea, a zări* etc. *Locuțiunea verbală* este un grup de cuvinte care are sens unitar și valoarea unui verb: *a-și da seama* = a observa, *a o lua* = a merge, *a lua peste picior* = a ironiza, *a(-i) părea bine* = a se bucura, *a pune bețe-n roate* = a împiedica, *a ridica în slăvi* = a lăuda, *a scoate din minți* = a enerva, *a sta pe gânduri* = a medita, *a trage un pui de somn* = a dormi, *a(-i) trece prin minte* = a se gândi, *a-și ține gura* = a tăcea etc.
Felul	**A) După rolul sintactic și morfologic:** **1. Verbe p r e d i c a t i v e** (îndeplinesc singure, dacă sunt la un mod personal, funcția de predicat verbal): *a asculta, a bea, a învăța, a mânca, a privi* etc. **2. Verbe c o p u l a t i v e** (leagă numele predicativ de subiect; îndeplinesc, dacă sunt la un mod personal, rolul de predicat nominal împreună cu un nume predicativ). Cele mai frecvente sunt:

Scanned with OKEN Scanner

Felul	• a f i (când nu este sinonim cu *a exista, a se afla, a se găsi, a merge,* a *trăi, a fi originar din...,a costa, a dura, a avea loc, a se întâmpla, a se petrece, a trebui* etc.): Unu-*i moldovan.* (*Moriţa*) • a d e v e n i (este predicativ numai în limbajul filozofic: În univers totul *devine*): Toamna, frunzele verzi *devin galbene/altceva.* • a s e f a c e (când este sinonim cu *a deveni, a se prefface*): El *se va face medic/mai harnic.* • a i e ş i (când este sinonim cu *a deveni*): Ea *nu a ieşit profesoară/nimic* după patru ani. • a a j u n g e (când este sinonim cu *a deveni*): După absolvirea liceului *va ajunge student/ tehnician.* • a r ă m â n e (când este sinonim cu *a nu deveni altfel*): Bunica *a rămas frumoasă/neschimbată.* • a p ă r e a (când are subiect): Unele proiecte *par prea îndrăzneţe/o utopie.* • a î n s e m n a (când nu este sinonim cu *a scrie, a nota, a face un semn*): Orice nou record *înseamnă o luptă* cu tine însuţi. GLR, 2005, I, p. 352 identifică 17 verbe copulative, grupate în funcţie de construcţia cu nume predicative exprimate prin substantive, pronume, adjective sau adverbe etc. în 9 grupe: ***a fi, a deveni, a ajunge, a rămâne*** + *inginer, deştept, cumva*; ***a însemna*** + nume predicativ care nu poate fi exprimat prin adjectiv; ***a se chema, a se numi*** + nume predicative exprimate numai prin substantive proprii sau adverbe de mod: *aşa, cum*; ***a ieşi*** + nume predicativ exprimat prin substantive, nume de funcţii, demnităţi, profesiuni sau pronumele *ce*; ***a se face*** + nume predicativ ca şi verbul *a ieşi*, dar şi exprimat prin adjectiv sau adverbul *cum*; ***a veni*** (El îmi vine văr.), ***a se ţine*** (Ei se ţin rude.),

Scanned with OKEN Scanner

Felul	***a se prinde*** (Ei se prind tovarăși.); ***a arăta*** (El arată palid. El arată a/ca un orășean); ***a se da, a trece*** (El se dă mare/inginer. El trece drept mecanic.) ***a face pe, a se erija în*** (El face pe prostul. El se erijează în avocat.)

C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române*, I, *Morfologia*, 1999, p. 441 grupează semantic 17 verbe copulative:

1. care arată calitatea subiectului: ***a fi, a însemna, a constitui, a reprezenta***;
2. care arată că subiectul obține o calitate/ caracteristică: ***a ajunge, a se face, a ieși, a deveni***;
3. care arată că subiectul păstrează calitatea/ caracteristica: ***a rămâne, a se păstra, a se menține***;
4. care arată aparența calității sau a caracteristicii: ***a părea, a se crede, a se socoti, a se considera***;
5. care arată identificarea subiectului printr-un nume: ***a se numi, a se chema.***

După cum se vede lingviștii nu sunt întrutotul de acord atunci când alcătuiesc liste complete de verbe copulative.

3. **Verbe auxiliare** (ajută la formarea modurilor și timpurilor compuse, precum și a diatezei pasive):

- **a fi** intră în alcătuirea formelor de indicativ viitor anterior (*voi fi lucrat*), conjunctiv perfect (*să fi lucrat*), condițional-optativ perfect (*aș fi lucrat*), infinitiv perfect (*a fi lucrat*) și de diateză pasivă, toate modurile și timpurile (eu *sunt lăudat*/ eu *sunt lăudată* etc.).
- **a avea** intră în alcătuirea formelor de indicativ perfect compus (*am citit*) și viitor popular (*am să citesc, aveam să citesc*), condițional-optativ prezent (*aș citi*) și perfect (*aș fi citit*).
- **a vrea** intră în alcătuirea formelor de indicativ viitor (*voi merge*), viitor anterior (*voi fi mers*) și prezumtiv prezent (*voi fi mergând*) și perfect (*voi fi mers*).

Scanned with OKEN Scanner

Felul	**B) După posibilitatea de a fi construite cu un complement direct:** • **Verbe t r a n z i t i v e** (care pot avea un complement direct): *a face* (o mâncare), *a iubi* (munca), *a hotărî* (data), *a lumina* (drumul), *a pregăti* (examenul), *a vedea* (filmul) etc. Unele verbe t r a n z i t i v e pot fi construite cu două complemente (GLR, 2005, II, p. 392-393: complement direct construit cu prepoziția *pe* + complement direct secundar construit fără prepoziție): *a anunța* (pe cineva, ceva), *a interoga* (pe cineva, ceva), *a întreba* (pe cineva, ceva), *a învăța* (pe cineva, ceva), *a ruga* (pe cineva, ceva), *a sfătui* (pe cineva, ceva), *a vesti* (pe cineva, ceva) etc. • **Verbe i n t r a n z i t i v e** (care nu pot fi construite cu complement direct). În general sunt intranzitive: verbele copulative (*a fi, a părea, a deveni, a însemna, a ajunge* etc.), verbele de mișcare (*a alerga, a merge, a sosi* etc.), verbele care arată existența (*a fi, a se afla, a exista* etc.), verbele însoțite de pronume reflexiv în acuzativ (*a se gândi, a se hotărî, a se mira, a se speria* etc.), verbele la diateza pasivă (*a fi lăudat, a fi pedepsit, a fi văzut* etc.). **C) După referirea la persoană:** • **Verbe p e r s o n a l e:** au forme pentru toate persoanele: *a cânta*: eu *cânt*, tu *cânți*, el (ea) *cântă*, noi *cântăm*, voi *cântați*, ei (ele) *cântă*. • **Verbe i m p e r s o n a l e:** nu au subiect și, de regulă, au numai formă de persoana a III-a singular. Aceste verbe arată fenomene ale naturii (*plouă, tună, ninge, viscolește, se înserează* etc.) sau sunt folosite cu pronume reflexiv (*se pare, se spune, se zice* etc.) urmate de subiect exprimat prin substantiv cu sens general (*lucru*) ori de un pronume demonstrativ cu sens neutru (*asta, aceasta*) sau o propoziție subiectivă. • **Verbe u n i p e r s o n a l e:** au forme numai de persoana a III-a (*a lătra, a măcăi, a ciripi, a oua* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

Felul	Sunt unipersonale și verbe ca: *decurge, reiese, rezultă,* etc. sau sunt folosite ocazional cu această formă: *urmează,* (mă) *doare,* (mă) *interesează,* (mă) *privește* etc., (îmi) *ajunge,* (îmi) *convine,* (îmi) *place* etc. Verbul *a trebui* este unipersonal ca formă și impersonal prin conținut (are sensul "e necesar"). **D) După tipul de flexiune:** • **verbe r e g u l a t e** (nu-și modifică rădăcina în timpul conjugării): *a cânta, a merge, a sosi, a vedea* etc. • **verbe n e r e g u l a t e** (își modifică rădăcina în timpul conjugării): *a fi, a avea, a vrea, a bea, a da, a la* (= a spăla), *a lua, a mânca, a sta, a usca.*
Categorii gramaticale	**1. C o n j u g a r e a:** verbele se impart în patru conjugări, după terminația la modul infinitiv: • conjugarea I - a: a asculta, a pleca etc. • conjugarea a II-a - ea: a b*ea*, a ved*ea* etc. • conjugarea a III-a - e: a culege, a face etc. • conjugarea a IV-a - *i*: a citi, a privi etc. - î: a dobor*î*, a hotăr*î* etc. **2. D i a t e z a** (exprimă raportul dintre acțiune și subiectul gramatical): • diateza a c t i v ă (acțiunea este făcută de subiectul gramatical): eu *ascult, beau, culeg, citesc, hotărăsc* etc. • diateza p a s i v ă (acțiunea este făcută de altcineva și este suferită de subiectul gramatical). Se formează cu ajutorul verbului auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat: eu *sunt ajutat(ă), văzut(ă), făcut(ă), privit(ă), doborât(ă)* etc.

Observații

1. Numai verbele tranzitive au diateză pasivă.
2. Diateza pasivă (la persoana a III-a sg. și pl.) se poate forma și cu ajutorul pronumelui reflexiv *se*; în context apare sau se subînțelege un complement de agent:
   Cărțile *se procură* (de cei interesați) de la librărie.
   Se știe (de către oricine) că prietenul te ajută.

Scanned with OKEN Scanner

Categorii gramaticale	• diateza r e f l e x i v ă (subiectul participă intens la acțiune). Se formează din diateza activă + pronume reflexiv în acuzativ sau dativ, care nu are funcție sintactică (pronumele reflexiv nu poate fi înlocuit cu un pronume personal în același caz): el își închipuie ≠ el îmi (îți, vă) închipuie el se gândește ≠ el mă (te, vă) gândește

Observații

1. Verbele cu pronume reflexive în cazul a c u z a t i v au următoarele sensuri (valori semantice):

a) **valoare obiectivă** (subiectul este autor și obiect al acțiunii):

a se îmbrăca, a se spăla etc.

b) **valoarea eventivă** (în starea subiectului intervine o schimbare):

a se îmbogăți, a se întrista etc.

c) **valoare dinamică** (subiectul participă intens la realizarea acțiunii):

a se gândi, a se teme etc.

d) **valoare reciprocă** (acțiunea este realizată de mai multe subiecte, fiecare suferind acțiunea făcută de celălalt subiect sau de celelalte subiecte):

a se bate, a se întâlni etc.

e) **valoare pasivă** (subiectul suferă acțiunea pe care o face altcineva):

a se citi, a se construi etc.

f) **valoare impersonală** (subiectul nu este exprimat):

se înserează, se pare etc.

2. Verbele cu pronume reflexive în cazul d a t i v au următoarele sensuri (valori semantice):

a) **valoare obiectivă** (subiectul este beneficiarul acțiunii):

a-și aminti, a-și cumpăra etc.

b) **valoare reciprocă** (la acțiune participă mai mulți autori, fiecare suportând pe cea făcută de celălalt sau de ceilalți):

a-și da întâlnire, a-și lua la revedere etc.

c) **valoare posesivă** (subiectul este posesorul obiectului denumit de substantivul cu funcție de complement direct):

a-și aduna, a-și vizita etc.

Scanned with OKEN Scanner

3. Verbele cu pronume reflexive care pot fi înlocuite cu pronume personale în același caz sunt la diateza a c t i v ă p r o n o m i n a l ă, adică verbe la diateza activă cu pronume reflexive cu funcție sintactică, analizate separat (complement direct, dacă este în cazul acuzativ; complement indirect sau atribut pronominal anticipat, dacă este în cazul dativ):

a se îmbrăca, a se pregăti etc. (*se* = c.d.)
a-și aminti, a-și cumpăra etc. (*își* = c.i.)
a-și rezolva (problemele),
a-și vizita (țara) etc. (*își* = atr. pron. ant. / GLR, 2005: compl. pos.)

Categorii gramaticale	**3. P e r s o a n a ș i n u m ă r u l** • persoana I (care vorbește; vorbitorul) singular: eu *ajut, văd, fac, privesc, hotărăsc* etc. plural: noi *ajutăm, vedem, facem, privim, hotărâm* etc. • persoana a II-a (cu care se vorbește; interlocutorul) singular: tu *ajuți, vezi, faci, privești, hotărăști* etc. plural: voi *ajutați, vedeți, faceți, priviți, hotărâți* etc. • persoana a III-a (despre care se vorbește; locutorul) singular: el (ea) *ajută, vede, face, privește, hotărăște* etc. plural: ei (ele) *ajută, văd, fac, privesc, hotărăsc* etc. **4. M o d u l** (arată cum este prezentată acțiunea de către vorbitor): **A. Moduri personale:** • **indicativ** (exprimă o acțiune reală): eu *ajut, văd, fac, privesc, hotărăsc* etc. • **conjunctiv** (exprimă o acțiune nesigură, dar posibilă): eu *să ajut, să văd, să fac, să privesc, să hotărăsc* etc. eu *să fi ajutat, să fi văzut, să fi făcut, să fi privit, să fi hotărât* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Categorii gramaticale

• **condițional-optativ** (exprimă o acțiune realizabilă, posibilă sau dorită):

eu *aș ajuta, aș vedea, aș face, aș privi, aș hotărî* etc.

La timpul perfect exprimă o acțiune ireală:

eu *aș fi ajutat, aș fi văzut, aș fi făcut, aș fi privit, aș fi hotărât* etc.

• **imperativ** (exprimă acțiunea sub formă de poruncă, sfat, rugăminte):

ajută! vezi! fă! privește! hotărăște! etc.

nu ajuta! nu vedea! nu face! nu privi! nu hotărî! etc.

• **prezumtiv** (exprimă o acțiune ipotetică)[1]:

eu *voi fi ajutând, voi fi văzând, voi fi făcând, voi fi privind, voi fi hotărând* etc.

B) Moduri nepersonale (nepredicative):

• **infinitiv** (denumește acțiunea):

a ajuta, a vedea, a face, a privi, a hotărî etc.

• **gerunziu** (exprimă acțiunea în desfășurare):

ajutând, văzând, făcând, privind, hotărând etc.

• **participiu** (denumește acțiunea suferită sau îndeplinită de un obiect):

ajutat, văzut, făcut, privit, hotărât etc.

• **supin** (denumește acțiunea verbală):

de (la, pentru) ajutat, de (la, pentru) văzut, de (la, pentru) făcut, de (la, pentru) privit, de (la, pentru) hotărât etc.

5. Timpul

Modul indicativ are următoarele timpuri:

• prezent: eu *ajut, văd, fac, privesc, hotărăsc* etc.

• imperfect: eu *ajutam, vedeam, făceam, priveam, hotăram* etc.

• perfect simplu: eu *ajutai, văzui, făcui, privii, hotărâi* etc.

1 Acest mod verbal nu se studiază în gimnaziu. La timpul perfect, formele coincid cu cele ale viitorului anterior: *eu voi fi lăudat, voi fi tăcut, voi fi cules, voi fi venit* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Categorii gramaticale	• perfectul compus: eu *am ajutat, am văzut, am făcut, am privit, am hotărât* etc. • mai mult ca perfectul: eu *ajutasem, văzusem, făcusem, privisem, hotărâsem* etc. • viitor I: eu *voi ajuta, voi vedea, voi face, voi privi, voi hotărî* etc. • viitorul anterior: eu *voi fi ajutat, voi fi văzut, voi fi făcut, voi fi privit, voi fi hotărât* etc. **Modul c o n j u n c t i v** are două timpuri: • prezent: eu *să ajut, să văd, să fac, să privesc, să hotărăsc* etc. • perfect: eu *să fi ajutat, să fi văzut, să fi făcut, să fi privit, să fi hotărât* etc. **Modul c o n d i ț i o n a l - o p t a t i v** are două timpuri: • prezent: eu *aș ajuta, aș vedea, aș face, aș privi, aș hotărî* etc. • perfect: eu *aș fi ajutat, aș fi văzut, aș fi făcut, aș fi privit, aș fi hotărât* etc. **Modul p r e z u m t i v** are două timpuri: • prezent: eu *voi fi ajutând, voi fi văzând, voi fi făcând, voi fi privind, voi fi hotărând* etc. • perfect: eu *voi fi ajutat, voi fi văzut, voi fi făcut, voi fi privit, voi fi hotărât* etc. **Modul i n f i n i t i v** are două timpuri: • prezent: *a ajuta, a vedea, a face, a privi, a hotărî* etc. • perfect: *a fi ajutat, a fi văzut, a fi făcut, a fi privit, a fi hotărât* etc.
Funcțiile sintactice ale modurilor personale	1. Verbele predicative la moduri personale au funcția de predicat v e r b a l: *A venit* toamna, *acoperă*-mi inima cu ceva, cu umbra unui copac, sau mai bine cu umbra ta. (Nichita Stănescu, *Emoție de toamnă*) 2. Verbele copulative la moduri personale au funcția de predicat n o m i n a l împreună cu un nume predicativ: Noi *suntem semințe* și pământul *e al nostru*. (Nichita Stănescu, *Noi*)

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale modurilor nepersonale

1. Modul infinitiv poate îndeplini următoarele funcții sintactice:

- subiect:
  A învăța nu înseamnă memorare.
- nume predicativ:
  Dorința lor a fost *de a reuși* cât mai bine.
- atribut verbal:
  Hotărârea *de a pleca* am luat-o ieri.
- complement direct:
  El poate *interpreta* orice melodie.
- complement indirect prepozițional:
  Suntem datori *a ajuta* pe cei aflați în suferință.
- complement de agent:
  El este chinuit *de a nu reuși.*
- complement circumstanțial de loc:
  De la a spune până la a face este o distanță mare.
- complement circumstanțial de timp:
  Noi am ajuns *înainte de (până) a apune* soarele.
- complement circumstanțial de mod:
  Fără a avea bilet nu poți să te urci în tren.
- complement circumstanțial de cauză:
  Te-am mustrat *pentru a nu fi venit* la timp.
- complement circumstanțial de scop:
  Sportivii noștri se pregătesc *pentru a participa* la olimpiadă.
- complement circumstanțial concesiv:
  Chiar fără a se *fi pregătit* prea mult, a obținut o mențiune.
- complement circumstanțial consecutiv:
  Era destul de frig *pentru a nu merge* la șstrand.
- complement circumstanțial instrumental:
  Reușești numai *prin a învăța.*
- complement circumstanțial de relație:
  E bun *în a organiza* serbări.
- complement circumstanțial opozițional.
  În loc de a fugi, s-a oprit.
- complement circumstanțial cumulativ:

Scanned with OKEN Scanner

Funcţiile sintactice ale modurilor nepersonale	*Pe lângă a* ne *distra* mai trebuie şi să învăţăm. • complement circumstanţial de excepţie: Nu face nimic *în afară de a juca* şah. • element predicativ suplimentar: Noi nu te ştiam *a cânta* atât de frumos. **2. Modul g e r u n z i u:** • subiect: S-a auzit *tunând.* • atribut verbal (gerunziu neacordat): Am văzut în curte nişte elevi *jucând* fotbal. • atribut adjectival (gerunziu acordat): Îmi plac valurile *spumegânde* ale mării. • element predicativ suplimentar: Ele au venit *cântând.* • complement direct: Am auzit *vorbindu-se* despre voi. • complement indirect prepoziţional: Nu mă satur *citind.* • complement circumstanţial de timp: *Citind* rândurile tale mi-am amintit de vacanţă. • complement circumstanţial de mod: Venea *alergând.* • complement circumstanţial de cauză: *Neavând* timp, nu ţi-am răspuns la scrisoare. • complement circumstanţial condiţional: Numai *învăţând* poţi reuşi. • complement circumstanţial concesiv: Chiar şi *grăbindu*-te, tot nu îl vei mai ajunge. • complement circumstanţial consecutiv: Apele au crescut *revărsându-se.* • complement circumstanţial instrumental: El a rezolvat problema *aplicând* o metodă nouă. **3. Modul p a r t i c i p i u:** • atribut adjectival: Lecţiile *învăţate* bine de elevi nu se uită. • nume predicativ: Costumul tău nu pare *făcut* de fabrică.

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale modurilor nepersonale	• element predicativ suplimentar: Ei au venit *invitați* de voi. • complement circumstanțial de timp (construcție participială): *Odată terminată*, nuvela va fi tipărită. **4. Modul s u p i n:** • subiect: Era ușor *de văzut*. • nume predicativ: Aceste probleme sunt *de nerezolvat*. • atribut verbal: Tata i-a făcut cadou mamei o mașină *de spălat*. • complement direct: Pentru azi am avut *de făcut* un referat. • complement indirect prepozițional: Seara s-a apucat *de rezolvat* probleme. • complement circumstanțial de loc: Vara mergem *la scăldat*. • complement circumstanțial de timp: *După secerat* pământul trebuie arat. • complement circumstanțial de mod: E mai bun de conservat *decât de consumat* acum. • complement circumstanțial de cauză: S-a îmbolnăvit *de mâncat* prea mult. • complement circumstanțial de scop: Raportorul îl folosim *pentru măsurat* unghiurile. • complement circumstanțial consecutiv: Mănâncă *de speriat*. • complement circumstanțial de relație: *De văzut* am văzut tot ce se poate vedea. • complement circumstanțial opozițional: *În loc de citit*, s-a apucat de mâncat. • complement circumstanțial cumulativ: *În afară de citit* mai are și altceva de făcut. • complement circumstanțial de excepție: *În afară de ascultat* muzică nu face nimic.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul provine din alte clase lexico-gramaticale	**A. Devin v e r b e prin derivare cu sufixe:** • substantivele: -iza: a computeriza, a contoriza, a dugheniza etc. -(i)ona: a atenționa, a concluziona, a obstrucționa etc. -ui: a biciui, a chinui, a pietrui, a povățui etc. -ări: a ciubucări, a copilări, a frunzări, a șurubări etc. -isi: a aerisi, a buchisi, a prisosi, a zaharisi etc. • **adjectivele:** -a: a cocheta, a definitiva, a îngusta, a învecina etc. -i: a adânci, a cumini, a domoli etc. -ifica: a clarifica, a diversifica, a simplifica, a solidifica etc. • **interjecțiile:** -âi: a mârâi, a pârâi, a scârțâi, a vâjâi etc. **B. Din verbe se pot forma alte verbe cu prefixe:** re-: a reface, a reorganiza, a retopi, a revedea etc. des- (dez-): a desface, a dezorganiza, a deszăpezi etc. ante-: a antedata, a anteprograma, a antepune etc. com-/con-/co-: a compune, a conlucra, a coexista etc. pre-: a preface, a prelucra, a prestabili, a prevedea etc. între-: a întrajutora, a întredeschide, a întrerupe, a întrezări etc. **C. Devin verbe prin c o m p u n e r e:** • alte verbe cu prefixoide: auto-: a se autoapăra, a se autodepăși, a se autoproclama; • adverbe (rar): a binecuvânta, a binedispune, a binevoi.

Scanned with OKEN Scanner

Locuțiuni verbale	**D. Grupurile de cuvinte cu sens unitar devin l o c u ț i u n i v e r b a l e:** a avea de gând, a avea în vedere, a avea parte; a-și bate joc, a bate apa-n piuă, a bate câmpii; a da de urmă, a da de știre, a da foc; a face de petrecanie, a face cu ou și cu oțet, a face pe dracul în patru; a lua peste picior, a lua în șuturi, a o lua; a pune în pericol, a-și pune mintea, a o pune de mămăligă etc.
Verbul se transformă în alte clase lexico-gramaticale	**E. din verbe pot proveni substantive:** • prin d e r i v a r e cu sufixe: -are: crezare, vânzare; -ință: dorință, silință, trebuință, voință etc. -anie/-enie: afurisenie, pățanie, pierzanie, vedenie etc. -eală/-ială: păcăleală, păruială, socoteală, uluială etc. -ciune: plecăciune, sfiiciune, spurcăciune, urâciune etc. -(t)ură: încărcătură, lovitură, pilitură, săritură etc. -(ă)mânt: așezământ, consimțământ, jurământ etc. -âș: coborâș, târâș etc. -iș: acoperiș, seceriș, tăiș, treieriș etc. -uș: alunecuș, frecuș, rumeguș, urcuș etc. • prin d e r i v a r e r e g r e s i v ă: - **substantive feminine:** bârfă, ceartă, goană, joacă, rugă, speculă, teamă, ură etc. - **substantive neutre:** asalt, avânt, astâmpăr, balans, cânt, condens, deranj, dezvăț, îngheț, omor, plac, ramburs, trai, tremur, văz, zbor etc. • prin c o m p u n e r e verbul devine: **substantiv:** încurcă-lume, papă-lapte, zgârie-brânză, ucigă-l crucea, ucigă-l toaca etc. **adjectiv:** bine-venit, nou-născut, propriu-zis etc. • prin c o n v e r s i u n e: **infinitivul lung devine substantiv:** *plecarea* trenurilor, *sosirea* toamnei, *vedere* bună etc. **participiul devine:** - adjectiv: pâine *arsă*, datorii *uitate*, pereți *văruiți* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul se transformă în alte clase lexico-gramaticale	- substantiv: *aleşii* noştri, spital de *arşi* etc. - adverb: Legumele se fierb *separat*. **gerunziul devine:** - adjectiv: ordine *descrescândă*, oameni *suferinzi*, mână *tremurândă* etc. - substantiv: Camera are *un intrând*. *Suferinzii* sunt trataţi în spital. etc. **supinul devine adverb:** Este *de neînchipuit* de frumos!

Aplicaţii

1. Analizaţi sintactic şi morfologic verbele din textele următoare:

a) Agripina căută să răzbată cu urechea prin zgomotul şi pocniturile lalomicioarei, dar nu deosebi nimic.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

b) Soarele îşi acoperise faţa cu un zăbranic de aburi roşietici şi stihiile păreau că plănuiesc ceva în încremenirea lor.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

c) Deodată glasurile răzeşilor, ale tuturor neamurilor lui, se ridicară şi braţe multe se întinseră spre el ca să-l îmbrăţişeze.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

2. Precizaţi valoarea predicativă, copulativă sau de auxiliar a lui *a fi* în textele următoare:

a) Cetăţeanul: Eu?... (Sughite) Eu sunt alegător.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

b) Fata în alb fusese iarăşi închisă în camera ei.

(C. Chiriţă, *Cireşarii*)

c) Mai încolo e casa în care m-am născut.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

3. Analizaţi sintactic şi morfologic verbele la moduri nepersonale:

Nu mă putui, totuşi, opri de a nu mă desfăta o clipă privind la lupta uriaşă ce se încinsese între ea şi o muscă mare cu spetele lucitoare.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Construiți cinci propoziții cu predicate exprimate prin locuțiuni verbale.

5. Subliniați cu o linie verbele tranzitive și cu două linii pe cele intranzitive:

Apoi pleacă mai departe.
Pustiind cărările,
Cu alai de frunze moarte
Să colinde zările.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

6. Subliniați cu o linie verbele la diateza activă și activă pronominală, cu două linii pe cele la diateza reflexivă și cu trei linii pe cele la diateza pasivă:

a) Privi pe fereastră și văzu că se luminase. Ningea și sub perdeaua de fulgi văzu cărarea tăiată de el, către poartă, și cocoșul de lemn care se rotea într-un picior.

(Fănuș Neagu, *Târziu când zăpezile sunt albastre*)

b) Tu nu-ți mai aduci aminte? îl întrebă bătrânul. Erai un copil când s-a întâmplat aceasta.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

Scanned with OKEN Scanner

ADVERBUL

Definiția	Este partea de vorbire neflexibilă care arată caracteristica unei acțiuni, a unei stări, a unei însușiri sau a unei împrejurări. Adverbul determină: • un verb: *Seara* a u p l e c a t *repede acasă.* • un adjectiv: Spectacolele din concurs au fost *destul* de b u n e. • un adverb: Ei s-au descurcat *aproape* b i n e. • un substantiv: Așteptăm cu emoție t e z a *de mâine.* • un pronume: N i m e n i *de aici* nu e bolnav. • un numeral: Au venit *aproape* d o u ă z e c i. L o c u ț i u n e a a d v e r b i a l ă este un grup de cuvinte cu valoare de adverb alcătuit din: • prepoziție (prepoziții) + substantiv, pronume, numeral, adjectiv sau adverb: *în stânga, în dreapta, pe deplin, pe neașteptate, pe nerăsuflate, de-a binelea, de-a dreptul, în față, în spate, în dos, cu totul, de asta, de aceea, pe din două, cu de-a sila* etc. • cuvinte repetate: *an de an, cât de cât, zi de zi, din zi în zi, din când în când, din ce în ce, când și când* etc. • antonime: *de voie de nevoie, zi și noapte, cu chiu cu vai* etc, • cuvinte rimate: *calea-valea, harcea-parcea, târâș-grăpiș, talmeș-balmeș* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Felul	
	A) după înțeles: • adverbe și locuțiuni adverbiale de l o c: *acolo, aici, aproape, departe, înainte, înapoi, pretutindeni, sus, jos, unde, undeva, de jur împrejur, în jos, în sus, peste tot, la dreapta, la stânga* etc. • adverbe și locuțiuni adverbiale de t i m p: *acum, alaltăieri, altădată, aseară, astăzi, atunci, când, cândva, curând, deja, demult, deseară, ieri, mâine, nicicând, niciodată, odinioară, poimâine, uneori, când și când, din când în când, din zi în zi, zi de zi* etc. • adverbe și locuțiuni adverbiale de m o d: *alene, altfel, anevoie, astfel, așa, bărbătește, bine, chiar, clar, cum, cumva, degrabă, împreună, parcă, pesemne, poate, probabil, rar, rău, tocmai, totalmente, de-a dreptul, de-a dura, de-a rostogolul, pe de rost, pe nedrept, pe nepusă masă, pe ocolite* etc. • locuțiuni adverbiale de s c o p și de c a u z ă: *de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta.* • adverbe p r o n o m i n a l e (indică circumstanțe spațiale, temporale sau modale): - adverbe d e m o n s t r a t i v e: acolo, aici, acum, atunci, așa, astfel, altfel. - adverbe n e h o t ă r â t e: cândva, câtva, cumva, oricând, oricum, orișicând, orișicum, orișiunde. - adverbe n e g a t i v e: nicicând, nicicât, nicicum, nicidecum, niciodată, niciunde, nu. - adverbe i n t e r o g a t i v-r e l a t i v e: când, cât, cum, încotro, unde (pot lega propoziții și adverbele nehotărâte: oricând, oricât, oricum, oriîncotro, oriunde, orișicând, orșicât, orișicum, orișiunde). • adverbe și locuțiuni adverbiale c o r e l a t i v e: *așa, astfel, atât, tot, totuși, de aceea, de asta, cu toate acestea* etc. **B) după f o r m ă:** • adverbe simple: *acolo, acum, aici, aproape, bine, ieri, înainte, înapoi, probabil,* sus, *unde* etc. • adverbe compuse: *alaltăieri, aseară, astă-seară, dedesubt, întotdeauna, totuși, uneori, undeva* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Felul	**C) după o r i g i n e:** • adverbe primare (moştenite din limba latină sau împrumutate): *acum, aici, atunci, bine, cam, chiar, foarte, ieri, jos, mâine, uşor* etc. • adverbe create în limba română: - prin derivare cu sufixe: -eşte (*nebuneşte, româneşte, tinereşte* etc.); -iş (*cruciş, făţiş, pieptiş* etc.); -mente (*actualmente, moralmente, realmente* etc.). - prin compunere: *acasă* (a + casă), *aminte* (a + minte), *astăzi* (astă + zi), *câteodată* (câte + o + dată), *deloc* (de + loc), *deseară* (de + seară), *devreme* (de + vreme), *împreună* (în + pre + una), *niciunde* (nici + unde), *parcă* (pare + că), *vreodată* (vreo + dată) etc. - prin schimbarea valorii gramaticale (conversiune): din adjective: *absolut, alternativ, anticipat, evident, explicit, frumos, rău, superficial, tare, teribil etc.,* din substantive: *dimineaţa, noaptea, seara, lunea, sâmbăta, primăvara, toamna, buştean, lulea, tun* etc., din verbe: *curând, poate.*
Gradele de comparaţie (de intensitate)	• pozitiv: Merge *încet.* • comparativ: de superioritate: Merge *mai încet* decât mine. de egalitate: Merge *tot atât (aşa) de încet* ca şi mine. de inferioritate: merge *mai puţin încet* decât mine. • superlativ relativ de superioritate: Merge *cel mai încet* dintre toţi. relativ de inferioritate: Merge *cel mai puţin încet.* absolut: Merge *foarte (tare, prea) încet.*

Scanned with OKEN Scanner

Funcții sintactice	• complement circumstanțial de loc: *Acolo, departe,* se află satul bunicilor. • complement circumstanțial de timp: *Ieri* a plouat, dar *astăzi* este soare. • complement circumstanțial de mod: Sportivii noștri se pregătesc *intens.* • complement circumstanțial de cauză: *De aceea* a lipsit, pentru că a avut gripă. • complement circumstanțial de scop: *De aceea* cumpăr ziare, ca să fiu informat. • complement circumstanțial condițional: Fii punctual, *altfel* plecăm fără tine. • complement circumstanțial concesiv: *Cu toate acestea* el a obținut o mențiune. • complement circumstanțial de relație: *De ușor,* e ușor să renunți. • complement circumstanțial opozițional: *În loc de ieri* a venit abia astăzi. • complement circumstanțial cumulativ: *În afară de azi* va veni și mâine. • complement circumstanțial de excepție: Nu l-am văzut niciunde *decât acolo.* • atribut adverbial: Ziua *de azi* nu seamănă cu cea *de ieri.* Învățatul *din când în când* nu dă rezultate bune. • predicat verbal: *Firește* că îi vom da tot sprijinul. • predicat nominal: *Sigur* că nu renunțăm. • nume predicativ: *Cum* sunt rezultatele voastre? • element predicativ suplimentar: Eu te știam *acolo.*
Adverbul și alte clase lexico-gramaticale	**A. Pot deveni a d v e r b e:** • prin d e r i v a r e cu sufixele -âș, -iș, -ește, -mente: - substantive: Urcă *pieptiș.* Se comportă *omenește.* - adjective: Acționează *tinerește.* Are *realmente* dreptate.

Scanned with OKEN Scanner

- verbe: S-a apropiat *târâș*.

• prin c o n v e r s i u n e:

- adjectivele calificative (forme de masculin, singular): Scrie *frumos*. Citește *cursiv*. Vine *repede*.

- substantivele (nume de anotimpuri, zile și părți ale zilei) prin articulare: *primăvara, vara, toamna, iarna, marțea, joia, dimineața, ziua, seara, noaptea* etc.

- substantivele cu sens cantitativ (ore, minute, kilograme):

Alergarea *ore* în șir obosește.

Așteptatul *minute* bune deranjează.

- substantivele în construcții eliptice care exprimă forma (*colac, covrig, grămadă* etc.) sau intensitatea (*bocnă, buștean, cuc, foc, tun* etc.)

Câinele stă *covrig* în cușcă.

El a dormit *buștean*.

- numeralele:

S-a îmbogățit *întreit/de două ori/a doua oară*.

- pronumele relativ-interogativ *ce* (cu sensul "cât"):

Ce frumoasă ești!

Mai merge *ce* merge până se înserează.

- verbele *poate, trebuie*, cu sensul "probabil, posibil":

Poate că plouă. *Trebuie* că a uitat.

- prepozițiile în propoziții suspendate:

Noi am votat *pentru/contra*.

Eu vin cu prietenii, alții *fără*.

B. Adverbele pot deveni prin conversiune:

- substantive prin articulare:

Binele cu *bine* se răsplătește.

- adverbele de tipul *românește, rusește, ungurește* etc. când determină verbe tranzitive (*a vorbi, a scrie, a învăța, a ști*) devin substantive:

El vorbește (scrie, învață, știe) *franțuzește*.

- adjective invariabile: *altfel, asemenea, anume, aevea, așa, bine, gata, întocmai*:

E un roman *altfel*.

Așa prieteni nu întâlnești în *asemenea* împrejurări.

Scanned with OKEN Scanner

Adverbul şi alte clase lexico-gramaticale	- prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale prin articulare care se construiesc cu cazul genitiv: *dedesubtul, împrejurul, înaintea, înapoia* etc; *în dosul, în faţa, în jurul, în spatele* etc. - prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale fără articol hotărât care se construiesc cu pronume personale în cazul dativ, forme neaccentuate: *înainte*-i, *dedesubtu*-mi, *în faţă*-ţi etc. - conjuncţii: *cum* (cu sensurile "îndată ce", "imediat ce", "fiindcă"), *unde* (cu sensurile "fiindcă", "din cauză că"), *când* (cu sensul "dacă"): *Cum* a intrat, a deschis televizorul. *Cum* era timp frumos, am plecat în parc. *Unde* ploua foarte tare, am rămas acasă. *Când* aş şti adevărul, aş proceda altfel.

Observaţii

1. Nu toate adverbele au grade de comparaţie.
2. Adverbele *mai, foarte, prea, puţin, tare* ajută la formarea gradelor de comparaţie standard. Stilistic se mai folosesc pentru gradul superlativ absolut şi *colosal, extraordinar, extrem, formidabil, nemaipomenit, nemaivăzut* etc. + *de* + gradul pozitiv.
3. Adverbele de mod de întărire (*chiar, şi* "chiar", *tocmai, mai ales, mai cu seamă*) şi de restricţie (*decât, doar, numai*) nu au funcţie sintactică.
4. Adverbele predicative sunt predicate verbale dacă nu pot fi construite cu verbul copulativ *este (desigur, fireşte, pesemne, poate* etc.) sau nominale (*bine, probabil, sigur* etc.). Când sunt între virgule formează propoziţii principale incidente (El va veni, *fireşte,* singur), iar însoţite de o conjuncţie subordonatoare (*că, să, ca...să, dacă, de*) sunt urmate de o propoziţie subiectivă (D e s i g u r *că nu vom lipsi*).
5. Adverbele pronominale interogativ-relative au funcţia de complement circumstanţial (*unde, încotro, când, cum*) sau de nume predicativ ori element predicativ suplimentar (*cum*):

Spune-ne *când* şi *cum* poţi rezolva această problemă? (complemente circumstanţiale)

Cum a fost timpul la mare? (nume predicativ)

Cum te consideră colegii tăi? (element predicativ suplimentar)

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale și arătați felul lor:

a) Ai lui porniseră de cu seară în sus pe Jiu.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

b) Bănică, te-am adus până aici și dacă vrei să te ridic până în nori, unde plouă mereu, ce vezi acum nu spui la niciun om, te juri?

(Fănuș Neagu, *Târziu, când zăpezile sunt albastre*)

c) Pe urmă cei ce-au venit după ei au fost călcați și supuși de alții și vremea necontenit i-a lovit până ce le-a plecat frunțile adânc spre pământ.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești lor*)

2. Precizați funcția sintactică a adverbelor și locuțiunilor adverbiale:

a) Știm cel mai bine legea și mersul înainte.

(Nichita Stănescu, *Noi*)

b) Coasta era grozav de prăvălatică și lablanicioara, după ce se învârtea și se zvârcolea sus, printre stâncile țăpure, cobora acum de-a dreptul.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

3. Construiți propoziții în care adjectivele *greu, interesant* și *tare* să fie adverbe.

4. Alcătuiți fraze în care adverbele *bine, poate* și *sigur* să aibă funcție de predicat.

5. Precizați valoarea morfologică a cuvintelor subliniate:

El a sosit *devreme*. Noi am vorbit *de vreme*.

Deseară mergem la teatru. Ea era îmbrăcată într-o rochie *de seară*.

Scrisoarea va fi expediată la *o altă dată*. *Altădată* vom fi mai atenți.

Bunicii au fost și ei *odată* copii și trebuie să-și amintească acest lucru măcar *o dată*, la 25 Decembrie, *o dată* importantă între sărbătorile românilor.

Scanned with OKEN Scanner

PREPOZIȚIA

Definiția	Este partea de vorbire neflexibilă care leagă un determinant de determinatul său. • un a t r i b u t de substantivul determinat: Ieri am cumpărat un v o l u m *de* v e r s u r i. • un a t r i b u t de pronumele determinat: N i c i u n u l *dintre* n o i nu are absențe nemotivate. • un c o m p l e m e n t de verbul determinat: Acest roman a f o s t a p r e c i a t *de* c r i t i c i i literari. • un co m p l e m e n t de adjectivul determinant: Nu toți elevii sunt a p ț i *de* s p o r t. • un c o m p l e m e n t de adverbul determinat: Scrisoarea lor a ajuns d e s t u l *de* r e p e d e. *Locuțiunile prepoziționale* sunt grupuri de cuvinte cu valoare de prepoziție, alcătuite din: • prepoziție + substantiv (+ prepoziție): *în ciuda, în cursul, în locul, în vederea* etc., *cu privire la, în loc de, în caz de, față de* etc. • prepoziție + adverb (+ prepoziție): *în afara, în josul, în susul, pe dinaintea, pe dinăuntrul, afară de, în afară de, împreună cu* etc. • prepoziție + adjectiv (adverb) (+ prepoziție): *cu tot, cu toată, cu toate, cu tot cu.*

Scanned with OKEN Scanner

Felul	
	1. după f o r m ă: • prepoziții s i m p l e alcătuite dintr-un singur cuvânt: *a, contra, cu, de, în, la, pe, până, spre, sub* etc., sau cu o structură complexă neanalizabilă în prezent: *din* (de + în), *dintre* (de + între), *peste* (pre + spre), *printre* (prin + între) etc.; • prepoziții c o m p u s e, alcătuite din două sau mai multe prepoziții simple, care se scriu separat: *de către, de la, de pe, de pe la, de pe lângă, de prin, de sub* etc., sau se scriu într-un cuvânt, deși structura lor este încă analizabilă: *despre, dinspre, înspre* etc.; • l o c u ț i u n i prepoziționale alcătuite din: a. [adverb + prepoziție] sau [prepoziție + adverb + prepoziție]: *cât despre, cât pentru, afară de, în afară de;* b. [substantiv + prepoziție] sau [prepoziție + substantiv + prepoziție]: *față de, cu privire la, în funcție de, în loc de;* **2. după o r i g i n e:** • prepoziții moștenite din limba latină (prepoziții propriu-zise): *a, contra, de, în, la, pe, sub* etc.; • prepoziții provenite din alte părți de vorbire prin schimbarea valorii gramaticale (conversiune): din adverbe: *asemenea, dedesubtul, împotriva, înaintea, îndărătul;* din substantive: *grație, mulțumită;* din verbe la modul participiu: *datorită;* din adjective: *conform, contrar, potrivit.* **3. după r e g i m u l c a z u a l:** • prepoziții și locuțiuni prepoziționale care cer cazul a c u z a t i v: *a, cu, de, din, la, prin, sub, alături de, cu tot cu, împreună cu, în afară de, în caz de, în loc de, privitor la, referitor la* etc.; • prepoziții și locuțiuni prepoziționale care cer cazul g e n i t i v: *asupra, contra, dedesubtul, împotriva, înaintea, înapoia, în afara, în ciuda, în fața, în josul, în jurul, în stânga, în susul, în vederea* etc.; • prepoziții care cer cazul d a t i v: *aidoma, asemenea, aşijderea, conform, contrar, datorită, grație, mulțumită, potrivit.*

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale nu au funcție sintactică, ci se analizează împreună cu atributele sau complementele pe care le leagă de cuvântul determinat.

2. Unele prepoziții și locuțiuni prepoziționale își pot schimba regimul cazual: cele care cer cazul genitiv pot fi urmate de pronume în cazul dativ, forme neaccentuate *(înaintea*-mi, *în fața*-i etc.) sau de adjective pronominale posesive în cazul acuzativ (*înaintea* noastră, *în fața* voastră etc.).

3. Prepozițiile pot intra în structura unor locuțiuni conjuncționale: *de vreme ce, din cauză că, din moment ce, în vreme ce, în caz că, în timp ce, pe măsură ce* etc.

Aplicații

1. Identificați prepozițiile și locuțiunile prepoziționale și arătați cazurile cu care se construiesc:

a) Tot mai miroase via a tămâios și coarnă,
Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc...
Vezi, din zăvoi sitarii spre alte veri se duc;
Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă?
(I. Pillat, *În vie*)

b) Pe ulița satului, din râpa din dosul bisericii, se repeziră toți flăcăii Șoimăreștilor călări, cu săbiile și sulițele.
(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

c) Era șorțul Agripinii și scutecele copilului, acum pline de sânge, iar de jur împrejur sta, în iarbă, o largă spulberătură de fulgi cenușii, ca după o încăierare între vulturi.
(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

d) Văzând eu că nu-i chip de stat împotriva părinților, începui a mă gândi la pornire.
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Identificați prepozițiile și arătați funcția sintactică a cuvintelor pe care le leagă:

De prin adâncul văilor, de pe înălțimea coamelor codrului, de pe întinderea scânteietoare a smidurilor înflorite, valuri străvezii de aburi sclipitori se rădicau în unde crețe și, tremurând în zare, se topeau în văpaia înaltă a cerului aprins.
(Calistrat Hogaș, *Singur*)

Scanned with OKEN Scanner

CONJUNCȚIA

Definiția	Este partea de vorbire neflexibilă care leagă, stabilind: **A. o relație sintactică de c o o r d o n a r e:** • între două părți de propoziție de același fel: - subiect + subiect T e z e l e *și* e x t e m p o r a l e l e verifică cunoștințele acumulate. - nume predicativ + nume predicativ Iarna înseamnă f r i g *și* z ă p a d ă. - atribut + atribut Circulația m a ș i n i l o r *și* a t r e n u r i l o r poluează fonic zona gării. - complement + complement Concursul are loc a z i *și* m â i n e. • între două propoziții - propoziții principale: Azi plouă, *dar* mâine va fi soare. - două propoziții secundare care au aceeași regentă: Spune-mi unde pleci *și* când te întorci. • între o parte de propoziție și o propoziție secundară cu aceeași funcție sintactică: - subiect + propoziție subiectivă: Am participat noi *și* cine au fost invitați. - nume predicativ + propoziție predicativă: Dan va deveni inginer *sau* ce sunt părinții săi. - complement direct + propoziție completivă directă: A citit multe cărți *și* ceea ce i s-a recomandat.

Scanned with OKEN Scanner

Definiția	**B. o relație sintactică de s u b o r d o n a r e** între o propoziție secundară și propoziția regentă: *Dacă* nu vine înseamnă *că* n-a fost invitat.
Felul	**A. după f o r m ă:** • **conjuncții s i m p l e**: *că, dacă, dar, de, iar, și* etc. • **conjuncții c o m p u s e:** *așadar, ca să, căci, deoarece, fiindcă, încât, întrucât* etc. • **locuțiunile conjuncționale** sunt grupuri de cuvinte cu valoare de conjuncție, alcătuite din: - prepoziție + conjuncție: *fără să, până să, pentru că, pentru ca să, pe lângă că* etc. - prepoziție + substantiv nearticulat + conjuncție: *din cauză că, din pricină că, în caz că, în loc să, pe motiv că* etc. - prepoziție sau adverb (+ substantiv) + pronumele *ce: până ce, imediat ce, de vreme ce, în vreme ce, din moment ce, odată ce* etc. - prepoziție + adverb + conjuncție: *în afară că, cu toate că* etc. **B. după f u n c ț i e:** • conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare: a) **copulative:** *și, nici, precum și, nu numai... ci (și), nu numai... dar (și), nu numai că... ci (și), nu numai că... dar (și);* b) **adversative:** *dar, iar, însă, ci, numai că;* c) **disjunctive:** *fie, ori, sau;* d) **concluzive:** *așadar, deci, prin urmare, în concluzie, în consecință, vasăzică, ca atare, așa că, de aceea.* • conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare: a) conjuncții universale: *că, să, ca să, dacă, de;* b) conjuncții specializate: *căci, deoarece, fiindcă, întrucât* (CZ), *deși* (CV), *încât* (CST); c) locuțiuni conjuncționale specializate: *până ce, până să, ori de câte ori* (T), *din cauză că, din pricină că, pe motiv că, pentru că, din moment de, de vreme ce*

Scanned with OKEN Scanner

Felul	(CZ), *în caz că* (CDȚ), *cu toate că, chiar dacă, chiar de, măcar că (să, dacă, de)* (CV), *așa că* (CST), *în loc să* (OPOZ), *pe lângă că* (C.CUMUL).
Conjuncția și alte clase lexico-gramaticale	Pot deveni conjuncții: • **prin conversiune:** - adverbele relative *când* (cu sensul "dacă"), *unde* (cu sensul "fiindcă") și *cum* (cu sensurile "fiindcă", "în timp ce", "imediat ce") *Când* aș ști rezolvarea, aș obține o notă mare. *Unde* nu am avut timp, nu am citit tot romanul. *Cum* am sosit acasă, a și început furtuna. - verbul *a fi* la modul conjunctiv: *fie*: Vom veni *fie* sâmbătă, *fie* duminică. - prepoziția *până*: Am rămas *până* a apus soarele. • **prin compunere:** - verbul *a fi* la modul gerunziu + conjuncția *că*: *fiindcă*.

Observații

1. În frază relația sintactică de subordonare poate fi exprimată și cu ajutorul pronumelor, adjectivelor și adverbelor relative sau nehotărâte.

2. Grupurile de cuvinte *ci și, dar și*, care presupun prezența corelativelor *nu numai* sau *nu numai că* au fost considerate până acum în mod diferit: locuțiuni conjuncționale, conjuncții compuse sau îmbinări libere. GLR, 2005, I, p. 634 le consideră analizabile: *ci, dar* (conjuncții) + *și* (semiadverb cumulativ). Corelate cu adverbele *nu numai*, aceste grupări stabilesc raporturi de coordonare.

3. GLR, 2005, I, p. 639, include între conjuncțiile coordonatoare concluzive și pe: *așa că, de aceea*, care în manualele școlare sunt considerate locuțiune conjuncțională consecutivă, respectiv locuțiune adverbială cu funcția sintactică de complement circumstanțial de cauză sau de scop.

4. Conjuncțiile coordonatoare disjunctive pot însoți ambii membri ai raportului sintactic, formând perechi corelative: Citesc *ori* ziare, *ori* reviste. Vine cu mine *sau* Mircea, *sau* Ioana.

Scanned with OKEN Scanner

Vine *fie* mâine, *fie* niciodată. În aceeaşi situaţie se află adverbele devenite conjuncţii: şi ... şi..., nici... nici..., acum... acum..., aici... aici..., ba... ba..., când... când... etc.

5. Nu sunt locuţiuni conjuncţionale îmbinările care includ substantive articulate: *în ciuda faptului că, pentru motivul că, sub pretextul că, cu scopul să, cu condiţia să* etc. Substantivul îşi păstrează individualitatea semantică şi sintactică, fiind urmat de o propoziţie atributivă conjuncţională.

6. Sunt adverbe precedate de o prepoziţie: *de când, de unde, până unde, până când,* atunci când echivalează cu: *de atunci, de acolo, până acolo, până atunci.* În schimb, sunt locuţiuni conjuncţionale *de unde* şi *pe când,* când introduc propoziţii circumstanţiale opoziţionale.

7. *De* şi *dacă* în propoziţii principale independente optative devin elemente expletive (cu valoare stilistică):

De-ar veni vara mai repede!

Dacă aş câştiga la loto!

8. *Dacă* precedat de adverbul *abia* indică o valoare modală (aproximarea, incertitudinea):

De abia *dacă* poţi cumpăra o pâine cu un leu.

Aplicaţii

1. Identificaţi conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale, arătaţi felul lor (simple, compuse sau locuţiuni) şi raportul (de coordonare sau de subordonare) pe care îl stabilesc:

a) Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean
Că-i mai ortoman
Ş-are oi mai multe
Mândre şi cornute
Şi cai mai învăţaţi
Şi câni mai bărbaţi.

(Miorița)

b) Aş vrea să plâng de fericit
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit! (G. Coşbuc, *Vara*)

Scanned with OKEN Scanner

c) Gaia nu mai spinteca văzduhurile cu țipet flămând și ascuțit, vântul nu mai clătina frunza pădurilor și niciun fulg de nor nu mai îndrăznea să brăzdeze cu umbra-i subțire înălțimile aprinse ale împărăției focului...

(C. Hogaș, *Singur*)

d) În vremea aceasta, Moș Dănilă aștepta la stână să coboare ciobanii cu oile, ca să le adape.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

2. Arătați ce leagă conjuncția *și* în textele următoare:

a) Mă îmbrac degrabă, Fănică, și mă duc.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

b) Atunci porunci Șoimaru să s-aducă șumoioacele de paie și tăciuni, și dădu foc curții de la Murgeni el singur cu mâna lui.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești lor*)

c) Era luni și ei toți erau vii, că pe lună, când doarme toată lumea, prind viață. Se duc de la o poartă la alta să mai schimbe o vorbă. (Fănuș Neagu, *Târziu, când zăpezile sunt albastre*)

3. Arătați valoarea morfologică a cuvintelor subliniate și explicați, unde este cazul, folosirea cratimei:

Mâine voi merge la teatru *sau* la concert. Ei *s-au* pregătit mult pentru acest eveniment. *I-ar* plăcea să meargă cu ei? Lui da, *iar* ei nu.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

INTERJECȚIA

Definiția	Este partea de vorbire neflexibilă care redă senzații, stări sufletești ori manifestarea unei voințe sau imită aproximativ zgomote din natură sau sunete scoase de vietăți: *a! ah! brr! hei! ptiu! buf! poc! cotcodac! muuu! pu-pu-pu!* etc.
Clasificarea	Interjecțiile se grupează astfel în manualele școlare: a) interjecții p r o p r i u-z i s e, care exprimă: - senzații și stări sufletești: *a! ah! aoleo! bravo! brr! hm! măi-măi! ptiu! pfui!* - manifestarea unei voințe: *alo! hai! haidem! haideți! hei! mă! măi! pst! sst!* etc. b) o n o m a t o p e e, care imită aproximativ zgomote din natură: *buf! pac! poc! pleosc! tic-tac! țușt!* etc. sau sunete emise de ființe: *chiț-chiț! cotcodac! cucurigu! ham-ham! miau-miau! mor-mor! pitpalac!* etc. În funcție de valorile lor contextuale GLR, 2005, I, p. 669-671 identifică zece tipuri de interjecții. 1. interjecții cu valoare emotivă/expresivă: *a, ah, e, ei, o, of, uf, vai* etc. 2. interjecții injonctive/persuasive (exprimă un ordin sau un îndemn): *stop, na, poftim, aport, marș, hăis, cea* etc. 3. interjecții adresative/apelative: *alo, bă, bre, fa, hei, mă, măi, pst* etc.

Clasificarea	4. interjecții cu valoare fatică: *alo, aha, îhî.* 5. interjecții prezentative: *ia, iaca, iată, uite.* 6. interjecții - mărci discursive sau dialogale: *ai, aș, de, deh, ei, hm, iată, îhî, păi, uite, zău* etc. 7. interjecții - formule de politețe: *adio, bonjur, bună, ciao, pa, servus* etc. sau de mulțumire: *mersi* sau de scuze: *pardon.* 8. interjecții cu funcție referențială, informativă: *pas* (la jocul de cărți), *amin* (formulă de încheiere în practica religioasă), *aleluia* (refren de laudă în cântările bise-ricești). 9. interjecții cu rol eufonic: *la-la-la, tra-la-la, u-iu-iu* etc. 10. onomatopeele: *bzz, cirip, cotcodac, cri, ham, miau* etc.; *boc, buf, cioc, pleosc, poc, zbrr* etc.
Funcții sintactice	• predicat (*iată, iacă, uite, vai, hai,* unele onomatopee): *Hai* cu noi! Și el *țuști!* pe ușă afară. • subiect: Din curte în zori s-a auzit *cucurigu!* • complement direct: Vânătorul a auzit în zmeuriș *mor-mor!* • nume predicativ: Va fi *vai* de ei dacă nu respectă legea. • complement circumstanțial de mod: Rațele se întorceau *lipa-lipa* de la gârlă. • atribut: Sunetul *tic-tac!* nu mă lăsa să dorm. • element predicativ suplimentar: Vedeam rața *lipa-lipa* spre baltă.
Punctuația	După interjecții (excepție: *iată, iacă, uite, hai, vai*) se pune întotdeauna virgulă sau semnul exclamării.

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. Interjecțiile independente sintactic pot constitui enunțuri, singure:

Marș! Stop! Pleosc!

2. Interjecțiile *iată, iacă, uite* pot fi urmate de complemente directe sau propoziții completive directe:

Iată/Uite răspunsul corect!

Iată/Uite ce mi s-a întâmplat!

Aplicații

Subliniați interjecțiile și arătați, unde este cazul, funcția lor sintactică:

a) Ei, ei! Pe bădița Vasile l-am pierdut; s-a dus unde i-a fost scris.
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Din lăstar i-a răspuns un glas stins: "Piu! piu!"
(I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

c) Cocoșilă! Mă! Ăla nu e Niculaie al meu?
(Marin Preda, *Moromeții*)

Scanned with OKEN Scanner

ANALIZA MORFOLOGICĂ

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

ANALIZA MORFOLOGICĂ

Analiza morfologică a părților de vorbire înseamnă cercetarea f o r m e i cuvântului pentru a stabili apartenența la una din cele zece părți de vorbire tradiționale (GLR, I, 2005 elimină articolul din rândul claselor lexico-gramaticale) și precizarea următoarelor date:

Substantivul

1. felul: comun sau propriu, simplu sau compus;
2. genul: masculin, feminin sau neutru;
3. pentru substantivul care denumește ființe se precizează dacă este mobil (are forme diferite de gen, create prin derivare) sau epicen (are aceeași formă pentru ambele genuri);
4. numărul: singular sau plural; se precizează dacă substantivul are numai formă de singular sau numai formă de plural;
5. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ;
6. felul articulării: articulat cu articol hotărât, articulat cu articol nehotărât sau nearticulat.

Articolul

1. felul după funcție: hotărât, posesiv sau genitival, demonstrativ sau adjectival, nehotărât;
2. felul după poziție: proclitic sau enclitic.

Adjectivul

1. felul: adjectiv variabil cu două terminații, adjectiv variabil cu o terminație, adjectiv invariabil; adjectiv cu una, două, trei sau patru forme flexionare;

2. genul: masculin, feminin sau neutru;
3. numărul: singular sau plural;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ;
5. gradul de comparație: pozitiv, comparativ de inferioritate, de egalitate sau de superioritate, superlativ relativ de superioritate ori de inferioritate sau superlativ absolut (se precizează numai dacă adjectivul poate fi comparat).

Pronumele

1. felul: personal, de politețe, de întărire, reflexiv, posesiv, demonstrativ, interogativ, relativ, nehotărât, negativ.

La **pronumele personal** se indică:

1. persoana: I, a II-a sau a III-a;
2. numărul: singular sau plural;
3. genul: numai la persoana a III-a;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ (numai la persoana a II-a);
5. formă accentuată sau neaccentuată (numai la cazurile dativ și acuzativ);

La **adjectivul pronominal de întărire** se indică:

1. persoana: I, a II-a sau a III-a;
2. numărul: singular sau plural;
3. genul: masculin, feminin, neutru;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ.

La **pronumele reflexiv** se indică:

1. persoana: I, a II-a sau a III-a;
2. numărul: singular sau plural;
3. cazul: dativ sau acuzativ;
4. forma: accentuată sau neaccentuată;
5. Se va menționa, când este cazul, că pronumele reflexiv a devenit marcă gramaticală a diatezei reflexive sau a diatezei pasive.

La **pronumele și adjectivul pronominal posesiv** se indică:

1. felul pronumelui în funcție de numărul posesorilor și numărul obiectelor posedate: un posesor - un obiect posedat, un posesor - mai multe obiecte posedate, mai mulți posesori - un obiect posedat, mai mulți posesori - mai multe obiecte posedate;
2. persoana: I, a II-a sau a III-a;
3. genul: masculin, feminin sau neutru;

Scanned with OKEN Scanner

4. numărul: singular sau plural;
5. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ.

La **pronumele şi adjectivul pronominal demonstrativ** se indică:

1. felul: de apropiere, de depărtare sau de identitate;
2. genul: masculin, feminin sau neutru;
3. numărul: singular sau plural;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ.

La **pronumele şi adjectivul pronominal nehotărât** se indică:

1. felul: simplu sau compus;
2. genul: masculin, feminin (numai la pronumele şi adjectivele care deosebesc în flexiunea lor genul: *altul, vreunul, alt, vreun*);
3. numărul: singular sau plural (numai la pronumele şi adjectivele care deosebesc în flexiunea lor numărul);
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ;

La **pronumele şi adjectivul pronominal relativ şi interogativ** se indică:

1. genul: (numai la pronumele şi adjectivul *care* la cazurile genitiv şi dativ, numărul singular) sau când, din context, rezultă care este substantivul pe care îl înlocuieşte.
2. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ.
3. numărul: singular sau plural.

La **pronumele şi adjectivul pronominal negativ** se indică:

1. genul: masculin, feminin sau neutru (numai la pronumele *niciunul, niciuna,* şi adjectivele *niciun, nicio*);
2. numărul: singular sau plural (numai la pronumele *niciunul, niciuna, niciunii, niciunele*);
3. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ.

Numeralul

1. felul: cardinal (propriu-zis, cardinal colectiv, cardinal fracţionar, cardinal multiplicativ, cardinal distributiv, cardinal adverbial) sau ordinal;
2. genul (numai dacă are forme flexionare care indică genul);
3. numărul (numai la numeralul fracţionar şi multiplicativ);
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ (nu are caz numeralul cardinal adverbial).

Scanned with OKEN Scanner

Verbul

1. felul: predicativ sau copulativ;
2. conjugarea: I, a II-a, a III-a sau a IV-a;
3. modul: indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ, prezumtiv, infinitiv, gerunziu, participiu sau supin;
4. timpul: prezent, imperfect, perfectul simplu, perfectul compus, mai mult ca perfectul, viitor sau viitor anterior - timpuri ale modului indicativ; prezent sau perfect - timpuri ale modurilor conjunctiv, condițional-optativ, prezumtiv și infinitiv;
5. persoana: I, a II-a, sau a III-a. Când este cazul se precizează că verbul este unipersonal sau impersonal;
6. numărul: singular sau plural;
7. diateza: activă, activă pronominală (când pronumele reflexiv are funcție sintactică), reflexivă (când pronumele reflexiv este marcă gramaticală, deci fără funcție sintactică) sau pasivă;
8. tranzitivitatea: tranzitiv sau intranzitiv;
9. forma: afirmativă sau negativă;
10. regulat sau neregulat (sunt neregulate verbele *a fi, a avea, a vrea, a bea, a da, a la, a lua, a mânca, a sta, a usca*).

Observație

În cazul locuțiunilor verbale se arată din ce sunt alcătuite și apoi se face analiza morfologică completă a fiecărui cuvânt component.

Adverbul

1. felul: adverb sau locuțiune adverbială: de loc, de timp, de mod, relativ sau interogativ ori nehotărât;
2. gradul de comparație: pozitiv, comparativ de inferioritate, de egalitate sau de superioritate, superlativ relativ de superioritate ori de inferioritate sau superlativ absolut (numai dacă are grade de comparație).

Prepoziția

1. felul după formă: simplă, compusă sau locuțiune prepozițională;
2. cazul cu care se construiește: acuzativ, genitiv sau dativ.

Scanned with OKEN Scanner

Conjuncţia

1. felul după formă: simplă, compusă sau locuţiune conjunc-ţională;

2. felul după relaţia pe care o stabileşte: coordonatoare copulativă, coordonatoare adversativă, coordonatoare disjunctivă, coordonatoare concluzivă sau subordonatoare.

Interjecţia

Când este cazul se indică funcţia sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTUL

Definiția	Este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului. Subiectul arată: • cine este a u t o r u l acțiunii: *Șușteru* coti încet după colțul gardului și cobori la râu. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) • cine este o b i e c t u l acțiunii exprimate de un verb la diateza pasivă: Căci vrăjiți sunt *trandafirii* De-un cuvânt al Sfintei Vineri. (M. Eminescu, *Crăiasa din povești*) • cui i se atribuie o însușire exprimată de numele predicativ: Verzi sunt *dealurile* tale, frumoase *pădurile* și *dumbrăvile* spânzurate de coastele dealurilor, limpede și senin *cerul* tău. (A. Russo, *Cântarea României*)
Felul	După cum este prezent sau absent în propoziție: **A. subiect e x p r i m a t:** • **simplu:** S-a ivit pe culme *toamna*. (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) • **multiplu:** *Copacii* albi, *copacii* negri. Stau singuri în parcul solitar. (G. Bacovia, *Decor*)

Scanned with OKEN Scanner

Felul	**B. subiect neexprimat** • **inclus** (verbul predicat este la persoana I sau a II-a): (*tu*) Să le spui curat Că (*eu*) m-am însurat... (*Miorița*) • **subînțeles** (verbul predicat este la persoana a III-a, iar subiectul a fost deja exprimat într-o propoziție anterioară): Păunaș se zbătuse în poală până (*Păunaș*) amorțise și (*Păunaș*) adormise cu degetele în gură. (Gala Galaction, *La Vulturi!*) • **nedeterminat** (nu se poate preciza cine face acțiunea): S-a comunicat în presa de ieri, dar s-a spus și la radio. Sună la ușă. Mă cheamă Ion. Trage lângă geam.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv comun sau propriu: A trecut întâi *o boare* Pe deasupra viilor... (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) *Luca Moșneagu*, megieșul nostru, vă duce cu căruța. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • îmbinări de cuvinte denumind țări, instituții, întreprinderi etc.: *Marea Britanie* se află în vestul Europei. *Banca Națională a României* stabilește cursul valutar. • locuțiune substantivală: *Părerile de rău* nu mai au rost acum. • pronume (personal, de politețe, posesiv, relativ, demonstrativ, interogativ, nehotărât și negativ): *Ei* se sfătuiră... (*Miorița*)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	Spune-i și *d-ta* băietului, omule, *ce* se cuvine. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) *Ai tăi* sunt foarte primitori. *Ceilalți* îl însoțiră pe Șușteru. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) *Cine* i-a auzit gândul de i l-a împlinit așa de curând? (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*) *Ceva* din visul ei de tinerețe a rămas pentru totdeauna în taina poienii. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*) *Nimeni* nu văzuse moara în umblet. (Gala Galaction, *Moara lui Călifar*) • locuțiune pronominală: Nu e *cine știe ce* de capul vostru. • verb la mod nepersonal (infinitiv, gerunziu sau supin): *A cinsti* memoria înaintașilor e o datorie sfântă. Deodată s-a auzit *sunând*. E ușor *de văzut* că are dreptate. • o parte de vorbire substantivizată (adjectiv, numeral, adverb): *Frumosul* este o categorie estetică. *Zece* este nota maximă. *Al doilea* era tăcut și timid. În basm *binele* învinge întotdeauna. • interjecție: La ușa s-a auzit *cioc! cioc!*
Cazul subiectului	Subiectul exprimat prin substantiv, pronume și numeral substantivizat stă, în mod obișnuit, în cazul nominativ: *Echipa* noastră a câștigat detașat competiția. *Ei* au sosit primii. *Trei* dintre ei au renunțat. De la această regulă există: • excepții a p a r e n t e (subiectul în cazul nominativ este subînțeles): 1. subiectul neexprimat este urmat de o construcție prepozițională cu rol de atribut:

Scanned with OKEN Scanner

Cazul subiectului	S-au mai auzit (*lucruri*) de astea. Au mai plecat (*unii*) dintre ei. (*Noi*) am venit cu toții. 2. subiectul în cazul nominativ urmat de un atribut este înlocuit de un pronume semiindependent, omonim cu articolul posesiv-genitival: *Ai (proprietarii, stăpânii)* casei nu sunt în localitate. *Ai (părinții)* tăi au fost la festivitate. • excepții r e a l e: 1. subiectul stă în cazul acuzativ când face parte dintr-o construcție cantitativă, fiind precedat de prepozițiile *la* sau *peste:* Au venit *la oameni* încât n-au mai avut loc. Au fost *peste* două *mii.* 2. subiectul exprimat printr-un pronume relativ sau nehotărât poate sta în cazurile genitiv, dativ și acuzativ: Premiul este *al cui (al oricui)* dă răspunsuri bune. Eu răspund întotdeauna *cui (oricui)* îmi scrie. Ea ți-a amintit imediat *de ceea ce* s-a întâmplat acolo. 3. subiectul coordonat cu un alt subiect prin *cu, și cu, împreună cu* stă în cazul acuzativ: *Luminița cu (și cu, împreună cu) Cătălin* sunt ingineri.
Topica	Subiectul stă de obicei în fața predicatului, dar poate ocupa și locul al doilea: *Noaptea* se vestea grăbită din adâncuri. (Calistrat Hogaș, *Singur*) În ziua aceea nu era niciun *nor* deasupra. (Gala Galaction, *La Vulturi!*) Rar, subiectul poate fi intercalat între cuvintele care alcătuiesc locuțiunea verbală sau între verbul copulativ și numele său predicativ: Cu greu i-a venit *el* de hac, dar până la urmă a găsit soluția. Veți fi și *voi* bine pregătiți?
Punctuația	Nu se desparte niciodată prin virgulă de predicat.

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. Subiectul se definește în raport cu verbul-centru, indiferent de apariția acestuia la un mod personal sau la o formă verbală nepersonală. Subiectul în mod obișnuit stă în cazul nominativ și intră într-o relație sintagmatică specifică: relația de interdependență cu verbul și acordul pe care subiectul îl impune verbului predicat (GLR, 2005, II, p. 313).

2. În propoziții cu verbe la moduri nepersonale, pe lângă subiectul principal poate apărea și un subiect secundar:

Venind *frigul* (subiect secundar), *noi* (subiect principal) ne-am îmbrăcat mai gros.

3. Există propoziții fără subiect, el fiind inexprimabil când predicatul este un verb impersonal "meteorologic" de tipul *fulgeră, ninge, plouă, tună* etc. sau un verb ori o locuțiune verbală impersonală de tipul *a* (-i) *arde, a* (-i) *părea bine* (*rău*) etc.

4. Există propoziții cu mai multe subiecte (subiect multiplu):

Nevasta, soacra, copiii lipsesc de acasă.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

Aplicații

1. Arătați care sunt subiectele din propozițiile următoare și precizați felul lor (simplu, multiplu, inclus, subînțeles, nedeterminat):

a) Trecuse multă vreme de la plecarea lui Ozun. Agripina, ca femeia, n-avea inima lui. Când isprăvea cu treburile casei și mai ales când sta și-l punea la piept pe Păunaș, gândul la bărbatu-său, grija, teama de soarta lui o împresurau și o întristau.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

b) Cică-n munte, la povarnă,
Plopii și răsurile
Spun că vine-un vânt de iarnă
Răscolind pădurile.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

c) Iar tu de omor
Să nu le spui lor,
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mândră crăiasă,

Scanned with OKEN Scanner

A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.

(*Miorița*)

d) Și, deși eram încredințat că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Pisicuței, mă hotărâi să intru la mijloc în această epopee măreață și crâncenă ce se desfășura ochilor mei și, dezlegând-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeitate antică, sub egida-mi ocrotitoare, înlăuntrul sacrosanct al întăriturilor mele.

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

e) Tu nu știi că peștele merge numai în susul apei? Întâi să ajungă Buzăul în Siret și pe urmă vine peștele aici.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

2. Analizați morfologic cuvintele cu funcție de subiect:

a) A ști să râzi în clipe tragice înseamnă a stăpâni tragicul.

(Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

b) Ai lui porniseră de cu seară în sus pe Jiu. Mai era o strajă până la ziuă. Când s-au apropiat răcnetele și pocnetele pistoalelor, a fugit într-o pădurice de pe deal. Și până nu răsări soarele, gospodăria lui și tot satul cu ea s-au zvârcolit în flăcări.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

c) - Ați auzit, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, - că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta ș-a venit în scaunul țării Alexandru-vodă, pe care și noi l-am ajutat și l-am apărat...

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

Rolul în frază	Îndeplinește funcția de subiect al unui verb predicat, al unui verb la mod nepersonal (infinitiv, gerunziu) sau al unui adverb predicativ: S e r e c o m a n d ă *ca șoferii să reducă viteza în dreptul școlilor.* Înainte de a s e c u n o a ș t e *când are loc examenul* nu poți face planuri de vacanță. Ș t i i n d u - s e *că traseul ales este greu,* unii au renunțat. P r o b a b i l *că în curând vom trăi mai bine.*
Elementul regent	• verb predicativ, diateza activă, reflexivă sau pasivă, persoana a III-a, numărul singular sau plural: A p a r t i c i p a t *cine s-a înscris.* *Cine nu vrea* să greșească s e g â n d e ș t e de două ori înainte de a acționa. A f o s t a j u t a t *cine a avut nevoie.* • verb predicativ, persoana a III-a, numărul singular, diateza reflexivă cu sens pasiv: *se aude, se consideră, se crede, se povestește, se presupune, se recomandă, se spune, se stabilește, se vede* etc. I s - a r e c o m a n d a t de medic *să țină regim.* S - a s t a b i l i t de antrenor *cine să conducă echipa.* • verb predicativ, persoana a III-a, numărul singular, unipersonal cu sens impersonal: *se cade, se poate, se cuvine, reiese, rezultă, trebuie* etc.: S e c u v i n e *să ajuți pe cei mai în vârstă.* S e p a r e (r e i e s e) *că metoda ta este mai bună.*

Scanned with OKEN Scanner

Elementul regent	Pe drumurile publice t r e b u i e *să circuli corect.* • verb predicativ, persoana a III-a, numărul singular, folosit cu sens impersonal: *este* (cu sensul "se întâmplă, se petrece, trebuie")(vezi şi nota de la pag. 181): Dacă v a f i *să plec* nu voi uita sfaturile tale. Când v a f i *să mă mut*, îţi voi telefona. • verb predicativ personal folosit ca verb unipersonal cu sens impersonal, însoţit sau nu de un pronume personal în cazul dativ sau în cazul acuzativ: (mă) *afectează*, (îmi) *ajunge*, (îmi) *convine*, (mă) *doare*, *importă*, (mă) *indignează*, (mă) *interesează*, *începe*, (mă) *îngrijorează*, *merge*, (mă) *miră*, (îmi) *place*, (mă) *priveşte*, (îmi) *rămâne*, (mă) *supără*, *urmează*, (îmi) *vine* etc. N u a j u n g e *cât ai studiat.* Lor n u le c o n v i n e *ce spune lumea despre ei.* Te i n t e r e s e a z ă *cum a fost vremea la Roma?* N u m e r g e *să faci lucrurile doar pe jumătate.* Pe noi ne m i r ă *că nu s-a mutat la ţară.* Pe tine n u te p r i v e ş t e *dacă vin şi alţi colegi.* Uneori îi v i n e *să-şi ia lumea în cap.* • verb copulativ personal, persoana a III-a, numărul singular sau plural: *Să ai prieteni buni* e s t e u n l u c r u important. S u n t c â ş t i g ă t o r i *cine indică numerele exacte.* A r ă m a s n e r e z o l v a t *ce au dorit ei.* • verb copulativ, persoana a III-a, numărul singular cu sens impersonal: *este*, *înseamnă*, încadrat între o propoziţie subiectivă şi o propoziţie predicativă: *Ceea ce n-am ştiut* e s t e că şi-a schimbat adresa. *Dacă n-a ajuns* î n s e a m n ă că i s-a stricat maşina. • expresie verbală impersonală (verbul copulativ *este* + adverb): *e adevărat*, *e bine*, *e clar*, *e firesc*, *e frumos*, *e greu*, *e imposibil*, *e posibil*, *e uşor* etc.: E b i n e *ca întotdeauna să fii prevăzător.* E f i r e s c *să-ţi ajuţi prietenii la nevoie.*

Scanned with OKEN Scanner

Elementul regent	• adverb sau locuțiune adverbială predicativă (urmează întotdeauna o conjuncție subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă, de*): *bine, bineînțeles, desigur, fără îndoială, firește, poate, posibil, probabil, sigur* etc. D e s i g u r *că mai sunt multe de făcut.* F i r e ș t e *că nimic nu se rezolvă de la sine.*
Elemente joncționale	• pronume relative: *cine, care, ce, ceea ce, cât (câtă, câți, câte)*: C i n e *sapă groapa altuia* cade el în ea. C e *naște din pisică* șoareci mănâncă. Pe noi ne interesează c a r e *știe mai mult.* Nu s-a hotărât c â ț i *să facă parte din delegație.* C e e a c e *ni s-a întâmplat nouă* i se poate întâmpla oricui. • pronume nehotărâte: *oricine, oricare, orice*: O r i c i n e *(o r i c a r e) ajunge acolo* este bine primit. Ei îi place o r i c e *îi scrii.* • adjective pronominale relative *(care, ce, cât, câtă, câți, câte)* și nehotărâte *(oricare, orice, oricât, oricâtă, oricâți, oricâte)*: Va fi apreciat o r i c e *(o r i c a r e) rezultat vei obține.* • conjuncții subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă, de*: Se vede c ă *rezultatele tale sunt cele mai bune.* Trebuie s ă *ne întâlnim cu ei cât mai curând.* D a c ă *întârzie în mod repetat* înseamnă că este neserios. Se întâmplă d e *trec și două luni* până răspunde la scrisori. • adverbe relative: *unde, încotro, când, cum, cât*: Nu se cunoaște încă u n d e *vom face prima oprire.* Pe toți ne interesează î n c o t r o *se îndreaptă România.* Nu importă c â n d *începi,* contează c â n d *termini.* Din scrisoare nu rezultă c â t *va rămâne la noi.*

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Propoziția subiectivă stă, în mod obișnuit, înaintea regentei când determină un verb personal sau în construcții fixe cu verbele *este* și *înseamnă*: *Cine fuge după doi iepuri* nu prinde nici unul. *Ceea ce n-am știut atunci* era că mai existau și alte drumuri. *Dacă ai mașină* înseamnă că ajungi mai repede. Propoziția subiectivă stă după regentă când determină un verb impersonal, o expresie verbală impersonală sau un adverb predicativ: Trebuie *să ajutăm pe cei aflați în suferință.* Este evident *că metoda lui este mai eficientă.* Desigur *că vom veni și noi la meciul vostru.*
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de propoziția regentă. Se desparte prin virgulă numai propoziția subiectivă reluată în regentă printr-un pronume demonstrativ: *Cine nu respectă traseul,* a c e l a este penalizat.

Observații

1. Verbul *a trebui* și, în general, construcțiile cu sens impersonal sunt uneori intercalate între subiectul propoziției subiective și predicatul acesteia:

Tu[2] / trebuie[1] / *să-l ajuți mai mult pe colegul tău.*[2]/
Șoferul[2] / trebuia[1] / *să reducă viteza în fața școlii.*[2]/
Drumul ales de voi[2] / poate[1] / *că era greșit.*[2]/

2. Unele verbe și locuțiuni verbale impersonale sunt urmate de propoziții completive indirecte prepoziționale:

N u ne p a s ă *că e cald.*
Îți p a r e b i n e (r ă u) *că îți petreci timpul numai cu el.*

3. Când introduce o propoziție subiectivă, între *ca* și *să* trebuie intercalat subiectul sau un complement:

E bine *c a tu (mâine) s ă vii pe la noi.*

Aplicații

1. Arătați elementul lor regent și prin ce sunt introduse propozițiile subiective:

a) Stimabile domn, d-tale îți place să joci pe față, primesc; mie-mi place să joc scurt, scurt.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

b) Cum se poate, fraţilor, să lăsăm să gonească din adunare pe un cetăţean onorabil, pe un alegător?

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

c) Poate că nu trebuia să-l omori. Poate că ar fi suficient să-l sperii puţin.

(Ion Băieşu, *Crimă pe palier*)

d) Gheorghiţă nu înţelegea tocmai bine; dar i se părea că aşa trebuie să fie.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

e) La câmp, când păzea boii cu alţi băieţi de seama lui, se juca el şi cu ei; dar mai drag îi era să se răzleţească deoparte şi să se uite cu băgare de seamă la ierburi şi la lighioni.

(I. Al. Brătescu-Voineşti, *Niculăiţă Minciună*)

f) Poate să fi fost la cântători, când urletele vijeliei începură a-şi scoborî glasul şi zbuciumul codrilor a se mai potoli.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

2. Transformaţi subiectele în propoziţii subordonate subiective:
   a) Un meseriaş bun are mâini de aur.
   b) Nouă ne place muzica.
   c) E uşor de văzut adevărul.
   d) A privi un meci la televizor nu înseamnă că eşti sportiv.
   e) Pe părinţii tăi îi bucură orice succes al tău.
3. Construiţi fraze după schemele următoare:

a)

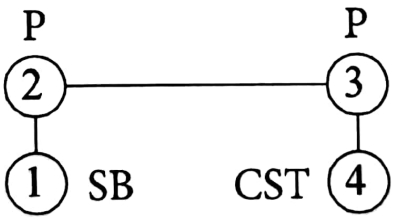

b)

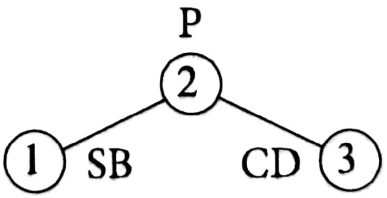

c)

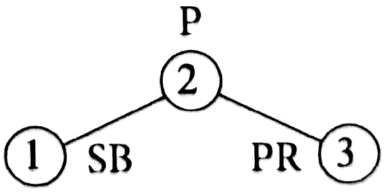

Scanned with OKEN Scanner

PREDICATUL

Definiția	Este partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare sau o însușire.
Felul	Predicatul este de două tipuri: **A. predicat v e r b a l** - atribuie subiectului o acțiune și arată ce face subiectul: În față *răsărise* luna. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) **B. predicat n o m i n a l** - atribuie o însușire sau o calitate subiectului și arată cine este, ce este și cum este subiectul: Unu-*i moldovan,* Unu-*i ungurean* Și unu-*i vrâncean.* *(Miorița)*
Prin ce poate fi exprimat predicatul verbal	• verb predicativ la un mod personal: Când *au venit* băieții și l-*au întrebat* de ce i-*a strigat*, le-*a povestit* înspăimântat că *a văzut* o lăcustă. (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*) • locuțiune verbală la un mod personal (*a-și aduce aminte, a avea obraz, a băga de seamă, a (se) da de gol, a da pace, a duce de nas, a face cinste, a face curte, a face rost, a (se) învăța minte, a lăsa în pace, a prinde de veste, a ține seama, a ține în șah, a veni de hac* etc.): ... un flăcăoan al dracului ne-*a luat în râs.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce poate fi exprimat predicatul verbal	• interjecție (*iată, hai, uite, vai* etc. și unele onomatopee ca *pleosc! poc! zvârr!* etc.): ... și *hai-hai, hai-hai,* până-n ziuă, *iacătă*-ne în Târgul Frumos. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • adverb sau locuțiune adverbială care nu admite verbul copulativ *a fi* (*desigur, firește, pesemne, poate* etc.): *Poate* c-o fi mințit ăla al lui Cătănoiu. (Marin Preda, *Moromeții*)
Prin ce poate fi exprimat numele predicativ	Predicatul n o m i n a l este alcătuit dintr-un **verb copulativ** la un mod personal: ***a fi, a deveni, a părea, a ajunge, a rămâne, a însemna, a se chema, a se numi, a ieși, a se face, a veni*** (El îmi vine văr.), ***a se ține*** (Ei se țin rude.), ***a se prinde*** (Ei se prind tovarăși.); ***a arăta*** (El arată palid. El arată a/ca un cerșetor); ***a se da, a trece*** (El se dă mare/inginer. El trece drept mecanic.) ***a face pe, a se erija în*** (El face pe prostul. El se erijează în avocat). (Vezi GLR, 2005, II, p. 280-283, precum și capitolul *Verbul* p. 118-120) și un **nume predicativ**, exprimat prin: • substantiv în cazul nominativ (rar în cazurile genitiv, dativ și acuzativ): Nu e *om* de rând, el este *domnul* Țării Românești. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) Slova era *a băiatului*, dar vorbele erau *ale baciului.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Poporul nostru este *împotriva războiului.* Acțiunile sale au fost *conform planului.* Statuia este *din bronz* aurit. • pronume în cazul nominativ (rar în cazurile genitiv și acuzativ): Problemele cele mai dificile sunt *acelea* ale restructurării economiei. Lucrarea aceasta este *a ei.* Buchetul de flori este *pentru ea.* • adjectiv: Știrea despre prețul peștii i se păru lui Moromete cam *absurdă.* (Marin Preda, *Moromeții*)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce poate fi exprimat numele predicativ	• numeral în cazul nominativ (rar în cazurile genitiv și acuzativ): Ei păreau *zece*. Colega noastră a ieșit *a treia* la faza județeană. Dobânda a fost *întreită*. • verb la un mod nepersonal (infinitiv, participiu sau supin): Mă fac *a cere* pe Ion, să ne ducem la scăldat. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Lucrurile păreau deja *rezolvate* de secretara liceului. După accident mașina lui a ajuns *de nerecunoscut*. • adverb: Răspunsul lui a fost *altfel* decât al nostru. *Cum* este timpul pe la voi? • interjecție: Și cu străjuirea voastră, era *vai* de pielea noastră! (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
Acordul cu subiectul simplu	• predicatul verbal exprimat prin verb personal la diateza activă, reflexivă sau prin locuțiune verbală se acordă cu subiectul în persoană și număr: *Eu* (pers.I, sg.) *citesc* (pers. I, sg.). *Tu* (pers. a II-a, sg.) *te gândești* (pers. a II-a, sg.) *El* (pers. a III-a, sg.) *își aduce aminte* (pers. a III-a, sg.) • predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă se acordă cu subiectul astfel: verbul auxiliar *a fi* în persoană și număr, iar participiul verbului de conjugat în gen, număr și caz: *Ea* (pers. a III-a, sg., fem., N.) *a fost* (pers. a III-a, sg.) *felicitată* (fem., sg., N.) de colegi. • când predicatul verbal sau nominal este impersonal, el este la persoana a III-a singular: *Rămâne* de descoperit și de rectificat. A certa și a pedepsi *e ușor*. • predicatul nominal se acordă cu subiectul astfel: verbul copulativ în persoană și număr, iar numele

Scanned with OKEN Scanner

Acordul cu subiectul simplu	predicativ în gen, număr şi caz (dacă este exprimat prin adjectiv sau substantiv): *Ele* (pers. a III-a, pl., fem., N.) *sunt* (pers. a III-a, pl.) *vesele* (fem., pl., N.). *Ea* (pers. a III-a, sg., fem., N.) *este* (pers. a III-a, sg.) *directoare* (fem., sg., N.).
Acordul cu subiectul multiplu	**1 Acordul în n u m ă r :** • indiferent de numărul la care se află elementele, în raport de coordonare copulativă, ale subiectului multiplu, predicatul verbal şi cel nominal apar la numărul plural: Mircea şi colega sa *au plecat* la Iaşi. Cristina şi prietenele ei *iubesc* muzica pop. Sportivii şi sportivele clubului nostru *au devenit campioni.* • când elementele subiectului multiplu sunt în raport de coordonare adversativă de tipul *nu... ci...*, acordul se face cu subiectul precedat de *ci*: Nu ea, ci colegii mei *au întârziat.* Nu el, ci sora lui *este prietenă* cu ele. **2 Acordul î n p e r s o a n ă:** Când elementele subiectului multiplu sunt de persoane diferite verbul-predicat este: • la persoana I pl., dacă unul dintre subiecte este de persoana I: Eu şi tu *mergem* împreună. Eu şi ea *locuim* în acelaşi oraş. Eu şi voi *suntem colegi.* Eu şi ei *avem* aceleaşi pasiuni. • la persoana a II-a pl., dacă subiectele sunt de persoana a II-a şi a III-a: Tu şi ei *participaţi* la olimpiadă. Tu şi el *aţi fost premiaţi.* Voi şi ele *sunteţi orăşence.* • la persoana a III-a pl., dacă subiectele sunt substantive sau pronume de persoana a III-a: El şi colegii săi *iubesc* sportul. Ei şi ele *citesc* mult.

Scanned with OKEN Scanner

Acordul cu subiectul multiplu

3. Acordul în g e n:

Participiul din structura diatezei pasive și numele predicativ se acordă astfel:

• dacă sunt nume de ființe, masculinul are prioritate:

Cătălin și Luminița *au fost premiați.*

Colegele și colegii noștri *sunt iubitori* ai teatrului.

• dacă sunt nume de lucruri de genul feminin sau neutru, participiul sau numele predicativ are formă de feminin:

Mașina și tractorul *au fost reparate* recent.

Acul și ața *sunt indispensabile* pentru o gospodină.

• dacă substantivele sunt nume de lucruri de genul masculin și feminin, participiul și numele predicativ are formă de feminin când substantivul masculin e la singular:

Stâlpul și poarta *au fost vopsite* recent.

Porțile și stâlpul *sunt înalte.*

• dacă substantivele sunt nume de lucruri de genul masculin și feminin, participiul și numele predicativ se acordă cu cel mai apropiat când substantivul masculin este la plural:

Poarta și stâlpii *au fost vopsiți.*

Stâlpii și poarta *sunt înalte.*

• dacă substantivele sunt nume de lucruri de genul masculin și neutru, participiul și numele predicativ au formă de feminin plural când substantivul masculin este la singular:

Stâlpul și gardul *au fost vopsite.*

Stâlpul și gardurile *au fost vopsite.*

Stâlpul și gardul *sunt înalte.*

Stâlpul și gardurile *sunt înalte.*

• dacă substantivele sunt nume de lucruri de genurile masculin și neutru la plural, participiul și numele predicativ se acordă cu cel mai apropiat:

Scanned with OKEN Scanner

Acordul cu subiectul multiplu	Stâlpii și gardurile *au fost vopsite.* Gardurile și stâlpii *au fost vopsiți.* Stâlpii și gardurile *sunt înalte.* Gardurile și stâlpii *sunt înalți.*
Abateri de la regulile acordului	**A. Acordul după înțeles:** • dacă subiectul este exprimat prin substantiv la singular cu sens colectiv, însoțit de un substantiv la plural, care indică elementele care alcătuiesc grupul, predicatul se acordă uneori cu substantivul-atribut: O echipă de sudori au reparat (corect: *a reparat*) conducta de apă. Un pluton de soldați i-au înconjurat (corect: *a înconjurat*). • dacă subiectul este exprimat prin pronume nehotărâte (*fiecare, câte unul, câte una*) sau negative (*nimeni, niciunul, niciuna*) urmate de un atribut prepozițional: Fiecare dintre ei au obținut (corect: *a obținut*) premii. Niciuna dintre ele nu au venit (corect: *nu a venit*) la timp. **B. Acordul prin atracție**, adică nu cu subiectul, ci cu un cuvânt mai apropiat: • cu numele predicativ, dacă subiectul este la alt număr: Cinci milioane *este* (corect: *sunt*) o sumă destul de mare. • cu elementul cel mai apropiat din structura subiectului multiplu: *Era* (corect: *erau*) odată un moș și-o babă. • cu atributul subiectului: Lectura acestor scrisori v-*au adus* (corect: v-*a adus*) vești proaspete. • cu un complement: În ceea ce *privesc* (corect: *privește*) rezultatele, suntem apreciați. O descriere detaliată a acordului dintre predicat și subiect la Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 1997, p. 335-346.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Predicatul verbal stă, de obicei, după subiect sau după grupul sintactic al subiectului (subiect + atribut), dar în propozițiile interogative și exclamative poate sta pe locul întâi: Nilă *nu răspunse* la această batjocură. (Marin Preda, *Moromeții*) Greierul, cântăreț neobosit al zilelor de vară, *amuțise* istovit. (Calistrat Hogaș, *Singur*) *Au plecat* toți? *Dați*-vă și voi la o parte! Numele predicativ stă, de obicei, după verbul copulativ: Cărarea *era cea mai scurtă*. (Gala Galaction, *La Vulturi!*) Când este exprimat prin pronume și adverbe relative și interogative, numele predicativ stă în fața verbului copulativ: *Ce sunt* vecinii lui? *Cum a fost* timpul la mare? Toată lumea știe *cine ești* tu. Uneori între verbul copulativ și numele predicativ pot fi intercalate alte părți de propoziție: Uriașii munți *erau* acum *blajini, tihniți* și *prididiti* de soare. (Gala Galaction, *La Vulturi!*)
Punctuația	Predicatul, atât cel verbal, cât și cel nominal, nu se desparte prin virgulă de subiect: Zvonul prin livezi *coboară*... (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) Bătrânii *rămaseră înmărmuriți*. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*lor)

Observații

1. Predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă (verbul auxiliar *a fi* + participiu) poate fi confundat cu un predicat nominal (verbul copulativ *a fi* + participiu adjectivizat cu rol de nume predicativ):

Scanned with OKEN Scanner

Noi am fost convinşi (de voi) că are dreptate (pred. verbal)

Noi suntem convinşi că are dreptate. (pred. nominal)

2. Un verb la diateza pasivă are în structura sa participiul unui verb tranzitiv, exprimă o a c ţ i u n e al cărei autor este sau nu exprimat (complementul de agent: *de către cineva*) şi poate fi înlocuit cu un verb la diateza activă:

Noi *am fost convinşi* de ei.

= Ei ne-*au convins* pe noi.

3. Un predicat nominal arată o î n s u ş i r e a subiectului, verbul copulativ fiind urmat de un adjectiv, care, de cele mai multe ori, are grade de comparaţie:

Noi suntem convinşi.

= Noi suntem foarte convinşi (siguri).

Aplicaţii

1. Subliniaţi în textele următoare predicatele verbale cu o linie şi predicatele nominale cu două linii:

a) S-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile lablanicioarei şi ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

b) Trebuie să vă spun că am fost adus aici din arest de poliţaiul d-voastră...

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

c) Ajunseră la prima moară, aşezată pe un grind pleşuv. Iazul din faţa ei era gol. Mânară înainte. Ziceau că apa a fost tăiată mai în sus. O parte din ei - vreo şapte la număr - coborâră şi-o luară pe lângă cai.

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

d) Era dimineaţa, în ziua de Tăierea capului sfântului Ioan Botezătorul, când ieşeam din Humuleşti, şi fetele şi flăcăii, gătiţi frumos, ca în zi de sărbătoare, foiau prin sat în toate părţile, cu bucurie zugrăvită pe feţe.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

e) Dar când știu c-o să vă-nghețe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristețe
Iremediabilă...

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

f) Soarele își ridicase de pe față zăbranicul său de aburi roșietici și, ajuns la răscrucile cerurilor, își cumpănea, parcă, neclintit, pe albastrul șters al adâncurilor, discul său alb de lumină topită; iar din ceruri peste pământ, ca din o sită imensă, mâini colosale și nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor... și pământul părea cufundat într-o genune de flăcări...

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

g) Și ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.

(G. Coșbuc, *Vara*)

2. Construiți trei propoziții cu verbele copulative *a părea, a însemna* și *a rămâne*.

3. Construiți trei propoziții cu predicate nominale ale căror nume predicative să fie exprimate prin substantiv în cazul acuzativ, adjectiv la gradul superlativ absolut și verb la modul infinitiv, timpul prezent, diateza pasivă.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

Rolul în frază	Corespunde unui nume predicativ, îndeplinind această funcție pe lângă un verb copulativ din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă este un verb copulativ	• **a fi** (când nu este sinonim cu *a exista, a se afla, a se găsi, a trăi, a costa, a merge, a proveni, a dura, a se întâmpla, a se petrece, a trebui*): Părerea mea e s t e *că vom obține rezultate bune.* • **a deveni** Ea v a d e v e n i *ce au dorit părinții ei.* • **a părea** Ei p ă r e a u *că nu urmăresc cu atenție emisiunea.* • **a însemna** (când nu este sinonim cu *a scrie, a nota, a face un semn*): Dacă au obținut aceste rezultate î n s e a m n ă *că s-au pregătit.* • **a rămâne** (când nu este sinonim cu *a se opri, a staționa*): Bunica a r ă m a s *cum o știam.* • **a ajunge** (când este sinonim cu *a deveni*): Colegul meu a a j u n s *ce este tatăl său.* • **a se face** (când este sinonim cu *a deveni, a se preface*): Colega mea s e f a c e *că nu mă cunoaște.* Verbele copulative *a ieși, a se simți, a se crede, a se chema, a se numi, a face pe, a se erija în, a arăta,* formează predicatul nominal împreună cu un nume predicativ și foarte rar împreună cu o propoziție subordonată predicativă.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	• conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă,* și, rar, *de, ca și cum, ca și când*: Adevărul e *c ă a făcut mai multe greșeli.* Dorința noastră a fost *s ă ne pregătim cât mai bine.* Ideea lui a fost *c a în vacanță s ă adunăm plante medicinale.* Întrebarea este d a c ă *astăzi mai găsim bilete.* Renunțarea ta ar fi *c a ș i c â n d nu te-ar interesa viitorul.* • pronume relative: *cine, ce, care, ceea ce, cât (câtă, câți, câte)*: Problema este *c i n e va conduce grupul lor.* Întrebarea este *c a r e va ieși pe locul I la concurs.* Mircea se va face *c e este fratele său.* Noi vom deveni *c e e a ce am visat de atâtea ori.* Voturile contra au fost *c â t e ați estimat voi.* • adjective pronominale relative: Întrebarea *este c a r e concurent va câștiga.* Problema este *c â ț i colegi participă.* • adverbe relative: *cum, când, unde, încotro, cât*: Problema este *c u m să aplice convenția.* Întrebarea este *c â n d intră în fabricație noul produs.* Problema este *u n d e vom* găsi *locuri de cazare.* Prețul nu este *c â t l-ai apreciat tu.*
Topica	În mod obișnuit propoziția subordonată predicativă stă în urma regentei. Foarte rar, când se insistă asupra ei, ea poate sta și în fața regentei: *Ce ești tu* sunt și eu.
Punctuația	Nu se desparte niciodată prin virgulă de regentă.

Observații

1. Verbul *a fi* este folosit cu valoare copulativă mai ales în următoarele situații:

a) în propozițiile regente care au structura:

Scanned with OKEN Scanner

Subiect, exprimat prin substantiv articulat cu articol hotărât care denumeşte o noţiune abstractă (*adevărul, concluzia, dorinţa, întrebarea, problema* etc.) ± atribut (substantiv sau pronume în genitiv, adjectiv posesiv în nominativ) + verbul copulativ *este*, după care urmează o propoziţie subordonată predicativă:

Concluzia referatului a fost *că avem rezultatele bune.*

Problema este *ce vom face în finala competiţiei.*

Dorinţa noastră a fost *să fim întotdeauna primii.*

NOTĂ: Atunci când substantivul este nearticulat sau articulat cu articolul nehotărât, el nu are funcţie de subiect, ci de nume predicativ antepus, ceea ce face ca propoziţia care urmează să fie subordonată *subiectivă:*

Un lucru[1]/ e să te plimbi[2]/ şi alt lucru e[3]/ să fii util echipei[4]/.

1 propoziţie principală (predicatul: *un lucru e*);

2 propoziţie subordonată subiectivă (regentă este prop. 1);

3 propoziţie principală (predicatul: *lucru e*);

4 propoziţie subordonată subiectivă (regentă este prop. 3).

b) în frazele în care propoziţia regentă este alcătuită numai din verbul copulativ *este*: înainte stă o propoziţie subordonată subiectivă introdusă prin pronume relativ *(ce, ceea ce);* după propoziţia regentă urmează o propoziţie subordonată predicativă:

Ceea ce nu mi-a comunicat[1]/ este[2]/ că participarea la excursie este condiţionată de rezultatele la învăţătură[3]/.

1 propoziţie subordonată subiectivă (regentă este prop. 2);

2 propoziţie principală;

3 propoziţie subordonată predicativă (regentă este prop. 2).

NOTĂ: Când propoziţia subiectivă este introdusă prin *dacă*, verbul *este* ("se întâmplă", " se petrece") este predicat verbal, urmat de o propoziţie circumstanţială sau de cauză sau de scop:

Dacă a întârziat[1]/ a fost (=s-a întâmplat)[2]/ fiindcă s-a sculat târziu[3]/.

Dacă a venit[1]/ a fost (=s-a întâmplat)[2]/ ca să mă întâlnească[3]/.

c) în frazele în care verbul copulativ se repetă. În acest caz, în propoziţia subordonată predicativă rolul de nume predicativ

Scanned with OKEN Scanner

este îndeplinit de pronumele relativ (*cine, ce, ceea ce*) sau de adverbul relativ (*cum*):

Tu eşti[1] / *cine eşti*[2] /.

1 propoziţie principală (*eşti* = verb copulativ; cere o propoziţie cu rol de nume predicativ);

2 propoziţie subordonată predicativă (*cine eşti* = predicat nominal; subiectul este inclus: *tu*).

2. Verbul *a însemna* este folosit cu valoare copulativă în următoarele situaţii:

a) Când este precedat de pronumele relativ-interogativ *ce*. În acest caz pronumele îndeplineşte funcţia de nume predicativ antepus, iar după *a însemna* urmează sau subiectul propoziţiei, sau o propoziţie subiectivă:

Ce înseamnă pierderea unui minut? (*ce* = nume predicativ; *înseamnă* = verb copulativ; *pierderea* = subiect)

Ce înseamnă[1] / să pierzi un minut?[2] /

1 propoziţie principală;

2 propoziţie subordonată subiectivă.

b) În fraza cu o propoziţie regentă alcătuită numai din verbul copulativ *înseamnă:* propoziţia din faţă este subordonată subiectivă (introdusă prin *dacă,* mai rar prin *când, să*), iar propoziţia următoare este subordonată predicativă:

Dacă n-a venit[1] / înseamnă[2] / că n-are timp[3] /.

1 propoziţie subordonată subiectivă (regentă: prop. 2);

2 propoziţie principală;

3 propoziţie subordonată predicativă (regentă: prop. 2).

Aplicaţii

1. Transformaţi numele predicative în propoziţii subordonate corespunzătoare:

a) Noi vom deveni peste câţiva ani specialişti cu înaltă calificare.

b) Problema cea mai urgentă este găsirea unor soluţii eficiente.

c) Pomii înfloriţi înseamnă trezirea naturii la viaţă.

2. Adăugaţi atribute potrivite şi propoziţii subordonate predicative:

Scanned with OKEN Scanner

a) Ideea ..... este .....
b) Dorința ..... este .....
c) Întrebarea ..... este .....
d) Concluzia ..... este .....
e) Problema ..... este .....

3. Completați frazele următoare cu propoziții subordonate subiective și predicative:

a) ..... 1/ este 2/ 3/
b) ..... 1/ înseamnă 2/ 3/

4. Identificați propozițiile subordonate predicative:

a) Soarele își acoperise fața cu un zăbranic de aburi roșietici și stihiile păreau că plănuiesc ceva în încremenirea lor.

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

b) Adevărul este că fusese la început sărac lipit și ceea ce avea acum încă nu se cunoștea.

(Marin Preda, *Moromeții*)

c) Las', mamă, că lumea nu-i numai cât se vede cu ochii.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

d) În douăzeci de ani am ajuns eu să-i știu drumurile și întoarcerile.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

e) Orgoliul meu e să-mi plimb rana într-un vagon de clasa-ntâi.

(Mircea Dinescu, *Privighetoarea secolului XX*)

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL

Definiția	Este partea secundară de propoziție care determină un substantiv, un pronume sau alt cuvânt cu valoare de substantiv.
Cuvântul determinat	• substantiv: Urcând ş o s e a u a *cea mare şerpuită* peste Stânişoara, Vitoria şi Gheorghiță auziră g l a s u l *puhoaielor.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • pronume: *Toate* a c e s t e a vor fi rezolvate curând. • parte de vorbire cu valoare de substantiv: T r e i *dintre ei* sunt matematicieni. C i t i t u l *cărților* îți lărgește orizontul.
Felurile atributului şi prin ce poate fi exprimat	**1. Atribut adjectival,** exprimat prin: • adjectiv (sau locuțiune adjectivală): ... umpleau depărtările *întunecoase* şi *goale* cu *cel mai de pe urmă* răsunet *prelung.* (Calistrat Hogaş, *Singur*) • numeral: Vitoria îl sărută pe *amândoi* obrajii. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Ajunseră la *prima* moară. (Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*) • adjectiv pronominal (de întărire, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ, relativ): Ea *însăşi* m-a ajutat.

Scanned with OKEN Scanner

Felurile atributului și prin ce poate fi exprimat

Unde e nevasta *mea*, Tecla, copiii *mei*, moșia *mea*, averea *mea*?

(Gala Galaction, *Moara lui Călifar*)

Alți oameni veneau pe *alt* drum, spre *aceeași* răspântie.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

De nicăieri n-am primit *niciun* răspuns favorabil.

(I. Băieșu, *Crimă pe palier*)

Care scrisoare?

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Bătrâna știa bine *ce* vânt a adus-o pe nevasta lui Lipan.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

- verb la modul participiu:

Orice carte *citită* de tine îți lărgește orizontul.

- verb la modul gerunziu acordat cu substantivul:

Pe cer se profilează coșurile *fumegânde* ale uzinei.

2. Atribut substantival, exprimat prin substantiv sau altă parte de vorbire cu valoare de substantiv:

- **genitival:**

Pe ulița *satului*, din râpa *din dosul bisericii*, se repeziră toți flăcăii *Șoimăreștilor*.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

- **datival:**

El este frate *Mariei* și cumnat *lui Mircea*.

Decernarea de premii *câștigătorilor* a avut loc imediat după concurs.

- **prepozițional** în cazurile acuzativ, genitiv sau dativ cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale:

A plecat Niculăiță la oraș, cu căruța *cu lemne*.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*)

Campania *împotriva drogurilor* dă rezultate.

Sosirile și plecările avioanelor *conform graficului* depind de buletinul meteorologic.

- **apozițional** în cazul nominativ[1]:

Părintele *Daniil* i-a dat sfânta împărtășanie.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

1 Atributul substantival apozițional poate sta, dacă este precedat de adverbele *adică*, *anume*, și în cazurile genitiv, dativ și acuzativ (vezi cap. *Substantivul*).

Scanned with OKEN Scanner

Felurile atributului și prin ce poate fi exprimat	**3. Atribut pronominal,** exprimat prin pronume personal, posesiv (rar), demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ, relativ: • **genitival:** Prietenii *lor* s-au așezat în rândul întâi. • **dival:** Iablanicioara scăzu în albia-*i* întortocheată și adâncă. (Gala Galaction, *La Vulturi!*) *Mi*-a plecat soțul de-acasă acu șaptezeci și trei de zile. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • **prepozițional** în cazurile acuzativ, genitiv sau dativ cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: Întâlnirea *cu noi* nu a mai avut loc. Locul *din fața ei* era liber. Sosirile *conform graficului* sunt rare la CFR. • **apozițional:** Am întâlnit niște colegi, *aceia* pe care îi cunoști și tu. **4. Atribut verbal,** exprimat prin: • verb la modul infinitiv cu prepoziție: Atunci, dragul meu vecin, cred că-mi faci cinstea *de a primi* prietenia mea. (Ion Băieșu, *Crimă pe palier*) • verb la modul supin: Mașina *de spălat* ușurează munca gospodinei. • verb la modul gerunziu neacordat: El a văzut o mașină *trecând* în viteză. **5. Atribut adverbial,** exprimat prin adverb sau locuțiune adverbială: Fata ațâțase grabnic focul la vatra *de-afară*. (M. Sadoveanu, *Baltagul*)
Topica	Atributul substantival, pronominal, verbal și adverbial stă, în mod obișnuit, după cuvântul determinat. Atributul adjectival poate preceda sau urma elementul regent, cu excepția celor exprimate prin numerale cardinale sau adjective pronominale nehotărâte, negative, interogative și relative, care stau numai înaintea cuvântului determinat.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

1. Atributul substantival prepoziţional poate fi confundat uneori cu un complement:

Tocmisem un om *din Vidra* pentru un drum *cu sania.*

(Geo Bogza, *Ţara de piatră*).

2. Atributul adjectival exprimat prin adjectiv sau participiu situat la începutul propoziţiei şi despărţit prin virgulă de substantivul regent poate fi confundat cu un complement circumstanţial:

Accidentat în meciul anterior, el azi n-a putut juca.

Bun la matematică, el a rezolvat primul problema.

3. Atributul pronominal în dativ poate sta uneori în faţa unui verb (GLR, 2005, II, p. 441-445 îl numeşte *complement posesiv*). Când are această poziţie atipică (în mod obişnuit un atribut stă în vecinătatea cuvântului determinat), verbul este urmat de un substantiv, de obicei articulat, căruia i se poate adăuga un adjectiv posesiv sau un pronume personal, persoana a III-a, cazul genitiv:

Ţi-am admirat fotografia = Am admirat fotografia *ta.*

Credem că cea mai potrivită denumire pentru funcţia sintactică a acestui determinant al substantivului este *atribut pronominal anticipat*. Că nu este complement, ci atribut, deşi stă în faţa unui verb şi nu lângă un substantiv, o dovedeşte transformarea sa, la nivelul frazei, întotdeauna, numai într-o propoziţie subordonată atributivă:

El *îşi* recunoaşte greşelile = El recunoaşte greşelile *care îi aparţin.*

4. Pronumele în dativ este complement indirect când în faţa sau în urma verbului se poate adăuga forma lui accentuată (*mie, ţie, lui, ei, sieşi, nouă, vouă, lor*):

Eu *ţi*-am adus nişte fotografii. = Eu *ţie ţi*-am adus nişte fotografii.

Aplicaţii

Identificaţi atributele, arătaţi felul lor şi precizaţi care este cuvântul determinat de ele:

a) Greierul, cântăreţ neobosit al zilelor de vară, amuţise istovit, sub înălţimea ocrotitoare a ierburilor.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

Scanned with OKEN Scanner

b) Şi această istorisire [...] am scris-o în liniştea unei prisăci, având în inima mea răsunetul durerii lor.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

c) Aştept crâmpeie mici de gingăşie
Cântece mici de vrăbii şi lăstun
Să mi se dea şi mie,
Ca pomilor de rod cu gustul bun.

(Tudor Arghezi, *Psalm*)

d) Sufletul satului fâlfâia pe lângă noi,
ca un miros sfios de iarbă tăiată,
ca o cădere de fum din streşini pe paie,
ca un joc de iezi pe morminte înalte.

(Lucian Blaga, *Sufletul satului*)

e) Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună.
Iar în ochii ei albaştri
Toate basmele s-adună.

(M. Eminescu, *Crăiasa din poveşti*)

f) Alt sat, Şoimenii, se găsea tocmai în partea cealaltă a masivului Găleata, la poalele lui.

(C. Chiriță, *Castelul fetei în alb*)

g) De la holdele din Bărăgan,
Cu spicul greu atârnând sus
În vârful înaltelor lănci
Pierdute cândva de oastea lui Darius,
Am ştiut că tot ce ne calcă pământul
Devine paşnică recoltă.

(Marin Sorescu, *Astfel*)

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUT PRONOMINAL ANTICIPAT*

Definiția	Este partea secundară de propoziție care exprimă relația de posesie față de un substantiv care însoțește un verb.
Locul în propoziție	• înaintea verbului sau a locuțiunii verbale la un mod personal urmate de un substantiv: *Ți*-a m a d m i r a t fotografia din pașaport. El *își* ț i n e g u r a la serviciu. • înaintea unui verb la infinitiv urmat de un substantiv: Noi dorim a-*ți* s p r i j i n i orice proiect. • după un verb la gerunziu urmat de un substantiv: C i t i n d u-*ți* poeziile, am fost încântat. • între verb și substantivul din componența locuțiunii verbale la infinitiv sau gerunziu: Să nu mai vii la noi înainte de a-ți b ă g a m i n ț i - l e î n c a p. • între o interjecție și un substantiv: U i t e-*ți* colegii!
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul dativ: *Lui Ion i* s-a stricat computerul. • pronume personal în cazul dativ, formă neaccentuată: *Mi* s-a stricat mașina. Când ești gripat *îți* curge nasul.

* În GLR, 2005, este considerat complement posesiv.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• pronume reflexiv în cazul dativ, formă neaccentuată: Unele persoane în vârstă *îşi* vopsesc părul. • pronume relativ în cazul dativ: Avem şi probleme *cărora* nu *li* s-a găsit rezolvarea.
Punctuaţia	Nu se desparte prin virgulă.

Observaţii

1. Atributul pronominal anticipat are aceeaşi funcţie ca şi atributul pronominal ataşat de un substantiv sau de adjectivul care îl determină:

Îi cunosc limitele. (*îi* = atribut pronominal anticipat)
Limitele-*i* sunt fără margini. (*-i* = atribut pronominal)
Interesanta-*ţi* expunere a plăcut. (*-ţi* = atribut pronominal

2. În enuţurile emfatice, atributul pronominal anticipat exprimat prin pronume în cazul dativ, formă neaccentuată, poate fi dublat printr-un adjectiv posesiv (*Îmi* văd de treburile *mele*.), printr-un pronume personal în cazul genitiv (Fiecare om *îşi* are soarta *lui*.) sau printr-o formă pronominală accentuată (*I* s-au umezit ochii *lui* de emoţie.).

3. La nivelul frazei nu are o propoziţie corespunzătoare.

4. Numeroase locuţiuni verbale au în structura lor un atribut pronominal anticipat: a-*şi* bate capul, a-*şi* călca pe inimă, a-*şi* da sufletul, a-*şi* face datoria, a-*şi* ieşi din minţi, a-*şi* lua catrafusele, a-*şi* lua zborul, a-*şi* lua zilele, a-*şi* mânca zilele, a-*şi* pierde minţile, a-*şi* pune pofta-n cui, a-*şi* ţine cuvântul, a-*şi* vedea de treabă etc.

Aplicaţii

Identificaţi atributele pronominale anticipate:

a. Pentru a-mi face o părere mi-am aruncat ochii peste hârtiile lui.

b. Fiecare sac îşi găseşte peticul.

c. Unde ţi-ai petrecut vacanţa pe cate ţi-a oferit-o clubul sportiv?

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

Rolul în frază	Corespunde unui atribut și determină un substantiv, pronume sau alt cuvânt cu valoare de substantiv din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• substantiv: Dragu-mi era satul nostru cu O z a n a cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, *în care se oglindește cu mâhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • pronume: Îi era greu să învețe c e v a *ce nu-i plăcea.* • o parte de vorbire substantivizată: ... îți va ajuta pentru tot b i n e l e *ce-l vei face.* (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)
Felul	După sensul lor și punctuația în frază, propozițiile atributive sunt de două feluri: 1. atributiva e x p l i c a t i v ă sau i z o l a t ă adaugă, în frază, o informație suplimentară referitoare la cuvântul determinat, poate lipsi și se desparte prin virgulă de propoziția regentă: Soarele însuflețea, cu lumina de aur idealizat a razelor sale, picăturile mari și grele de rouă curată, *care atârnau pe vârful negru-verde al fiecărei frunze mici și ascuțite de brad.* (Calistrat Hogaș, *Singur*) Sunt întotdeauna explicative sau izolate propozițiile atributive care determină:

Scanned with OKEN Scanner

Felul	a) substantive proprii Nu ştia nici L i e, *care se întorsese singur acasă...* (M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*) b) pronume personale V o i, *care v-aţi pregătit pentru concurs,* ştiţi ce înseamnă un antrenament serios. 2. atributiva d e t e r m i n a t i v ă sau n e i z o l a t ă identifică cuvântul determinat sau exprimă o calitate a acestuia, absolut necesară pentru înţelesul frazei şi de aceea nu poate lipsi, căci sensul acesteia ar fi incomplet; nu se departe prin virgulă de propoziţia regentă: Noi votăm pentru candidatul *pe care-l pune pe tapet partidul întreg.* (I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*) Sunt întotdeauna determinative sau neizolate şi deci nu se despart prin virgulă: a) propoziţiile atributive care urmează după un substantiv articulat precedat de prepoziţie: Ceilalţi îl însoţiră pe Şuşteru p â n ă l a l o c u l *unde albia râului se vedea întinzându-se drept înainte.* (Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*) b) propoziţiile atributive care urmează după substantive cu rol de apoziţie: Ei au obţinut rezultate bune, f a p t *care ne bucură.* c) propoziţiile atributive introduse prin conjuncţii: Unde sunt urmele, probele *că vecinul dumitale s-a şters pe preşul dumitale?* (I. Băieşu, *Crimă pe palier*)
Elemente joncţionale	• pronume relative: *care, ce, cine* (rar), *ceea ce, cât (câtă, câţi, câte)* cu sau fără prepoziţii: După lupte seculare, *c a r e au durat aproape treizeci de ani,* iată visul nostru realizat! (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*) Sfatul meu a fost mintea puţină *c â t ă o am de la Dumnezeu.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • conjuncţii subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă:*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	Să mor cu siguranța *c ă opt ani de zile m-ai amăgit..., că nu m-ai iubit niciodată.* (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută)* Și tot uitându-ne la nenumăratele lui manevre, ni se năzări gândul *s ă ne agățăm de el la plecare.* (Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*) Ne-am exprimat dorința *c a toți s ă participe la meci.* Și-a pus întrebarea *d a c ă poate câștiga concursul.* • adverbe relative: *unde, încotro, când, cum*: Voi ține minte școala *u n d e am învățat.* Acum este exact ora *c â n d se întoarce de la servici* și *se șterge de prețul meu.* (I. Băieșu, *Crimă pe palier*) Doar eu mă lupt cu gândul *c u m să-i port de cheltuială.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Propozițiile atributive introduse prin adverbele relative *unde, încotro, când, cum* urmează de obicei după substantive care exprimă ideea de loc (*loc, localitate, stradă, țară* etc.), respectiv de timp (*clipă, moment, zi, noapte, săptămână, an, epocă* etc.) sau de mod (*fel, mod, împrejurare* etc.), iar adverbul relativ poate fi înlocuit prin pronume relativ precedat de prepoziție: ... visul ei de tinerețe a rămas în taina p o i e n i i *de unde (din care) se vedeau satele și apele Orheiului.* (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*lor) Poimâine, în m o m e n t u l *când (în care) voi fi proclamat cu majoritatea cerută,...* în momentul acela vei avea scrisoarea. (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*) M o d u l *cum (în care) a rezolvat problema* dovedește inventivitate.
Topica	Stă după cuvântul (substantiv, pronume, parte de vorbire cu valoare de substantiv) determinat: Moș Dănilă, fruntașul ciobanilor de pe Scripetele, era un o m *care trecuse prin multe suferințe* și *încercase multe valuri de amărăciune.* (Gala Galaction, *La Vulturi!*)

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Dacă cuvântul determinat nu ocupă ultimul loc în regentă, atunci propoziția atributivă apare intercalată: ... sub c i r e ş i i sălbatici, *care îşi coborau rădăcinile către oasele morților,* se făcu în lumina dimineții tăcere. (M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă propoziția atributivă neizolată: Nici dintre oamenii buluciți *care ascultau* nu se afla cineva *care să deie semn că ar fi cunoscând pe Nechifor.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Se desparte prin virgulă propoziția atributivă izolată: ... uriaşii munți, *care atâtea zile frământaseră şi sloboziseră, din coamele lor zbârlite până la cer, ploile, trăsnetele şi şuvoaiele,* erau acum blajini, tihniți şi prididiti de soare. (Gala Galaction, *La Vulturi!*)

Observații

1. Când elementul joncțional este un pronume relativ în cazul genitiv (*cărui, cărei, căror*), el se acordă în gen şi număr cu substantivul regent din față, în timp ce articolul genitival (*al, a, ai, ale*) se acordă cu substantivul următor din propoziția atributivă:

Am un coleg *al cărui rezultat îl cunoşti.*
Am un coleg *ale cărui rezultate le cunoşti.*
Am o colegă *al cărei rezultat îl cunoşti.*
Am o colegă *ale cărei rezultate le cunoşti.*

2. Propoziția atributivă introdusă prin conjuncția *să* după o propoziție regentă în care apare verbul *a avea* + substantiv poate fi confundată cu o propoziție completivă indirectă prepozițională:

Abia avu putere *să se stăpânească.*
(M. Sadoveanu, *Baltagul*)
= Abia avu putere *de a se stăpâni.*

Scanned with OKEN Scanner

3. O propoziție atributivă de tip special, care se studiază numai în liceu, este propoziția atributivă a p o z i ț i o n a l ă.

Raportul sintactic apozițional, situat la granița dintre subordonare și coordonare, poate fi exprimat în frază:

- prin pronumele relativ compus *ceea ce* (când propoziția atributivă apozițională se referă la întregul conținut al propoziției regente):

România a făcut pași importanți spre Europa, *ceea ce va avea urmări pozitive pentru toți cetățenii ei.*

- cu ajutorul adverbelor explicative *adică, anume, și anume:*

S-a ajuns la un consens, *adică nimeni nu s-a opus.*

- prin juxtapunere (fără element joncțional subordonator):

Concluzia noastră este aceasta: *o decizie finală va fi luată peste o lună.*

Aplicații

1. Identificați propozițiile atributive și precizați felul lor (explicativă sau izolată, determinativă sau neizolată)

a) Mi s-a făcut imputarea că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultra-progresist... că sunt liber-schimbist... că voi progresul cu orice preț.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

b) Fânul cu care astupase Agripina copca scobită sub căpiță era răvășit de jur împrejur și Păunaș nicăieri.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

c) E vorba de un vecin pe care dumneata îl vei fotografia în clipa în care se va șterge de preșul meu, în clipa în care eu voi trage asupra lui cu arma și în clipa în care el va cădea mort.

(I. Băieșu, *Crimă pe palier*)

d) A mea e lacrima ce-n tremur
Prin sita genelor se frânge,
Al meu e cântul ce-n pustie
Neputincioasa jale-și frânge.

(O. Goga, *Plugarii*)

e) Nu-i ca în sus pe Tarcău, unde oamenii trăiesc cum au apucat și cum îi taie capul.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Înlocuiți elementul joncțional al propozițiilor atributive cu unul sinonim:

a) Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele şi râde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru-al tuturora.

(O. Goga, *Plugarii*)

b) În ziua de Bobotează, când părintele Daniil Milieş a binecuvântat fântânile şi izvoarele şi toate apele, pădurea de pe Măgura era îmbrăcată în promoroacă.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

3. Construiți şase fraze în care *unde, când, cum* să introducă propoziții atributive şi propoziții circumstanțiale de loc, de timp, de mod.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DIRECT

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată obiectul asupra căruia se exercită o acțiune sau rezultatul acesteia.
Cuvântul determinat	• verb tranzitiv la un mod personal: C u n o s c *o fântână* pe valea umbrită... (Al. Macedonski, Fântâna) • verb tranzitiv la modurile infinitiv, gerunziu sau supin: Nu te hotărî înainte de a a f l a *adevărul*! D o r i n d *un loc* bun, a cumpărat bilete mai scumpe. E ușor d e v e r i f i c a t *rezultatul.* • locuțiune verbală tranzitivă: Ei a u a v u t î n v e d e r e și alte *variante.* • interjecție tranzitivă (*iacă, iată, uite*): I a t ă *drumul* cel bun!
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ fără prepoziție sau cu prepoziția *pe:* Și această *istorisire* am scris-*o* în liniștea unei prisăci. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*) Agripina suia din greu ajutând *pe Măriuca* și *pe Vlad* și ferind *pe Păunaș* din poală... (Gala Galaction, *La Vulturi!*) • pronume în cazul acuzativ fără propoziție sau cu prepoziția *pe:* Eu *vă* aștept cu caii înhămați. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• numeral substantivizat: Au găsit imediat *două* și *pe al treilea* mai târziu. • verb la modurile infinitiv, gerunziu sau supin: După ce au stat buciumașii, au prins *a plânge* și *a boci* tare frumos femeile tocmite. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Îmi place să văd *zburând* avioane. A terminat *de mâncat*. • adverb substantivizat: Vreau să-ți fac și eu *un bine*. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
Topica	În mod obișnuit stă după cuvântul determinat.
Punctuația	Nu se desparte niciodată prin virgulă de verbul tranzitiv sau de interjecția tranzitivă.

Observații

1. Complementul direct se construiește **fără prepoziția *pe*** când este exprimat prin:
   - substantiv comun:
     A admirat *tablourile* lui Nicolae Grigorescu.
   - substantiv propriu articulabil:
     Iubesc mult *Dunărea* și *Carpații*.
   - pronume personal sau reflexiv, forme neaccentuate:
     Noi *te* vom ajuta întotdeauna.
     El *se* laudă cam mult.

2. Complementul direct se construiește **cu propoziția *pe*** când este exprimat prin:
   - substantiv propriu nume de persoană sau de animal:
     Pe Voichița o iubește toată lumea.
     Bunicii *îl* țin legat *pe Grivei*.
   - pronume personal și reflexiv, forme accentuate:
     Pe tine te cunoaște multă lume, *pe mine* nu.
     El *se* laudă *pe sine* tot timpul.
   - pronume posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, relativ și interogativ:
     I-am întâlnit *pe ai tăi* la teatru.
     Pe ceilalți îi știi și tu.
     Ai cunoscut acolo și *pe altcineva*

Scanned with OKEN Scanner

N-a văzut *pe nimeni* în parc.
Pe cine ai invitat la aniversarea ta?
Nu ştim *pe care* să-*l* votăm.

- numeral substantivizat:
  I-am văzut şi eu *pe cei doi.*
  Îi cunosc foarte bine *pe amândoi.*
  Pe al doilea I-au premiat cu un televizor color.
- substantiv comun identic cu subiectul şi aşezat înaintea verbului tranzitiv:
  Cui *pe cui* scoate.
- substantiv precedat de numeral:
  I-am întâlnit la concert *pe* cei doi *colegi* ai tăi.
- adjectiv substantivizat:
  Toată familia *îl* răsfaţă *pe cel mai mic.*
- când se citează un cuvânt:
  El *îl* pronunţă *pe "o"* altfel decât ceilalţi.
  A uitat să scrie *pe "şi".*
- substantiv comun, identificat de vorbitor (denumeşte gradul de rudenie, profesiunea, funcţia sau rangul social):
  Ioana *o* ajută *pe mama* în fiecare zi.
  L-am întâlnit *pe director* în faţa cancelariei.
  Muncitorii *îl* apreciază *pe* acest *inginer.*

3. Complementul direct poate fi reluat sau anticipat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal.

R e l u a r e a complementului direct este obligatorie când acesta stă în faţa verbului tranzitiv şi este exprimat prin substantiv comun articulat cu articol hotărât sau este construit cu prepoziţia *pe:*

Poveştile acestea *le* ştiu de la bunica mea.
Pe tine te cunoaşte tot oraşul.
Pe Luminiţa o apreciază toţi colegii.

A n t i c i p a r e a complementului direct este obligatorie atunci când este exprimat prin pronume personal, reflexiv, posesiv şi demonstrativ:

Eu *l*-am văzut *pe el* în faţa librăriei.
El *se* laudă *pe sine* în mod exagerat.
Nu *i*-am întâlnit *pe ai voştri.*
Nu *i*-a întrecut şi *pe ceilalţi.*

Scanned with OKEN Scanner

4. Complementul nume de lucru al unui verb bitranzitiv (*a anunța, a asculta, a examina, a informa, a interoga, a întreba, a învăța, a ruga, a sfătui, a vesti, a traversa* și *a trece*) este interpretat complement s e c u n d a r în GLR, 2005, II, p. 392-394. Vezi capitolul *Complementul direct secundar.*

Aplicații

Identificați complementele directe și cuvintele pe care le determină:

a) Soarele își ridicase de pe față zăbranicul său de aburi roșietici și, ajuns în răscrucile cerurilor, își cumpănea, parcă, neclintit, pe albastrul șters al adâncurilor, discul său alb de lumină topită; iar din ceruri peste pământ, ca din o sită imensă, mâini colosale și nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor...

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

b) ...și hai-hai, hai-hai, până-n ziuă, iacătă-ne în Târgul-Frumos, unde-am și înjunghiat câțiva harbuji într-ales, de ni-am potolit, deocamdată, și foamea, și setea.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) Își muie mâinile în spumele pârâului, își aruncă pe ochi câțiva pumni de apă, cum i-ar fi aruncat pe nişte cărbuni aprinşi, şi luă pe Vlad în cârcă.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

d) Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă.

(M. Eminescu, *Lacul*)

e) Ei, astâmpără-te, omule, și lasă odată mofturile, avem lucruri mai serioase de vorbit.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DIRECT SECUNDAR*

Definiția	Este partea secundară de propoziție care determină un verb bitranzitiv dintr-o structură ternară din care face parte și un complement direct.
Cuvântul determinat	• verb bitranzitiv la un mod personal: Profesorul ne-a î n v ă ț a t *orientarea* pe hartă. Pe acest om în vârstă l-a t r a v e r s a t *strada* un tânăr politicos. • verb bitranzitiv la un mod nepersonal (infinitiv, gerunziu, supin): Panourile se află în gară pentru a i n f o r m a pe călători *orarul* trenurilor. Accidentele pot fi evitate a n u n ț â n d u-i pe turiști *buletinul* meteorologic. Nu e ușor d e î n v ă ț a t pe tineri *regulile* de comportare în societate.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ fără prepoziție: Ghidul ne-a anunțat *traseul* excursiei. • pronume (demonstrativ, negativ, relativ, interogativ) în cazul acuzativ fără prepoziție: *Asta* ne-a întrebat profesorul la examen. Nu l-a întrebat *nimic*. Noi nu știm *ce* l-a rugat. *Ce* te-a anunțat? • verb la modul infinitv: El ne-a învățat *a respecta* regulile de circulație.

* În gramaticile școlare este considerat complement direct.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	În mod obişnuit stă după verbul pe care îl determină.
Punctuaţia	Nu se desparte niciodată prin virgulă de verbul bitranzitiv regent.

Observaţii

1. Complementul direct secundar apare numai în propoziţii cu verbe bitranzitiver însoţite obligatoriu de un complement direct nume de fiinţă construit, de obicei, cu prepoziţia *pe*:

Profesorul l-a învăţat (ascultat, examinat) pe elev *declinarea* pronumelui.

2. Dacă complementul direct nume de persoană lipseşte din enunţ, atunci fostul complement direct secundar îndeplineşte el însuşi această funcţie:

El m-a învăţat *jocul* de şah. (*jocul* = compl. direct secundar)

El a învăţat *jocul* de şah. (*jocul* = compl. direct)

3. Dintre verbele bitranzitive pot fi construite cu un complement direct secundar: *a anunţa, a asculta, a examina, a informa, a interoga, a întreba, a învăţa, a ruga, a sfătui, a vesti, a traversa, a trece*, în timp ce *a convinge, a dăscăli* atrag propoziţii cu această funcţie.

4. În lucrările de sintaxă (de dinainte de 2005) şi în manualele şcolare actuale complementul direct secundar este interpretat ca un al doilea complement direct ("al lucrului" sau "al acţiunii"). Faptul că cele două compliniri ale verbului nu pot fi coordonate l-a îndreptăţit pe D. D. Draşoveanu să susţină că este vorba de două funcţii sintactice diferite, punct de vedere pe care l-a adoptat şi GLR, 2005, II, p. 392-394.

Aplicaţii

Construiţi enunţuri în care următoarele verbe bitranzitive să fie construite cu complemente directe şi complemente directe secundare: *a anunţa, a informa, a întreba, a învăţa, a ruga.*

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

Rolul în frază	Corespunde unui complement direct și arată obiectul asupra căruia se exercită acțiunea din propoziția regentă sau rezultatul acesteia.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb tranzitiv sau locuțiune verbală tranzitivă la un mod personal: Eu c r e d *că veșnicia s-a născut la sat.* (L. Blaga, *Sufletul satului*) B ă g a i d e s e a m ă *că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine.* (Calistrat Hogaș, *Singur*) • verb tranzitiv sau locuțiune verbală tranzitivă la infinitiv, gerunziu sau supin: A plecat înainte de a c i t i *ce i-am scris eu.* A f l â n d *că va ploua torențial,* a renunțat. E bine d e ș t i u t *că examenele nu vor fi ușoare.* • interjecție predicativă *(iată, iacă, uite)*: I a t ă *unde m-ai adus!* I a t ă *cât plăteau jurămintele tale.* (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)
Elemente joncționale	• conjuncții subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă*: Să le spui curat *C ă m-am însurat.* (*Miorița*) D-le Dandanache, mi-ai promis *s ă nu mai amintești de istoria asta...* (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	Viața și întâmplarea au făcut *c a el s ă devină vecinul meu.* (I. Băieșu, *Crimă pe palier*) E un negustor care întreabă *d a c ă n-a găsit-o cineva.* (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*) • pronume relative sau nehotărâte: *care, cine, ce, ceea ce, cât (câtă, câți, câte), oricine, oricare, orice:* Cu greu ai fi putut hotărî *c a r e din amândouă erau mai iscusite în strategie, musca sau Pisicuța.* (Calistrat Hogaș, *Singur*) Rămâne de văzut *c i n e era acest străin.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Victoria le povesti *c e făcuse, c e văzuse și c e aflase la Suha, în partea cealaltă a muntelui.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Ne-a relatat *c e e a c e a văzut cu ochii săi.* Poliția rutieră amendează *pe o r i c a r e nu respectă regulile de circulație.* • adjective pronominale relative: *care, ce, cât, câtă, câți, câte:* Noi nu știm *c a r e (c e, c â t e) drumuri sunt bune.* • adverbe relative: *unde, încotro, când, cum, cât:* Nu știm *u n d e a plecat.* Nu ne-a spus *c â n d se întoarce.* Încă nu am aflat *c u m s-au petrecut lucrurile.* Vezi *c â t stai.*
Topica	De obicei stă după propoziția regentă.
Punctuația	Când stă după propoziția regentă nu se desparte prin virgulă. Când stă înaintea regentei, folosirea virgulei este facultativă.

Observații

1. Propozițiile completive directe introduse prin pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte referitoare la persoane și însoțite de prepoziția *pe*, dacă stau în fața regentei, sunt reluate (obligatoriu) sau, dacă stau după regentă, sunt

Scanned with OKEN Scanner

anticipate (facultativ) printr-un pronume personal în cazul acuzativ, formă neaccentuată, aşezat în regentă:

Pe cine te ajută să-*l* ajuţi./ Să(-*l*) ajuţi *pe cine te ajută.*

2. Pe lângă verbele *a anunţa, a asculta, a convinge, a dăscăli, a examina, a informa, a interoga, a întreba, a învăţa, a ruga, a sfătui, a vesti, a traversa, a trece* pot apărea atât un complement direct (nume de persoană), construit cu prepoziţia *pe,* cât şi o propoziţie completivă directă secundară sau chiar două propoziţii completive: una directă (referitoare la o persoană), cealaltă directă secundară (referitoare la o acţiune):

Ne-a învăţat *să patinăm.*

Ne = c.d.; *să patinăm* = CD SEC.

Am întrebat *pe oricine am întâlnit unde este cetatea medievală.*

pe oricine am întâlnit = CD

unde este cetatea medievală = CD SEC.

Aplicaţii

Identificaţi propoziţiile completive directe şi verbele tranzitive determinate de acestea:

a) Când mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, băgai de seamă că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine...

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

b) Văzând eu că nu-i chip de stat împotriva părinţilor, începui a mă gândi la pornire, zicând în sine-mi cu amărăciune: "Ce năcaz pe capul mieu!"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) Am făcut ce am crezut că trebuie să fac.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

d) Iată însă că viaţa şi întâmplarea au făcut ca el să devină vecinul meu, iar eu vecinul lui.

(I. Băieşu, *Crimă pe palier*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ SECUNDARĂ (CD SEC.)*

Rolul în frază	Corespunde unui complement direct secundar și arată care este obiectul unei acțiuni exprimate de un verb bitranzitiv dintr-o construcție ternară din care face parte și un complement direct.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb bitranzitiv la un mod personal: Instructorul ne-a î n v ă ț a t *cum trebuie condusă mașina.* • verb bitranzitiv la un mod nepersonal (infinitiv, gerunziu) Nu și-a putut înfrâna dorința de a-l î n t r e b a *de unde a venit.* El m-a întrerupt mereu r u g â n d u-mă *să-i explic.*
Elemente joncționale	• conjuncții subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă*: Un trecător ne-a convins *c ă am greșit drumul.* Nu l-a rugat nimeni *s ă vină cu noi.* Noi am sfătuit-o *c a peste o lună s ă mai încerce.* Colegii nu ne-au anunțat *d a c ă ne întâlnim sâmbătă.* • pronume relative și nehotărâte: *cine, ce, ceea ce, orice*: Comisia a informat pe participanți *c i n e este câștigătorul.* Regulamentul te învață *c e să faci în asemenea împrejurări.* Părinții te sfătuiesc *c e e a ce este mai bine.* Tu mă poți întreba *o r i c e dorești.*

* În gramaticile școlare este considerată propoziție completivă directă, iar în GLR, 2005: propoziție completivă secundară.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	• Adjective pronominale relative și nehotărâte: Comisia ne-a anunțat *c a r e studenți vor primi burse.* Profesorii ne învață *o r i c e soluții sunt convenabile.* • Adverbe relative: *unde, încotro, când, cum*: Noi l-am informat *u n d e poate cumpăra DEX-ul.* Agentul de circulație ne-a sfătuit *î n c o t r o să ne îndreptăm.* Ea a întrebat casierul *c â n d pleacă acceleratul spre Arad.* Fratele mai mare îi dăscălește pe cei mai mici *c u m să se comporte.*
Topica	De obicei stă după propoziția regentă.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de propoziția regentă.

Observații

1. În propoziția regentă apare un verb bitranzitiv (*a anunța, a asculta, a examina, a informa, a interoga, a întreba, a învăța, a ruga, a sfătui, a vesti, a traversa, a trece, a convinge, a dăscăli*) însoțit obligatoriu de un complement direct nume de ființă.
2. În lucrările de sintaxă de dinainte de 2005 și în manualele școlare acest tip de propoziție este considerat propoziție completivă directă, iar în GLR, 2005: completivă secundară.

Aplicații

Identificați propozițiile completive directe secundare:

a. Profesorii ne învață să răspundem politicos cui ne întreabă unde se află Muzeul de Artă.

b. Pliantul te informează care este cel mai pitoresc traseu.

c. Unii colegi m-au rugat să îi ajut, alții nu.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL INDIRECT*

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată obiectul căruia i se atribuie o acțiune, o însușire sau o caracteristică.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Acestei *străzi i* s-a a t r i b u i t un nume nou. D ă d u f o c *curții* de la Murgeni el singur, cu mâna lui. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești lor*) • adjectiv: Traseul este a c c e s i b i l numai *alpiniștilor*. • adverb: *Nouă ne* este u t i l să terminăm studiile. • interjecție: B r a v o *campionilor*!
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în dativ: Necăjită cere sfatul *u n e i molii* tinere. (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) • pronume în dativ: Să nu *le* spui *lor*. (*Miorița*)

* GLR, 2005, II, p. 397-413, 441-449 distinge trei tipuri: *complementul indirect* în cazul dativ, *complementul prepozițional* în cazurile acuzativ și genitiv cu prepoziții; *complementul posesiv*, exprimat numai prin pronume în cazul dativ (forme neaccentuate), așezate în fața verbului îl considerăm *atribut pronominal anticipat* (*Limba română actuală*, p. 189-190)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	*Mie îmi* place chimia. *I*-am dat *acestuia* cartea promisă. *Cui i*-ai dat cartea? Eu sunt un om *căruia îi* place să joace pe față. (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*) *Nimănui* nu *i* s-a acordat vreo șansă. Bani nu împrumuți *oricui*. • numeral substantivizat în cazul dativ: Au oferit premii *celor trei*. *Celui de al doilea i* s-a oferit o excursie.
Topica	Poate sta atât după, cât și înaintea cuvântului determinat: Am oferit *colegilor* noștri tot sprijinul. D-le Dandanache, *mi*-a i p r o m i s să nu mai povestești de istoria asta. (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat.

Observații

1. Cele mai frecvente verbe, locuțiuni verbale și adjective care se construiesc cu complemente indirecte în dativ sunt: *a acorda, a aminti, a atribui, a propune, a se cuveni, a da, a dărui, a expedia, a făgădui, a impune, a oferi, a povesti, a propune, a relata, a reproșa* etc.; *a atrage atenția, a aduce aminte, a arunca praf în ochi, a da ajutor, a da brânci, a da naștere, a da socoteală, a da târcoale, a da viață, a duce dorul, a face vânt, a (-i) fi dor (foame, frig, sete, teamă* etc.), *a purta de grijă, a (-i) trece prin gând, a ține piept, a (i) se urca la cap, a (-i) veni apa la moară, a (-i) veni în cap, a veni de hac* etc.; *acceptabil, accesibil, adecvat, analog, antipatic, asemănător, avantajos, caracteristic, consecvent, corespunzător, cunoscut, dator, drag, egal, exterior, favorabil, fidel, folositor, indispensabil, inferior, interzis, necesar, obligatoriu, opus, potrivnic, prielnic, propriu, recomandabil, recunoscător, scump, specific, suficient, superior, tipic, util* etc.

2. În funcție de poziția față de elementul regent, complementul indirect în cazul dativ *este reluat* sau *este anticipat* printr-un pronume personal formă neaccentuată:

Scanned with OKEN Scanner

a) se reia complementul indirect exprimat prin substantiv sau pronume ori de câte ori el este aşezat înaintea elementului regent:

Călătorului îi şade bine cu drumul.

(Proverb)

b) complementul indirect este anticipat atunci când este exprimat prin substantiv nume de persoană sau prin pronume şi stă după elementul regent:

I-am restituit *Luminiței* cartea împrumutată.

3. Față de gramaticile anterioare şi față de cele şcolare, GLR, 2005 consideră complemente indirecte numai pe cele exprimate prin substantive şi pronume în cazul dativ.

Aplicații

Identificați complementele indirecte în cazul dativ şi cu două linii cuvintele determinate de acestea:

a) Iar la cea măicuță
Să nu-i spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea.

(*Miorița*)

b) De învățătura aceasta veche a bunicului uitasem... zise el încet. Apoi descălecă şi prietenii, punând şi ei piciorul pe pământ, porniră tustrei pe cărarea din marginea drumului, lăsând slujitorilor frâiele.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL INDIRECT PREPOZIȚIONAL*

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată obiectul, destinatarul, sursa sau rezultatul unei acțiuni și este exprimat prin grupuri prepoziționale.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Noi a m d i s c u t a t mult *despre prietenia* lor. Noi n e-a m d a t s e a m a *de greșelile* noastre. • adjectiv: Mi-e inima *de lacrimi* p l i n ă. (G. Coșbuc, *Vara*) • adverb: Ei au fost g a t a *de plecare* în câteva minute. • interjecție: Dar v a i *de masul* nostru. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în acuzativ cu prep. *de, despre, din, la, cu* etc.: În zadar vrea să ia parte Și el *la discuții*. (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) • substantiv în genitiv cu prep. *asupra, contra, împotriva*: Zadarnic ne întrebam din privire *asupra galopului* de adineauri. (Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*).

* În manualele școlare și în gramaticile de dinainte de 2005 este considerat complement indirect, în GLR, 2005: complement prepozițional.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• pronume în acuzativ cu prep. *de, despre, din, la, cu* etc.: *Cu ei* ne-am întâlnit şi am vorbit *despre voi.* • pronume în genitiv cu prep. *asupra, contra, împotriva*: Niciodată n-am luptat *contra (împotriva) lor.* • adjectiv propriu-zis şi adjectiv pronominal în cazul acuzativ: *Din roşu* s-a făcut brusc galben la faţă. Ei s-au asociat *contra voastră.* • numeral substantivizat: Ne-am amintit numai *de al doilea* dintre ei. • verb la modurile infinitiv, gerunziu sau supin: Eram totuşi gata *de a ghici* drama lor. Excursioniştii nu se mai săturau *admirând* peisajul. S-a apucat *de învăţat* cam târziu.
Topica	Poate sta atât după, cât şi înaintea cuvântului determinat: N e a m i n t i m cu drag *de voi.* *De la arcul* Carpaţilor a m î n ţ e l e s că putem visa. (Nichita Stănescu, *Noi*)
Punctuaţia	Nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat.

Observaţii

1. Complementul indirect prepoziţional este considerat complement indirect în manualele şcolare.

2. Cel mai frecvent complementul indirect prepoziţional determină verbe ca: *a abuza (de), a se alia (cu), a se apuca (de), a se bucura (de), a colabora (la), a consta (în), a se deprinde (cu), a se gândi (la), a se mulţumi (cu), a opta (pentru), a pleda (pentru), a se plictisi (de), a semăna (cu), a se uita (la)* etc.; locuţiuni verbale ca: *a-şi bate joc (de), a-şi da seama (de), a face apel (la), a (-i) fi dor (de), a (-i) părea bine (rău) (de), a se pune la punct (cu), a ţine seama (de)* etc. şi adjective ca: *apt (de, pentru), bucuros (de), capabil (de), conform (cu), convins (de), dependent (de), dispus (la), dornic*

Scanned with OKEN Scanner

(de), egal (cu), invidios (pe), lipsit (de), pasionat (de), plin (de), referitor (la), sătul (de), sensibil (la), străin (de) etc. (în paranteză prepoziția care leagă complementul).

Aplicații

Identificați complementele indirecte prepoziționale și cuvintele determinate de acestea:

a) Și geamătul vijeliei pustiitoare își amesteca simfonia sa de nimicire cu urletul rostogolirii clocotitoare a șuvoaielor pământului.

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

b) Văzând eu că nu-i chip de stat împotriva părinților, începui a mă gândi la pornire, zicând în sine-mi cu amărăciune: "Ce năcaz pe capul mieu!"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*).

c) Se mai oprea câteodată, cu mâinile încleștate de o rădăcină, ori de o ramură ce atârna, și pieptul îi horcăia ca niște foale.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

d) Adună din multe și face din nimica ceva.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

Rolul în frază	Corespunde unui complement indirect și determină un verb, un adjectiv, un adverb sau, rar, o interjecție din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: Comisia a o f e r i t premii *cui a urcat pe podium.* Polițistul a t r a g e a t e n ț i a *cui nu respectă regulile de circulație.* • adjectiv: Acest medicament este r e c o m a n d a b i l *cui nu este cardiac.* • adverb: Este u t i l *cui face plajă* să se protejeze împotriva razelor ultraviolete.
Elemente joncționale	• pronume relative și nehotărâte în cazul dativ: *cui, căruia, oricui, oricăruia*: C u i *a câștigat concursul* i s-a propus o excursie. Pașaportul este necesar în România *o r i c u i (o r i - c ă r u i a) nu este dintr-o țară din Uniunea Europeană.*
Topica	Poate sta înainte, cât și după propoziția regentă: Navele dau ajutor *cui este în pericol.* *Cui este în pericol* îi dau ajutor navele din zonă.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă, indiferent de poziția față de regentă.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

1. Gramaticile şcolare includ între propoziţiile completive indirecte şi propoziţiile completive prepoziţionale (GLR, 2005). Vezi cap. *Propoziţia completivă indirectă prepoziţională* (*Limba română actuală*, p. 216-218).

2. GLR, 2005 consideră propoziţii completive indirecte doar pe cele care corespund unui complement indirect în cazul dativ.

3. Propoziţia completivă indirectă este subordonată unor verbe ca: *a aminti, a atribui, a propune, a da, a expedia, a făgădui, a propune, a reproşa etc.*, unor locuţiuni verbale ca: *a atrage atenţi, a aduce aminte, a da ajutor, a da socoteală, a da viaţă, a (-i) fi foame (frig, sete, teamă etc.), a (-i) trece prin gând etc.* şi unor adjective ca: *accesibil, adecvat, asemănător, corespunzător, cunoscut, dator, devotat, favorabil, necesar, prielnic, recomandabil, specific* etc. (Vezi şi lista de la p. 209)

4. Verbul *a-şi aminti* şi locuţiunea verbală *a-şi aduce aminte* se pot construi atât cu o subordonată completivă directă, cât şi cu o subordonată completivă indirectă:

a) cu subordonată completivă directă:

Îşi aducea aminte *că morarii le-au făcut greutăţi în toţi anii.*

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

b) cu subordonată completivă indirectă:

Ea le-a adus aminte *cui trebuia.*

Aplicaţii

Construiţi cinci fraze în care propoziţiile completive indirecte să fie subordonate verbelor: *a se cuveni, a reproşa*, locuţiunii verbale *a da ajutor*, respectiv adjectivelor *accesibil, favorabil.*

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ PREPOZIȚIONALĂ (CI PREP.)*

Rolul în frază	Corespunde unui complement indirect prepoziţional şi arată obiectul, destinatarul, sursa sau rezultatul acţiunii sau însuşirii din propoziţia regentă.
Cuvântul determinat din propoziţia regentă	• verb sau locuţiune verbală: Parlamentul n u s-a h o t ă r â t *să aprobe bugetul.* Ei î ş i v o r a d u c e a m i n t e mereu *de cum au câştigat finala.* • adjectiv: Şoferul trebuie să fie a t e n t *la ceea ce se întâmplă pe drum.* • adverb: Acest meci de la Bucureşti se transmite s i m u l - t a n *cu ce se desfăşoară la Craiova.* • interjecţie: V a i *de cine nu are prieteni.*
Elemente joncţionale	• pronume relative: *care, cine, ce, ceea ce, cât* (*câtă, câţi, câte*) precedate sau nu de prepoziţii: Ei nu şi-au dat seama *c i n e a ieşit primul.* Nouă nu ne pasă *c a r e va fi rezultatul meciului.* Un om distrat este străin *de c e se întâmplă în jur.* Martorul nu este sigur *de c e e a c e a văzut.* • adjective pronominale relative: Întotdeauna depinzi *de c â ţ i prieteni ai.* Unii s-au săturat *de c e promisiuni li s-au făcut.*

* În manualele şcolare este considerată propoziţie completivă indirectă, iar în GLR, 2005: propoziţie completivă prepoziţională.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	• conjuncții subordonatoare. *că, să, ca ... să, dacă:* Participanții au căzut de acord *c ă regulamentul e bun.* Oricine se bucură *s ă vadă olimpiada la fața locului.* Trebuie să ținem seama *c a în timpul mersului ușile s ă fie închise.* Unii nu se gândesc d a c ă *vremea se poate schimba brusc.* • adverbe relative: *unde, când, cum, cât:* Lor nu le pasă *u n d e are loc meciul retur.* Încă nu ne-am gândit *c â n d să ne mutăm în alt oraș.* Suntem uimiți *c u m ați găsit această soluție.*
Topica	Stă după regentă.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de regentă.

Observații

1. În gramaticile de dinainte de 2005 și în cele școlare propoziția completivă indirectă prepozițională este considerată completivă indirectă.

2. Propoziția completivă indirectă prepozițională determină frecvent verbe ca: *a abuza, a se apuca, a se bucura, a se deosebi, a se gândi, a se mulțumi, a opta, a se plictisi, a se sătura, a se teme, a se uita* etc., locuțiuni verbale ca: *a-și bate joc, a cădea de acord, a face apel, a (-i) fi dor (frică, teamă etc.), a (-i) părea bine (rău), a ține seama* etc. sau adjective ca: *asemănător, atent, bucuros, capabil, corespunzător, dependent, lipsit, pasionat, plin, referitor, receptiv, scutit, sigur, vrednic* etc.

3. Verbul *a-și aminti* și locuțiunea verbală *a-și aduce aminte* se pot construi atât cu o subordonată completivă directă, cât și cu o subordonată completivă indirectă prepozițională.

a. cu subordonată completivă directă:
Își aducea aminte *că morarii le-au făcut greutăți în toți anii.*
(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*).

b. cu subordonată completivă indirectă prepozițională:
Ea își aduce mereu aminte *de ceea i-au povestit bunicii.*

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Identificați propozițiile completive indirecte prepoziționale și arătați care este elementul lor regent:

a) Domnule fotograf, realitatea mă obligă să recunosc că suferințele suportate te îndreptățesc să urăşti şi să disprețuieşti ideea de vecin.

(I. Băieşu, *Crimă pe palier*)

b) Ea rămase singură, sub candelă şi sub icoane, gândindu-se ațintit ce are de făcut a doua zi.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

c) Un grangur de aur cântând m-a-ndemnat
S-adorm între frunze de plopi şi răchită,
Să uit de oraşul în care-am oftat.

(Al. Macedonski, *Fântâna*)

d) Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri...

(M. Eminescu, *Crăiasa din poveşti*)

e) Şi, deşi eram încredințat că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Pisicuții, mă hotărâi totuşi să intru la mijloc în această epopee măreață...

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

2. Transformați propozițiile completive indirecte prepoziționale din ex. 1a în complemente indirecte prepoziționale.

3. Transformați complementele indirecte prepoziționale în propoziții completive indirecte prepoziționale:

a) Pregătirea de acum este hotărâtoare pentru viitorul tău.

b) Ne bucurăm întotdeauna de succesele prietenilor noştri.

c) Ea şi-a dat seama foarte târziu de greşeala făcută.

d) Concurentul cu cel mai mare punctaj a fost bucuros de televizorul obținut.

e) Au fost foarte mirați de cele povestite de noi.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DE AGENT

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată cine este autorul acțiunii exprimate de un verb la diateza pasivă.
Cuvântul determinat	• verb la diateza pasivă la un mod personal sau nepersonal (infinitiv, gerunziu, participiu sau supin): Au mers așa până ce alaiul a f o s t z ă r i t din vale *de către oamenii* tocmiți. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) El poate f i a j u t a t *de colegii* săi. F i i n d v ă z u t *de un trecător,* autorul accidentului n-a scăpat nepedepsit. Izvorul ei curge *de zori* s ă r u t a t. (Al. Macedonski, *Fântâna*) Adevărul e ușor d e d e s c o p e r i t *de noi.* • verb la diateza reflexivă cu sens pasiv: O invenție nu s e f a c e chiar *de oricine.*
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv precedat de prepozițiile *de* sau *de către*: ... feciorul urmase porunca mamei din răvașul alcătuit *de părintele* Dănilă. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Primul avion care s-a ridicat în aer cu mijloace proprii de bord a fost inventat *de către Traian Vuia.* • pronume (personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ sau relativ) precedat de prepozițiile *de* sau *de către:* Meciul de ieri a fost urmărit la televizor și *de noi.*

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	Cupa a fost cucerită *de ai noştri.* Echipa campioană a fost antrenată *de către acela* care a preluat-o anul trecut. Această problemă poate fi rezolvată *de oricine.* Ea n-a fost ajutată *de nimeni.* *De cine* ai fost văzut? Nu ştiu *de cine* a fost interpretat cântecul. • numeral (cardinal sau ordinal) cu valoare substantivală precedat de prepoziţiile *de* sau *de către:* Decizia a fost impusă *de doi* dintre noi. Cheia exerciţiului a fost descoperită *de al treilea.*
Topica	În mod obişnuit stă după verbul regent. Dacă este exprimat prin pronume interogativ sau relativ sau dacă se insistă asupra lui stă în faţa verbului determinat: *De cine* ai fost pregătit? Ştii *de cine* ai fost reclamat? *De mine* ai fost ajutat, nu *de altcineva.*
Punctuaţia	Nu se desparte prin virgulă.

Observaţii

Confuzia dintre complementul de agent şi complementul indirect prepoziţional poate fi evitată prin:

a) înlocuirea prepoziţiei simple *de* cu prepoziţia compusă *de către,* posibilă numai în cazul complementului de agent:

Eclipsa de lună a fost urmărită *de* puţini *oameni.*

= Eclipsa de lună a fost urmărită *de către* puţini *oameni.* (c. ag.)

Oamenii sunt doritori şi *de* alte *distracţii.* (c.i.prep.)

≠ Oamenii sunt doritori de către alte distracţii.

b) complementul de agent devine subiect dacă înlocuim verbul la diateza pasivă cu acelaşi verb la diateza activă:

Eclipsa de lună a f o s t u r m ă r i t ă (diateza pasivă) *de* puţini *oameni* (c. de ag.).

= Puţini *oameni* (subiect) a u u r m ă r i t (diateza activă) eclipsa de lună.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Identificați complementele de agent, arătați prin ce sunt exprimate și precizați cuvântul lor regent:

a) Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândei lune...

(M. Eminescu, *Lacul*)

b) Deodată oșteanul își simți pieptul înfierbântat de o căldură necunoscută.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

c) Luminată de razele lunii, ea părea muiată de un aer de aur.

(M. Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

2. Alcătuiți propoziții în care următoarele verbe folosite la diateza pasivă să fie însoțite de complemente de agent: *a asculta, a citi, a câștiga, a întocmi, a scrie.*

3. Alcătuiți propoziții cu complemente de agent exprimate prin pronume personal, pronume nehotărât și pronume interogativ.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DE AGENT (C. AG.)

Rolul în frază	Corespunde unui complement de agent și arată cine este autorul unei acțiuni exprimate printr-un verb la diateza pasivă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb la diateza pasivă, la un mod personal: Roadele pământului s u n t c u l e s e *de cine îl lucrează.* • locuțiune verbală la diateza pasivă, la un mod personal: Șoferul a f o s t t r a s l a r ă s p u n d e r e *de cine dirija circulația în zona respectivă.* • verb la diateza reflexivă cu sens pasiv: Orice cerere s e r e z o l v ă *de cine este competent.* • verb la diateza pasivă, la un mod nepersonal (infinitiv, gerunziu, participiu sau supin): Noi ne-am exprimat dorința de a f i s p o n s o r i z a ț i *de cine sprijină sportul școlar.* F i i n d s p r i j i n i ț i *de cine are experiență* putem reuși. A j u t a ț i *de cine predă noțiunile de informatică,* elevii pot folosi computerele cu rezultate mai bune. E ușor d e v ă z u t *numai de cine e atent.*
Elemente joncționale	• pronume relative (*cine, care, ce, ceea ce*) și nehotărâte (*oricine, oricare, orice*) precedate de prepozițiile *de* sau *de către:* Cei mai buni au fost premiați *de către c i n e a organizat concursul.*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	Clima este influențată *de c e e a c e se petrece în straturile superioare ale atmosferei.* Bursa o fost obținută *de c a r e a fost mai bine pregătit.* Noi am fost impresionați *de c e am văzut acolo.* Fericirea nu poate fi obținută *de o r i c i n e are bani.* Un apartament poate fi achiziționat *de o r i c a r e ia un credit bancar.*
Topica	Stă în mod obișnuit după verbul determinat din propoziția regentă.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de propoziția regentă.

Observații

Propoziția completivă de agent este folosită foarte rar, pentru precizarea autorului fiind preferat complementul de agent.

Aplicații

1. Construiți cinci fraze în care verbele următoare, folosite la diateza pasivă, să fie determinate de propoziții completive de agent: *a ajuta, a elibera, a interpreta, a împinge, a privi.*
2. Transformați propozițiile secundare subiective din frazele următoare în propoziții completive de agent:
   a) Cine are bani își construiește o casă mai mare.
   b) Ce naște din pisică șoareci mănâncă.
   c) L-a recomandat cine îl cunoaște foarte bine.
3. Identificați propoziția completivă de agent și precizați cuvântul determinat:

Totuși nici ele [sălciile] nu sunt iertate de ceea ce timpul aduce oricărei alcătuiri a firii: nici de îmbătrânire, nici de moarte.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată: • locul acțiunii: O doină plânge *sus pe culme.* (O. Goga, *Doina*) • direcția: Un salcâm privi *spre munte.* (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) • punctul de plecare: ... i se păru că îl lovește în față răcoarea apelor pornite *de la munte.* (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) • limita spațială: ... omoară calul dacă o ține așa *până la pod.* (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) • spațiul străbătut: Tot umblând noi *din școală în școală*... mâne, poimâne avem să ne trezim niște babalâci... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: D ă-ți oile-*ncoace* *La* negru *zăvoi.* (*Miorița*) El î ș i f a c e d r u m foarte des *pe la bibliotecă.* • adjectiv: Am un câine n e g r u *în cerul* gurii. • interjecție: H a i *mai aproape!*

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ fără prepoziție (de obicei însoțit de atribut cu sens cantitativ) sau cu prepoziție ori locuțiune prepozițională: El parcurge zilnic cinci *kilometri*. Zvonul *prin livezi* coboară. (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*) Parcarea este *vizavi de magazin*. • substantiv în cazul genitiv precedat de o prepoziție *(înaintea, înapoia, dedesubtul)* sau de o locuțiune prepozițională *(în fața, în spatele, în stânga, în susul* etc.): Avioanele zboară *deasupra norilor*. Tu nu știi că peștele merge numai *în susul apei*? (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) • substantiv în cazul dativ: Agripina se opri *locului*. (Gala Galaction, *La Vulturi!*) • adjectiv pronominal posesiv în cazul acuzativ precedat de o prepoziție (*înaintea, înapoia, dedesubtul*) sau de o locuțiune prepozițională (*în fața, în jurul, în spatele, în stânga* etc.): Noi ne-am oprit *înaintea ta*. Crivățul îi rostogolea neîncetat *în jurul nostru*. (Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*) • pronume cu prepoziție sau locuțiune prepozițională: Ei locuiesc *lângă noi*. Ne-am așezat *în spatele lor*. Privi *în juru-i* cu obrazul deodată împietrit. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • numeral substantivizat cu prepoziție: El nu e în clasa a șaptea, ci *în a opta*. • adverb sau locuțiune adverbială de loc: *Aici* plouă, *acolo* ninge. *În dreapta* și *în stânga* nicio lumină. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)
Topica	De obicei stă după cuvântul determinat.

Scanned with OKEN Scanner

Punctuația	În mod obișnuit nu se desparte prin virgulă.

Aplicații

1. Identificati complementele circumstanțiale de loc:

a) O iau prin dosul primăriei şi o apuc pe maidan ca să ies la bariera "Unirii".

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

b) A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor,
Şi-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

c) L-a găsit sub trei grăunțe
Mort de inaniție.
Şi-acum pleacă să anunțe
Cazul la poliție.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

d) N-am mai trecut de mult prin sat şi-mi spune
Un om ce de pe-acasă a venit
Cum c-a-nflorit la noi mălinul
Şi c-ai albit, mămucă, ai albit.

(N. Labiş, *Mama*)

e) În câteva clipe, uneltele de bucătărie de sub şandramaua putredă de-afară îşi luară locul în tindă, pe prichici şi-n jurul hornului.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC (CL)

Rolul în frază	Îndeplinește funcția de complement circumstanțial de loc arătând locul (în sensul descris la complement) în care se petrece acțiunea din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: A i s ă p l e c i *unde zic eu.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Lupii d a u t â c o a l e *pe unde sunt stâne.* • interjecție: H a i d e m *unde ne invită ei.*
Elemente joncționale	• adverbele relative *unde* și *încotro* sau compusele lor nehotărâte *orișiunde, oriîncotro* cu sau fără prepoziții: *U n d e nu este apă,* totul este uscat. *Î n c o t r o merg ei,* acolo mergem și noi. *O r i u n d e îți aruncai ochii,* totul strălucea de curățenie. În centrul orașului, *o r i ș i u n d e te oprești,* nu vezi decât vitrine. • pronume sau adjective pronominale relative cu prepoziții: În vacanță am fost *pe la c i n e m-a invitat.* La mare poți locui *în c e hotel îți place.*
Corelative în regentă	Uneori în regentă apare adverbul corelativ de insistență *acolo*: Aș vrea să-ți alegi un loc potrivit ca să poți fotografia o scenă care se va petrece cam a c o l o *unde ești dumneata acum.* (I. Băieșu, *Crimă pe palier*)

Scanned with OKEN Scanner

Corelative în regentă	*Unde s-a înscris el,* a c o l o s-a înscris şi colegul lui. Când stă înaintea elementului joncțional adverbul corelativ nu se desparte prin virgulă de acesta: A plecat a c o l o *unde a fost trimis.*
Topica	Stă, de obicei, după regentă.
Punctuația	Atunci când urmează după regentă, de obicei nu se desparte prin virgulă. Când stă în fața regentei, virgula este obligatorie.

Observații

1. Spre deosebire de complementul corespunzător, propoziția circumstanțială de loc se foloseşte mult mai rar.
2. Adverbul relativ *unde* când introduce o propoziție circumstanțială de loc îndeplineşte funcția de complement circumstanțial de loc în propoziția din care face parte.

Aplicații

1. Identificați propozițiile circumstanțiale de loc din frazele următoare:

a) Ş-altarul speranței oriunde-o să-l duci
Acolo-mi voi duce altarul.

(G. Coşbuc, *Poetul)*

b) Unde-i unul nu-i putere
La nevoi şi la durere.
Unde-s doi puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte.

(V. Alecsandri, *Hora Unirii)*

2. Construiți fraze în care propozițiile circumstanțiale de loc să fie introduse prin *oriunde, încotro.*

3. Completați fraza cu o propoziție regentă încât propoziția secundară să fie, pe rând, circumstanțială de loc, subiectivă, completivă directă, completivă indirectă prepoziționlă şi atributivă:

..... încotro se îndreaptă ea.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Definiția	Este partea secundară de propoziție care determină un verb (mai rar o interjecție sau un adjectiv) arătând: • timpul: *Iarna* unii merg la schi, iar *vara* la mare. • durata: Alergăm toată *ziua*. (Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*) • frecvența: ... făcuse în tinerețe *de trei ori* avere și *de trei ori* i-o măturase puhoiul năvălirilor străine. (Gala Galaction, *La Vulturi!*)
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: U m b l a astfel *de ceasuri* întregi. (V. Voiculescu, *Copacul lui Iuda*) Îi d ă m a j u t o r *întotdeauna*. • adjectiv: A t e n t *în cursul experiențelor,* observi reacția celor două elemente chimice. • interjecție: I a t ă *acum* rezultatele noastre.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ, fără sau precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională: *către, din, de la, după, în, prin, până la* etc.; *în timp de, în vreme de, în curs de*: Dar nici astă bucurie n-a ținut multă *vreme*. (I. Slavici, *Popa Tanda*)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	Era trudită *după* două *zile* de umblat călare. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • substantiv în cazul genitiv precedat de o prepoziție *(înaintea)* sau de o locuțiune prepozițională *(în urma, în cursul, de-a lungul)*: Emoțiile candidaților cresc *înaintea examenelor.* *În cursul vacanței* școala a fost renovată. • adjectiv: A jucat șah *de mică.* • pronume: Noi am sosit *înaintea celorlalți,* ele *după noi.* • verb la modurile infinitiv (precedat de prepoziția *până* sau locuțiunea prepozițională *înainte de),* gerunziu sau supin: *Înainte de a scoate* soba afară se opri un moment. (Fănuș Neagu, *Târziu când zăpezile sunt albastre*) *Dormind* visase c-a plouat. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri)* ... *la-ntors,* de neodihna de peste noapte, îl pridideşte vreun somn ... (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*) • adverbe și locuțiuni adverbiale de timp *(acum, alaltăieri, altădată, aseară, astă-noapte, astăzi, atunci, când, cândva, curând, devreme, dis-de-dimineață, după-amiază, după-masă, ieri, îndată, întotdeauna, mâine, odată, oricând, târziu* etc.) sau adverbe provenite din substantive (*dimineața, noaptea, ziua, duminica, lunea, marțea, joia, primăvara, toamna, vara, iarna* etc.): *Uneori, seara,* când becul e chior, ori e lipsă, scutur preşurile și *pe urmă* le încurc. (I. Băieşu, *Crimă pe palier)* *Din când în când* plouă, dar *după aceea* iese soarele.
Topica	Poate sta atât înainte, cât și după cuvântul determinat: *Ziua* ninge, *noaptea* ninge, *dimineața* ninge iară! (V. Alecsandri, *Iarna)*

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Lipsi o *clipă*. (Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*)
Punctuația	De obicei se desparte prin virgulă complementul circumstanțial de timp exprimat prin verb la modul gerunziu așezat la începutul propoziției: *Citind* ziarul, am remarcat câteva știri interesante.

Observații

1. Complementul circumstanțial de timp exprimat prin substantiv este însoțit, de cele mai multe ori, de numerale sau adjective (*a treia* zi, peste *patru* zile, după *câteva* săptămâni, peste *puțini* ani etc.). Acestea trebuie analizate separat ca atribute ale substantivelor care au singure rol de complement.

2. Uneori complementul circumstanțial de timp este foarte apropiat de un complement circumstanțial de loc:

I-a mărturisit totul *pe drum*.

Aplicații

Identificați complementele circumstanțiale de timp și arătați prin ce sunt exprimate:

a) O săptămână, o lună, un an de zile n-o să se mai vorbească decât de aventura asta.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

b) Eu am știință că fapta asta s-a petrecu ziua, la asfințitul soarelui.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

c) Și pe după Sântilie, stând cu el la târlă pe dealul Bolândarilor, îmi arăta ziua buruienile și rădăcinile pământului, iar noaptea stelele cerului. Atunci am văzut întâi balaurul.

(M. Sadoveanu, *Hanu-Ancuței*)

d) Era în 1946, an de secetă cumplită. Sușteru nu mai văzuse pic de tutun de patru zile.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

e) Iară pe marginea drumului, din când în când, dă de pietrarii care ciocănesc din zori de zi până la apusul soarelui.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP (CT)

Rolul în frază	Îndeplinește funcția de complement circumstanțial de timp, arătând momentul, durata ori frecvența unei acțiuni sau a unei însușiri din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: *Când ciobanii s-au mișcat înspre crâșmă*, a u s o s i t și stăpânii. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Când nu știi lucruri simple, t e f a c i d e r â s. • adjectiv: E t r i s t ă *când plouă*, și v e s e l ă *când iese soarele.*
Felul	Acțiunea sau însușirea din propoziția subordonată se petrece, respectiv există: a) înainte de acțiunea sau însușirea din propoziția regentă (propoziție circumstanțială de timp de a n t e r i o r i t a t e): *când, cum, după ce, odată ce*: A plecat *după ce ne-am luat rămas bun.* b) în același timp cu acțiunea sau însușirea din regentă (propoziție circumstanțială de timp de s i m u l t a n e i t a t e): *în timp ce, în vreme ce, când, pe când, cum, cât*: *Când (în timp ce) învață*, nu-l deranjează nimeni. c) după acțiunea sau însușirea din regentă (propoziție circumstanțială de timp de p o s t e r i o r i t a t e): *până ce, până să, înainte să, înainte ca să*: A dat răspunsul corect *înainte să se fi epuizat timpul de gândire prevăzut de regulament.*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	• adverbe relative: *când (de când, până când, de pe când, pe când), cum (de cum), cât*: *C â n d doarme plugul pe rotile* *În pacea serilor de toamnă,* La voi coboară Cosânziana. (O. Goga, *Plugarii*) Mai bine să lupte *p â n ă c â n d i-o plesni inima în piept.* (Gala Galaction, *La Vulturi!*) Și *c u m ieșim în șleah,* părerea noastră de bine. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) A stat *c â t a stat* și apoi a plecat mai departe. • adverbe nehotărâte: *oricând, orișicând*: *O r i c â n d am timp liber,* joc șah cu colegii mei. Îl găsești acasă *o r i ș i c â n d îi dai telefon.* • conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *dacă* (numai în limba veche și în vorbirea populară), *cât timp, câtă vreme, de câte ori, de îndată ce, după ce, înainte ca să, înainte să, îndată ce, în timp ce, în vreme ce, ori de câte ori, până ce, până să, pe când*: *D a c ă vede ea* și *vede* că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Mașina nu pornește *p â n ă c e nu se schimbă culoarea semaforului.* *De c â t e o r i vine,* bunica le aduce dulciuri. *... d u p ă c e s-au hodinit caii,* am pornit înainte, spre Podu-Leloaie. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Nu trebuie să te bucuri *î n a i n t e c a el s ă-ți confirme rezultatul.* *Î n t i m p c e conduci,* fii atent la drum! Mă vizitează *o r i d e c â t e o r i are timp.*
Corelative în regentă	Uneori în regentă apare un adverb corelativ: *atunci, imediat, îndată, pe loc, și, tocmai*: *Cum a intrat,* p e l o c (i m e d i a t, a t u n c i, î n d a t ă) mi-a ș i povestit despre ultimele sale realizări.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Poate sta atât în față, cât și după regentă: *Când sfârșiră*, băiatul era roșu de atâta chin. (Fănuș Neagu, *Târziu, zăpezile sunt albastre*) Noaptea aceea, a privegheat într-o odăiță de sub stăreție, *după ce a stat multă vreme de vorbă cu femei* *venite din locuri depărtate.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Unde erai *când a sosit păgubașul la jandarmerie?* (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*)
Punctuația	Când stă în fața regentei, se desparte prin virgulă, iar când stă după regentă, în mod obișnuit nu se desparte de aceasta: *Când vine iarna*, natura îmbracă haine albe. Natura îmbracă haine albe (,) *când vine iarna.*

Observații

1. Unele propoziții circumstanțiale de timp, numite i t e r a t i v e, redau frecvența sau repetiția unei acțiuni și sunt introduse prin: *oricând, de câte ori, ori de câte ori*:

De câte ori, iubito, *de noi mi-aduc aminte*,
Oceanul cel de gheață mi-apare înainte.
(M. Eminescu, *De câte ori, iubito...*)

2. Adverbul relativ *când* nu este un jonctiv specializat pentru propoziția circumstanțială de timp. El poate introduce în frază și propoziții secundare subiective, predicative, completive directe, completive indirecte prepoziționale, atributive și, mai rar, circumstanțiale cauzale și condiționale.

3. Locuțiunile conjuncționale *în timp ce, în vreme ce, pe când* pot introduce și propoziții circumstanțiale opoziționale (ele se studiază numai în liceu):

Astăzi plouă, *pe când (în timp ce, în vreme ce) ieri a fost timp frumos.*

4. Următoarele locuțiuni conjuncționale introduc numai propoziții circumstanțiale de timp: *după ce, imediat ce, îndată ce, înainte ca să, înainte să, până ce, până să, ori de câte ori.*

5. În vorbirea populară propoziția circumstanțială de timp, în care se repetă verbul predicat din regentă, este introdusă prin *ce* și *cât*:

Scanned with OKEN Scanner

Merse *ce mai merse* şi moara i se făcu înainte.

(Gala Galaction, *Moara lui Călifar*)

Mai merge el înainte prin codru *cât mai merge...*

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

6. Foarte rar elementele joncţionale subordonatoare *când* şi *că* apar în propoziţia regentă (construcţii temporale inverse):

Erai un copil, c â n d s-a întâmplat aceasta.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

= Când erai un copil, s-a întâmplat aceasta.

Nici n-a sosit bine, c ă a şi plecat

= A plecat când încă nici nu sosise bine.

7. Uneori cuvântul de legătură este precedat de adverbe de întărire *(tocmai, chiar, mai ales, mai cu seamă)* sau de restricţie *(numai, doar, decât)* care fac parte din propoziţia subordonată temporală: ...şi *t o c m a i când eram hotărât a spune mamei aceste,* iaca şi soarele răsare.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

8. Adverbul corelativ poate preceda adverbul relativ *când,* dar el face parte din propoziţia regentă:

Atunci [1]/ *când te chem,* [2]/ vino imediat![1]/.

Aplicaţii

1. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de timp din frazele următoare:

a) Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.

(M. Eminescu, *Mai am un singur dor*)

b) Iar spicele jucau în vânt,
Ca-n horă dup-un vesel cânt
Copilele cu blonde plete,
Când saltă largul lor veşmânt.

(G. Coşbuc, *Vara*)

c) Şi după ce jucam cât jucam, furam câte-un sărutat de la cele copile sprinţare...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

d) Cum vedea pe Agripina, cu cojocul umflat peste povara brațelor, se lumina la față.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

e) Eu până să intru în politică, cum am zice, care va să zică până să nu devin negustor şi apropitar, am fost împărțitor ... la poştie...

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

f) Domnul Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea, a pus rânduială şi semn fiecărui neam.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

g) Şi merge, şi merge, până ce se înnoptează bine.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

2. Construiți două fraze în care adverbul relativ *când* să introducă o propoziție circumstanțială de timp, respectiv o propoziție atributivă.

3. Completați fraza următoare cu câte o regentă încât propoziția secundară să fie, pe rând, circumstanțială de timp, subiectivă, predicativă, completivă directă şi completivă indirectă prepozițională:

.....când voi răspunde scrisorii tale.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată cum se desfășoară o acțiune sau cum se prezintă o însușire.
Cuvântul determinat	• verb ori locuțiune verbală la un mod personal sau nepersonal: La dulgherie acum s e p r i c e p *e bine.* (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*) ... începui a mă gândi la pornire, z i c â n d în sine-mi *cu amărăciune...* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • adjectiv: Proiectele lor sunt r e a l i z a b i l e destul de *ușor.* • adverb: ... numai vuietul pârâului acoperea *destul* de b i n e țipetele lui. (Gala Galaction, *La Vulturi!*) • interjecție: V i n o *repede*!
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ, precedat de o prepoziție: Ei au fost întâmpinați *cu* multă *bucurie.* În bucătărie miroase *a prăjitură.* • substantiv în cazul dativ, precedat de o prepoziție *(conform, potrivit)*: Totul a avut loc *conform (potrivit) planului.* • numeral: Veniturile unor firme au crescut *înzecit.* Prietenul meu sună întotdeauna *de două ori.*

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• verb la modul infinitiv cu prepoziția *fără* sau la modul gerunziu: El a intrat în sală *fără a saluta* pe cei prezenți. Venea *alergând.* • adverb sau locuțiune adverbială: Mi-ai scăpat fata de la moarte și-ți voi plăti *boierește.* (Gala Galaction, *Moara lui Călifar*) Când a fost împins, s-a dus *de-a rostogolul.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) El a procedat *așa*, ea *altfel. Cum* ai procedat tu? • interjecție: ... ne suim în căruță, supărați și plânși, *ca vai* de noi. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
Topica	Poate sta atât înainte, cât și după cuvântul determinat: Fetele și flăcăii, gătiți *frumos*, ...foiau prin sat. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Dumnealor, *frumos* gătite, împreuna cu tânărul Goe așteaptă cu nerăbdare pe peronul din urbea X... (I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de cuvântul regent.

Observații

1. Frecvent complementul circumstanțial de mod este exprimat prin adverbe ca: *agale, altfel, astfel, așa, bine, bineînțeles, deloc, desigur, eventual, evident, împreună, negreșit, parcă, pesemne, poate, probabil, sigur, zadarnic* ș. a..

2. Adjectivul care stă după verb, dar se acordă în gen și număr cu subiectul sau cu complementul direct este element predicativ suplimentar:

Noaptea se vestea *grăbită.*

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

Cei rămași în picioare așteptau *încordați.*

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

3. Element predicativ suplimentar este și verbul la modul

Scanned with OKEN Scanner

gerunziu care stă după verbul-predicat şi exprimă o acţiune paralelă şi simultană:

Eu te-am văzut *scriind*

= Eu te-am văzut şi tu scriai când eu te vedeam.

4. GLR, 2005, II, p. 515-520 distinge în cadrul complementului circumstanţial de mod un circumstanţial c a n t i t a t i v, exprimat prin adverbe (El munceşte *mult/puţin/destul/suficient/de-ajuns* etc.), prin substantive devenite adverbe (gol *puşcă*, deştept *foc*, beat *tun*, ud *leoarcă* etc.), prin numerale (Munceşte *dublu*. Ea era *înzecit* mai harnică), şi foarte frecvent prin numeral+substantiv nume de unităţi de măsură (Cartea costă *zece lei*. Peştele cântăreşte *2 kg* etc.)

5. Complementul circumstanţial de mod care exprimă o comparaţie este considerat de GLR, 2005, II, p. 450-460 drept complement comparativ (Vezi *Limba română actuală*, p. 240-242)

Aplicaţii

Identificaţi complementele circumstanţiale de mod şi cuvintele determinate de acestea:

a) Un ţânţar nervos şi foarte
Slab de constituţie,
În zadar vrea să ia parte
Şi el la discuţie.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

b) Se desfăcuse încet-încet de lume şi intrase oarecum în sine.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

c) Procurorul şi notarul, oameni bine hrăniţi şi groşi, erau îmbrăcaţi orăşeneşte.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

d) Tipătescu: Miroşi a rom.
Cetăţeanul: Ei bravos! Vrei să miros a gaz.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

e) Vă rog să nu trageţi fără avertisment şi, mai ales, fără a vă convinge în prealabil cu cine aveţi de-a face.

(I. Băieşu, *Crimă pe palier*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD COMPARATIV*

Definiția	Este partea secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv sau un adverb indicând termenul cu care se face o comparație referitoare la caracteristicile unui obiect sau ale unui proces.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Nu toți o b ț i n rezultate foarte bune *ca și noi.* Creste zimțuite f a c d e s t r a j ă *ca într-un ev* al bourilor (Geo Bogza, *Cartea Oltului*) • adjectiv: Acolo avem condiții b u n e *ca și acasă.* Nu există niciun obstacol m a i g r e u *decât acesta.* • adverb: Unii vorbesc t o t a ș a d e c o r e c t *ca și noi.* Avioanele se deplasează m a i r e p e d e *decât trenurile.*
Felul	• complementul comparativ de inegalitate: *decât, ca*: Timișoara este mai la vest *decât Orșova.* Mâine va fi mai bine *ca astăzi.* • complementul comparativ de egalitate: *ca, precum, cât*: Noi suntem români *ca și voi.*

* În gramaticile școlare este considerat complement circumstanțial de mod, iar în GLR, 2005: complement comparativ.

Scanned with OKEN Scanner

Felul	Părinţii îl ajută tot atât de mult *cât bunicii.* • complementul comparaţiei între calităţi: *mai mult... decât, atât... cât şi*: Camera mea este mai mult lată *decât lungă.* • complementul comparativ partitiv: *dintre, din*: Mircea este cel mai bun *dintre colegii* mei. Ioana este cea mai frumoasă *din clasa* noastră. • complementul comparaţiei proporţionale: *pe cât... pe atât*: El este pe cât de deştept, *pe atât de distrat.*
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ precedat de adverbe de comparaţie: *ca, decât*: Bucureştiul este mai mare *ca Budapesta.* Vecinul nostru este mai mult mecanic *decât electrician.* Domnul Ionescu este cel mai îndrăgit *dintre profesori.* • pronume în cazul acuzativ, precedat de adverbe de comparaţie: *ca, decât*: Lucrarea lui a fost la fel de documentată *ca a noastră.* Colega mea de bancă este mai bună *decât mine.* Ei sunt cel mai bine antrenaţi *dintre noi.* • verb la un mod nepersonal (infinitiv, gerunziu, supin): Acest lucru se poate face azi mai uşor *decât a-l amâna* la nesfârşit. Uneori reţii mai bine ascultând *decât scriind.* Are mai mult de citit *decât de scris.* • adverb: Timpul va fi mâine mai bun *ca astăzi.* Vino mai bine azi *decât mâine.*
Topica	În mod obişnuit stă după cuvântul determinat.
Punctuaţia	Nu se desparte prin virgulă de cuvântul regent.

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. Complementul modal comparativ este, cel mai des, al doilea termen al unei comparații de egalitate sau de inegalitate.
2. În gramaticile de dinainte de 2005 și în cele școlare complementul modal comparativ este considerat o specie a complementului circumstanțial de mod.
3. Complementele modale comparative pot fi exprimate și prin substantive și pronume în cazurile genitiv sau dativ dacă sunt construite cu *decât* și se referă la calitatea unui regent în cazurile genitiv sau dativ:

Răspunsul lui a fost mai bun *decât al colegului* tău.
Unii acordă mai multă importanță practicii *decât teoriei*.

Aplicații

Identificați complementele modale comparative:

a. Și fiecare-am coborât în câte-o gară,
Ca două veverițe-nspăimântate de furtună.
(I. Minulescu, *În așteptare*)

b. Și ca la mândre nunți de crai,
Ieșit-a-n cale-ales alai...
(G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)

c. În locul lui menit din cer
Hyperion se-ntoarse
Și, ca și-n ziua cea de ieri
Lumina și-o revarsă
(M. Eminescu, *Luceafărul*)

d. Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic.
(M. Eminescu, *Călin, file din poveste*)

e. Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizonu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD (CM)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial de mod, arătând cum se desfășoară acțiunea sau cum se prezintă o însușire din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: ... apoi f u g i încoace spre mine *cât îi putea.* (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*) • adjectiv: Tu din t â n ă r *precum ești* Tot mereu întinerești. (M. Eminescu, *Revedere*) • adverb: A plecat de b i n e *ce i-a fost.*
Felul și elemente joncționale	• adverbe relative: *cum, precum, cât, după cât*: În caz de pericol fiecare se salvează *c u m poate.* *P r e c u m știi foarte bine,* el este campion. Dumneata, nevastă, *d u p ă c â t văd eu,* ești pornită pe lungă cale. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • locuțiune conjuncțională: *fără să*: A sosit pe neașteptate, *f ă r ă s ă ne dea măcar un telefon înainte.* • pronumele relativ *ce* cu valoare adverbială: De neatent *c e a fost* n-a putut evita accidentul.
Topica	Poate sta atât înainte, cât și în urma regentei.
Punctuația	De obicei nu se desparte prin virgulă de regenta sa. Nu se desparte prin virgulă când corelativul *așa* stă înaintea adverbului relativ *cum*: Fiecare se descurcă așa *cum poate.*

Scanned with OKEN Scanner

Observații

1. GLR, 2005, II, p. 520 consideră propozițiile introduse prin *cât, oricât* circumstanțiale c a n t i t a t i v e:

Învață *c â t poate.*

Valorează *c â ț i bani oferi tu.*

Poate alerga *o r i c â t vrea.*

2. Adverbul relativ *cum,* în afară de propoziții circumstanțiale de mod, mai poate introduce propoziții subiective, predicative, completive directe, completive indirecte prepoziționale, atributive, predicative suplimentare, iar când are valoare de conjuncție şi propoziții circumstanțiale temporale şi cauzale.

Aplicații

1. Identificați propozițiile circumstanțiale de mod:

a) Luca Moşneagu, însă, mâna cum ştia el, căci smârțoagele lui de cai erau vlăguiți, şi slabi, şi ogârjiți ca nişte mâți din cei leşinați.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Astfel s-a frământat, fără să i se aline gândurile şi fără să primească vreo carte de unde aştepta.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

c) Nu-i ca în sus pe Tarcău, unde oamenii trăiesc cum au apucat şi cum îi taie capul.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

d) Şeful gării alerga cât îl țineau picioarele după un câine care fugărea o găină.

(Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*)

2. Completați propoziția subordonată cu câte o propoziție regentă în aşa fel ca să fie, pe rând, propoziție circumstanțială de mod, subiectivă, completivă indirectă prepozițională, atributivă şi circumstanțială de cauză (aşezată în fața regentei):

..... cum poți tu rezolva această problemă.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ MODALĂ COMPARATIVĂ (CM COMP.)*

Rolul în frază	Corespunde unui complement de mod comparativ, arătând printr-o comparație cum se desfășoară acțiunea sau cum se prezintă o însușire din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: El f a c e sport *cum facem și noi.* Nouă ne p a r e b i n e de venirea voastră, *cum le pare și lor la fel de bine.* • adjectiv: Irina arată mult m a i m i c ă *decât trebuie* să fie față de cei zece ani pe care îi împlinise. (M. Preda, *Morometii*) • adverb: Zise ea î n c e t, *ca și cum cei de la poartă nu trebuiau* să audă. (M. Preda, *Morometii*) Îmi fu m a i u ș o r *decât aș fi crezut* să împiedic ieșirea pe teren. (Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*)
Elemente joncționale	Comparația poate fi de trei tipuri: • comparația r e a l ă de egalitate sau de inegalitate (modalitatea în care se desfășoară acțiunea sau se prezintă însușirea din propoziția regentă este prezentată de vorbitor ca adevărată): *cum, precum, decât*: *C u m n u se dă ursul scos din bârlog...*, așa nu mă

* În gramaticile școlare este considerată propoziție circumstanțială de mod, iar în GLR, 2005: subordonată comparativă.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) *P r e c u m Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr,* Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr. (M. Eminescu, *Scrisoarea I*) E mai bine să te programezi *d e c â t să nu poți fi consultat de medic.* • comparația cu un fapt ireal (comparativă condițională sau ipotetică) exprimă o comparație cu o acțiune sau o însușire care nu sunt adevărate; este introdusă prin: *parcă, de parcă, ca și când, ca și cum*: El ne privea încrucișat și nedumerit, *p a r c ă atunci căzuse între noi.* (M. Sadoveanu, *Hanu-Ancuței*) Liniștea era adâncă în părțile acelea *d e p a r c ă niciun picior de om sau de fiară nu-și mai făcuse sălaș.* (C. Chiriță, *Castelul fetei în alb*) ...întotdeauna vorbește drept și cumpănit, *c a ș i c â n d ar citi din carte.* (I. Slavici, *Popa Tanda*) Părinții mei se poartă cu el *c a ș i c u m ar fi fiul lor.* • comparație proporțională (sau de măsură progresivă): *pe măsură ce...* (în aceeași măsură...), *cu cât...* (cu atât...), *pe cât...* (*pe atât...*), *de ce...* (de ce...): *P e m ă s u r ă c e se apropie iarna,* animalele din pădure își găsesc hrana tot mai greu. *C u c â t citești mai mult,* cultura ta se lărgește și devine mai profundă. Și *d e c e te apropiai,* îl vedeai tot mai bine.
Corelative în regentă	În propoziția regentă pot apărea adverbe și locuțiuni adverbiale corelative: *așa, atât, tot așa, cu atât, în aceeași măsură, de ce*: *Cum ai făcut tu, a ș a* vom acționa și noi, *Cu cât zbori mai sus,* c u a t â t aerul este mai rarefiat. *Pe măsură ce îl cunoști,* î n a c e e a ș i m ă s u r ă poți descoperi toate calitățile și defectele lui.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Stau în mod obișnuit după regentă propozițiile comparative introduse prin: *parcă, de parcă, ca și cum, ca și când*; în schimb cele construite cu: *cum, precum, decât, pe cât, cu cât, pe măsură ce* nu au topică fixă.
Punctuația	De obicei se despart prin virgulă propozițiile modale comparative care au corelative în regentă.

Observații

1. În gramaticile de dinainte de 2005 și în manualele școlare propoziția modală comparativă este interpretată ca o propoziție circumstanțială de mod.

2. Jonctivele *ca și cum, ca și când* pot introduce în frază propoziții predicative, dacă acestea urmează după verbul copulativ *a fi*:

A te abține ar fi *ca și când cineva ți-ar da brânci în apă* și *tu nu vrei* să dai din brațe să te salvezi.

(Marin Preda, *Intrusul*)

Aplicații

1. Identificați propozițiile modale comparative:

a. I-am căutat și eu în cartea de zodii, cum ți-am căutat și dumitale.

(M. Sadoveanu, *Hanu-Ancuței*)

b. Ba eu merg și mai departe și zic, cum ziceam și lui amicul meu Brânzovenescu: Mă tem de trădare.

(I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

2. Construiți cinci fraze cu propoziții modale comparative introduse prin: *decât, pe măsură ce, ca și cum, ca și când, de parcă*.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Definiția	Este partea secundară de propoziție care determină un verb sau un adjectiv, arătând cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Calul t r e s ă r i s e *de spaimă.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) *Din cauza câinilor* a d a t b i r c u f u g i ț i i. • adjectiv: L-a găsit sub trei grăunțe M o r t *de inaniție.* (G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv sau pronume în cazul acuzativ cu prepozițiile *de, din, pentru*: *De sete* poți muri, dar *de prostie* nu. Romeo s-a sinucis *din dragoste.* A fost condamnat *pentru furt.* • substantiv sau pronume în cazul genitiv cu locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina*: Spectacolul a fost amânat *din cauza îmbolnăvirii* unui actor. **Observație:** G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale,* Editura Excelsior, Cluj-Napoca, 1999, p. 161, consideră că *din cauza, din pricina* sunt complemente circumstanțiale de cauză însoțite de atribute substantivale genitivale. Această opinie nu este acceptată de GLR, 2005 și în manualele școlare.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• adjectiv cu prepoziția *de*: A intrat cu bicicleta în șanț *de neatent* ce-a fost. • verb la modurile infinitiv, gerunziu și supin: A fost pedepsit *pentru a nu fi respectat* legile. *Plouând* prea tare, am renunțat la plimbarea de aseară. S-a îmbolnăvit *de mâncat* prea mult. • locuțiune adverbială: *de aceea, de asta, de ce, pentru ce*: Eu socot că are o pricină, *de aceea* întârzie. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Nu se știe *de ce* n-a venit. *Pentru ce* nu ne-ai anunțat data sosirii? **Observație:** *De ce, pentru ce* sunt locuțiuni adverbiale relative sau interogative când se pot înlocui cu *de aceea, pentru aceea.*
Topica	Stă atât înainte, cât și după cuvântul determinat.

Observații

1. Verbul copulativ *a fi* la modul gerunziu are funcția de complement circumstanțial de cauză împreună cu un nume predicativ:

Fiind bolnavă, colega mea a lipsit o săptămână.

2. Locuțiunile adverbiale *de asta, de aceea, pentru asta, pentru aceea, de ce, pentru ce* sunt complemente circumstanțiale sau de cauză sau de scop după cum propoziția în care apar este regenta unei circumstanțiale de cauză sau de scop exprimate sau subînțelese:

De aceea n-a venit, fiindcă a fost ocupat. (c. c. cz.).

De aceea a venit, ca să-mi aducă cartea împrumutată. (c. c. scop):

De ce a întârziat?

= *De asta* a întârziat, fiindcă s-a rătăcit. (c. c. cz.)

De ce te-ai înscris la acest concurs?

= *De asta* m-am înscris, pentru ca să câștig. (c. c. scop)

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Analizați sintactic și morfologic cuvintele cu rol de complement circumstanțial de cauză:

a) Vezi! de-aceea, mătrăguna
A-nvățat un brusture
Să le spuie-n față una
Care să le usture...

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

b) ... atuncea am venit cu bărbatul meu pentru o bolişte care dăduse în oile noastre la câmp.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

c) Din cauza preşului ăstuia nenorocit am devenit astenic şi plâng din te miri ce.

(I. Băieşu, *Crimă pe palier*)

2. Transformați complementul circumstanțial de cauză de la exercițiul 1 a în propoziție subordonată.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ (CZ)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial de cauză, arătând motivul unei acțiuni sau al unei însușiri din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: T ă c e ț i ș i d o m o l i ț i-vă, *că voi nu pricepeți adâncul tainelor.* (V. Voiculescu, *Copacul lui Iuda)* A l u a t-o la sănătoasa, *căci l-au atacat niște câini.* • adjectiv: Dănilă o spunea Agripinei s u p ă r a t și m â h n i t în inimă-i *că veștile cele mari... nu mai veneau deloc.* (Gala Galaction, *La Vulturi!)*
Elemente joncționale	• conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *că, căci, dacă* (rar), *de* (rar), *deoarece, fiindcă, întrucât, pentru că, de vreme ce, din moment ce, din cauză că, din pricină că, pe motiv că*: Trandafiri aruncă tineri, *C ă c i vrăjiți sunt trandafirii* *De-un cuvânt al Sfintei Vineri.* (M. Eminescu, *Crăiasa din povești)* Gardurile sunt de prisos, f i i n d c ă *nu au ce îngrădi.* (I. Slavici, *Popa Tanda)* *D a c ă n-a învățat,* a luat nota patru. Dincolo, peste Râpoasa, este Valea Răpiții, numită

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	așa *p e n t r u c ă prin ea curge Răpița.* (I. Slavici, *Popa Tanda*) • adverbul relativ *cum* cu valoare de conjuncție: *C u m afară ploua*, a rămas acasă. • pronume relative: *cine, care, ce, ceea ce, cât, câtă, câți, câte*, precedate de prepoziția *de* și locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina*: N-am avut loc *d e c â ț i (c i n e) au (a) intrat fără bilet.*
Corelative în regentă	În propoziția regentă apar uneori locuțiunile adverbiale corelative *de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta*: D e a c e e a (d e a s t a, p e n t r u a c e e a, p e n t r u a s t a) nu ne-a scris, *pentru că nu știa adresa noastră.*
Topica	Poate sta atât înainte, cât și după propoziția regentă. Au topică fixă propozițiile circumstanțiale cauzale introduse prin *că, căci* (după regentă) și *cum* (în fața regentei).
Punctuația	De obicei se desparte prin virgulă, indiferent de locul ei față de propoziția regentă.

Observații

1. Subordonata circumstanțială cauzală are următoarele jonctive specializate: *căci, deoarece, fiindcă, întrucât, de vreme ce, din cauză că, din moment ce, din pricină că, pe motiv că, pentru că.*
2. Subordonata circumstanțială cauzală introdusă prin *dacă* apare mai ales în fraze interogative:
   Dacă plouă așa de tare, de ce îl mai aștepți?
3. Predicatul propoziției circumstanțiale cauzale nu poate fi exprimat niciodată printr-un verb la modul conjunctiv.
4. Propoziția circumstanțială cauzală poate fi juxtapusă, adică fără element joncțional, și în acest caz se desparte prin două puncte:
   Finala turneului de tenis a fost amânată: *a început o ploaie torențială.*

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

Identificați propozițiile circumstanțiale de cauză din frazele următoare:

a) Stăpâne, stăpâne,
Îți cheamă ș-un câne,
Cel mai bărbătesc,
Și cel mai frățesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrâncean.

(Miorița)

b) Și fiindcă Pisicuța, din iarba înaltă în care stătea înmormântată până la gât, sforăia deznădăjduit, mă dusei s-o dezleg din pripon și s-o aduc între întărituri.

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

c) Blând tainele vi le desface
Din sânu-i milostiva glie,
Căci toată floarea vă cunoaște
Și toată frunza ei vă știe.

(O. Goga, *Plugarii*)

d) Nu încap scuze, doamnă... trebuie să ies numaidecât: nu mai pot sta un moment într-o casă unde-mi este viața în primejdie!

(I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

e) Cum însă nu vreau să-mi asum singur responsabilitatea, am neapărată nevoie de avizul unui om competent ca dumneata.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*)

f) Doar eu mă lupt cu gândul cum să-i port de cheltuială, căci banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

g) Apoi, deoarece ne zâmbea prietenos, venirăm să-l ascultăm mai aproape.

(Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Definiția	Este partea secundată de propoziție care arată scopul unei acțiuni.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: În mijlocul codrului, într-un luminiș s - a c l ă d i t o bisericuță, *în amintirea* unei întâmplări cumplite. (M. Sadoveanu, *Hanu-Ancuței*) A m l u a t l o c în sală *pentru a urmări* spectacolul.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantive sau pronume în cazul acuzativ (cu prepozițiile *după, în, pentru, spre*): Tocmisem într-o zi un om din Vidra *pentru un drum* cu sania. (G. Bogza, *Țara de piatră*) Am fost la librărie *după cărți*. În parc s-a ridicat un monument *în memoria* eroilor. Unii depun banii *spre păstrare* la bancă. • substantive sau pronume în cazul genitiv (cu locuțiunea prepozițională *în vederea*): Noi ne pregătim intens *în vederea concursului*. • verbe la modurile infinitiv sau supin (cu prepozițiile *pentru, spre, la*): A venit la secretariat *pentru (spre) a obține* informații. El a dus rufele acolo *pentru (la) spălat*. • locuțiuni adverbiale (*de aceea, de asta, de ce, pentru aceea, pentru asta, pentru ce*): *De aceea* (*de asta, pentru asta*) studiază.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Poate sta înainte, cât şi după cuvântul regent.
Punctuaţia	În mod obişnuit nu se desparte prin virgulă.

Aplicaţii

Identificaţi complementele circumstanţiale de scop din textele următoare şi arătaţi prin ce sunt exprimate:

a) ... îi trebuia vreme până să se dezmeticească şi să se descurce din ierburile încâlcite în care fusese aruncată, spre a-şi găsi din nou echilibrul de luptă.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

b) Două dintre ele rostogoliră cu mâinile până-n gura vadului un pietroi mare, cât o buturugă, ca să fie acolo pentru spălat rufele.

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

c) Şi eu să înşir atâtea şcoli: în Humuleşti, la Broşteni în crierii munţilor, în Neamţ, la Fălticeni, şi acum la Socola, pentru a căpăta voie să mă fac, ia, acolo, un popă prost, cu preuteasă şi copii; prea mult mi se cere!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

d) Şi-avea o fată, fata lui
Icoană-ntr-un altar s-o pui
La închinat.

(G. Coşbuc, *Nunta Zamfirei*)

e) Herdelea, pentru preluarea şcoalei, se răsese şi se dichisise ca un peţitor.

(L. Rebreanu, *Ion*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ) (CS)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial de scop și arată finalitatea, ținta desfășurării unui proces exprimat de predicatul propoziției regente.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: În vremea aceasta, moș Dănilă aștepta la stână s ă c o b o a r e ciobanii cu oile, *ca să le adape.* (Gala Galaction, *La Vulturi!*) Hoții de morari a u p u s m â n a *de au săpat șanțuri mari,* și acum apa curge în iazurile lor. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) • interjecție: H a i cu noi *ca să le dăm o mână de ajutor.*
Elemente joncționale	• conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *să, ca să, de, pentru ca să, ca nu cumva să, pentru ca nu cumva să*: Rogu-te, mână mai tare, moș Luca, zic eu, *s ă nu se mai uite satul ca la urs la noi.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) ... brațe multe se întinseră spre el *c a să-l îmbrățișeze.* (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*lor) S-a dus *d e a cumpărat cărți.* *P e n t r u c a s ă ajungă acolo* a călătorit o zi. În fiecare zi mă scol devreme *c a n u c u m v a s ă ajung cu întârziere la școală.*

Adverbe corelative	Uneori în regentă apar locuțiunile adverbiale corelative *de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta*: D e a c e e a (d e a s t a) am venit, *ca să-ți aduc cărțile.* D e a c e e a (d e a s t a) se antrenează, *ca să stabilească un nou record.* *Pentru ca să mă ajungă din urmă,* p e n t r u a c e e a (p e n t r u a s t a) s-a grăbit.
Topica	Poate sta înainte, cât și în urma regentei.
Punctuația	Atunci când stă după regentă nu se desparte prin virgulă decât dacă are un corelativ *(de aceea, pentru aceea).* Atunci când stă în fața regentei, de obicei se desparte prin virgulă.

Observații

1. Propoziția circumstanțială de scop introdusă prin *de* apare numai în vorbirea populară și arată, spre deosebire de cele care au predicatul la modul conjunctiv, că acțiunea se realizează:

A venit *să aducă apă.*
(A venit ca să aducă apă, dar nu e sigur că a și adus-o.)
A venit *de a adus apă.*
(= A venit ca să aducă apă și a și adus-o.)

2. Grupurile de cuvinte *în scopul să, cu scopul să* nu sunt locuțiuni conjuncționale; conjuncția *să* introduce o propoziție atributivă care determină substantivul *scopul.*

Aplicații

Identificați propozițiile subordonate circumstanțiale de scop din frazele următoare:

a) Spune-i și d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-și ieie nădejdea și să-și caute de drum.
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) De-aia l-am trimis pe conul Fănică la telegraf, pentru ca să rămâneți d-voastră singură...
(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

c) Un lăstun, în frac, apare
Sus pe-un vârf de trestie

Scanned with OKEN Scanner

Ca să ție-o cuvântare
În această chestie.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

d) Apoi se zice că i-ar fi dat pe sama unuia dintre boieri să le ție cuvânt ca să-i facă a înțelege scopul chemării lor la Iași.

(I. Creangă, *Moș Ion Roată*)

e) Să-i spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape,
În strunga de oi
Să fiu tot cu voi;
În dosul stânii
Să-mi aud cânii.

(Miorița)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată condiția de care depinde realizarea unei acțiuni sau existența unei însușiri: *În caz de incendiu* c h e m ă m pompierii. Noi, *în locul lor,* am fi fost p r e g ă t i ț i mai bine.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Poliția rutieră, *în caz de accidente,* s t a b i l e ș t e cauzele și vinovații. *În* această *eventualitate* n e f a c e m d e r â s. • adjectiv: *În locul vostru,* noi am fi fost m a i a t e n ț i. • interjecție: *În caz de pericol* rațele ț u ș t i! în apă.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantivele *caz, condiție, eventualitate, ipoteză,* precedate de o prepoziție *(în, cu)*: *În cazul* acesta vom căuta alți sponsori pentru echipă. Te poți înscrie numai *cu condiția* aceasta: vârsta de optsprezece ani împliniți. *În eventualitatea* unui eșec nu trebuie să renunți. • substantiv în cazul acuzativ precedat de prepoziția *fără* sau de locuțiunea prepozițională *în caz de*: Ce ar face unii *fără fotbal*? Iahturile se retrag în port *în caz de furtună.* • substantiv sau pronume în cazul genitiv, precedate de locuțiunea prepozițională *în locul*: *În locul fratelui* meu, eu aș fi ales altă profesiune.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	*În locul ei*, tu ne-ai fi ajutat mai mult. • adjectiv pronominal posesiv precedat de locuțiunea prepozițională *în locul*: *În locul vostru*, noi am fi ales alt traseu. • verb la modurile infinitiv și gerunziu: Nu aș fi rezolvat problema *fără a primi* ajutorul lor. *Numai respectând* recomandările medicului te poți vindeca. • adverbe (*altfel, altminteri*) și locuțiuni adverbiale (*în caz contrar, în felul acesta*)(acestea substituie o propoziție introdusă prin *dacă* în care se subînțelege același predicat): Trebuiau să aducă gârla, *altfel* piereau. (Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*) Învață mai mult, *altminteri* (*în caz contrar*) rămâi de căruță.
Topica	De obicei stă în fața cuvântului determinat numai când este exprimat printr-un verb.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă. Se desparte prin virgulă dacă este intercalat între subiect și predicat sau este construit cu locuțiunea prepozițională *în locul*: Toți locuitorii, *în caz de epidemie*, vor fi vaccinați. *În locul lor*, voi nu ați fi uitat excursia de anul trecut.

Aplicații

Construiți propoziții în care complementul circumstanțial condițional să fie exprimat prin:

a) substantiv precedat de locuțiunea prepozițională *în caz de*;
b) pronume precedat de locuțiunea prepozițională *în locul*;
c) adjectiv pronominal precedat de *în locul*;
d) verb la modul gerunziu;
e) adverb.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ (CDȚ)

Rolul în frază	Îndeplinește funcția de complement circumstanțial condițional și arată o condiție sau o ipoteză de care depinde realizarea acțiunii sau existența unei însușiri din propoziția regentă: *Dacă te scoli de dimineață*, departe a j u n g i. Ai fi p r e m i a n t, *dacă ai învăța mai mult.*
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: N-o s ă v i n ă la noi, *dacă nu îl invităm.* *Dacă vrei* să fii respectat, s ă n u-ț i f a c i d e c a p. • adjectiv: B u c u r o a s ă aș fi *să-l văd acasă.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*)
Elemente joncționale	• conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *dacă, de* (cu sensul "dacă"), *să, în caz că*: *D a c ă vrei* să n-o pățești, vino cu noi! (Fănuș Neagu, *Târziu, când zăpezile sunt albastre*) Dormeai tu mult și bine, Harap-Alb, *d e nu eram eu*! (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*) *S ă fi avut timp mai mult*, îți scriam mai des. *Î n c a z c ă îți face plăcere*, fă-ne o vizită! • adverbul relativ *când* (rar): Nu mi-ar fi frică *c â n d aș ști* că îmi veniți curând în ajutor.

Scanned with OKEN Scanner

Corelative în regentă	Uneori în propoziția regentă apar adverbele corelative *apoi, atunci*: *Dacă plouă mult în timpul secerișului,* a t u n c i recolta poate fi compromisă. *Dacă echipa noastră câștigă numai la un gol diferență,* a p o i în meciul retur nu prea mai are șanse de calificare.
Topica	Poate sta atât în față, cât și după propoziția regentă: Îți răspund, *dacă îmi scrii.* *Dacă îmi scrii,* îți răspund.
Punctuația	Se desparte prin virgulă indiferent de poziția sa față de propoziția regentă.

Observații

1. Singurul jonctiv specializat pentru propoziții circumstanțiale condiționale este locuțiunea conjuncțională *în caz că.*

2. *Dacă* este conjuncție universală, care introduce propoziții subordonate subiective, predicative, completive directe, completive indirecte prepoziționale, atributive, precum și circumstanțiale condiționale, cauzale, concesive, temporale (numai în vorbirea populară) și opoziționale. Când propoziția este circumstanțială condițională, *dacă* poate fi înlocuit cu *numai dacă, doar dacă* sau *în caz că*:

Dacă (numai dacă, doar dacă, în caz că) anunțul este scris cu litere mari, poate fi observat de oricine.

3. Când introduc o propoziție principală *dacă* și *de* (= dacă) sunt particule expletive:

Dacă aș câștiga la loto!

De-ar veni și el cu noi!

4. Uneori *dacă* lipsește și în acest caz raportul de subordonare se realizează prin juxtapunere și cu o intonație specială:

Ai un portar bun, câștigi meciul; *nu ai un portar bun,* îl pierzi la departajarea prin lovituri de la unsprezece metri.

= *Dacă ai un portar bun,* câștigi meciul; *dacă nu ai un portar bun,* pierzi la departajarea prin lovituri de la unsprezece metri.

5. În stilul oral propoziția circumstanțială condițională poate fi eliptică de predicat, fiind alcătuită din conjuncția *de* și adverbul de negație *nu:*

Scanned with OKEN Scanner

Spune-mi adevărul, că *de nu*, renunț la prietenia ta!
(de nu = de nu spui adevărul)

6. Grupul de cuvinte *cu condiția să* nu este locuțiune conjuncțională; *să* introduce o propoziție atribută.

Aplicații

1. Identificați propozițiile subordonate circumstanțiale condiționale din frazele următoare:

a) Şi, tot chinuindu-ne aşa, era să ne pască alt păcat: cât pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de seamă unul dintre plăieşi.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Credeți d-voastră că ar fi rămas el prefect aici şi nu s-ar fi dus director la Bucureşti, dacă nu stăruiam eu şi cu Joițica...

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

c) Şi dacă mâne dimineață s-a afla tot acolo, atunci poate să ți-o dau.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

2. Construiți trei fraze în care conjuncțiile *dacă*, *de* şi *să* introduc propoziții circumstanțiale condiționale.

3. Completați fraza în aşa fel încât propoziția introdusă prin *dacă* să fie succesiv circumstanțială condițională, subiectivă, predicativă, completivă indirectă prepoziționalăşi atributivă:

..... dacă vom sosi la timp.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată un fapt care ar fi trebuit să împiedice realizarea unei acțiuni sau existența unei calități.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: *Cu toată opoziția* noastră, el a a l e s totuși un traseu dificil. *Cu tot efortul*, n-a i e ș i t î n e v i d e n ț ă. • adjectiv Era încă v i g u r o s *în ciuda vârstei.*
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv în cazul acuzativ, precedat de locuțiunile prepoziționale *cu tot, cu toată, cu toate*: *Cu tot antrenamentul*, a obținut doar locul al III-lea. *Cu toată gălăgia* din jur, el tot a auzit chemarea mea. *Cu toate avertismentele*, noi am plecat spre cabană. • substantiv sau pronume în cazul genitiv, precedat de locuțiunea prepozițională *în ciuda*: *În ciuda timpului* nefavorabil, avionul a decolat la timp. • adjectiv precedat, de obicei, de adverbul *chiar*: *Chiar accidentat și nerefăcut*, tot voi lua parte la concurs. • verb la modurile infinitiv și gerunziu: *Fără a* se *fi antrenat* mult timp, ea și-a depășit recordul personal.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	*Chiar mărind* viteza, tot nu-l poţi ajunge din urmă. • locuţiune adverbială (*cu toate acestea, cu toate astea*): *Cu toate acestea* (*astea*) râde şi le răspunde ager. (M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Observaţii

1. Denumirea acestui complement este improprie întrucât concesia este exprimată de verbul sau adjectivul regent.

2. Uneori în propoziţie apare un adverb corelativ (*tot, totuşi*) care exprimă ideea de concesie:

În ciuda viscolului de afară t o t (t o t u ş i) a ieşit din casă.

Aplicaţii

1. Recunoaşteţi, în textele următoare, complementele circumstanţiale concesive şi arătaţi prin ce sunt exprimate:

a) Mort-copt trebui să fac pe cheful mamei, să plec fără voinţă şi să las ce-mi era drag!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Şi cu toate acestea m-am milostivit eu ş-am pus cuvânt să ierte toate.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

2. Construiţi cinci propoziţii în care să apară complemente circumstanţiale concesive exprimate prin substantive precedate de locuţiunile prepoziţionale *în ciuda, cu tot* (*cu toată, cu toate*), adjectiv precedat de adverbul *chiar*, verb la infinitiv precedat de prepoziţia *fără* şi verb la gerunziu precedat de adverbul *chiar*.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ (CV)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial concesiv și arată o împrejurare care ar putea împiedica, dar nu împiedică acțiunea sau existența unei calități din propoziția regentă: El iubește natura, *cu toate că locuiește la oraș.* *Deși nu face prea mult sport,* este destul de voinic.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: *Deși era un bărbat nu tocmai mare,* munteanca s e s f i i de căutătura lui. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) *Cu toate că eram nevinovat,* m-a f ă c u t c u o u ș i c u o ț e t. • adjectiv: *De te-ai coace-un an ș-o vară,* Tot ești a c r ă și a m a r ă. (I. Creangă, *Soacra cu trei nurori*)
Elemente joncționale	• conjuncții subordonatoare: *deși, dacă* (= chiar dacă), *de* (= chiar de), *să* (= chiar să): *D e ș i dumneaei era trează,* căci o auzise oftând, nu se iscă nicio pricină de întârziere. (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*) *D a c ă îl aștepți o zi întreagă,* el tot nu vine. O cunoaște *și orb d e-ar fi,* de pe pas. (I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*) *S ă fi avut timp,* tot n-aș fi mers la acest film. • locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *cu toate*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncţionale	*că, chiar dacă, chiar de, fără să, fără ca să,* iar în vorbirea populară *măcar că (să, dacă, de), chit că:* *C u t o a t e c ă se anunţa schimbarea vremii,* ei nu au renunţat la excursie. În casa unui prieten eu am să mă aşez *c h i a r d a c ă nu mă poftește nimeni.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) *C h i a r d e s-ar ascunde,* tot îl găsim. Nu mă duc, mamă, la Socola, *m ă c a r s ă mă omori!* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • pronume şi adjective pronominale nehotărâte: *orice, oricare, oricine,* cu sau fără prepoziţii: *O r i c a r e ar fi drumul,* mergem pe el până la capăt. *O r i c i n e va fi ghid,* noi ne vom simţi bine la munte. *O r i c e problemă ar avea de rezolvat la olimpiadă,* el va obţine în mod sigur un premiu. • adverbe nehotărâte: *oricât, oricum* şi, mai rar, *oricând, oriunde;* *O r i c â t de vicleni ar fi,* cu mine nu se pot pune. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) *O r i c u m ar fi timpul,* noi plecăm pe litoral.
Corelative în regentă	Foarte frecvent, în propoziţia regentă întâlnim un adverb corelativ *(tot, totuşi),* care exprimă ideea de concesie: *Deşi suntem grăbiţi,* t o t (t o t u ş i) te aşteptăm.
Punctuaţia	Indiferent de locul pe care îl ocupă, propoziţia subordonată circumstanţială concesivă se desparte prin virgulă de propoziţia regentă.

Observaţii

1. Denumirea acestei propoziţii este improprie pentru că ideea de concesie în frază este exprimată de propoziţia regentă.
2. Propoziţia subordonată circumstanţială concesivă are următoarele elemente joncţionale specializate: *deşi, cu toate că, chiar dacă, chiar de, măcar că (să, dacă, de)* şi *oricât.*

Scanned with OKEN Scanner

3. În vorbirea populară elementul joncțional apare în interiorul propoziției, după substantivul sau grupul de cuvinte care exprimă împrejurarea sau ipoteza în ciuda cărora se realizează acțiunea din regentă:

De piatră d e ai fi fost, şi nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Foarte rar propoziția subordonată circumstanțială concesivă apare fără element joncțional, raportul de subordonare fiind realizat prin juxtapunere:

Vrei, nu vrei, tot trebuie să participi la concurs.

5. Conjuncția *să* poate fi omisă în stilul poetic:

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l,
Ce-o să aibă din acestea pentru el bătrânul dascăl?

(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

Aplicații

1. Recunoaşteți, în frazele următoare, propozițiile subordonate circumstanțiale concesive:

a) Să nu mă faci, ia acuş, să ieu culeşerul din ocniță şi să te dezmierd, cât eşti de mare!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Oricât ai lăcrăma, să ştii că ginere ca feciorul dăscăliței nu-mi trebuie.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

c) Avea ochii cârpiți de somn, fiindcă, deşi era trecut de amiază, abia se sculase din pat.

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

d) Joace unul şi pe patru
Totuşi tu ghici-vei chipu-i,
Şi de plânge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine...

(M. Eminescu, *Glossă*)

e) Să-ți spun eu dară, deşi n-am fost în pădure ca tine.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

2. Construiți trei fraze în care propozițiile subordonate circumstanțiale concesive să fie introduse prin *deşi, dacă* şi *să,* iar în propozițiile regente să se găsească adverbele corelative *totuşi* sau *tot.*

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată urmarea, rezultatul sau consecința unei acțiuni sau a unei însușiri.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Ei l u c r e a z ă pe ogoare *de mai mare dragul.* A u f ă c u t h a z de el *spre mirarea* ta. • adjectiv: E destul de n e a t e n t *pentru a greși* drumul. • adverb (rar): Câștigă d e s t u l *pentru a se întreține* singur.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv precedat de prepoziții: *de, la, până, spre*: Colegul nostru recită *de minune.* *Spre* marea mea *mirare* au venit cu toții. A căzut pe gheață *spre hazul* colegilor. Era pisălog *până la enervare.* • verb la modurile infinitiv (precedat de prepozițiile *pentru, spre, până la*), gerunziu și supin: Ea era destul de atentă *spre a nu cădea* în cursă. Un om puternic nu se umilește *până la a plânge* în asemenea împrejurări. S-a purtat în așa fel *mulțumindu*-i pe toți. Mănâncă *de speriat.* • locuțiune adverbială: Cânta *de-a mai mare dragul!*

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Stă de obicei după cuvântul la care se referă. Când se urmărește sublinierea unei consecințe, complementul circumstanțial consecutiv poate sta pe locul întâi: *De speriat*, atât de tare a strigat.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă.

Observații

1. Complementul circumstanțial consecutiv este folosit foarte rar, fiind preferată propoziția subordonată corespunzătoare.

2. Cu ajutorul complementului circumstanțial consecutiv se poate reda, mult mai expresiv, ideea de superlativ al acțiunii sau al însușirii:

Mănâncă *de speriat.*

= Mănâncă *foarte mult.*

3. Complementul circumstanțial consecutiv poate fi confundat, când este exprimat printr-un verb la modul infinitiv, cu un complement circumstanțial de scop:

Ei sunt suficient de atenți *pentru a nu greși* drumul. (complement circumstanțial consecutiv)

Ei au folosit un ghid turistic *pentru a nu greși* drumul. (complement circumstanțial de scop)

De obicei, după cum se vede și din exemplele de mai sus, complementul circumstanțial consecutiv determină un predicat nominal, iar complementul circumstanțial de scop un predicat verbal care exprimă o acțiune.

Aplicații

Construiți propoziții în care să folosiți complementele circumstanțiale consecutive *de minune, de mirare, de mai mare dragul.*

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ (CST)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial consecutiv și arată rezultatul sau urmarea unei acțiuni sau a unei însușiri din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: S-a a n t r e n a t serios *încât a ajuns cel mai bun.* ... a r u p t-o l a f u g ă *de-i scăpărau călcâile.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • adjectiv: P r o s t și t â m p ar fi *să-și închipuie* că ea a fost de față. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • adverb: Aleargă atât de r e p e d e, *încât nu-l întrece nimeni.* • interjecție: P l e o s c! o pereche de palme *încât a izbucnit în plâns.*
Elemente joncționale	• conjuncții (*că, ca să, să, dacă, de, încât, până*) și locuțiuni conjuncționale: (*așa că, pentru ca să*): Drumul spre vârful muntelui este atât de greu, *c ă ai nevoie de un echipament adecvat.* Acuș vă ard câteva jordii prin țolul cela, *d e v-a trece spurcatul.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) Este atât de naiv, *î n c â t crede* că e plastografie un document ograf. (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	Nu e atât de cald *s ă umbli dezbrăcat.* Nu era atât de naiv *p e n t r u c a s ă-l înșele toți.* Pleoapele se închideau din ce în ce mai mult, *p â n ă nu mai rămase decât o dungă ascuțită ca la animalele sălbatice.* (Marin Preda, *Morometii*) Soneria nu funcționa, *a ș a c ă el bătu la ușă.* • adverbul relativ *cât*: A cumpărat lemne atât de multe *c â t să-i ajungă toată iarna.*
Corelative în regentă	Destul de frecvent, în regenta propoziției consecutive apar adverbele corelative *așa, atât*: Cânta a ș a (a t â t d e) frumos, *încât i-a cucerit pe toți cu glasul ei.*
Topica	Stă de obicei după propoziția regentă, rar înaintea acesteia: A mâncat *c â t să se sature.* *Cât să cadă sub masă* nu s-a îmbătat niciodată.
Punctuația	De obicei se desparte prin virgulă de propoziția regentă. Foarte rar este izolată prin punct: Statul a trebuit să micșoreze datoriile. *Încât banca se dovedise a fi ceva nu tocmai rău* (M. Preda, *Morometii*)

Observații

1. Propoziția circumstanțială consecutivă introdusă prin *să, ca să* și *pentru ca să* poate fi confundată cu circumstanțiala de scop. În mod obișnuit propoziția consecutivă are o regentă cu un nume predicativ sau un atribut exprimate prin adjectiv:

Colegii au fost destul de atenți *ca să nu greșească răspunsurile.*

Trăsura avea niște cai slabi *să le numeri coastele.*

2. Foarte rar propoziția circumstanțială consecutivă poate fi juxtapusă:

Afară plouă cu găleata: *străzile sunt pustii.*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	Nu e atât de cald *s ă umbli dezbrăcat.* Nu era atât de naiv *p e n t r u c a s ă-l înșele toți.* Pleoapele se închideau din ce în ce mai mult, *p â n ă nu mai rămase decât o dungă ascuțită ca la animalele sălbatice.* (Marin Preda, *Moromeții*) Soneria nu funcționa, *a ș a c ă el bătu la ușă.* • adverbul relativ *cât*: A cumpărat lemne atât de multe *c â t să-i ajungă toată iarna.*
Corelative în regentă	Destul de frecvent, în regenta propoziției consecutive apar adverbele corelative *așa, atât*: Cânta a ș a (a t â t d e) frumos, *încât i-a cucerit pe toți cu glasul ei.*
Topica	Stă de obicei după propoziția regentă, rar înaintea acesteia: A mâncat *c â t să se sature.* *Cât să cadă sub masă* nu s-a îmbătat niciodată.
Punctuația	De obicei se desparte prin virgulă de propoziția regentă. Foarte rar este izolată prin punct: Statul a trebuit să micșoreze datoriile. *Încât banca se dovedise a fi ceva nu tocmai rău* (M. Preda, *Moromeții*)

Observații

1. Propoziția circumstanțială consecutivă introdusă prin *să, ca să* și *pentru ca să* poate fi confundată cu circumstanțiala de scop. În mod obișnuit propoziția consecutivă are o regentă cu un nume predicativ sau un atribut exprimate prin adjectiv:

Colegii au fost destul de atenți *ca să nu greșească răspunsurile.*

Trăsura avea niște cai slabi *să le numeri coastele.*

2. Foarte rar propoziția circumstanțială consecutivă poate fi juxtapusă:

Afară plouă cu găleata: *străzile sunt pustii.*

Scanned with OKEN Scanner

3. Propoziția circumstanțială consecutivă are o valoare stilistică pronunțată; ea echivalează cu un superlativ al acțiunii sau al însușirii:

... ț-o s t r â n g de coadă, *de mănâncă și mere pădurețe.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Aplicații

Identificați propozițiile circumstanțiale consecutive:

a) Ș-apoi nu vin eu acum întâiași dată la Iași, să-mi deie povață unul ca dânsul ce rânduială trebuie să păzesc.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) ... pozne făcea cu buzișoarele sale, încât s-a îngrozit și împăratul Roș când l-a văzut făcând așa de frumușel.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

c) Filmată din elicopter iarna apare
într-un prim-plan atât de intens
că i se văd broboanele de sudoare scurgându-se
lent între lujerii iviți din brazde.

(Mircea Cărtărescu, *Georgica a VI-a*)

d) Eu știu că domnul subprefect are să-l găsească, așa că, în privința asta, n-am nicio grijă.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

e) La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

(M. Eminescu, *La steaua*)

Scanned with OKEN Scanner

PĂRȚI DE PROPOZIȚIE ȘI PROPOZIȚII SUBORDONATE STUDIATE ÎN LICEU ȘI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

Definiția	Este partea secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv sau o interjecție predicativă, arătând ființa sau obiectul care însoțește subiectul sau un complement în săvârșirea acțiunii sau în suportarea efectelor ei.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: Ei și-a u p e t r e c u t vacanța *împreună cu* câțiva *prieteni* din Arad. Noi i-a m d a t î n p r i m i r e mașina *împreună cu instrucțiunile* de folosire. • adjectiv: Nava scufundată este r e c u p e r a b i l ă *cu tot cu încărcătură.* • interjecție predicativă: H a i d e *cu noi!*
Însoțirea se referă la	• subiect: *Împreună cu noi* au sosit și alți t u r i ș t i. • complement direct: Noi am chemat p e f i e c a r e *împreună cu părinții.* • complement indirect prepozițional: Elevii au discutat d e s p r e s u b i e c t u l romanului *împreună cu modalitățile* narative. • complement de agent: Problemele s-au rezolvat d e n o i *împreună cu părinții.*

Scanned with OKEN Scanner

Însoțirea se referă la	• complement circumstanțial cumulativ: P e l â n g ă M i r c e a *cu Ioana* au venit și alții. • complement circumstanțial de excepție: Nu a mai venit nimeni î n a f a r ă d e M i h a i *cu Irina*.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv cu prepozițiile *cu, fără* sau locuțiunile prepoziționale *împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu tot cu, cu... cu tot*: El a dansat numai *cu Luminița*. Unchiul meu nu pleacă niciodată *fără umbrelă*. Vecinul nostru și-a vândut casa *împreună cu terenul* din jurul ei. Ei au cumpărat apartamentul *cu mobilă cu tot*. Hocheiștii nu se antrenează *la un loc cu lotul* de patinaj artistic. • pronume cu prepozițiile *cu, fără* sau locuțiunile prepoziționale *împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu tot cu, cu... cu tot*: Ne simțim întotdeauna bine *împreună cu voi*. *Cu alții* (*ceilalți*) mergem la munte oricând. • numeral cu valoare de substantiv cu prepozițiile *cu, fără* sau locuțiunile prepoziționale *împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu tot cu, cu... tot*: *Cu cei doi* au mai venit și alți prieteni de-ai lor. *Împreună cu al treilea* a urcat pe podium și al patrulea concurent.
Topica	Stă atât în fața cuvântului regent, cât și după acesta.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat.

Observații

1. Complementul circumstanțial sociativ referitor la subiect poate fi confundat cu un component al subiectului multiplu. În cazul subiectului multiplu verbul-predicat este la numărul plural:
El împreună *cu colegii* săi vine la timp. (c. c. soc.)
El împreună cu colegii săi vin la timp (subiect multiplu)
2. Complementul circumstanțial sociativ poate fi confundat cu un complement circumstanțial instrumental construit

Scanned with OKEN Scanner

cu prepoziția *cu*. Primul poate fi identificat cu întrebarea *împreună cu cine?*, iar prepoziția poate fi înlocuită cu locuțiunea prepozițională *împreună cu*, în timp ce complementul circumstanțial instrumental răspunde la întrebarea *cu ajutorul cui?*

Am rezolvat problema *cu colegii* mei. (c. c. soc.)

Am rezolvat problema *cu metoda* ta. (c. c. instr.)

3. Complementele circumstanțiale introduse prin construcțiile *în rând cu, cot la cot cu, umăr la umăr cu* pot fi interpretate fie modale, fie sociative:

Cot la cot cu prietenii poți învinge orice obstacole.

Aplicații

1. Identificați și analizați din punct de vedere morfologic complementele circumstanțiale sociative din textele următoare:

a) Destul că foarte de dimineață, dumnealor, frumos gătite împreună cu tânărul Goe, așteaptă cu nerăbdare, pe peronul din urbea X, trenul accelerat...

(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

b) În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu moș Fotea, cojocarul satului...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) Gheorghiță coborâse cu ciobanii, cu oile, cu asinii și dulăii la vale la iernat, într-o baltă a Jijiei.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

d) Tu, mă, ești bun de trăit numai în pădure, cu lupii și cu urșii...

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

e) Părintele Trandafir cumpărase casa cu loc cu tot și locuia în ea.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

f) Rămânând de tânăr singur în București, de capul meu, mă ferisem să intru-n cârd cu oricine...

(Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*)

g) Apoi pleacă mai departe
Pustiind cărările
Cu alai de frunze moarte
Să colinde zările.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

Scanned with OKEN Scanner

h) Macedon Cercetaşu, îndată ce ieşi din biserică, aduse învățătorului Herdelea ştirea că popa umblă să împace pe Ion cu Vasile Baciu.

(L. Rebreanu, *Ion*)

i) Îl leg colea de stâlp şi-i bat caielele în spinare cu cămaşă cu tot.

(Marin Preda, *Morometii*)

2. Precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate:

a) Deşi este interzis, unii au intrat în curtea depozitului *cu maşina*.

b) Unii au plecat din curtea depozitului *cu maşina*.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ (C. SOC.)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial sociativ, arătând ființa sau obiectul care participă la săvârșirea acțiunii din propoziția regentă alături de subiectul sau complementul direct al acesteia: Trebuie să mergi pe munte *numai cu cine este antrenat și bine echipat.*
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: Te s i m ț i bine *cu cine vorbește politicos.* A m l u a t-o l a f u gă spre casă *împreună cu cine se mai afla pe acolo.* • adjectiv: Prețul casei devine m a i m a r e *numai cu ce se află în ea.* • interjecție predicativă: H a i pe la noi *cu cine îți place.*
Elemente joncționale	• pronume și adjective pronominale relative și nehotărâte, precedate de prepozițiile: *cu, fără* sau de locuțiunile prepoziționale: *împreună cu, cu tot cu, laolaltă cu, dimpreună cu*: *Cu c i n e nu este corect* nu poți face afaceri. El și-a pierdut geanta *cu c e lucruri avea în ea.* Andrada a dansat *împreună cu o r i c i n e a invitat-o.* • adverbul relativ *cât* și adverbul nehotărât *oricât*, precedate de prepoziția *cu*:

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	S-a întors acasă *cu c â t a adunat muncind un an întreg.* Nu te poți urca în avion *cu o r i c â t încape în bagaj.*
Topica	Poate sta atât înainte, cât și în urma regentei.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de propoziția regentă.

Observație

Spre deosebire de complementul corespunzător, propoziția circumstanțială sociativă este folosită foarte rar.

Aplicații

1. Completați frazele următoare cu propoziții circumstanțiale sociative:

a) El colaborează .....

b) ..... nu trebuie să te împrietenești niciodată.

c) Într-o expediție pe Everest poți pleca .....

d) Într-un bloc cu mai multe apartamente fiecare familie împarte cheltuielile de întreținere .....

2. Completați frazele următoare cu propozițiile regente:

a) ..... numai cu cine îi place.

b) ..... cu ce avea pe el.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată mijlocul la care se recurge pentru realizarea acțiunii. M i j l o c u l prin care se realizează acțiunea este: • un lucru, un obiect sau un instrument propriu-zis: Munteanului i-a dat să-și câștige pânea cea de toate zilele *cu toporul* și *cu cața*. (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • o persoană: El mi-a trimis scrisoarea *printr-un prieten*. • materia: Știe numai bunul Dumnezeu *cu* cât *sânge* ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor românilor. (Al. Vlahuță, *România pitorească*) • o acțiune: În zadar cercetai *cu privirea* întinderea cerurilor. (Calistrat Hogaș, *Singur*)
Cuvântul determinat	• verb: Și-acel rege-al poeziei veșnic tânăr și ferice Ce *din frunze* îți d o i n e ș t e, ce *cu fluierul* îți z i c e, Ce *cu basmul* p o v e s t e ș t e, veselul Alecsandri... (M. Eminescu, *Epigonii*) • locuțiune verbală: ... d ă d u f o c curții de la Murgeni el singur *cu mâna* lui. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*) • adjectiv (rar): Are o boală v i n d e c a b i l ă *prin tratament* balnear.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv nume de lucruri, obiecte, instrumente, ființe, acțiuni sau însușiri în cazul acuzativ cu prepozițiile: *cu, din, după, prin, printr(u)*: Luca Moșneagu, megieșul nostru, vă duce *cu căruța*. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) De Anul Nou flăcăii pocnesc *din bice*. L-a recunoscut *după ochelari*. Poți reuși numai *prin eforturi* proprii. S-au cunoscut *printr-o întâmplare*. • substantiv în cazul dativ cu prepozițiile *datorită, grație, mulțumită*: *Grație aparaturii* de bord sofisticate avioanele decolează și aterizează în orice condiții atmosferice. *Mulțumită sateliților* meteorologici știm cum va fi vremea. • pronume (personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ și relativ) în cazul acuzativ cu prepozițiile *cu, din, după, prin, printr(u)*: El a rezolvat problema *prin mine*. Neavând altă minge, am jucat *cu a noastră*. *După asta* se vede că n-a citit tot romanul. Ei au scris *cu altceva*. Nu se deosebește de noi *prin nimic*. *Cu ce* ați călătorit? Câtă gingășie e în cântecul *cu care*-și adorm țărăncile copiii. (Al. Vlahuță, *România pitorească*) • pronume în cazul dativ cu prepozițiile *datorită, grație, mulțumită*: Accidentul a fost evitat *grație* (*datorită*) *acelora* care au condus cu atenție. • verb la un mod nepersonal (infinitiv, gerunziu, supin): El a început *prin a căuta* asociați. Nu poți reuși decât *muncind*. *Prin citit* îți lărgești orizontul de cultură.
Topica	Poate sta atât înainte, când se insistă asupra lui, cât și după cuvântul determinat: Am auzit *cu urechile* mele. *Cu urechile* mele am auzit.
Punctuația	De obicei nu se desparte prin virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

1. Substantivele *ajutorul, mijlocirea, intermediul* precedate de prepoziţiile *cu, prin* sunt complemente circumstanţiale instrumentale şi nu locuţiuni prepoziţionale.

2. Aspectul negativ al complementului circumstanţial instrumental se exprimă cu ajutorul prepoziţiei *fără*:

Fără bani nu poţi cumpăra nimic.

3. Destul de frecvent complementul circumstanţial instrumental intră în componenţa unor locuţiuni verbale: *a face cu ochiul, a face cu ou şi oţet, a da cu gura, a da cu piciorul, a duce cu vorba (cu preşul, cu zăhărelul), a trage cu urechea* etc.

Aplicaţii

Identificaţi complementele circumstanţiale instrumentale şi arătaţi prin ce sunt exprimate:

a) Oamenii îi îndemnau stăruitor - uneori cu blândeţe, bătându-i încet pe bot, alteori cu vorbe aspre, din gât, croindu-i cu coada cazmalelor.

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

b) ... sta mai mult la izvorul lablanicioarei rostuind pe ciobani şi mângâindu-şi bătrâneţea cu un ceaslov bisericesc.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

c) A venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva,
cu umbra unui copac sau mai bine cu umbra ta.

(Nichita Stănescu, *Emoţia de toamnă*)

d) Căci aşa ne amăgea mama cu o pupăză.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) Dar Şoimaru se repezise şi acoperi pe Magda cu sabia.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

f) Unele erau frumoase şi spionau cu priviri agere pe cei trei oşteni.

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

g) Dar broscoii din răstoacă
Îl insultă-n pauze
Şi din papură-l provoacă
Cu prelungi aplauze.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

h) Soarele însufleţea, cu lumina de aur idealizat a razelor sale, picăturile mari şi grele de rouă curată.

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

i) Eu mă împac pe mine ajungând la tine, tu te descoperi pe tine descoperindu-mă pe mine şi te împaci cu tine.

(G. Liiceanu, *Uşa interzisă*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ (C. INSTR.)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial instrumental și arată mijlocul prin care se realizează acțiunea din propoziția regentă.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: *Cu câtă carte știu, cu câtă nu știu,* peste câțiva ani p o t să ajung dichiu la vrun mitoc. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) A m l u a t-o spre București *cu ce am putut.* • interjecție: H a i la noi *cu orice mijloc de transport vei găsi.*
Elemente joncționale	• pronume sau adjectiv relativ precedat de prepozițiile *cu, prin*: Ea s-a remarcat *prin c e e a c e a realizat până acum.* Te poți documenta *cu c e cărți găsești în biblioteca ta.* • pronume sau adjectiv nehotărât precedat de prepozițiile *cu, prin*: El îmi trimite scrisori *prin o r i c i n e are ocazia.* Ursul se hrănește *cu o r i c e fructe găsește în pădure.*
Topica	Stă atât după propoziția regentă, cât și în fața acesteia: *Cu ce piese are la dispoziție* poate repara orice televizor. Poate repara orice televizor *cu ce piese are la dispoziție.*

Scanned with OKEN Scanner

Punctuația	În mod obișnuit nu se desparte prin virgulă.

Observație

Spre deosebire de complementul circumstanțial instrumental, propoziția care îi corespunde la nivelul frazei este puțin frecventă.

Aplicații

1. Construiți trei fraze în care propozițiile circumstanțiale instrumentale să fie introduse prin pronume relative precedate de prepoziții.
2. Transformați în propoziție complementul circumstanțial instrumental:

Dacă Achim are să stea toată vara la Bucureşti, înseamnă că el va tunde oile şi cine ştie ce are să facă cu lâna.

(Marin Preda, *Morometii*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată obiectul, persoana sau partea dintr-un întreg la care se referă (se limitează) o acțiune ori o însușire.
Cuvântul determinat	• verb sau locuțiune verbală: *De văzut* n u l-a m v ă z u t până acum. El ne ț i n e l a c u r e n t *în privința schimbărilor.* • adjectiv: ... ele-s m a i i s c u s i t e *la vorbă*, iar bărbații îs mai proști; însă m a i t a r i *de vârtute.* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) • adverb: Învățăm să vorbim c o r e c t *gramatical.* • o construcție comparativă: ... stârneam pietrele cu picioarele c â t m i n e *de sus.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) • o construcție cu nume de unități de măsură: Școala are un teren de o s u t ă d e m e t r i *de lat.*
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv, pronume sau o parte de vorbire substantivizată în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile *de, după, în, la, pentru,* sau în cazul genitiv, precedate de prepoziția *asupra*: Câinele acesta e bun *d e stână.* *D u p ă aspect* marfa este atrăgătoare. Fratele meu e mic *î n ani*, dar bun *l a matematică.*

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat

P e n t r u un turist antrenat traseul nu pune probleme.

Agenţii economici nu s-au înţeles *a s u p r a preţului* de vânzare cu amănuntul.

- substantiv, pronume sau o parte de vorbire substantivizată, precedate de o locuţiune prepoziţională: *cât despre, cu privire la, referitor la, relativ la, în materie de, în privinţa, din partea, din punct de vedere,* la care Mioara Avram (*Gramatica pentru toţi,* 1997, p. 390) mai adaugă câteva "îmbinări cvasilocuţionale": *legat de, apropo de, privitor la, sub aspect, sub raport,* în timp ce G. G. Neamţu (*Teoria şi practica analizei gramaticale,* 1999, p. 160) neagă caracterul locuţional al îmbinărilor *în privinţa, din punct de vedere:*

C â t d e s p r e farmece şi vrăji, nu este alta mai presus decât dăscăliţa.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Ar trebui să ne documentăm *c u p r i v i r e l a economia* de piaţă.

R e f e r i t o r l a sport el este întotdeauna bine informat.

R e l a t i v l a timpul probabil trebuie să ne bazăm pe buletinul meteorologic.

Î n m a t e r i e d e b r â n z e t u r i francezii sunt consideraţi cei mai buni specialişti.

Î n p r i v i n ţ a timpului liber nu ne putem plânge.

D i n p a r t e a l o r toate examenele sunt grele.

P r i v i t o r l a M a r t e programul spaţial a fost amânat.

- adjectiv precedat de prepoziţia *de*:
  D e inteligent e inteligent, dar nu prea învaţă.
- verb la modul supin sau la modul infinitiv (rar):
  De vorbit au vorbit câteva ore.
  El e bun *în a rezolva* orice încurcătură.
- adverb:
  Marfa cumpărată corespunde *valoric şi calitativ.*
  De bine e bine cum aţi procedat.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	În general nu are o topică fixă, dar dacă este exprimat prin adjectiv sau adverb precedate de prepoziția *de* ori prin verb la modul supin, stă în fața cuvântului determinat.
Punctuația	De obicei nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat.

Observații

1. În mod obișnuit orice complement circumstanțial de relație poate fi intercalat în următorul context:

în ceea ce privește .....

E bun *la matematică*.

= E bun în ceea ce privește matematica.

Pentru un sportiv antrenat un traseu de 20 km e ușor.

= În ceea ce îl privește pe sportivul antrenat, un traseu de 20 km e ușor.

2. Numele acestui tip de complement este destul de vag, fiind propuse, de-a lungul timpului, și alte denumiri: complement circumstanțial l i m i t a t i v sau complement circumstanțial al r e f e r i n ț e i. (D. Irimia, *Gramatica limbii române*, 1997, p. 456)

Aplicații

1. Identificați complementele circumstanțiale de relație și arătați prin ce sunt exprimate:

a) La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port.
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) De aceea pentru mine, muntele munte se zice, de aceea, pentru mine, iarba iarbă se spune, de aceea, pentru mine, izvorul izvorăște, de aceea, pentru mine, viața se trăiește.
(Nichita Stănescu, *Despre limba română*)

c) De milostiv, milostiv ești; de bun la inimă, bun-ai fost, nu-i vorbă.
(I. Creangă, *Ivan Turbincă*)

d) Nu-i vorbă, de mers, mergem strună, dar știi, de obicei, ca un cap ce sunt al partidului, trebuie să fiu acolo.
(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

e) De bucuroasă era ea bucuroasă, aşa cum povestise tatăl său, dar nu i-a plăcut pâinea.

(Marin Preda, *Moromeţii*)

2. Construiţi cinci propoziţii cu complemente circumstanţiale de relaţie exprimate prin substantive precedate de locuţiunile prepoziţionale *în privinţa, cu privire la, privitor la,* prin adjectiv precedat de prepoziţia *de* şi prin verb la modul supin.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE (C. REL.)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial de relație și arată la cine se referă ori se limitează acțiunea sau existența unei însușiri din propoziția regentă sau din ce punct de vedere este formulată comunicarea.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: *Pentru cine muncește* timpul s e s c u r g e repede. *În ceea ce privește meciul,* el a a v u t l o c, dar fără prea mulți spectatori. • adjectiv: Ei sunt o pereche p o t r i v i t ă *și în ceea ce privește înălțimea.* • adverb: *Pentru ceea ce intenționezi* este b i n e să fii prevăzător.
Elemente joncționale	• pronume relative, precedate de prepozițiile *în, la, pentru*: *Î n c e e a c e privește corectitudinea,* exprimarea lui lasă de dorit. E bun *la c e ne trebuie nouă.* *P e n t r u c i n e face sport* acest drum nu e greu de străbătut. • adverbul relativ *cât,* singur sau precedat de prepozițiile *în, întru*: *C â t privește viitorul,* noi suntem optimiști. • conjuncțiile *să, ca să* (rar): *S ă joace fotbal,* n-a jucat niciodată.

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Stă atât în față, cât și după propoziția regentă.
Punctuația	Se desparte prin virgulă numai dacă stă în fața regentei.

Observații

1. Spre deosebire de complementul corespunzător, propoziția circumstanțială de relație este folosită mai rar.

2. Cele mai frecvente propoziții circumstanțiale de relație sunt alcătuite din îmbinări fixe care includ verbul *privește*: *în ceea ce privește..., în ce privește..., cât privește...*

3. În îmbinări fixe, verbul *privește* este urmat de un complement direct și de aceea sunt incorecte formulările de tipul: *în ce privesc prețurile...* în care *prețurile* este considerat, în mod greșit, subiect, deși această funcție este îndeplinită de pronumele relativ (*ce, ceea ce*).

Aplicații

1. Construiți trei fraze în care propozițiile circumstanțiale de relație să fie introduse prin *în ce privește, în ceea ce privește* și *cât privește*.

2. Identificați propozițiile circumstanțiale de relație din frazele următoare:

a) Țugurlan da de bănuit că în ce privește problema discutată, nu credea că Moromete poate să înțeleagă ce gândea de fapt Țugurlan despre ea.

(Marin Preda, *Morometii*)

b) Astfel mie îmi pare să fi observat că Slavici a început să scrie mai rău în ceea ce privește literatura, mai bine în ce privește politica.

(M. Eminescu, *Despre cultură*)

c) Cât privește de năpăști, apoi a mai spus și altă dată că cel fără vină nu are a se teme de nimic.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată obiectul sau acțiunea care se opune celor exprimate prin subiectul, prin complementul sau prin predicatul propoziției.
Cuvântul determinat	O p o z i ț i a poate fi exprimată față de: • subiect: *În locul colegilor* săi au venit a l ț i i. • complement direct: Unii preferă m u z i c a *în loc de pictură*. • complement direct secundar: Azi profesorul învață pe elevi g e o m e t r i e *în loc de algebră*. • complement indirect: *În loc de mie* premiul i s-a acordat l u i. • complement indirect prepozițional: *În loc de premiu* s-a mulțumit c u o m e n ț i u n e. • complement de agent: *În loc de părinți* a fost crescut d e b u n i c i. • complemente circumstanțiale: Va pleca l a T i m i ș o a r a *în loc de București*. Va veni m â i n e *în loc de azi*. *În loc de repede* merge î n c e t. • nume predicativ: Ea a ajuns f a r m a c i s t ă *în loc de doctoriță*. • element predicativ suplimentar: *În loc de veselă* te văd t r i s t ă. • predicat: *În loc de a învăța* s e p l i m b ă.

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv, precedat de locuțiunile prepoziționale *în loc de* sau *în locul*: *În loc de Lavinia* a venit Luminița. *În locul ceaiului* preferă laptele. • pronume (personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ sau relativ) precedat de locuțiunile prepoziționale *în loc de* sau *în locul*: *În locul lui* antrenorul a preferat un jucător de rezervă. Această familie s-a mutat *în locul alor mei.* *În loc de asta* fă mai bine altceva! *În loc de unii* au venit alții. *În loc de nimic* el preferă chiar și o locuință mai mică. *În locul cui* ai participat la concurs? Încă nu se știe *în locul cui* va fi angajat. • numeral substantivizat, precedat de locuțiunile prepoziționale *în loc de* sau *în locul*: *În loc de cinci* au venit opt. Cătălin a participat la concurs *în locul celui de al treilea.* *În loc de câte doi* s-au așezat câte trei. • verb la modul infinitiv sau supin precedat de locuțiunea prepozițională *în loc de*: *În loc de a amâna* la infinit luarea deciziei el s-a hotărât imediat. *În loc de mâncat* s-a apucat de fumat. • adverb: *În loc de azi* preferă să rezolve problema mâine.

Observații

1. Când se referă la subiect, complement, nume predicativ sau element predicativ suplimentar, raportul subordonator opozițional este echivalent, ca sens, cu un raport de coordonare adversativă între două părți de propoziție precedate de *nu* și, respectiv, *ci:*

El citește poezii *în loc de romane*

= El citește *nu* romane, *ci* poezii.

Scanned with OKEN Scanner

2. Când se referă la un predicat verbal, complementul circumstanțial opozițional echivalează, ca sens, cu o propoziție coordonată adversativă:

În loc de a pleca imediat a mai stat o oră.

= Nu a plecat imediat, *ci* a mai stat o oră.

Aplicații

Identificați complementele circumstanțiale opoziționale și arătați prin ce sunt exprimate:

a) În locul zilelor mari și frumoase au venit zile mici și posomorâte.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

b) Du-te tu în locul meu să slujești pe Tudor.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

c) Iară în locul grânelor, pe lângă bălți, cresc răchite și se îmbuibă sălcișul.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

d) De când ai plecat d-ta, m-am culcat eu aici, c-a vrut să se culce ofițerul care a venit în locul d-tale...

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ (C. OPOZ.)

Rolul în frază	Corespunde unui complement circumstanțial opozițional și se opune celor comunicate în regentă prin întregul ei conținut sau numai printr-o parte a lui (predicat, complement etc.). *În loc să fie atent,* vorbește tot timpul. *Dacă ieri a plouat,* azi este timp frumos.
Elemente joncționale	După elementele lor joncționale, care, cu excepția locuțiunii conjuncționale *în loc să,* sunt comune cu cele ale altor propoziții subordonate circumstanțiale, se disting șase tipuri de propoziții circumstanțiale opozitionale: • **opozițională falsă condițională**, introdusă prin *dacă*: *D a c ă Timișoara este un oraș de câmpie,* Brașovul este un oraș de munte. • **opozițională falsă temporală**, introdusă prin *când* (rar), *pe când, în timp ce, în vreme ce, câtă vreme, pe câtă vreme*: România este în Europa, *î n t i m p c e (î n v r e m e c e, c â t ă v r e m e, p e c â n d) China se află în Asia.* • **opozițională falsă locală**, introdusă prin *unde* (rar), *de unde*: *D e u n d e până ieri a nins,* astăzi este un timp minunat. • **opozițională falsă finală**, introdusă prin *să, ca să, pentru ca să*:

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	Înainte s-au certat tot timpul, *p e n t r u c a acuma s ă fie cei mai buni prieteni.* • **opozițională falsă modală** (foarte rară), introdusă prin *fără să*: Am plecat, *f ă r ă s ă ştim* unde o să ajungem. (apud GA, 1983, II, p. 465) • **opozițională propriu-zisă**, introdusă prin *în loc să*: *Î n l o c s ă ia tramvaiul,* preferă mersul pe jos. Ne vizitează azi, *î n l o c s ă aştepte până mâine.*
Elemente corelative	Raportul opozițional poate fi întărit prin prezența în regentă a unor corelative: *apoi, dimpotrivă, în schimb, însă*: *În loc să vină cu noi,* ei î n s ă (d i m p o t r i v ă, î n s c h i m b) au plecat în altă direcție.
Topica	Stau în fața regentei propozițiile opoziționale false condiționale și false locale, după regentă urmează cele false finale și false modale, în timp ce opoziționalele false temporale sau cele introduse prin *în loc să* nu au topică fixă.
Punctuația	De obicei se desparte prin virgulă de propoziția regentă.

Observații

1. Raportul opozițional se aseamănă, ca sens, cu raportul de coordonare adversativă şi de aceea orice propoziție opozițională poate fi înlocuită cu o propoziție principală adversativă:

În loc să citească, preferă televizorul

= Nu citeşte, ci preferă televizorul.

2. Singurul jonctiv specializat pentru raportul opozițional este locuțiunea conjuncțională *în loc să.*

3. Mai frecvente sunt propozițiile opoziționale propriu-zise, opoziționalele false temporale şi cele false condiționale.

4. Pentru raportul opozițional limba literară preferă jonctivele *în loc să, pe când* şi *dacă* (*De unde* apare numai în vorbirea populară.).

5. Uneori propoziția opozițională are şi o nuanță comparativă:

Mai bine ai citi *în loc să te plimbi.*

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Identificați propozițiile circumstanțiale opoziționale:

a) În vremea asta puiul ăl mai mare, în loc să stea nemișcat ca frații, după cum le poruncise mă-sa, zboară.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

b) Acela a fost un moment de triumf al rațiunii și al frumuseții, în spațiul egeean și în alte câteva puncte pe care le puteau atinge corăbiile grecești, în timp ce mari părți din lume mai scoteau strigătele barbariei.

(Geo Bogza, *Dobrogea, Dobrogea*)

c) Așa? În loc să-ți dai osteneală ca să afli până și gândul oamenilor, tu nu știi nici măcar ceea ce vorbesc ei?

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

d) Albia râului cotea dintr-odată la dreapta, ca mai încolo, la vreo sută de pași, răzgândindu-se, s-o apuce mult mai la stânga, tăind prin izlaz.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

2. Construiți trei fraze în care propozițiile opoziționale să fie introduse prin *de unde, pe când* și *pentru ca să*.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV

Definiția	Este partea secundară de propoziție care arată lucrul, ființa sau situația cărora li se adaugă cele exprimate prin subiect, prin complement sau prin predicatul propoziției.
Cumulul este exprimat față de	• subiect: *Pe lângă colegi* îl ajută și p ă r i n ț i i. • complement direct: *În afară de romane* citește și n u v e l e. • complement secundar: Noi îl ascultăm *pe lângă povești* și p o e z i i. • complement indirect: *În afara noastră* au fost acordate premii și a l t o r a. • complement indirect prepozițional: *Pe lângă sport* este pasionat și de e l e c t r o n i c ă. • complement de agent: *În afară de mine* a fost văzut și d e a l ț i i. • complemente circumstanțiale: *Pe lângă Cluj* el mai merge și l a B r a ș o v. *În afară de marți* el mai este disponibil și j o i a. *În afară de reumatism* suferă și de a s t m. *Pe lângă examene*, învață și s u p l i m e n t a r. • nume predicativ: *Pe lângă secretară* ea este și t e l e f o n i s t ă. • element predicativ suplimentar: *Pe lângă supărată* o văd și p l â n s ă.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvântul determinat	• predicat: *Pe lângă asta* a m mai și î n v ă ț a t.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv, precedat de prepoziția compusă *pe lângă* sau de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de* și *în afara*: *P e l â n g ă istorie* știe și geografie. *Î n a f a r ă d e prieteni* mai are și dușmani. Ei mai fac și altceva *î n a f a r a fotbalului.* • pronume (personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât și relativ), precedat de prepoziția compusă *pe lângă* sau de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de* și *în afara*: *P e l â n g ă ei* au fost invitați și alți colegi. La concurs *î n a f a r ă d e acesta* au participat și alți sportivi. Au fost premiați, *p e l â n g ă alții,* și prietenii mei. Meciul a fost urmărit de 60000 de suporteri, *p e l â n g ă care* trebuie să numărăm și câteva sute de mii de telespectatori. • numeral cu valoare de substantiv, precedat de prepoziția compusă *pe lângă* sau de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de* și *în afara*: *P e l â n g ă cei doi* au intrat în sală încă patru. *Î n a f a r ă de primul, al doilea și al treilea* au mai primit premii substanțiale și următorii trei clasați. • verb la modul infinitiv sau la modul supin cu prepoziția compusă *pe lângă* sau de locuțiunea prepozițională *în afară de*: *P e l â n g ă a învăța* mai are și alte îndatoriri. *Î n a f a r ă d e a*-ți *face* temele mai trebuie să și înveți. Mai fă și altceva *î n a f a r ă d e învățat!*
Topica	Stă atât înainte, cât și după cuvântul determinat.
Punctuația	În mod obișnuit nu se desparte prin virgulă. Se desparte prin virgulă dacă este intercalat între predicat și partea de propoziție la care se referă: L-au ajutat, *pe lângă colegii* săi, și câțiva prieteni.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Completați propozițiile cu câte un complement cumulativ:
   a) ..... am citit și câteva romane.
   b) La festival ..... a participat și formația *Sfinx*.
   c) Câștigătorul concursului a primit un televizor .....
   d) ..... magazinul este deschis și duminica.
   e) ..... îmi place și handbalul.

2. Identificați complementele circumstanțiale cumulative și arătați prin ce sunt exprimate:

a) Mai posedă planta încă o prevedere, pe lângă celelalte, pentru ca și semințele să fie împrăștiate cât mai departe de trunchiul mamei.

(I. Simionescu, *Flora României*)

b) În afară de acestea, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toți zodierii și cărturăresele și femeile bisericoase din sat îi băgaseră mamei o mulțime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) Dumneavoastră știți bine că în afară de cele două companii care fac paza palatului mai avem alte vreo două, risipite în diferite posturi în oraș.

(Camil Petrescu, *Un om între oameni*)

d) În afară de cei de pe scări și cei dinlăuntru, pe lângă zidurile spitalului stăteau alții sub umbra duzilor în grupuri mici.

(Marin Preda, *Moromeții*)

e) Pe lângă asta, în urechile Agripinei se prigoneau mereu țipetele și împușcăturile din vale.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

f) Deci era un om care, pe lângă rânduiala scrisului, avea și plăcerea curățeniei.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ (C. CUMUL.)

Rolul în frază	Îndeplinește funcția de complement circumstanțial cumulativ, arătând la ce se adaugă ceea ce exprimă propoziția regentă sau la ce se adaugă conținutul acesteia.
Cuvântul determinat din propoziția regentă	• verb sau locuțiune verbală: *Pe lângă că învață,* mai f a c e și sport. *Pe lângă că are puțini prieteni,* î ș i și b a t e j o c de ei. • adjectiv: *În afară că e frumoasă,* e și d e ș t e a p t ă. • adverb: *Pe lângă că e guralivă,* vorbește f o a r t e t a r e.
Elemente joncționale	• locuțiuni conjuncționale: *afară că, în afară că, după ce, după ce că, pe lângă că, plus că,* iar în vorbirea populară: *las(ă) că, necum să:* *Î n a f a r ă că nu ne scrie,* nici măcar nu ne telefonează. *P e l â n g ă c ă nu învață,* mai și lipsește. *D u p ă c e c ă este frig,* mai și plouă. El este bine pregătit, *p l u s c ă are și o bună educație.* *L a s' c ă e obraznic,* dar e și leneș. • pronume și adjective pronominale relative și nehotărâte, precedate de propozițiile *pe lângă, peste* și de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de, dincolo de:*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	A citit și alte cărți, *p e l â n g ă c e e a c e i-a recomandat profesorul.* *În a f a r ă d e c i n e au fost invitați* au mai venit și alți prieteni. *P e s t e o r i c e s-a spus despre el până acum* mai e și dezordonat. • adverbul *decât* (rar): Acolo am mai aflat și altceva *d e c â t știam.*
Corelative în regentă	De obicei în regentă apare un corelativ adverbial: *și, mai și, încă și, nici, apoi*: *În afară că învață mult* se m a i ș i distrează. *Pe lângă că nu vine la timp,* n i c i măcar nu-și cere scuze.
Topica	Poate sta atât înainte, cât și după propoziția regentă. Stau numai după regentă propozițiile circumstanțiale cumulative introduse prin *plus că* și *decât.*
Punctuația	Se desparte de obicei prin virgulă de propoziția regentă. Propozițiile circumstanțiale cumulative introduse prin pronume relative se despart sau nu prin virgulă în funcție de gradul de legătură cu propoziția regentă.

Observații

1. De cele mai multe ori, după cum s-a putut vedea din exemplele de mai sus, ideea de adăugare, de cumul, este exprimată de propoziția regentă, nu de cea subordonată, impropriu denumită cumulativă. Cumulative reale sunt doar cele introduse prin *plus că*:

Îl doare capul, *plus că are și temperatură mare.*

Această contradicție între conținut și formă apare și în cazul raportului concesiv, unde ideea de concesie este exprimată de propoziția regentă.

2. Propozițiile circumstanțiale cumulative introduse prin *afară că, în afară că,* prin pronume relative și nehotărâte precedate de *în afara, afară de, în afară de* și prin adverbul *decât* pot fi confundate cu propozițiile circumstanțiale de excepție, care au însă o regentă cu verbul-predicat la forma negativă, precum și pronume sau adjective ori adverbe negative sau nehotărâte:

Scanned with OKEN Scanner

Am găsit şi altceva *în afară de ceea ce am căutat.*
(propoziţie circumstanţială cumulativă)
Nu am găsit nimic *în afară de ceea ce am căutat.*
(propoziţie circumstanţială de excepţie).

Aplicaţii

1. Completaţi textele următoare cu câte o propoziţie circumstanţială cumulativă folosind locuţiunile conjuncţionale *în afară că, pe lângă că, după ce* şi *după ce că*:

a) ..... mai practică şi paraşutismul.

b) Azi e frig, ...

c) ..... mai are şi pretenţia de a i se schimba marfa cumpărată.

d) Lipseşte mult de la şcoală, ...

e) ..... pune radioul foarte tare.

2. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale cumulative din frazele următoare:

a) La toate am fost osândit pe lume, dar să mă creadă oamenii şi nebun, după ce sunt nefericit, ar fi mai mult decât îmi este dat să rabd şi să tac.

(B. Ştefănescu-Delavrancea, *Nuvele*)

b) După ce eşti chior, nici n-auzi bine.

(Marin Preda, *Moromeţii*)

c) Pe lângă că-şi păgubeşte stăpânul, nu prinde nici meseria.

(Zaharia Stancu, *Pădurea nebună*)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

Definiția	Este partea secundară de propoziție care exprimă obiectul care constituie o excepție față de subiect, de un complement, de un atribut, de un nume predicativ sau de un element predicativ suplimentar.
Excepția este exprimată față de	• subiect: La concurs nu s-a înscris niciun c o l e g *în afară de Cătălin.* • complement direct: Nu joacă a l t c e v a *decât baschet.* • complement direct secundar: În laborator nu n e învață n i m i c *decât chimie.* • complement indirect: Ea nu împrumută cărți n i m ă n u i *decât prietenei* sale. • complement indirect prepozițional: Nu se gândește l a n i m i c *decât la mâncare.* • complement de agent: El n-a fost ajutat d e n i m e n i *în afară de colegul* de bancă. • complemente circumstanțiale: În vacanță nu plecăm n i c i u n d e *decât la bunici.* Biblioteca e deschisă z i l n i c *în afară de duminică.* El n-a venit c u n i m e n i *decât cu prietenii.* Noi nu călătorim c u a l t c e v a *decât cu mașina.* • atribut (rar): Volumul are poezii r e u ș i t e *în afară de câteva.*

Scanned with OKEN Scanner

Excepția este exprimată față de	• nume predicativ: Emotivă, ea poate deveni o r i c e *în afară de medic.* • element predicativ suplimentar: Noi te vedem o r i c e *în afară de inginer.*
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• substantiv precedat de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de, în afara* sau de adverbul de mod de restricție *decât*: C *u* această *excepție,* adică Ion, au venit toți. Nu-i place niciun sport *a f a r ă d e fotbal.* *În af a r ă d e muzee* nu a vizitat nimic. Bunica nu mai ascultă nicio emisiune *î n a f a r a buletinului* meteorologic. Nimeni nu încetinește în dreptul trecerii de pietoni *d e c â t șoferii* prudenți. Nu-l interesează nimic *d e c â t punctualitatea.* • pronume (personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât și relativ), precedat de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de, în afara* sau de adverbul de mod de restricție *decât*: *A f a r ă d e mine* n-a venit nimeni. Nu s-a înscris nimeni *î n a f a r ă d e ai noștri.* Toți au permis de conducere *î n a f a r a acestora.* *Î n a f a r a unora* toți preferă marea. Dan n-a dansat cu nimeni *d e c â t cu ea.* • numeral cu valoare substantivală, precedat de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de, în afara* sau de adverbul de mod de restricție *decât*: Toți au jucat bine *a f a r ă d e unul.* *Î n a f a r ă d e al treilea,* toți medaliații au obținut timpi mai buni decât vechiul record. *Î n a f a r a celor doi* toți au citit cartea. Nimeni nu a adus flori *d e c â t al doilea.* • verb la modul infinitiv sau la modul supin: Nu face nimic toată ziua *în afară de a juca* fotbal. Lui nu-i place nimic *în afară de citit* ziarele de sport. • adverb precedat de *în afară de, decât*: Nu citește ziarul niciodată *d e c â t (î n a f a r ă d e) sâmbăta.*

Scanned with OKEN Scanner

Topica	Stă atât în față, cât și după cuvântul față de care exprimă ideea de excepție. Urmează după cuvântul determinat complementul circumstanțial de excepție construit cu adverbul *decât*.
Punctuația	Se desparte prin virgulă numai dacă se insistă asupra lui.

Observații

1. Complementul circumstanțial de excepție construit cu locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de* și *în afara* poate fi confundat cu un complement circumstanțial cumulativ.

Complementul circumstanțial de excepție, de tipul amintit mai sus, apare în propoziții n e g a t i v e, iar cuvântul față de care exprimă excepția este sau un substantiv, însoțit de un adjectiv pronominal negativ (*niciun, nicio*) ori nehotărât (*alt, altă, alți, alte*), sau un pronume negativ (*nimeni, nimic, niciunul, niciuna*) ori nehotărât (*altcineva, altceva*), sau un adverb negativ (*niciunde, nicicând, niciodată, nicicum*) ori nehotărât (*altundeva, altcândva, altcumva*):

În afară de sport nu face nimic în timpul liber.
(c. c. excepție)

În afară de sport mai face și altceva în timpul liber
(c. c. cumulativ)

2. Complementul circumstanțial de excepție construit cu adverbul *decât* poate fi confundat cu alte părți de propoziție (subiect, complement, atribut, nume predicativ, element predicativ suplimentar). Complementul circumstanțial de excepție presupune prezența în propoziție a unui pronume sau adjectiv pronominal negativ ori nehotărât sau a unui adverb negativ ori nehotărât:

Nu a venit nimeni *decât Ion.*
(c. c. de excepție)

Nu a venit *decât Ion.*
(subiect)

Nu vine niciodată nechemat *decât joia.*
(c. c. de excepție)

Nu vine nechemat *decât joia.*
(c. c. de timp)

Scanned with OKEN Scanner

3. G.G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale*, 1999, p. 160 consideră că îmbinarea de cuvinte *cu excepția* este analizabilă separat: complement circumstanțial de excepție urmat de un atribut sau de o propoziție atributivă.

Aplicații

1. Completați propozițiile următoare cu complemente circumstanțiale de excepție:

a) La ora 6 și 40 de minute nu pleacă niciun tren .....

b) ..... ea nu iubește niciun animal.

c) Ea nu urmărește nicio emisiune TV .....

d) ..... toți locatarii au căldură suficientă.

2. Identificați complementele circumstanțiale de excepție din textele următoare și arătați prin ce sunt exprimate:

a) Se curățise de orice gânduri, dorinți și doruri în afară de scopu-i neclintit.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

b) Goneau unul lângă altul în tăcere, aplecați peste coamele cailor și până aproape de întâiul sat prin care trebuiau să treacă, în afară de un automobil cu niște faruri puternice, nu întâlniră pe nimeni.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

c) Nu auzeau alte zgomote decât clocotul ceaunului pe pirostrii, vâjâitul înfundat al șuvoiului din dosul casei și, pe la răstoace, râsetele celor doi copii sau mugetul unui vițel despărțit de maică-sa.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE (C. EXC.)

Rolul în frază	Este propoziția care îndeplinește funcția unui complement circumstanțial de excepție, arătând ce se exclude de la cele exprimate în regentă.
Excepția este exprimată față de	• subiect: N-a venit n i m e n i *decât cine trebuia.* • complement direct: Noi nu am făcut a l t c e v a *decât că l-am ajutat.* • complement direct secundar: Nu ne întreabă n i m i c *decât ceea ce îl interesează.* • complement indirect: Nu împrumută n i m ă n u i *decât cui are nevoie.* • complement indirect prepozițional: *În afară de cum va fi vremea* nu am mai discutat d e s p r e n i m i c. • complement circumstanțial: Nu-l vizităm n i c i o d a t ă *decât când ne cheamă.* Nu pleacă n i c i u n d e *în afară de unde îl trimiți.* • nume predicativ (rar): El nu va ajunge a l t c e v a *decât ceea ce vor părinții.*
Elemente joncționale	• locuțiuni conjuncționale: *afară că, în afară că:* *Î n a f a r ă c ă merge la servici* nu face nimic. • conjuncția *că*, precedată de adverbul de mod de restricție *decât*: Nu s-a comunicat nimic *d e c â t c ă mâine va ploua.*

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	• pronume relative: *cine, care, ce, ceea ce, cât, câtă, câți, câte*, precedate de locuțiunile prepoziționale *afară de, în afară de, în afara* sau de adverbul de mod de restricție *decât*: N-a venit nimeni *î n a f a r ă d e c i n e a fost invitat.* Noi n-am făcut nimic *d e c â t c e ni s-a cerut.* Redacția nu trimite revista la nimeni *d e c â t l a c â ț i s-au abonat mai mulți ani la rând.* • adverbe relative: *unde, când, cum, cât*, precedate de adverbul de mod de restricție *decât*: Nu-l poți trimite niciunde *d e c â t u n d e vrea el.* Nu vine niciodată *d e c â t c â n d are timp.* Nu se comportă nicicum *d e c â t c u m vrea.* • adverbul de mod de restricție *decât*: Toată ziua n-a făcut nimic *d e c â t s-a odihnit.*
Topica	Stă atât în fața regentei, cât și după aceasta, în afară de cele introduse prin *decât*, care stau numai după regentă. Nu învață nimic *în afară de ce îl interesează.* *În afară de ce îl interesează* nu învață nimic.
Punctuația	În mod obișnuit nu se desparte prin virgulă de propoziția regentă.

Observații

1. Regenta propoziției circumstanțiale de excepție include un pronume, un adjectiv sau un adverb negativ (*nimeni, nimic, niciunul, niciuna, niciun, nicio, niciunde, niciodată, nicicum* etc.) sau un pronume, un adjectiv sau un adverb nehotărât (*altul* (*alt*), *alta* (*altă*), *alții* (*alți*), *altele* (*alte*), *altcineva, altceva, altundeva, altcândva, altcumva* etc.).

2. Prezența pronumelor, adjectivelor și a adverbelor negative și nehotărâte și adverbul de negație *nu* din fața predicatului înlătură confuzia cu propoziția circumstanțială cumulativă introdusă prin pronume relativ precedat de locuțiunile prepoziționale *în afară de* și *în afara*:

Scanned with OKEN Scanner

În afară de cine au fost invitați n-a mai venit nimeni.
(prop. circ. de excepție)
În afară de cine au fost invitați au venit și alții.
(prop. circ. cumulativă)

Aplicații

1. Completați textele următoare cu propoziții circumstanțiale de excepție:

a) Noi n-am făcut la Sinaia nimic .....
b) Ei nu pleacă la munte cu nimeni .....
c) ..... n-am citit nimic.
d) Un astfel de accident nu se poate întâmpla niciodată .....

2. Identificați propozițiile circumstanțiale de excepție din frazele următoare:

a) Credeai că altă treabă n-au ei în parlament decât să discute că ai tu fonciire multă de plătit?

(Marin Preda, *Morometții*)

b) ...fetele astea s-au făcut și ele mari și altă zestre n-au decât că sunt vrednice și cinstite.

(Marin Preda, *Morometții*)

c) ...ele au stat acolo tot timpul și nimic altceva n-au făcut decât să stea și să se tot uite cum se scurg spre horă fetele de seama lor.

(Marin Preda, *Morometții*)

Scanned with OKEN Scanner

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

Definiția	Este partea secundară de propoziție care însoțește un verb sau o locuțiune verbală, exprimând o caracteristică sau o acțiune s i m u l t a n ă cu cea exprimată de un verb, de obicei predicat sau, mai rar, la un mod nepersonal, și r e f e r i t o a r e la un substantiv sau la un pronume cu diferite funcții sintactice.
Cuvântul determinat	Referirea la un nume nu se face direct, ci prin intermediul verbului și de aceea elementul predicativ suplimentar este o parte de propoziție cu dublă subordonare: atât față de un verb, cât și față de un nume (substantiv, pronume sau o parte de vorbire cu valoare de substantiv).
Elementul predicativ suplimentar poate exprima	**A. o î n s u ș i r e** simultană cu acțiunea și referitoare la: • subiect: A p a Răutului c u r g e a pe vale *subțire* și *limpede*... (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*) = Apa Răutului curgea pe vale + apa Răutului era subțire și limpede, în timp ce curgea pe vale. • complement direct: Înainte de examen noi l-a m v ă z u t p e C ă t ă l i n destul de *optimist*. = Înainte de examen noi l-am văzut pe Cătălin + Cătălin era destul de optimist când l-am văzut. • complement indirect prepozițional: Ne-a m t r e z i t c u el *supărat* = Ne-am trezit cu el + el era supărat când ne-am trezit cu el.

Scanned with OKEN Scanner

Elementul predicativ suplimentar poate exprima	• complement de agent: Profesorul apreciază numai rezolvările f ă c u t e *singuri* de e l e v i. = Profesorul apreciază numai rezolvările făcute de elevi + elevii erau singuri. **B. o a c ț i u n e** secundară (verb la gerunziu) simultană cu acțiunea principală și referitoare la: • subiect: Numai D u n ă r e a, neostenită, curge mereu *șușotind*. (Zaharia Stancu, *Florile pământului*) = Numai Dunărea, neostenită, curge mereu + Dunărea șușotește în timp ce curge. • complement direct: Neamurile lui î l văzură *venind* încet pe poarta bisericii. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*) = Neamurile îl văzură + el venea încet în timp ce ele îl vedeau. • complement indirect prepozițional: Ne-am pomenit c u e l *solicitându*-ne ajutorul. = Ne-am pomenit cu el + el ne solicita ajutorul când ne-am pomenit cu el.
Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	• adjectiv: Alt om mi-a spus c-ai stat la pat *bolnavă*. (N. Labiș, *Mama*) • substantiv cu sau fără prepoziție: Noi o știam *elevă* bună. Toți colegii îl credeau *de la oraș*. • pronume: După voce eu 1-am crezut *altcineva*. • numeral cardinal sau ordinal: Noi am plecat *cinci* și am rămas până la urmă *doi*. Luminița a terminat cursurile *prima*, iar Victor a reușit *al doilea*. • verb la modurile gerunziu, supin sau infinitiv:

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce parte de vorbire poate fi exprimat	Vulturii pluteau neobosit *scăldându*-şi aripile în lumină. (Gala Galaction, *La vulturi!*) Pe fata asta toată lumea o ştie *de măritat*. Nu te ştiu *a face* sport.
Topica	Stă întotdeauna după verbul la care se referă.
Punctuaţia	Nu se desparte prin virgulă de verbul determinat: Vitoria îl auzi *răcnind* şi *suduind* aşa cum îi era obiceiul. (M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Observaţii

1. Denumirea acestei părţi de propoziţie sugerează că, prin expansiune, adjectivul şi gerunziul care au această funcţie sintactică se transformă în nume predicativ, respectiv în predicat verbal al propoziţiei virtuale:

Ea vine *tristă*.
= Ea vine şi este *tristă*.
Eu te văd *scriind*.
= Eu te văd şi tu *scrii* în acest timp.

2. Elementul predicativ suplimentar exprimat prin adjectiv poate fi confundat cu un complement circumstanţial de mod exprimat prin adverb din cauza omonimiei parţiale dintre cele două părţi de vorbire.

Elementul predicativ suplimentar exprimat prin adjectiv se acordă cu numele la care se referă în gen şi număr, în timp ce complementul circumstanţial de mod exprimat prin adverb este invariabil:

Râurile de câmpie curg *leneşe* spre mare.
(element predicativ suplimentar)
Râurile de câmpie curg *leneş* spre mare.
(complement circumstanţial de mod)

3. Elementul predicativ suplimentar exprimat prin adjectiv sau substantiv nume de persoană ori de profesiune poate fi confundat cu un atribut adjectival, respectiv substantival, care stă însă la începutul propoziţiei şi se desparte prin virgulă:

A venit *rugată* de mine. (element predicativ suplimentar)
Rugată de mine, ea a venit imediat. (atribut)
El s-a angajat *electrician*. (element predicativ suplimentar)
Electrician bun, el a fost angajat imediat. (atribut)

Scanned with OKEN Scanner

4. Elementul predicativ suplimentar exprimat prin verb la modul gerunziu poate fi confundat cu un complement circumstanțial de mod. Pentru a fi complement circumstanțial de mod verbul la gerunziu trebuie să exprime o acțiune care poate caracteriza acțiunea principală şi nu una însoțitoare a acesteia (Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, ed. a II-a, 1997, p. 385):

Vine *alergând (țopăind, sărind într-un picior).*

= complement circumstanțial de mod

Vine *cântând (râzând, plângând).*

= element predicativ suplimentar

5. Cel mai frecvent elementul predicativ suplimentar stă după verbe care exprimă ideea de deplasare (*a pleca, a sosi, a intra, a ieşi, a se apropia, a se depărta* etc.) sau verbe tranzitive cu complement direct (*a auzi, a vedea, a găsi, a lăsa, a face* etc.)

Ea a plecat (a intrat, s-a apropiat, s-a depărtat) *veselă/cântând.*

Le-am văzut (am auzit, am găsit, am lăsat) *vesele/cântând.*

6. Elementul predicativ suplimentar este un determinant facultativ şi de aceea poate lipsi din propoziție. Există însă şi verbe care, în afară de complement direct sau, mai rar, indirect, au şi un determinant obligatoriu, pe care GLR, 2005 (II, p.290-294) îl numeşte *complement direct al obiectului*. Acesta - spre deosebire de elementul predicativ suplimentar - este exprimat, de obicei, prin substantive şi nu poate lipsi în construcțiile ternare în care verbul-centru este: *a boteza* (Părinții l-*au botezat* **Vasile**.), *a chema* "a avea nume" (Îl *cheamă* **Ionescu**.), *a denumi* (Astronomii *au denumit*-o **Steaua Polară**.), *a intitula* (Petru Popescu şi-*a intitulat* ultimul roman **Supleantul**.), *a numi* (Părinții l-*au numit* **Sebastian**.), *a porecli* (Prietenii l-*au poreclit* **Motanu**.), *a spune* "a avea nume" (Îi *spune* **Amalia**.), *a zice* "a avea nume" (Ei îi *zic* **Cătălin**.), *a alege* (L-*au ales* **preşedinte**.), *a angaja* (L-*au angajat* **bucătar**.), *a desemna* (Preşedintele *a desemnat* **premierul**.), *a unge* (L-*au uns* **mitropolit**.), *a lua* (L-*au luat* **drept controlor/altcineva**.).

7. Elementul predicativ suplimentar exprimat prin adjectiv se acordă cu subiectul şi complementul la care se referă numai în gen şi număr şi stă întotdeauna în cazul nominativ.

8. Fiindcă răspunde la întrebarea *cum?*, în şcoala generală elementul predicativ suplimentar este considerat complement circumstanțial de mod.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

1. Completați următoarele propoziții cu elemente predicative suplimentare exprimate prin adjective:

a) Noi nu am văzut-o niciodată .....

b) De la școala noastră toți elevii pleacă bine .....

c) Acest tânăr a fost considerat ..... pentru a deveni polițist.

d) Bunico, mă bucur că te-am găsit .....

e) Friptura nu-i place decât ..... bine.

2. Completați următoarele propoziții cu elemente predicative suplimentare exprimate prin verbe la gerunziu:

a) Am întâlnit-o în oraș ..... cumpărături pe mătușa mea.

b) Pe el nu l-am auzit niciodată ..... urât.

c) L-ai văzut vreodată ..... la vioară?

3. Identificați elementele predicative suplimentare și arătați prin ce sunt exprimate:

a) Altfel nu m-aș fi putut lămuri cum [...] mă trezii deodată agățat pe o așchie de stâncă, de unde sub picioarele mele prăpastia se deschidea neagră, fioroasă și fără fund.

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

b) În timp ce privesc neclintit într-acolo și aștept lansarea proiectilului următor, știu că și însoțitorul meu trebuie să-l fi zărit pe bărbatul acela și, cum nu mai urmează nicio detunătură și văzduhul ne înconjoară tăcut cu pânza lui de spaimă, mă întorc spre dânsul, privindu-l cum stătea ghemuit în iarbă, la vreo șase metri înaintea mea.

(Zaharia Stancu, *Pădurea nebună)*

c) Albește pe vale prin frunze ascunsă:
Izvorul ei curge de zori sărutat...

(Al. Macedonski, *Fântâna*)

d) Și ieși în drum, mic și slab, cu cămașa atârnându-i peste pantaloni.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ (PR SUPL.)

Rolul în frază	Corespunde unui element predicativ suplimentar și exprimă o acțiune simultană cu cea din regentă și referitoare la subiectul, complementul direct sau complementul indirect prepozițional al acesteia.
Cuvintele determinate din propoziția regentă	• verbul-predicat și subiectul său: Aproape de culme s e v ă d c a p r e l e negre *cum sar din stâncă în stâncă.* (= Aproape de culme se văd caprele negre + ele sar din stâncă în stâncă în timp ce sunt văzute) • verbul-predicat și complementul său direct: Noi l-am v ă z u t p e H a g i *cum a marcat primul gol.* (= Noi l-am văzut pe Hagi + el a marcat primul gol când l-am văzut noi) • verbul-predicat și complementul său indirect prepozițional: N e u i t ă m l a e l *cum citește.* (= Ne uităm la el + el citește în timp ce noi ne uităm la el) • verb la gerunziu și subiectul său: Eu m-am emoționat v ă z â n d u-m ă că sunt în centrul atenției. (= Eu m-am emoționat văzându-mă [eu] + eu sunt în centrul atenției) • verb la gerunziu și complementul său: Noi ne-am entuziasmat a u z i n d u-l cum cântă. (= Noi ne-am entuziasmat auzindu-l + el cânta când l-am auzit.)

Scanned with OKEN Scanner

Elemente joncționale	• conjuncții subordonatoare: *că, să, ca... să* și locuțiunea conjuncțională *fără să*: El ne știe *c ă suntem punctuali.* Profesorul ne-a făcut *s ă înțelegem mai bine fenomenul.* Noi nu te știm *c a vreodată s ă fi fost nepoliticos.* Solistul cântă *f ă r ă s ă privească partitura.* • pronume relative: *cine, care, ce, ceea ce, cât, câtă, câți, câte*: El mă știe *c i n e sunt.* Ea l-a văzut din prima clipă *ceea ce este.* • adjective pronominale relative: *care, ce, cât, câtă, câți, câte*: Toți colegii o știu *c e premii a luat.* Noi îl cunoaștem *c â t e parale face.* • adverbe relative: *cum, precum, cât* și *ce* adverbial (sinonim cu "cât de"): Unele lucruri nu pot fi lăsate *c u m (p r e c u m) sunt.* Au văzut-o cu toții *c â t este de mare.* Fiecare o știe *c e frumoasă s-a făcut.*
Topica	Stă întotdeauna după propoziția regentă.
Punctuația	Nu se desparte prin virgulă de propoziția regentă.

Observații

1. Propoziția predicativă suplimentară determină frecvent un verb tranzitiv însoțit de complement direct *(a auzi, a găsi, a lăsa, a ști, a vedea* etc.). În absența complementului direct din regentă, propoziția secundară este subordonată completivă directă:

Te-am văzut *că pleci.*
(PR. SUPL.)

Am văzut *că pleci.*
(CD)

2. În gimnaziu nu se studiază propoziția predicativă suplimentară și de aceea este considerată, de obicei, din cauza întrebării *cum?*, propoziție circumstanțială de mod.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicații

Identificați în frazele următoare propozițiile predicative suplimentare și arătați cuvintele din regentă la care se referă acestea:

a) Mă, locane, eu te susțin - zise Moromete ca și mai înainte, fără să-și ia ochii de pe ziar.

(Marin Preda, *Morometii*)

b) Văzându-l că se depărtează, Ion al lui Miai îl strigă și se ridică și el de pe butuc.

(Marin Preda, *Morometii*)

c) Mă duc acolo și mă odihnesc și să te văd pe tine ce ai să faci!

(Marin Preda, *Morometii*)

d) Și m-au văzut cuscrii cum dormeam?

(I. Creangă, *Soacra cu trei nurori*)

e) Deseară, la sfârșitul întâlnirii parcă-l văz pe venerabilul că se scoală și trage clopoțelul.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

ANALIZA SINTACTICĂ A PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI

Scanned with OKEN Scanner

ANALIZA SINTACTICĂ A PROPOZIȚIEI

Propoziția este comunicarea realizată cu ajutorul unui singur predicat. Ea este alcătuită din părți principale (subiectul și predicatul) și părți secundare (atributul, complementul și elementul predicativ suplimentar). Din definiția de mai sus rezultă că doar predicatul este obligatoriu, dar există și propoziții fără predicat, și anume propozițiile neanalizabile (*Ah! Da.*) sau cele eliptice (*Bravo gimnastelor românce! Unii lucrează, iar alții nu.*)

Analiza sintactică a propoziției constă în identificarea părților de propoziție și a raporturilor dintre acestea.

Raportul de coordonare poate exista între două sau mai multe părți de propoziție de același fel: două sau mai multe nume predicative (Concertul a fost *scurt*, dar *foarte reușit*), două sau mai multe subiecte (Doar *eu* și *tu* nu am participat), două sau mai multe atribute (Urmărește numai emisiunile *sportive* sau *de divertisment.*), două sau mai multe complemente (*Sâmbăta* și *duminica* poșta nu lucrează).

Raportul de subordonare se stabilește între o parte secundară de propoziție, adică atributul și complementul, și cuvântul determinat de acestea, numit și cuvânt r e g e n t. Acest raport există între atribut și substantivul, pronumele sau partea de vorbire cu valoare de substantiv pe care le determină, sau între complement și verbul, adjectivul sau adverbul regent. Un raport special, de dublă subordonare, caracterizează elementul predicativ suplimentar (vezi p. 311-315).

Subiectul și predicatul se găsesc pe același plan și relația sintactică dintre ele se numește raport de interdependență sau de inerență, întrucât subiectul presupune existența unui predicat și invers.

Un alt tip de raport, la granița dintre coordonare și subordonare, este raportul apozitiv, care se stabilește între un cuvânt cu rol de

Scanned with OKEN Scanner

apoziție și cuvântul la care se referă acesta. Unii lingviști au propus denumirea de raport de echivalență, dar în gramaticile școlare este considerat un raport de subordonare.

Analiza sintactică a propoziției are următoarele etape:

1. Identificarea și sublinierea predicatului (în cazul unui predicat nominal se subliniază și numele predicativ);

2. Cu ajutorul predicatului se descoperă subiectul, care poate fi *exprimat* (A sosit *primăvara.*), *subînțeles*, adică a fost exprimat într-o propoziție anterioară (Este cel mai frumos anotimp.), *inclus* în desinența (terminația) verbului predicat (Ai citit cartea? - subiectul inclus este *tu*), *nedeterminat* (Scrie în ziar.), *inexprimabil* (Plouă.) sau este exprimat printr-o propoziție cu funcție de subiect (*Cine nu muncește* nu mănâncă.).

3. Se delimitează părțile secundare de propoziție care determină subiectul, adică grupul sintactic al subiectului;

4. Se delimitează părțile secundare de propoziție care determină predicatul, adică grupul sintactic al predicatului.

Referitor la aceste operații trebuie să ținem seama de următoarele:

1. Atributele și complementele pot fi, la rândul lor, determinate, dacă sunt exprimate prin substantive sau pronume, de atribute, sau, dacă sunt exprimate prin verbe la moduri nepersonale, adjective sau adverbe, de complemente, ca în propozițiile următoare:

Ne mândrim cu victoriile echipei *noastre*. (*noastre* este atributul substantivului *echipei*, care, la rândul său, este atributul substantivului *victoriile*).

Putem prevedea *viitorul?* (*viitorul* este complementul direct al verbului tranzitiv la modul infinitiv *prevedea*, care, la rândul său, are aceeași funcție sintactică față de verbul tranzitiv *putem*).

2. Nu toate cuvintele dintr-o propoziție au funcție sintactică (substantivele în cazul vocativ, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, adverbele de mod de întărire și cele de restricție, interjecțiile, în afară de cele cu rol de predicat).

3. Prepozițiile, locuțiunile prepoziționale și adverbul de negație *nu* se analizează întotdeauna împreună cu cuvintele pe care le însoțesc.

Scanned with OKEN Scanner

apoziție și cuvântul la care se referă acesta. Unii lingviști au propus denumirea de raport de echivalență, dar în gramaticile școlare este considerat un raport de subordonare.

Analiza sintactică a propoziției are următoarele etape:

1. Identificarea și sublinierea predicatului (în cazul unui predicat nominal se subliniază și numele predicativ);

2. Cu ajutorul predicatului se descoperă subiectul, care poate fi *exprimat* (A sosit *primăvara.*), *subînțeles*, adică a fost exprimat într-o propoziție anterioară (Este cel mai frumos anotimp.), *inclus* în desinența (terminația) verbului predicat (Ai citit cartea? - subiectul inclus este *tu), nedeterminat* (Scrie în ziar.), *inexprimabil* (Plouă.) sau este exprimat printr-o propoziție cu funcție de subiect (*Cine nu muncește* nu mănâncă.).

3. Se delimitează părțile secundare de propoziție care determină subiectul, adică grupul sintactic al subiectului;

4. Se delimitează părțile secundare de propoziție care determină predicatul, adică grupul sintactic al predicatului.

Referitor la aceste operații trebuie să ținem seama de următoarele:

1. Atributele și complementele pot fi, la rândul lor, determinate, dacă sunt exprimate prin substantive sau pronume, de atribute, sau, dacă sunt exprimate prin verbe la moduri nepersonale, adjective sau adverbe, de complemente, ca în propozițiile următoare:

Ne mândrim cu victoriile echipei *noastre*. (*noastre* este atributul substantivului *echipei,* care, la rândul său, este atributul substantivului *victoriile*).

Putem prevedea *viitorul?* (*viitorul* este complementul direct al verbului tranzitiv la modul infinitiv *prevedea,* care, la rândul său, are aceeași funcție sintactică față de verbul tranzitiv *putem*).

2. Nu toate cuvintele dintr-o propoziție au funcție sintactică (substantivele în cazul vocativ, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, adverbele de mod de întărire și cele de restricție, interjecțiile, în afară de cele cu rol de predicat).

3. Prepozițiile, locuțiunile prepoziționale și adverbul de negație *nu* se analizează întotdeauna împreună cu cuvintele pe care le însoțesc.

Scanned with OKEN Scanner

apoziție și cuvântul la care se referă acesta. Unii lingviști au propus denumirea de raport de echivalență, dar în gramaticile școlare este considerat un raport de subordonare.

Analiza sintactică a propoziției are următoarele etape:

1. Identificarea și sublinierea predicatului (în cazul unui predicat nominal se subliniază și numele predicativ);

2. Cu ajutorul predicatului se descoperă subiectul, care poate fi *exprimat* (A sosit *primăvara.*), *subînțeles*, adică a fost exprimat într-o propoziție anterioară (Este cel mai frumos anotimp.), *inclus* în desinența (terminația) verbului predicat (Ai citit cartea? - subiectul inclus este *tu*), *nedeterminat* (Scrie în ziar.), *inexprimabil* (Plouă.) sau este exprimat printr-o propoziție cu funcție de subiect (*Cine nu muncește* nu mănâncă.).

3. Se delimitează părțile secundare de propoziție care determină subiectul, adică grupul sintactic al subiectului;

4. Se delimitează părțile secundare de propoziție care determină predicatul, adică grupul sintactic al predicatului.

Referitor la aceste operații trebuie să ținem seama de următoarele:

1. Atributele și complementele pot fi, la rândul lor, terminate, dacă sunt exprimate prin substantive sau pronume, de ibute, sau, dacă sunt exprimate prin verbe la moduri nepersonale, jective sau adverbe, de complemente, ca în propozițiile următoare:

Ne mândrim cu victoriile echipei *noastre.* (*noastre* este atributul substantivului *echipei,* care, la rândul său, este atributul substantivului *victoriile*).

Putem prevedea *viitorul?* (*viitorul* este complementul direct al verbului tranzitiv la modul infinitiv *prevedea,* care, la rândul său, are aceeași funcție sintactică față de verbul tranzitiv *putem*).

2. Nu toate cuvintele dintr-o propoziție au funcție sintactică (substantivele în cazul vocativ, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, adverbele de mod de întărire și cele de restricție, interjecțiile, în afară de cele cu rol de predicat).

3. Prepozițiile, locuțiunile prepoziționale și adverbul de negație *nu* se analizează întotdeauna împreună cu cuvintele pe care le însoțesc.

Scanned with OKEN Scanner

4. Pronumele şi adjectivele pronominale relative şi nehotărâte, precum şi adverbele relative şi nehotărâte au întotdeauna şi funcţie sintactică (N-am aflat *cine* a spart geamul. - *cine* = subiect; *Orice* faci e nemulţumit. - *orice* = complement direct; Nu ştim *unde* a plecat. - *unde* = complement circumstanţial de loc).

5. Uneori pronumele şi adverbele relative nu au funcţie sintactică în propoziţia pe care o leagă, ci în propoziţia secundară următoare, care este introdusă prin conjuncţie subordonatoare (acest fenomen poartă denumirea de *împletire între subordonate*; GLR, 2005 îl numeşte *imbricare*):

Lucrarea[1]/ pe care trebuia[2]/ s-o termini azi[3]/ este foarte importantă[1]/. (Pronumele *care* ţine locul substantivului *lucrarea* şi are funcţia de complement direct nu în propoziţia pe care o leagă de regenta ei, ci în propoziţia a treia, faţă de verbul tranzitiv *să termini*, fiind şi reluat prin pronumele personal, forma neaccentuată *o*.)

Locul[1]/ unde am aflat[2]/ că te-ai mutat[3]/ e minunat[1]/. (Adverbul relativ *unde* are funcţie de complement circumstanţial de loc în propoziţia 3, faţă de verbul *ai mutat*.)

Dintre toate variantele de analiză sintactică a propoziţiei am ales pe cea care se întâlneşte la concursurile de admitere în licee şi în învăţământul superior:

Sus, în nesfârşirea albastră, vulturii se roteau cu neobosită măreţie.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

sus = complement circumstanţial de loc, exprimat prin adverb de loc, gradul pozitiv;

în nesfârşirea = complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*, precedat de prepoziţia simplă *în*;

albastră = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii (cu patru forme flexionare), genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, gradul pozitiv (se acordă cu substantivul *nesfârşirea*);

vulturii = subiect, exprimat prin substantiv, comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât enclitic *-i*;

Scanned with OKEN Scanner

roteau = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, diateza activă pronominală (pronumele reflexiv *se* are funcție de complement direct), tranzitiv, regulat, forma afirmativă;

se = complement direct, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, numărul plural, cazul acuzativ, formă neaccentuată (textul se poate reciti astfel: Vulturii se roteau pe sine, adică pe ei înșiși, și nu pe altcineva);

cu măreție = complement circumstanțial de mod, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă *cu*;

neobosită = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminații (cu patru forme flexionare), genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, gradul pozitiv (se acordă cu substantivul *măreție*).

Analiza sintactică a propoziției se poate realiza și altfel, după cum urmează:

A) folosirea unui cod de sublinieri diferite pentru cele cinci părți de propoziție (subiect, predicat, atribut, complement, element predicativ suplimentar).

B) folosirea unor simboluri și abrevieri pentru a preciza deasupra și sub cuvântul analizat funcția sintactică, respectiv valoarea morfologică.

C) folosirea unor simboluri și abrevieri, însoțită de schema grafică simplificată a relațiilor sintactice dintre părțile de propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

ANALIZA SINTACTICĂ A FRAZEI

Fraza este o unitate sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții, dintre care cel puțin una este principală.

Analiza frazei urmărește aplicarea în practică a cunoștințelor acumulate pe parcursul studierii sintaxei și contribuie la sesizarea și însușirea unor principii de construire corectă și armonioasă a unităților sintactice.

Rezultatele ei depind însă nu numai de cunoașterea, în prealabil, a unor noțiuni despre raporturile sintactice și exprimarea lor, funcțiile sintactice ale părților de vorbire, corespondența dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate, ci și de respectarea unor etape, a căror succesiune este în general obligatorie.

Prima etapă include operațiile următoare:

1.1. Lectura textului pentru înțelegerea cât mai exactă a sensului frazei;

1.2. Sublinierea predicatelor și identificarea celor fără subiect;

1.3. Încercuirea elementelor joncționale;

1.4. Împărțirea frazei în propoziții și numerotarea lor;

1.5. Verificarea delimitării corecte a fiecărei propoziții.

Etapa a doua, analiza sintactică propriu-zisă a frazei, cuprinde, de asemenea, mai multe operații:

2.1. Identificarea propoziției (propozițiilor) principale;

2.2. Precizarea felului propoziției (propozițiilor) secundare și stabilirea regentei de care depind acestea;

2.3. Alcătuirea schemei.

Cele mai importante aspecte, care trebuie avute în vedere când parcurgem aceste etape, sunt:

Scanned with OKEN Scanner

1.1. Este necesară lectura atentă a textului, chiar de mai multe ori, pentru a putea surprinde toate nuanțele, iar dacă el este un fragment dintr-o operă literară cunoscută, acesta trebuie uneori încadrat într-un context mai larg (vezi textul discutat la 1.5).

1.2. Trebuie identificate și subliniate verbele (predicative și copulative) și locuțiunile verbale (dacă sunt la un mod personal), adverbele predicative (după ele urmează, obligatoriu, o conjuncție subordonatoare *că, să, ca... să,* mai rar *dacă, de)* și interjecțiile care au funcția de predicat *(iată, iacă, uite, hai* și unele onomatopee). Este necesar ca verbele copulative fără nume predicativ în propoziție (vezi lista lor la capitolele *Verbul, Predicatul)* să rămână în atenția noastră, eventual să fie notate cu un *X* deasupra, pentru etapa 2.2.

1.3. Elementele joncționale în frază sunt:

- conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale;
- pronumele și adjectivele relative;
- pronumele și adjectivele nehotărâte (în anumite condiții);
- adverbele relative;
- adverbele nehotărâte (în anumite condiții).

1.3.1. Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, după raporturile sintactice exprimate cu ajutorul lor, sunt de două feluri:

a) c o o r d o n a t o a r e (leagă între ele, în frază, două propoziții principale, două propoziții secundare care determină aceeași regentă sau, mai rar, o parte de propoziție cu o propoziție secundară cu aceeași funcție sintactică). Ele pot fi:

- copulative: *și, nici, nu numai (că) ... dar (și)..., nu numai (că) ... ci (și)...*;
- adversative: *dar, iar, însă, ci, numai că*;
- disjunctive: *ori, sau, fie... fie..., aici... aici..., acum... acum..., ba... ba..., când ... când...*;
- concluzive: *deși, așadar, prin urmare, în concluzie, în consecință, vasăzică.*

b) s u b o r d o n a t o a r e (leagă o propoziție secundară de regenta ei):

- universale: *că, să, ca să, dacă, de*;
- specializate (leagă un singur tip de propoziție subordonată).

Scanned with OKEN Scanner

Observații

În anumite situații *că* și *să* nu sunt conjuncții subordonatoare și deci nu leagă propoziții secundare:

1. *Că* nu este element joncțional subordonator când face parte din locuțiunea conjuncțională adversativă *numai că*: Vin, n u m a i că (= dar) nu voi sta mult timp.

2. *Să* nu este element joncțional subordonator când modul conjunctiv are valoare de imperativ: *Să mergem! Să vină toți la concurs!*, când intră în componența formei populare de viitor: *Am să vin* (= voi veni) și *eu la serbare.* sau când urmează după un pronume sau adverb relativ: *Are prieteni care să-l ajute. Caut un loc unde să-mi petrec vacanța.*

Următoarele propoziții au conjuncții și locuțiuni conjuncționale specializate:

- propoziția circumstanțială de loc (CL): nu are;
- propoziția circumstanțială de timp (CT): *în timp ce, în vreme ce, până, până ce, până să, pe când, ori de câte ori (în timp ce, în vreme ce, pe când* pot introduce în frază și propoziții circumstanțiale opoziționale);
- propoziția circumstanțială de mod (CM): *parcă, de parcă, ca și cum, ca și când* (rar, numai după verbul copulativ *a fi*, introduc propoziții predicative), *precum, pe măsură ce*;
- propoziția circumstanțială de cauză (CZ): *căci, deoarece, fiindcă, întrucât, pentru că, din cauză că, din pricină că, din moment ce, de vreme ce, pe motiv că*;
- propoziția circumstanțială de scop (CS): nu are (*pentru ca să* introduce și propoziții circumstanțiale consecutive și circumstanțiale opoziționale);
- propoziția circumstanțială condițională (CDȚ): *în caz că*;
- propoziția circumstanțială concesivă (CV): *deși, cu toate că, chiar dacă, chiar de, măcar că (să, dacă, de), oricât*;
- propoziția circumstanțială consecutivă (CST): *încât*;
- propoziția circumstanțială de relație (C.REL.): *în ce privește, în ceea ce privește, cât privește*:
- propoziția circumstanțială opozițională (C.OPOZ.): *în loc să*;

Scanned with OKEN Scanner

• propoziția circumstanțială cumulativă (C.CUMUL.): *pe lângă că, după ce că, las' că, plus că* (*în afară că* introduce și propoziții circumstanțiale de excepție);

• propoziția circumstanțială de excepție (C.EXC.): nu are (*în afară că* introduce și propoziții circumstanțiale cumulative).

1.3.2. Pronumele relative: *cine, care, ce, ceea ce, cât* (*câtă, câți, câte*) și adjectivele pronominale relative: *care, ce, cât* (*câtă, câți, câte*);

1.3.3. Pronumele nehotărâte: *oricine, oricare, orice, oricât (oricâtă, oricâți, oricâte),* cu variantele *orișicine, orișicare, orișice, orișicât* (*orișicâtă, orișicâți, orișicâte*) numai când sunt urmate de un verb predicat. Să se compare enunțurile:

Citește *orice.* (nu leagă propoziții)

Citește/ *orice* găsește. (leagă o propoziție completivă directă de regenta ei)

1.3.4. Adverbele relative: *unde, încotro, când, cum, cât.*

1.3.5. Adverbele nehotărâte: *oriunde, oricând, oricum, oricât,* cu variantele *orișiunde, orișicând, orișicum, orișicât* (vezi observația de la 1.3.3).

1.4. Deoarece elementele joncționale enumerate la 1.3 introduc propoziții, înseamnă că ele reprezintă începutul acestora și segmentarea frazei în fața fiecărui jonctiv rezolvă în general delimitarea propozițiilor:

[Când] dădu peste moșul/ [ce] întindea cârlige,/ se făcu foc de supărare/ [și] începu/ [să] țipe la el/ [să] le ia de acolo/ [să] nu sperie peștele din prima zi/.

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

În delimitarea propozițiilor trebuie să se țină seama de următoarele reguli:

1.4.1. Fiecare propoziție are un singur predicat.

1.4.2. Elementul joncțional ocupă în mod obișnuit locul întâi în propoziție, cu următoarele excepții:

a) conjuncția coordonatoare adversativă *însă:*

Ei au plecat cu avionul[1]/, noi [însă] am preferat trenul[2]/.

b) pronumele relativ în cazul genitiv:

Orașul[1]/ pe străzile [căruia] ne plimbăm acum[2]/ are o istorie multiseculară[1]/.

Scanned with OKEN Scanner

c) elementul joncțional precedat de un adverb de mod de întărire (*chiar, mai ales, tocmai, și* cu sensul "chiar") sau de restricție (*decât, doar, numai*), care face parte din propoziția secundară, după cum dovedește schimbarea topicii:

Vin la tine[1]/ n u m a i dacă am timp[2]/ = N u m a i dacă am timp[1]/ vin la tine[2]/.

d) elementul joncțional al propoziției concesive, dar numai în vorbirea populară:

De piatră de-ai fi fost[1]/, și nu putea[2]/ să nu-ți salte[3]/ inima[2]/ de bucurie[3]/.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1.4.3. Nu au element joncțional propozițiile principale și propozițiile secundare coordonate prin juxtapunere cu o altă propoziție secundară anterioară. (Alte cazuri vezi la 2.1)

1.4.4. Două elemente joncționale situate la începutul frazei se despart întotdeauna:

Și[1]/ pe când femeile se crucesc de mirare,[2]/ pleacă cu flăcăul spre reședința jandarmeriei.[1]/

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*)

Dacă[1]/ ce ne-am propus[2]/ se va realiza[1]/, vom fi foarte bucuroși[3]/.

1.4.5. Două elemente joncționale din interiorul frazei rămân în aceeași propoziție numai dacă primul dintre ele coordonează propoziția subordonată (introdusă prin al doilea jonctiv subordonator) cu o propoziție anterioară, construită, de obicei, cu un cuvânt de legătură identic:

Oiță bârsană[1]/
De ești năzdrăvană[2]/
Și de-a fi[3]/ să mor
În câmp de mohor[4]/
Să-i spui lui vrâncean[1]/... *(Miorița)*

În această frază conjuncția *și* coordonează două propoziții circumstanțiale condiționale (2 și 3), care sunt subordonate față de propoziția 1.

1.4.6. Trei elemente joncționale succesive la începutul frazei se despart astfel: ultimul rămâne unde se află, penultimul aparține primei propoziții fără conectiv, iar cel dintâi trebuie încadrat în a doua propoziție fără jonctiv:

Scanned with OKEN Scanner

Şi[1]/ fiindcă[2]/ ce am de făcut[3]/ este greu de realizat singur[2]/ mi-am adunat prietenii de nădejde[1]/.

Schematic, repartizarea celor trei jonctive se prezintă astfel:

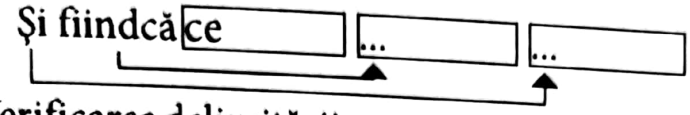

1.5. Verificarea delimitării corecte a propoziţiilor presupune următoarele operaţii:

a) rescrierea fiecărei propoziţii, una sub alta, verificând să nu aibă două elemente joncţionale (vezi excepţia admisă la 1.4.5.):

b) transformarea propoziţiilor subordonate în propoziţii principale prin următoarele modificări:

- renunţarea la elemente joncţionale;
- înlocuirea verbelor la modul conjunctiv (mod al subordonării) cu aceleaşi verbe, dar la modul indicativ;
- completarea propoziţiei cu un adjectiv demonstrativ *(acesta, aceasta, aceştia, acestea)*, dacă ultimul cuvânt este substantiv articulat cu articol hotărât şi este precedat de o prepoziţie;

c) lectura fiecărei propoziţii pentru a vedea dacă toate cuvintele au funcţie sintactică în structura acesteia.

În cazul în care delimitarea nu este corectă, cuvintele în plus, care nu se leagă de celelalte părţi de propoziţie, trebuie încadrate acolo unde au funcţie sintactică.

De pildă, fraza următoare:

La urmă, Agripina ştia că mai erau pe acasă şi alte gospodine, care trebuie să fi fugit cum fugise şi ea, prin pădure, şi turcii negreşit că se luaseră după ele.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

După sublinierea predicatelor şi identificarea elementelor joncţionale, împărţirea în propoziţii a frazei arată în felul următor:

La urmă, Agripina *ştia*[1]/ *că* mai *erau* pe acasă şi alte gospodine,[2]/ care *trebuie*[3]/ *să fi fugit*[4]/ cum *fugise* şi ea, prin pădure[5]/ şi turcii *negreşit*[6]/ că *se luaseră* după ele[7]/.

Verificarea delimitării corecte:

a) 1. La urmă, Agripina ştia;
2. că mai erau pe acasă şi alte gospodine;
3. care trebuie;
4. să fi fugit;

Scanned with OKEN Scanner

5. cum fugise şi ea, prin pădure;
6. şi turcii negreşit;
7. că se luaseră după ele.

b) Fără elemente joncţionale şi după înlocuirea verbului la modul conjunctiv, propoziţiile se prezintă astfel:

1. La urmă, Agripina ştia;
2. mai erau pe acasă şi alte gospodine;
3. trebuie;
4. au fugit;
5. fugise şi ea, prin pădure;
6. turcii negreşit;
7. se luaseră după ele.

c) Lectura evidenţiază următoarele cuvinte care nu au funcţie sintactică în propoziţia în care au fost încadrate:

1. *prin pădure* este complementul circumstanţial al verbului *au fugit,* întrucât *prin pădure* au fugit doar gospodinele din sat, în timp ce Agripina a ales poteca care urma şuvoiul Iablanicioarei, "o scară de bolovani şi rădăcini";

2. *turcii* nu are funcţie sintactică pe lângă adverbul predicativ *negreşit,* ci este subiect al predicatului *se luaseră* din propoziţia 7.

Rezultă deci că propoziţiile 4, 5, 6 şi 7 au fost delimitate greşit. Aceste propoziţii au, corect, următoarea alcătuire:

4. au fugit... prin pădure;
5. fugise şi ea;
6. negreşit;
7. turcii... se luaseră după ele.

2.1. Analiza propriu-zisă a frazei începe cu identificarea propoziţiei (propoziţiilor) principale, care nu au element joncţional subordonator şi care, citite separat, au înţeles. Unele propoziţii principale, regente ale unor propoziţii subiective, predicative, completive directe - în mod obişnuit - ale unor propoziţii atributive şi circumstanţiale cu adverbe corelative în regentă - de cele mai multe ori - citite fără aceste subordonate, nu reprezintă comunicări complete. De aceea, un criteriu mai sigur pentru identificarea propoziţiei principale este absenţa elementului joncţional subordonator.

Este însă adevărat că, uneori, şi raportul subordonator se poate realiza prin juxtapunere (fără element joncţional), ca de pildă în frazele:

Scanned with OKEN Scanner

1. *Ai carte,* ai parte;
2. *Vrei, nu vrei,* te luăm cu noi;
3. Azi am întârziat: *n-a sunat ceasul.*

Aceste fraze echivalează cu:

1. Dacă ai carte[1]/, ai parte[2]/. (1. CDŢ; 2. P);
2. Chiar dacă vrei[1]/, chiar dacă nu vrei[2]/, te luăm cu noi[3]/ (1. CV; 2. CV; 3. P)
3. Azi am întârziat[1]/ fiindcă n-a sunat ceasul.[2]/ (1. P; 2. CZ)

Intonaţia ne arată că propoziţiile subliniate nu stau pe acelaşi plan cu propoziţia principală, ele fiind subordonate.

Un loc aparte ocupă propoziţia i n c i d e n t ă. Ea indică intervenţia autorului sau a unui personaj, predicatul ei fiind exprimat printr-un verb de declaraţie (*a spune, a zice, a întreba, a răspunde* etc.). Ea este încadrată între virgule sau linii de pauză:

- Rogu-te, mână mai tare, moş Luca,[1]/ **zic eu**,[2]/ să nu se mai uite satul ca la un urs la noi![3]/

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2.2. Propoziţiile secundare se identifică prin prezenţa unui element joncţional subordonator (excepţie, vezi 2.1.) şi prin funcţia lor sintactică faţă de un cuvânt din propoziţia regentă.

Felul propoziţiei subordonate se stabileşte în funcţie de:

a) anumite c a r a c t e r i s t i c i a l e c u v â n t u l u i r e g e n t, în cazul propoziţiilor subordonate subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă directă secundară, completivă indirectă, completivă indirectă prepoziţională şi predicativă suplimentară (propoziţii necircumstanţiale).

b) conţinutul propoziţiei subordonate, în cazul propoziţiilor circumstanţiale.

Astfel, pentru a identifica o propoziţie necircumstanţială ne vine în ajutor tocmai analiza atentă a cuvântului determinat din regentă, întrucât aceste propoziţii au aceleaşi elemente joncţionale:

Nu se ştia *că pleci la munte.*
Adevărul este *că pleci la munte.*
Mă bucură ştirea *că pleci la munte.*
El nu ştia *că pleci la munte.*
Noi nu suntem siguri *că pleci la munte.*
Noi te ştim *că pleci la munte.*

Scanned with OKEN Scanner

În aceste fraze, propoziția secundară *că pleci la munte* are, pe rând, rolul de subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect prepoziţional, element predicativ suplimentar, deoarece elementul regent este diferit, având anumite particularități morfologice și sintactice (verb reflexiv impersonal, deci fără subiect; verb copulativ fără nume predicativ; substantiv; verb tranzitiv fără complement direct; adjectiv; verb tranzitiv cu complement direct).

(Trăsăturile cele mai importante ale elementului regent al acestor propoziții sunt evidențiate în descrierea lor, în secțiunea *Cuvântul determinat din propoziția regentă).*

Propozițiile circumstanțiale (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condiționale, concesive, consecutive, sociative, instrumentale, opoziționale, cumulative) au o oarecare independență față de regentele lor, în sensul că identificarea lor nu este impusă de anumite caracteristici, obligatorii, ale cuvântul determinat. Dovada este faptul că aceeași propoziție poate fi regenta unor propoziții circumstanțiale diferite:

Plecăm, *unde ne-am propus.*
Plecăm, *după ce obținem bilete de tren.*
Plecăm, *cum au plecat și ceilalți.*
Plecăm, *fiindcă a început vacanța.*
Plecăm *ca să ne odihnim.*
Plecăm, *deși nu e timp frumos.*
Plecăm, *dacă vine și el cu noi.*
Plecăm, *încât rămâi singură.*
Plecăm *împreună cu cine vrem.*
Plecăm *cu ce ni se pune la dispoziție.*
Plecăm, *în loc să rămânem.*
Plecăm, *plus că nici nu ne luăm rămas bun.*

În aceste fraze, verbul *plecăm* este complinit, în ordine, de o propoziție circumstanțială de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, concesivă, condițională, consecutivă, sociativă, instrumentală, opozițională, respectiv cumulativă.

Propozițiile circumstanțiale pot fi legate de regentele lor atât prin conjuncții universale *(că, să, ca să, dacă, de),* cât și prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale specializate (vezi 1.3.1). În primul caz, înlocuirea conjuncției universale cu una specializată este un mijloc sigur de verificare a circumstanței pe care o exprimă propoziția respectivă:

Scanned with OKEN Scanner

Tremură atât de tare *că* (= *fiindcă*) *a venit fără palton*
= CZ
Tremură atât de tare *că* (= *încât*) *ne-a speriat pe toți.*
= CST

Revenind la propozițiile din fraza discutată la 1.5, ele sunt:

1. La urmă Agripina știa = propoziție principală (nu are element joncțional subordonator);

2. că mai erau pe acasă și alte gospodine = propoziție secundară completivă directă, subordonată față de propoziția 1 (determină verbul tranzitiv fără complement direct *știa*);

3. care trebuie = propoziție secundară atributivă, subordonată față de propoziția 2 (are rol de atribut al substantivului *gospodine*);

4. să fi fugit... prin pădure = propoziție secundară subiectivă, subordonată față de propoziția 3 (are rol de subiect al verbului impersonal *trebuie*);

5. cum fugise și ea = propoziție secundară circumstanțială de mod (comparativă), subordonată față de propoziția 4;

6. și... negreșit = propoziție secundară completivă directă, subordonată față de propoziția 1 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *știa),* coordonată copulativă prin *și* cu propoziția 2;

7. că turcii se luaseră după ele = propoziția secundară subiectivă, subordonată față de propoziția 6 (are rol de subiect al adverbului predicativ *negreșit*).

Prin simplificare, aceeași analiză se poate realiza prin folosirea simbolurilor și indicarea, în paranteză, a propoziției regente:

1. P		5. CM	(4)
2. CD	(1)	6. CD	(1)
3. AT	(2)	7. SB	(6)
4. SB	(3)		

2.3. Schema, care încheie analiza sintactică a unei fraze, reflectă raporturile dintre propoziții. În schemă propozițiile sunt redate prin numerele lor de ordine (însoțite de simbolul propoziției), așezate pe mai multe planuri:

- în planul întâi: propozițiile principale;

Scanned with OKEN Scanner

- în planul al doilea: propozițiile subordonate care determină propozițiile principale;

- în planul al treilea: propozițiile subordonate care determină pe cele din planul al doilea;

- în planul al patrulea: propozițiile subordonate care determină pe cele din planul al treilea și așa mai departe.

Raportul de coordonare este marcat printr-o linie orizontală (deasupra se notează conjuncția, dedesubt se notează felul raportului de coordonare: copulativă, adversativă, disjunctivă sau concluzivă; în absența conjuncției se precizează că raportul de coordonare se realizează prin juxtapunere).

Propozițiile incidente sunt plasate în schemă la același nivel cu celelalte propoziții principale, dar fără să fie legate de acestea printr-o linie orizontală, simbolul raportului de coordonare.

Raportul de subordonare este marcat prin linii verticale sau oblice care unesc subordonata cu regenta ei, aflată deasupra.

Astfel schema frazei discutate se prezintă în felul următor:

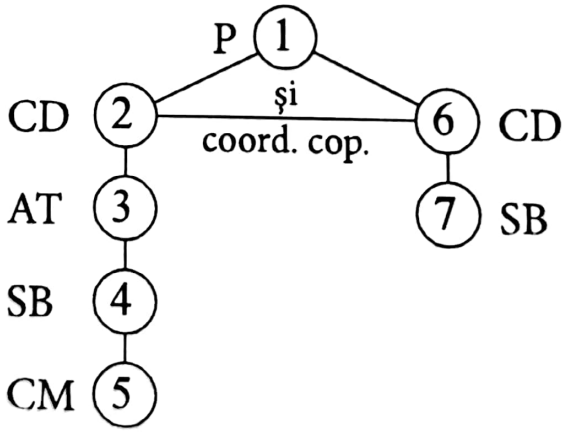

Scanned with OKEN Scanner

TESTE
DE ANALIZĂ COMPLEXĂ

1.

a) Analizați fraza;

b) Identificați și analizați sintactic și morfologic substantivele cu rol de atribut;

c) Precizați gradele de comparație ale adjectivelor din text:

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari din care ne tragem...

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

2.

a) Analizați fraza;

b) Identificați atributele adjectivale și pronominale;

c) Arătați cum s-au format cuvintele *iscoditor, socoteală, a împărtăși, simțire, ceva*:

Cât despre mine, lungit, cum stăteam în fundul cel mai adânc al peșterii mele, fără teamă de priviri iscoditoare, îmi făceam socoteală cum aș putea împărtăși posterității depărtate deosebitele simțiri, pe care le încearcă cineva, când e aruncat de viu și fără păcate, în gurile de flăcări ale Tartarului!

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

3.

a) Analizați fraza:

b) Analizați sintactic și morfologic textul subliniat;

c) Construiți trei propoziții în care *univers* să fie, pe rând, subiect, complement indirect în cazul dativ și complement direct:

De la o vreme musca își schimbă planul de atac și începu să bată părțile mai slabe ale citadelei, ca și cum adică Pisicuța n-ar fi avut nici picioare, nici coadă, nici dinți și, mai cu seamă, darul neprețuit

Scanned with OKEN Scanner

de a-și scutura cu atâta putere pielea spetelor sale, încât geniul strategic al tuturor mușchilor universului, la un loc, ar fi rămas neputincios față de cutremurul prăpăditor al spinării și al coastelor ei.

(C. Hogaș, *Singur*)

4.

a) Analizați fraza;

b) Identificați atributele adjectivale și arătați prin ce sunt exprimate;

c) Explicați cum s-au format cuvintele *descărcare, zguduitor, îndrăzneț*:

Fierbeau văzduhurile și cerurile clocoteau sub descărcările zguduitoare ale tunetelor, și pământul înfricoșat se cutremura nemernic, sub ropotul de trăsnete care cădeau asurzitoare prin întuneric, ca niște imense boambe de flăcări, și spulberau, ca și cum ai sufla strop de țărână, frunțile de stânci îndrăznețe ale celor mai semeți dintre munții săi.

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

5.

a) Analizați fraza;

b) Identificați locuțiunile adverbiale și arătați funcția lor sintactică;

c) Construiți trei fraze în care pronumele relativ *care* să fie, pe rând, în propoziția pe care o introduce, atribut pronominal genitival, complement direct și complement indirect:

Vezi! De aceea, mătrăguna
A-nvățat un brusture
Să le spuie-n față una
Care să le usture.

(G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*)

6.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele cu rol de subiect;

c) Transformați (contrageți) propoziția circumstanțială de timp în complement circumstanțial de timp:

În sfârșit (...) toată noaptea cea dinainte de plecare, până s-au revărsat zorile, m-am frământat cu gândul, feliu și chip, cum aș putea îndupleca pe mama să mă deie mai bine la mânăstire.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

7.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic textul subliniat;

c) Alcătuiți familia cuvântului *a învăța*:

Și doar mă sileam și eu, într-o părere, s-o fac a înțelege pe mama că pot să mă îmbolnăvesc de dorul ei... și să mor printre streini! Că văru-meu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oșlobanu și alții s-au lăsat de învățat și despre asta, tot mănâncă pâne pe lângă părinții lor.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

8.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele cu rol de atribut;

c) Identificați cuvintele cu sens figurat:

S-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la vadurile Iablanicioarei și ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit și osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

9.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele cu rol de atribut;

c) Construiți patru propoziții în care *recoltă* să îndeplinească, pe rând, funcțiile de subiect, nume predicativ, atribut substantival genitival și complement direct:

De la holdele din Bărăgan,
Cu spicul greu atârnând sus
În vârful înaltelor lănci
Pierdute cândva de oastea lui Darius,
Am știut că tot ce ne calcă pământul
Devine pașnică recoltă.

(Marin Sorescu, *Astfel*)

10.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic pronumele din text;

c) Enumerați cinci conjuncții și locuțiuni conjuncționale sinonime cu *căci*:

Nu cerem nimănui nimic, însă oricine
dacă el vrea-l numim și prieten și vecine.

Scanned with OKEN Scanner

Aici şi pâinea, sarea, noi o avem la masă,
căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă.

(Nichita Stănescu, *Noi*)

11.

a) Analizaţi fraza;

b)Analizaţi morfologic cuvintele cu rol de complement;

c) Construiţi o frază cu aceeaşi schemă:

Cei din faţă simţiră că i-au pierdut şi grăbiră în trap până la un colţ al malului, de unde începea o pădure de plopi pe o limbă de pământ îngustă.

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

12.

a) Analizaţi fraza;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic ultima propoziţie;

c) Găsiţi sinonimele cuvintelor *a însoţi* şi *albie*:

Ceilalţi îl însoţiră pe Şuşteru până la locul unde albia râului se vedea întinzându-se drept înainte - o dâră de cretă ce nu se mai isprăvea nicăieri.

(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

13.

a) Analizaţi fraza;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic textul subliniat;

c) Transformaţi în propoziţii corespunzătoare complementele exprimate prin verbe la moduri nepersonale:

Şi aducându-şi aminte de o vorbă auzită de mai multe ori de la ta-său: "de banul nemuncit nici praful nu s-alege", înainte de a aţipi în căruţă îşi zise că el chiar de nu l-ar întreba nimeni, dacă i s-ar întâmpla să găsească o pungă cu bani, ar duce-o la primărie la domnul şef de jandarmi.

(I. Al. Brătescu-Voineşti, *Niculăiţă Minciună*)

14.

a) Analizaţi fraza;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele din text;

c) Contrageţi propoziţiile circumstanţiale:

Fiindcă unii dintre domnii alegători au început să plece, ar fi bine, cred, mâine fiind alegerea, ca chiar acuma să rugăm pe onorabilul orator să-şi întrerupă discursul un moment, să aibă puţintică răbdare, pentru ca să proclamăm numele candidatului propus de comitetul nostru.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

15.

a) Analizați fraza;

b) Identificați predicatele nominale din text;

c) Precizați care cuvinte din text au diftongi și vocale în hiat:

Puțin îmi pasă dacă ai vrut să-mi faci rău și n-ai putut. Nu ți-a ajutat Dumnezeu, pentru că ești rău; și pentru că eu voi să-mi ajute totdeauna, am să fiu bună ca și până acuma.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

16.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic verbele la diateza pasivă;

c) Identificați neologismele din text:

Mi-a spus că, dacă nu dau importanță lucrului, o să-i dea publicul, pentru că scrisoarea o să se publice duminică la gazetă și o să fie pusă în cercevea, ca s-o vază oricine-o pofti.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

17.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;

c) Exemplificați, în propoziții, valorile verbului *a fi* (verb predicativ, verb auxiliar și verb copulativ):

O țară întreagă, un continent, un univers, dincolo de care n-ar putea fi decât neantul, încep și sfârșesc aici, în vecinătatea norilor, sub veghea marilor piscuri. Taifunul pare să fi bântuit nu de mult pe aici, și orice se vede, între necuprinsele zări, păstrează ceva din enormul lui tumult.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

18.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;

c) Identificați neologismele din text:

Emilia era cu totul alături de rol, din care nu pricepuse nimic, și nemaiștiind ce să facă, deoarece nici regizorul nu știuse ce să-i arate, a încercat să plaseze eternul și teribilul ei cuplet din "Modelul", deși pe alte cuvinte, procedeu justificat doar de faptul că și aici era vorba de o femeie părăsită.

(Camil Petrescu, *Patul lui Procust*)

19.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic textul subliniat;

Scanned with OKEN Scanner

c) Identificați neologismele din text:

Atât de mare este farmecul sub care stă cultura românească, încât cultul lui Eminescu nu este un cult livresc, acceptat de unii, refuzat de alții, cum se întâmplă cu alți scriitori de geniu, ci e un soi de realitate căreia nu i se poate sustrage nimeni.

(Camil Petrescu, *Eminescu și esențele*)

20.

a) Analizați fraza;

b) Analizați sintactic și morfologic adjectivele care au grade de comparație;

c) Identificați cuvintele derivate și explicați cum s-au format:

Eminescu e criteriul oricărei judecăți de valoare în critica literară românească, în așa măsură, încât nu numai că elogiul cel mai prețios care i se poate aduce unui versuitor e să i se spuie că e cel mai mare poet "de la Eminescu încoace", dar - fapt unic - cred că nici nu s-a scris vreodată, cu umbră de seriozitate, despre vreun poet, că a depășit pe Eminescu.

(Camil Petrescu, *Eminescu și esențele*)

21.

a) Analizați frazele;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;

c) Identificați cuvintele formate prin derivare, compunere și schimbarea valorii gramaticale (conversiune):

Pe la miezul nopții urma să joace pe bani mireasa. Fiindcă Ana, cu sarcina ei, s-ar fi ostenit prea tare, îi ținu locul drușca întâi, adică Florica. Mirele o învârti de câteva ori voinicește și apoi aruncă un zlot de argint în strachina înflorită... În vremea aceasta Ana ședea pe laviță, rușinată că n-a putut juca ea, geloasă puțin că Ion ar fi strâns pe Florica mai tare ca ceilalți și totuși mulțumită, plutind parcă într-un nor de fericire atât de mare, că se simțea răsplătită pentru toate suferințele.

(Liviu Rebreanu, *Ion*)

22.

a) Analizați frazele;

b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele cu rol de atribut;

c) Identificați cuvintele formate prin derivare, compunere și schimbarea valorii gramaticale (conversiune):

Adu-ți aminte de bucuria care te-a stăpânit în timp ce lucrai. Dacă bucuria de atunci nu-ți revine la ceasurile astea de

Scanned with OKEN Scanner

oboseală înseamnă că ai lucrat prost şi că te înveţi minte altădată să mai lucrezi prost.

(Marin Preda, *Risipitorii*)

23.

a) Analizaţi fraza;

b) Identificaţi atributele şi arătaţi felul lor;

c) Arătaţi, cu exemple, ce funcţii sintactice poate îndeplini un verb la modul supin:

În timp ce unii mai urlau în neştire sau umblau să mai găsească ceva de luat, cei mai mulţi, grupuri răzleţe, vorbeau numai despre împărţirea pământurilor, sperând fiecare să aibă o parte mai mare.

(Liviu Rebreanu, *Răscoala*)

24.

a) Analizaţi fraza;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic textul subliniat;

c) Identificaţi cuvintele care au omonime:

Acum că nu mai sunt boieri, socoteau că ar fi bine să nu tărăgăneze măsurătoarea, că dacă vor apuca să-şi ia ce li se cuvine, apoi degeaba se vor mai întoarce ciocoii, că oamenii nu vor da înapoi pământul nici morţi.

(Liviu Rebreanu, *Răscoala*)

25.

a) Analizaţi fraza;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele;

c) Identificaţi cuvintele derivate şi arătaţi cum s-au format:

Toţi aveau păreri cum ar trebui să facă împărţirea, ca să fie mai dreaptă, firește fiecare chibzuind că adevărat dreaptă nu poate fi decât cea care i-ar atribui lui lotul cel mai bun şi mai aproape de sat şi mai măricel.

(Liviu Rebreanu, *Răscoala*)

Scanned with OKEN Scanner

TESTE GRILĂ

TEST GRILĂ 1

Indicați partea de vorbire:

1. S-au prezentat la examen <u>câte doi</u>.
   a. adverb; b. numeral distributiv;
   c. numeral adverbial; d. numeral colectiv.
2. Sunt apreciate bunele<u>-i</u> rezultate.
   a. pron. posesiv; b. pron. pers. în D.;
   c. pron. pers. în G.; d. pron. reflexiv.
3. <u>Fie</u> ce-o fi!
   a. interjecție; b. verb predicativ;
   c. verb copulativ; d. conjuncție.
4. Când <u>aprinse</u> luminile, văzu chipul său.
   a. verb, mai mult ca perfect; b. verb, perfectul simplu;
   c. verb, imperfect; d. adjectiv.
5. Cu <u>ce</u> pix ai scris scrisoarea?
   a. adj. interogativ; b. pron. relativ;
   c. adj. relativ; d. pron. interogativ.
6. Problemele de azi nu mai sunt <u>aceleași</u> cu cele de ieri.
   a. pron. demonstrativ de apropiere;
   b. pron. demonstrativ de identitate;
   c. adj. pronominal demonstrativ de depărtare;
   d. pron. demonstrativ de depărtare.

Scanned with OKEN Scanner

7. Trebuie să-ți ajuți colegii.
a. verb tranzitiv; b. verb copulativ;
c. verb auxiliar; d. verb intranzitiv.
8. De-atâtea nopți aud plouând...
a. verb auxiliar; b. verb predicativ impersonal;
c. verb copulativ; d. verb predicativ personal.

Funcția sintactică a cuvintelor subliniate:

9. Vezi cum ești?
a. c. c. mod; b. nume pred.;
c. atr.; d. elem. pred. supl.
10. Sosirea înaintea termenului fixat nu este indicată.
a. compl. circ. loc; b. compl. circ. timp;
c. atr.; d. subiect.
11. Accidentul a avut loc datorită condițiilor meteorologice.
a. subiect; b. compl. circ. cauză;
c. compl. indirect; d. atribut.
12. Nu-i place nimic în afară de sport.
a. subiect; b. compl. circ. cumulativ;
c. compl. circ. excepție; d. compl. direct.
13. Noi i-am găsit neschimbați.
a. compl. circ. de mod; b. atribut;
c. nume pred.; d. elem. pred. suplim.

Felul propoziției subordonate:

14. Prietenul tău a rămas cum îl știam.
a. SB; b. CD; c. PR; d. CM.
15. Tu ai învățat-o să fie atât de mincinoasă?
a. SB; b. CD SEC.; c. CS; d. CI.
16. Întotdeauna va fi greu de spus cine are dreptate.
a. CD; b, CI PREP.; c. SB; d. PR.
17. Ar fi formidabil ca el să fi făcut așa ceva.
a. PR; b. SB; c. CST; d. CD.
18. Ce-ar fi să-ți dau ție toate cărțile?
a. SB; b. PR; c. CD; d. CDȚ.
19. Nu avem probleme în ceea ce privește examenele.
a. CM; b. AT; c. C. REL.; d. C. OPOZ.
20. Dacă Timișoara este la șes, Brașovul este la munte.
a. CDȚ; b. CV; c. C. OPOZ.; d. CT.

Scanned with OKEN Scanner

21. Contrar a ce zice lumea, petrecerea a fost foarte reușită.
a. CDT b. CZ c. CV d. CM
22. M-au întrebat de ce unii colegi au lipsit.
a. CD SEC. b. CZ c. SB d. CI PREP.
23. Multe lucruri au rămas cum le știam.
a. CM b. PR c. CD d. PR.SUPL
24. Noi ne vom hotărî în săptămâna care urmează.
a. CI PREP. b. CD c. AT d. CT
25. Unii bătrâni trăiesc cu gândul la ce s-a petrecut în tinerețea lor.
a. CM b. SB c. AT d. CI PREP.
26. Nicolae Bălcescu nu a mai ajuns să-și revadă țara.
a. CL b. CST c. PR d. CI PREP.
27. Se simte dator să te ajute oricând.
a. SB b. CST c. CI PREP. d. CD
28. În perioada cât a stat la munte s-a făcut bine.
a. CT b. AT c. CZ d. CM
29. Nu îmi restitui datoria, mă supăr.
a. CV b. CDT c. CI PREP. d. CST
30. Era plăcut să te uiți la ei.
a. SB b. CST c. AT d. CD

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 2

Indicați partea de vorbire:

1. Este <u>ciudat</u> comportamentul său.
   a. adjectiv; b. adverb;
   c. prepoziție; d. substantiv.
2. Comisia <u>de pe lângă</u> Camera Deputaților a respins proiectul de lege.
   a. prepoziție compusă; b. loc. prepozițională;
   c. adverb; d. loc. adverbială.
3. <u>Fie</u> ce-o fi!
   a. interjecție; b. verb predicativ;
   c. verb copulativ; d. conjuncție.
4. Casa <u>alor voștri</u> este pe altă stradă.
   a. substantiv; b. adj. posesiv;
   c. pron. personal; d. pron. posesiv.
5. Părinții <u>ai căror</u> copii reușesc la facultate sunt fericiți.
   a. pron. relativ; b. adj. relativ;
   c. adj. posesiv; d. pron. nehotărât.
6. La <u>ce</u> examen te-ai prezentat?
   a. adj. interogativ; b. adj. relativ;
   c. pron. relativ; d. pron. interogativ.
7. <u>Ce</u> bine că se termină sesiunea de examene!
   a. pron. interogativ; b. pron. relativ;
   c. adverb; d. adj. relativ.
8. Cărțile <u>au fost</u> împrumutate de la bibliotecă.
   a. verb predicativ; b. verb copulativ;
   c. verb auxiliar; d. loc. verbală.

Funcția sintactică a cuvintelor subliniate:

9. Vezi <u>ce</u> ai devenit dacă nu m-ai ascultat?
a. subiect; b. compl. direct;
c. fără funcție; d. nume predicativ.

10. Nu te poți baza pe <u>el</u>.
a. compl. direct; b. compl. indirect prep.;
c. atribut; d. compl. circ. de mod.

11. Auzindu-se <u>cântatul</u> cocoșilor, s-au grăbit să plece.
a. compl. direct; b. nume pred.;
c. subiect; d. compl. indirect.

12. Sosirea înaintea <u>termenului</u> fixat nu este recomandabilă.
a. compl. circ.de loc; b. compl. circ. de timp;
c. atribut; d. compl. circ. de mod.

13. Ar da mulți bani pe această <u>mașină</u>, dacă ar avea.
a. compl. direct; b. compl. circ. de loc;
c. compl. indirect prep. d. compl. circ.de mod.;

Felul propoziției subordonate:

14. Obligat să vină azi, nu va veni și mâine.
a. SB; b. CM; c. CI PREP.; d. CS.

15. Nefiind cum și-l închipuise, Cristina nu l-a mai căutat.
a. CZ; b. PR; c. CDȚ; d. CM.

16. Ce-ar fi să-ți dau ție toate cărțile?
a. PR; b. CD; c. SB; d. CM.

17. Luându-mă după felul cum vorbea, l-am crezut academician.
a. AT; b. CI PREP.; c. CZ; d. CM.

18. Nu dorește a-l mai întâlni întrucât n-a venit nici astăzi.
a. SB; b. AT; c. CST; d. CZ.

19. Au prea multe de ascuns pentru ca să poată da înapoi.
a. CS; b. CST; c. CV; d. CD.

20. Face să încerci marea cu degetul!
a. CD; b. PR; c. CI PREP.; d. SB.

21. Mi-e drag să merg la mare.
a. CS b. SB c. AT d. CD

22. Nu e problema ta dacă el lipsește nemotivat.
a. CDȚ b. SB c. CD d. AT

23. Mi-a explicat de ce n-a venit.
a. CD b. SB c. CZ d. CI PREP.

24. Noi vom verifica ceea ce ne-a relatat.
a. CD b. PR c. AT d. CI PREP.

Scanned with OKEN Scanner

25. Bine că avem mulți prieteni.
a. SB b. PR c. CZ d. CM
26. Cât de șmecher se credea, de data asta a încurcat-o.
a. CZ b. CV c. CM d. CI PREP.
27. După cele întâmplate putea ajunge să fie criticat de toți colegii.
a. CM b. CI PREP. c. PR d. CT
28. Cum trenul întârziase mai bine de o oră și pentru a nu pierde începutul conferinței a luat un taxi.
a. CT b. CZ c. CS d. CM
29. Mi-a făcut plăcere să vă cunosc personal.
a. AT b. SB c. CI PREP. d. CM
30. E cel mai bun din meșterii câți îi are acest atelier de reparații auto.
a. AT b. CM c. CI PREP. d. C. REL.

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 3

1. Cuvintele <u>háină</u> și <u>haínă</u> sunt:
   a. antonime b. paronime c. omografe
2. Cuvintele <u>fiabil - friabil</u>, <u>prenume - pronume</u> sunt:
   a. sinonime b. paronime c. omonime
3. Cuvintele <u>sintetic - natural</u>, <u>a memora - a uita</u>, <u>a iubi - a urî</u> sunt:
   a. omonime b. antonime c. sinonime
4. Au omonime toate cuvintele din seria:
   a. lac, capră, bancă, republică
   b. rasă, port, mină, rob
   c. casă, bor, șiret, mare
5. Sunt sinonime toate cuvintele din seria:
   a. cultivat, instruit, cult, educat
   b. cuminte, liniștit, ascultător, neatent
   c. echilibru, armonie, egalitate, frăție
6. Sunt sinonime toate cuvintele din seria:
   a. decizie, hotărâre, ordonanță, edict
   b. a dăinui, a trăi, a străbate, a persista
   c. decădere, regres, dezvoltare, decadență
7. Conțin diftongi toate cuvintele din seria:
   a. temeinic, aer, muzeu b. oază, alee, soare
   c. soare, gălbui, temeinic
8. Sunt corect accentuate toate cuvintele din seria:
   a. áripă, emúl, caractér b. doctoríță, ásentiment, carácter
   c. decémbrie, constelație, dóctoriță
9. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
   a. pen-in-su-lă, dez-u-ma-ni-za
   b. pe-nin-su-lă, de-zu-man-i-za
   c. pe-nin-sul-ă, dez-u-ma-ni-za

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRI

1. Cuvintele háină și haínă sunt:
   a. antonime b. paronime c. omografe
2. Cuvintele fiabil - friabil, prenume - pronume sunt:
   a. sinonime b. paronime c. omonime
3. Cuvintele sintetic - natural, a memora - a uita, a iubi - a urî sunt:
   a. omonime b. antonime c. sinonime
4. Au omonime toate cuvintele din seria:
   a. lac, capră, bancă, republică
   b. rasă, port, mină, rob
   c. casă, bor, șiret, mare
5. Sunt sinonime toate cuvintele din seria:
   a. cultivat, instruit, cult, educat
   b. cuminte, liniștit, ascultător, neatent
   c. echilibru, armonie, egalitate, frăție
6. Sunt sinonime toate cuvintele din seria:
   a. decizie, hotărâre, ordonanță, edict
   b. a dăinui, a trăi, a străbate, a persista
   c. decădere, regres, dezvoltare, decadență
7. Conțin diftongi toate cuvintele din seria:
   a. temeinic, aer, muzeu b. oază, alee, soare
   c. soare, gălbui, temeinic
8. Sunt corect accentuate toate cuvintele din seria:
   a. áripă, emúl, caractér b. doctoríță, ásentiment, carácter
   c. decémbrie, constelație, dóctoriță
9. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
   a. pen-in-su-lă, dez-u-ma-ni-za
   b. pe-nin-su-lă, de-zu-man-i-za
   c. pe-nin-sul-ă, dez-u-ma-ni-za

Scanned with OKEN Scanner

10. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
a. e-mi-nes-ci-an, e-xte-nu-are
b. em-in-es-ci-an, ex-te-nu-a-re
c. e-mi-nes-ci-an, ex-te-nu-a-re

11. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
a. pa-rte, a-nal-fa-bet b. par-te, an-al-fa-bet
c. part-e, a-nal-fa-bet

12. Sunt corecte formele de plural din seria:
a. hotele, necrologuri, parbrizuri
b. hotele, necroloage, parbrize
c. hoteluri, necrologuri, parbrize

13. Sunt formate prin derivare toate cuvintele din seria:
a. despre, codobatură, pupăză
b. a desprinde, a dezarticula, nepotrivit
c. careva, tustrei, hipodrom

14. Verbul a lua la modul indicativ, timpul prezent, la persoanele I și a II-a plural are formele:
a. lom, loați b. loăm, loați c. luăm, luați

15. Sunt scrise corect toate cuvintele din seria:
a. tatăl studentei aceștia, tatăl aceștii studente
b. tatăl studentei acesteia, tatăl acestei studente
c. tatăl studentei acestea, tatăl acestei studente

16. Se construiesc cu cazul genitiv:
a. despre, de pe la, dinspre, la
b. conform, datorită, grație, potrivit
c. asupra, contra, împotriva, înaintea

17. Care adjective nu au grade de comparație:
a. prost, bun, supărat b. perspicace, vulnerabil, ozonat
c. complet, rotund, dreptunghiular

18. Care adjective nu au gradul superlativ:
a. mic, slab, scund, util
b. bolnav, cosmopolit, excentric, neatent
c. maxim, optim, superior, suprem

19. Care adverb nu are grade de comparație:
a. bine b. repede c. astfel

20. Care enunț include un pronume nehotărât:
a. S-a întâlnit cu acela. b. Citește orice. c. Nu a venit nimeni.

Scanned with OKEN Scanner

21. Ce funcție sintactică are pronumele reflexiv din propoziția: Eu m-am gândit mult la ei.

a. complement direct b. complement indirect

c. fără funcție sintactică

22. Complementul nu poate determina:

a. adjectivul b. articolul c. adverbul

23. Predicatul verbal nu poate fi exprimat prin:

a. locuțiune verbală b. verb predicativ c. verb copulativ

24. Nu pot fi folosite atât ca verbe predicative, cât și ca verbe copulative:

a. a fi, a ajunge b. a însemna, a rămâne c. a face, a scrie

Felul propoziției subordonate:

25. Dacă ai temperatură, de ce mai mergi la petrecere?

a. CZ b. CDȚ c. CT d. CV

26. Fie ca cei mai buni să ocupe primul loc!

a. SB b. CD c. CS d. PR

27. Mi-a mulțumit atât de mult deoarece l-am ajutat.

a. CM b. CZ c.CI PREP. d. SB

28. Nu are niciun sens ca tu să mai răspunzi la scrisorile lui.

a. CD b. SB c. CST d. AT

29. E greu de spus de unde izvorăște Nilul.

a. CD b. SB c. CI PREP. d. CL

30. N-a fost să fie așa.

a. CS b. CD c. SB d. PR

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 4

1. Cuvântul *sufragerie* este accentuat pe:
a. ultima silabă b. prima silabă
c. silaba a patra d. silaba a treia

2. Cuvântul *Ioane* are în structura sa:
a. un triftong b. un hiat şi un diftong
c. un diftong şi un hiat d. un diftong

3. Cuvântul *căprioară* se desparte în silabe:
a. căp-ri-oa-ră b. că-prioa-ră c. că-pri-oară d. că-pri-oa-ră

4. Care dintre cuvintele următoare este accentuat greşit:
a. coréct b. edítor c. dóctoriţă d. caractér

5. Care dintre cuvintele următoare nu este scris corect:
a. tânjală b. şa c. înşeală d. orăşean

6. Care dintre cuvintele următoare nu este scris corect:
a. vilegiatură b. itinerariu c. vidanjor d. misogin

7. Verbul *a păzi* nu are sensul:
a. a pândi b. a străjui c. a rezerva d. a proteja

8. Neologismul *a omologa* are sensul:
a. a corespunde b. a confirma c. a impune d. a învesti

9. Este neologism:
a. moroi b. guvern c. morman d. înger

10. Nu este format prin derivare:
a. aviatic b. tomnatic c. văratic d. singuratic

11. Nu face parte din familia lexicală a cuvântului *pământ*:
a. pământare b. pământzalcă c. pământos d. împământare

12. Este regionalism:
a. candel b. caniculă c. cantă d. cantalup

Scanned with OKEN Scanner

13. Sunt sinonime cu *a releva*:
a. a accentua, a evidenția, a întări
b. a reclama, a sesiza, a semnifica
c. a corecta, a reliefa, a declara
d. a mărturisi, a împărtăși, a confia

14. Este greșită îmbinarea de cuvinte:
a. aventurile ale zece negri mititei
b. povestea a zece negri mititei
c. aventurile a zece negri mititei
d. părinții a zece negri mititei

15. Adjectivul din enunțul *De ce n-a cumpărat când prețul era mai mic?* este:
a. gradul comparativ de superioritate, complement circumstanțial de mod
b. gradul comparativ de inferioritate, nume predicativ
c. gradul comparativ de superioritate, nume predicativ
d. gradul comparativ de inferioritate, complement circumstanțial de mod

16. În enunțul Gras, *și tot are farmec.*, cuvântul subliniat este:
a. complement circ. de mod
b. complement circ. de cauză
c. atribut adjectival
d. complement circ. concesiv

17. Verbul la gerunziu din enunțul *Știind cât de greu respiră, am sfătuit-o să meargă totuși la medic.* este:
a. complement circ. de timp
b. complement circ. condițional
c. complement circ. de cauză
d. complement circ. concesiv

18. Cuvântul subliniat din propoziția *Și după mulți ani a rămas* același. este:
a. complement circ. de mod/ pronume demonstrativ
b. subiect/ pronume demonstrativ
c. complement circ. de mod/ pronume nehotărât
d. nume predicativ/ pronume demonstrativ de identitate

19. Cuvântul subliniat din propoziția *Pe fruntea-ți înaltă au apărut riduri.* este:
a. atribut pronominal/ pronume posesiv, cazul genitiv
b. atribut pronominal/ pronume personal, cazul genitiv
c. atribut pronominal/ pronume reflexiv, cazul dativ
d. atribut pronominal/ pronume personal, cazul dativ

Scanned with OKEN Scanner

20. Cuvântul subliniat din propoziția *Colega s-a oprit în spatele tău.* este:
a. atribut/ pronume posesiv, cazul genitiv
b. complement circ. de loc/ pronume posesiv, cazul genitiv
c. atribut/ adjectiv pronominal posesiv, cazul acuzativ
d. complement circ. de loc/ adjectiv pronominal posesiv, cazul acuzativ

21. Cuvântul subliniat din propoziția *S-au întâlnit în ciuda nepotrivirii de program.* este:
a. atribut/ substantiv, cazul dativ
b. atribut/ substantiv, cazul genitiv
c. complement circ. de mod/ substantiv, cazul acuzativ
d. complement circ. concesiv/ substantiv, cazul genitiv

22. Complementul circumstanțial de timp nu poate fi exprimat prin:
a. adjectiv
b. pronume
c. interjecție
d. locuțiune adverbială

23. Atributul nu poate fi exprimat prin:
a. adjectiv invariabil
b. articol hotărât proclitic
c. verb la supin
d. interjecție

24. În fraza *După modul cum este scoasă la privatizare, industria are toate șansele să devină un focar de tensiuni sociale.* propozițiile subordonate sunt în ordine:
a. circ. modală, circ. de scop
b. circ. modală, circ. consecutivă
c. atributivă, atributivă
d. atributivă, circ. de scop

25. În fraza *De vreme ce nu îi interesează să investească nu are rost să cumpere uzina.* propozițiile subordonate sunt în ordine:
a. circ. temporală, completivă directă, completivă directă
b. circ. cauzală, subiectivă, completivă directă
c. circ. temporală, completivă directă, circ. de scop
d. circ. cauzală, subiectivă, subiectivă

26. În fraza: *Oricât de multe au fost investițiile de până acum, economia acestui județ nu s-a îmbunătățit ca să scadă numărul șomerilor.* propozițiile subordonate sunt în ordine:
a. circ. modală, circ. de cauză
b. circ. modală, circ. de scop
c. circ. concesivă, circ. de scop
d. circ. concesivă, circ. consecutivă

27. În fraza: *Rămâne de văzut dacă în viitor economia românească se va redresa.* propoziția subordonată este:
a. circ. condițională
b. subiectivă
c. completivă directă
d. circ. concesivă

Scanned with OKEN Scanner

28. În fraza: *Programul "turism rural" este bun, dar încă nu a dat rezultate spectaculoase.* virgula marchează un raport sintactic de:

a. coordonare prin juxtapunere
b. subordonare
c. coordonare concluzivă
d. coordonare adversativă

29. În fraza *Se spune că orice om bogat evită să dea socoteală de cum a obținut primul milion.* prop.subordonate sunt:

a. subiectivă, completivă directă, atributivă

b. subiectivă, completivă directă, completivă indirectă prepozițională.

c. completivă directă, completivă directă, atributivă

d. subiectivă, circ. cauzală, compl. indirectă prepozițională

30. Conjuncția *să* nu poate să introducă în frază:

a. circ. concesivă
b. circ. de loc
c. circ. consecutivă
d. circ. condițională

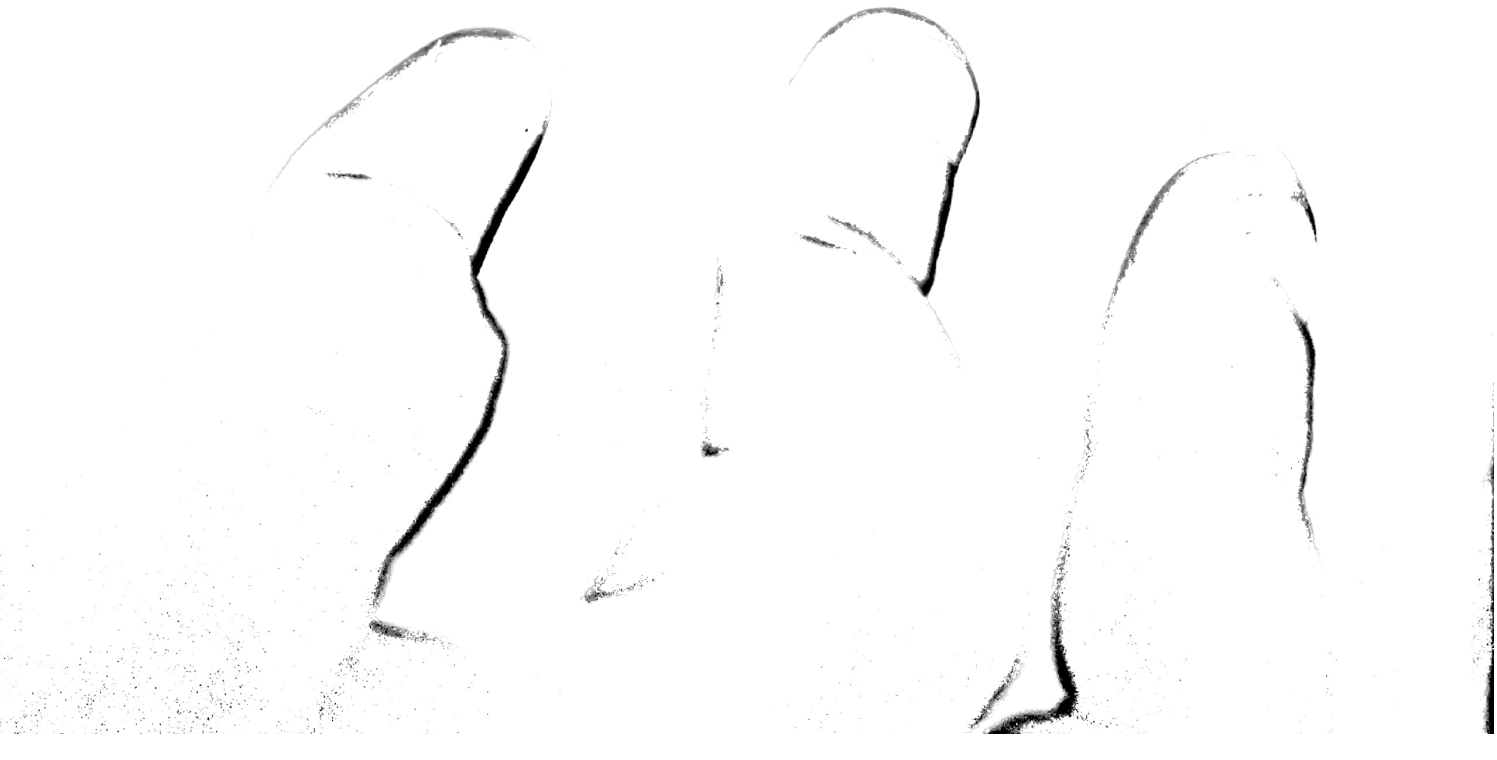

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 5

1. Cuvintele *tórturi* şi *tortúri* sunt:
a. omonime b. omografe
c. antonime d. paronime

2. Conţin diftongi toate cuvintele din seria:
a. viaţă, coafor, moară, viciu
b. vizual, muzeu, aer, balalaică
c. poartă, vibraţie, pluvial, ploaie
d. iulie, iremediabil, fiară, boreal

3. Sunt corect accentuate toate cuvintele din seria:
a. baríton, butélie, cráter b. baritón, carácter, cráter
c. férigă, diplómă, ántic d. octómbrie, cándid, académie

4. Sunt dublete accentuale corecte toate cuvintele din seria:
a. bolnáv - bólnav, supórter - suportér, apéndice - apendíce
b. deúnăzi - deunăzí, butelíe - butélie, tranzístor - tranzistór
c. facsimíl - facsímil, prótector - protectór, hátman - hatmán
d. comándo - comandó, caractér - carácter, apéndice - apendíce

5. Este corect accentuat numai primul cuvânt din seria:
a. avárie-avaríe b. doctoríţă - dóctoriţă
c. cándid - candíd d. penúrie - penuríe

6. Sunt despărţite corect în silabe cuvintele din seria:
a. trans-cri-e-re, alb-as-tru, i-ne-dit, tri-ftong, ta-blă
b. tran-scri-e-re, al-bas-tru, in-e-dit, tri-ftong, ta-blă
c. trans-cri-e-re, al-ba-stru, i-ne-dit, trif-tong, tab-lă
d. tran-scri-e-re, alb-a-stru, in-e-dit, trif-tong, ta-blă

7. Sunt despărţite corect în silabe cuvintele din seria:
a. co-e-ziu-ne, vi-o-i-ciu-ne, zgâ-rie-tu-ră, i-ne-fa-bil, o-biec-ţie
b. co-e-zi-u-ne, vi-oi- ciu-ne, zgâ-ri-e-tu-ră, in-efa-bil, o-bi-ec-ţi-e
c. co-e-zi-u-ne, vi-o-i-ciu-ne, zgâ-ri-e-tu-ră, i-ne-fa-bil, o-biec-ţi-e
d. co-e-zi-u-ne, vio-i-ciu-ne, zgâ-rie-tu-ră, i-ne-fa-bil, o-bi-ec-ţi-e

8. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
a. los-tri-ță, alt-un-de-va, mau-so-leu, or-to-e-pi-e, pro-por-ți-o-nal
b. lo-stri-ță, alt-un-de-va, ma-u-so-leu, or-to-e-pi-e, pro-por-țio-nal
c. lo-stri-ță, al-tun-de-va, ma-u-so-le-u, orto-e-pi-e, pro-por-ți-o-nal
d. los-tri-ță, alt-un-de-va, ma-u-so-leu, or-to-e-pi-e, pro-por-țio-nal

9. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
a. eli-cop-ter, ant-arc-tic, in-abor-da-bil, re-ve-lion, e-u-ro-pe-an
b. e-li-co-pter, ant-arc-tic, in-a-bor-da-bil, re-ve-li-on, e-u-ro-pean
c. e-li-cop-ter, an-tarc-tic, i-na-bor-da-bil, re-ve-li-on, e-u-ro-pe-an
d. el-ic-op-ter, ant-ar-ctic, in-a-bor-da-bil, re-ve-li-on, e-u-ro-pean

10. Sunt despărțite corect în silabe cuvintele din seria:
a. de-ca-tlon, punc-tu-al, e-va-cua, foi-le-ton, la-u-re-at
b. de-ca-tlon, punc-tu-al, e-va-cu-a, fo-i-le-ton, la-u-re-at
c. dec-at-lon, pun-ctu-al, e-va-cu-a, foi-le-ton, la-u-reat
d. de-ca-tlon, punc-tu-al, e-va-cu-a, foi-le-ton, la-u-re-at

11. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. gangrenă, a se dumiri, adaus, agreare, contingent
b. cangrenă, a se dumiri, adaos, agreere, contingent
c. gangrenă, a se dumeri, adaus, agrere, cotingent
d. cangrenă, a se dumeri, adaos, agreare, contingent

12. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. a descoperta, a dogori, helicopter, aconto, asbest
b. a descoperta, a dogorî, elicopter, acont, azbest
c. a decoperta, a dogori, elicopter, acont, azbest
d. a decoperta, a dogorî, elicopter, aconto, azbest

13. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. petic, halviță, a desconspira, conteiner, detailat
b. petic, alviță, a deconspira, container, detaliat
c. petec, alviță, a desconspira, container, detaliat
d. petec, alviță, a deconspira, conteiner, detaliat

14. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. mucigai, glonte, eleșteu, prezumpție, griș
b. mucegai, glonț, heleșteu, prezumpție, gris
c. mucigai, glonț, eleșteu, prezumpție, griș
d. mucegai, glonț, heleșteu, prezumție, griș

15. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. ieroglifă, lăuză, lumbago, filigram, ghiudem
b. hieroglifă, lehuză, lombago, filigram, ghiuden
c. hieroglifă, lehuză, lumbago, filigran, ghiuden
d. hieroglifă, lăuză, lumbago, filigran, ghiuden

Scanned with OKEN Scanner

16. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. eschimos, ghetou, gherilă, zilier, erbivor
b. eschimoș, gheto, gherilă, zilier, ierbivor
c. eschimoș, ghetou, guerilă, ziler, erbivor
d. eschimos, ghetou, gherilă, zilier, ierbivor

17. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. lunatic, plebicist, marfar, sacrosanct, vodcă
b. lunatec, plebiscit, mărfar, sacrosanct, votcă
c. lunatic, plebiscit, marfar, sacrosanct, votcă
d. lunatec, plebicist, marfar, sacrosant, vodcă

18. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. ghips, pernă, patrusprezece, sarmală, sanda
b. gips, perină, paisprezece, sarma, sanda
c. ghips, perină, patrusprezece, sarmală, sandală
d. ghips, pernă, paisprezece, sarma, sandală

19. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. desident, chirilic, concluziv, maro, higienă
b. disident, chirilic, concluziv, maro, igienă
c. dizident, cirilic, conclusiv, maron, igienă
d. disident, chirilic, conclusiv, maro, higienă

20. Care serie cuprinde formele corecte ale cuvintelor:
a. aborigen, escroc, aeropag, excavator, a pasteuriza
b. arborigen, excroc, aeropag, escavator, a pasteriza
c. aborigen, excroc, areopag, excavator, a pasteriza
d. aborigen, escroc, areopag, excavator, a pasteuriza

21. Sunt corecte formele de plural din seria:
a. chibrite, raporturi, bugete, cicatrici, jubileuri
b. chibrite, rapoarte, bugeturi, cicatrice, jubilee
c. chibrituri, raporturi, bugete, cicatrice, jubilee
d. chibrituri, rapoarte, bugete, cicatrici, jubileuri

22. Sunt corecte formele de plural din seria:
a. roți, coperți, barajuri, fundaluri, talismanuri
b. roți, coperți, baraje, fundale, talismanuri
c. roți, coperte, baraje, fundaluri, talismane
d. roate, coperți, barajuri, fundale, talismane

23. Sunt corecte formele de plural din seria:
a. blestemuri, bande, resorturi, sindromuri, șuvoiuri
b. blesteme, benzi, resoarte, sindroame, șuvoaie
c. blesteme, bande, resorturi, sindroame, șuvoiuri
d. blesteme, bande, resorturi, sindromuri, șuvoaie

Scanned with OKEN Scanner

24. Sunt corecte formele de plural din seria:
a. meridianuri, chilipire, mreni, dueturi, tamburi
b. meridiane, chilipiruri, mrene, duete, tambure
c. meridiane, chilipire, mrene, duete, tambure
d. meridianuri, chilipiruri, mrene, dueturi, tamburi

25. Sunt corecte formele de plural din seria:
a. basoreliefuri, coli, chipiuri, rândunele, monezi
b. basoreliefe, coale, chipie, rândunici, monezi
c. basoreliefuri, coli, chipiuri, rândunici, monede
d. basoreliefe, coli, chipie, rândunele, monede

26. Tinerii de azi, <u>care</u> învață, reușesc.
a. atr. pron./ pron. rel., nominativ
b. atr. adj./ adj. pron. rel., nominativ
c. subiect/ pron. rel., nominativ
d. subiect/ pron. interog., nominativ

27. <u>Ți</u>-ai rezolvat toate problemele?
a. atr. pron.ant./ pron. pers., dativ
b. atr. pron.ant./ pron. refl., dativ
c. compl. indir./ pron. pers., dativ
d. compl. indir./ pron. refl., dativ

28. Fiecare a primit <u>câte o</u> invitație.
a. num. card. distributiv/ atr. adj.
b. num. card. colectiv/ atr. subst.
c. num. card. adverbial/ atr. adv.
d. adverb + articol/ atr. adverbial

29. Aceste obiecte sunt <u>ale tale</u>.
a. pron. pos., nominativ/ nume pred.
b. pron. pos., genitiv/ c. c. mod
c. adj. pron. pos., genitiv/ nume pred.
d. adj. pron. pos., nominativ/ c. c. mod

30. A sosit cu mult timp înaintea <u>noastră</u>.
a. pron. pos., genitiv/ atr. pron. genitival
b. adj. pron. pos., acuzativ/ compl. circ. de timp
c. adj. pron. pos., genitiv/ compl. circ. de timp
d. adj. pron. pos., acuzativ/ atr. adjectival

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 6

Analiza cuvintelor subliniate:

1. Evenimentul cel mai important în fața căruia te găsești este concursul de admitere.

a. pron. rel., genitiv/ compl. circ. de loc
b. pron. rel., dativ/ atr. pronominal genitival
c. pron. rel., genitiv/ compl. circ. de timp
d. adj. pron. rel., genitiv/ atr. adj.

2. Neputând fi reparat la timp, motorul mașinii a explodat.

a. verb cop., infinitiv prez. + adj. provenit din participiu/ compl. direct
b. verb pred., infinitiv perfect, diat. pasivă/ compl. direct
c. verb pred., infinitiv prez., diat. pasivă/ compl. direct
d. verb cop., infinitiv prez. + adverb/ compl. direct

3. Pot fi folosite atât cu valoare predicativă, cât și cu valoare copulativă:

a. a fi, a ajunge, a rămâne, a însemna
b. a fi a ajunge, a se face, a avea
c. a fi, a ajunge, a sta, a avea
d. a fi, a ajunge, a părea. a face

4. Mulțumită eforturilor mari ale tale, echipa noastră a câștigat.

a. pron. pos., genitiv/ atr. pron.
b. adj. pron. pos., dativ/ atr. adj.
c. pron. pos., dativ/ atr. pron.
d. adj. pron. pos., genitiv/ atr. adj.

5. Unul ca acesta nu are nicio șansă.

a. pron. dem., nominativ/ compl. circ. de mod
b. adj. pron. dem., acuzativ/ atr. adj.
c. pron. dem., acuzativ/ atr. pron.
d. pron. nehot., acuzativ/ atr. adj.

Scanned with OKEN Scanner

Felul propoziției subordonate:

6. Nu ne costă prea mult dacă îl invităm și pe el.
a. CD b. SB c. CDȚ d. CV

7. Era destul de greu de observat că problema nu are soluție.
a. CST b. SB c. CD d. AT

8. Dat fiind faptul că nu are prieteni, nu l-a ajutat nimeni.
a. CZ b. AT c. CV d. CT

9. Ieri, după toate câte s-au întâmplat, a mai avut și ghinion.
a. CT b. CV c. AT d. C. CUMUL.

10. Părându-i-se că nu poate răspunde la întrebări, a renunțat.
a. CD b. CM c. PR d. SB

11. Solicitându-i-se să participe la festival, formația Sfinx a acceptat imediat.
a. CD b. CZ c. SB d. CM

12. Dacă îi răspunde la scrisoare o să se mai gândească.
a. CDȚ b. CD c. SB d. CI PREP.

13. De neatent ce-a fost a intrat cu mașina într-un șanț.
a. CM b. CZ c. CST d. AT

14. Nu e nicio plăcere să nu ai bani.
a. PR b. CD c. SB d. AT

15. Cât îl vezi de slab, poate ridica un sac de grâu.
a. CM b. CST c. CV d. CT

16. Distrată cum o știm, colega noastră și-a uitat bagajul în tren.
a. CM b. CZ c. AT d. CST

17. E greu de citit tot ce îți recomandă profesorul.
a. SB b. CD c. PR d. AT

18. Neajungând ce și-a dorit, colegul nostru totuși nu a renunțat.
a. CZ b. CV c. CD d. PR

19. Părându-i rău de ce i-a spus, a doua zi și-a cerut scuze.
a. PR b. SB c. CI PREP. d. CZ

20. În caz că renunțați, anunțați-ne din timp.
a. CD b. CDȚ c. AT d. CZ

21. După toate câte ni le-ai făcut să te mai și iertăm?
a. CZ b. C. CUMUL. c. AT d. CT

22. Nu e momentul potrivit să renunți la luptă.
a. AT b. SB c. PR d. CST

23. De ce ți-e frică, de aceea nu scapi.
a. AT b. CZ c. CI PREP. d. SB

Scanned with OKEN Scanner

24. L-a întrebat dacă are rezultate bune.
a. CI PREP. b. CD SEC. c. SB d. CDȚ

25. Ajutând-o să traverseze strada a făcut o faptă bună.
a. CZ b. CT c. CI PREP. d. CS

26. Acest sportiv s-a pregătit prea mult ca să mai renunțe.
a. CS b. CZ c. CM d. CST

27. Dacă ai scris bine, de ce ai emoții?
a. CDȚ b. CT c. CZ d. CV

28. Cum știe povesti frumos, toți o ascultă cu atenție.
a. CT b. CM c. CZ d. CD

29. Ce-ar fi dacă nu ne-am duce la discotecă?
a. PR b. CDȚ c. SB d. CD

30. Din referat rezultă că s-au făcut progrese.
a. CD b. AT c. SB d. CI PREP.

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 7

Felul propoziției subordonate:

1. Anunțându-l că îi vom face o vizită, s-a bucurat foarte mult.
   a. CZ b. CD .SEC. c. CI d. CT
2. A crede că în viață totul ți se cuvine este o greșeală.
   a. SB b. AT c. CD d. CZ
3. Plecați de vă odihniți!
   a. CM b. CST c. CS d. CV
4. Nu și-a amintit datorită cărui articol de lege i s-a dat dreptate.
   a. AT b. CZ c. CD d. CST
5. Era prea lung traseul ca să îl parcurgi într-o zi.
   a. CS b. CM c. AT d. CST
6. E prea devreme să pleci la ora patru dimineața.
   a. CS b. CD c. CST d. SB
7. Obligați să vină acum, nu vor mai veni și mâine.
   a. SB b. CS c. CI PREP. d. CZ
8. Ce ție nu-ți place altuia nu face.
   a. AT b. SB c. CI d. CD
9. Cui îi dai un deget îți cere mâna întreagă.
   a. SB b. CI c. CZ d. CM
10. Ne îngrijorează cum se comportă cu cei din jurul său.
    a. CD b. CM c. CZ d. SB
11. S-a renunțat să mai fie condamnat.
    a. CD b. CS c. SB d. CI PREP.
12. Îl doare că nu are prea mulți prieteni.
    a. CD b. CZ c. CST d. SB
13. Nefiind dispuși să accepte un compromis, ei au reziliat contractul.
    a. CZ b. CM c. CD d. CI PREP.

Scanned with OKEN Scanner

14. Comportamentul lui e necesar să mai fie analizat.
a. CS b. CD c. CM d. SB
15. Nu pune preţ pe cine nu îl ajută.
a. CD b. CM c. CI PREP. d. SB

Precizaţi:

16. După felul cum vorbise, Moromete părea să aibă ceva nou de spus despre Pisică, deşi ceilalţi ştiau tot ce se putea şti despre el.
(Marin Preda, *Moromeţii*)

Fraza este alcătuită din:
a. 1 P, 1 AT, 1 CM, 1 CV, 1 CD
b. 1 P, 2 CM, 1 CV, 1 CD
c. 1 P, 2 AT, 1 PR, 1 CV
d. 1 P, 1 CD, 1 CV, 1 CM, 1 PR

17. După felul cum vorbise, Moromete părea să aibă ceva nou de spus despre Pisică, deşi ceilalţi ştiau tot ce se putea şti despre el.
(Marin Preda, *Moromeţii*)

În text sunt formate prin compunere:
a. şase cuvinte b. cinci cuvinte
c. patru cuvinte d. trei cuvinte

18. După felul cum vorbise, Moromete părea să aibă ceva nou de spus despre Pisică, deşi ceilalţi ştiau tot ce se putea şti despre el.
(Marin Preda, *Moromeţii*)

În text numărul verbelor este:
a. şapte b. cinci c. şase d. opt

19. N-am adus-o eu, mormăi Paraschiv cu un glas care arăta că chiar dacă n-ar fi adus-o el, Guica tot ar fi venit şi în orice caz nu se sfiieşte să arate că venirea aceasta şi tot ceea ce se întâmplă e una din marile lui plăceri.
(Marin Preda, *Moromeţii*)

În frază sunt propoziţii circumstanţiale concesive:
a. două b. una c. niciuna d. trei

20. N-am adus-o eu, mormăi Paraschiv cu un glas care arăta că chiar dacă n-ar fi adus-o el, Guica tot ar fi venit şi în orice caz nu se sfiieşte să arate că venirea aceasta şi tot ceea ce se întâmplă e una din marile lui plăceri.
(Marin Preda, *Moromeţii*)

Scanned with OKEN Scanner

În frază sunt atribute:
a. trei b. cinci c. patru d. două

21. N-am adus-o eu, mormăi Paraschiv cu un glas care arăta că chiar dacă n-ar fi adus-o el, Guica tot ar fi venit și în orice caz nu se sfiiește să arate că venirea aceasta și tot ceea ce se întâmplă e una din marile lui plăceri.

(Marin Preda, *Moromeții*)

În frază există cuvinte în cazul nominativ:
a. opt b. zece c. nouă d. șapte

22. N-am adus-o eu, mormăi Paraschiv cu un glas care arăta că chiar dacă n-ar fi adus-o el, Guica tot ar fi venit și în orice caz nu se sfiiește să arate că venirea aceasta și tot ceea ce se întâmplă e una din marile lui plăceri.

(Marin Preda, *Moromeții*)

În text există adverbe:
a. patru b. cinci c. trei d. șase

23. Cineva îl întrebase odată în glumă de ce vorbește singur și Moromete îi răspunsese serios că asta e din pricină că nu are cu cine discuta, cu sensul că nimeni nu merită să-i asculte gândurile.

(Marin Preda, *Moromeții*)

Fraza este alcătuită din:
a. șapte propoziții, din care una este completivă directă
b. șase propoziții, din care două sunt completive directe
c. opt propoziții, din care patru sunt completive directe
d. șapte propoziții, din care trei sunt completive directe

24. Cineva îl întrebase odată în glumă de ce vorbește singur și Moromete îi răspunsese serios că asta e din pricină că nu are cu cine discuta, cu sensul că nimeni nu merită să-i asculte gândurile.

(Marin Preda, *Moromeții*)

În text sunt:
a. șase predicate verbale, un predicat nominal incomplet
b. șase predicate verbale, un predicat nominal
c. opt predicate verbale, niciun predicat nominal
d. șapte predicate verbale, niciun predicat nominal

25. Cineva îl întrebase odată în glumă de ce vorbește singur și Moromete îi răspunsese serios că asta e din pricină că nu are cu cine discuta, cu sensul că nimeni nu merită să-i asculte gândurile.

(Marin Preda, *Moromeții*)

Scanned with OKEN Scanner

În text sunt pronume:

a. șapte b. opt c. șase d. cinci

26. Cineva îl întrebase odată în glumă de ce vorbește singur și Moromete îi răspunsese serios că asta e din pricină că nu are cu cine discuta, cu sensul că nimeni nu merită să-i asculte gândurile.

(Marin Preda, *Moromeții*)

Singur, discuta sunt în text:

a. c.c.mod + predicat verbal b. e.p.s. + predicat verbal

c. c.c.mod + compl. direct d. e.p.s + compl. direct

27. A te abține ar fi ca și când cineva ți-ar da brânci în apă și tu deși știi să înoți nu vrei să dai din brațe să te salvezi pe motiv că nu-ți place să fii aruncat în apă.

(Marin Preda, *Intrusul*)

În frază există propoziții completive directe:

a. trei b. două c. patru d. una

28. A te abține ar fi ca și când cineva ți-ar da brânci în apă și tu deși știi să înoți nu vrei să dai din brațe să te salvezi pe motiv că nu-ți place să fii aruncat în apă.

(Marin Preda, *Intrusul*)

În text există:

a. nouă predicate verbale

b. opt predicate verbale și un predicat nominal

c. șapte predicate verbale și două predicate nominale

d. șase predicate verbale și trei predicate nominale

29. A te abține ar fi ca și când cineva ți-ar da brânci în apă și tu deși știi să înoți nu vrei să dai din brațe să te salvezi pe motiv că nu-ți place să fii aruncat în apă.

(Marin Preda, *Intrusul*)

În text sunt formate prin mijloace interne de îmbogățire a vocabularului:

a. un cuvânt b. trei cuvinte

c. două cuvinte d. patru cuvinte

30. A te abține ar fi ca și când cineva ți-ar da brânci în apă și tu deși știi să înoți nu vrei să dai din brațe să te salvezi pe motiv că nu-ți place să fii aruncat în apă.

(Marin Preda, *Intrusul*)

În text există locuțiuni:

a. una b. trei c. două d. niciuna

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 8

Felul propoziției subordonate:

1. Nu ți-e de niciun folos să te enervezi.
   a. CD b. SB c. CS
2. Fără doar și poate că până la urmă se va răzgândi.
   a. SB b. CD c. CZ
3. Lăsându-te să pleci, aș putea face o eroare.
   a. CDȚ b. CZ c. CI PREP.
4. Venindu-i greu să mai plece, a renunțat la călătorie.
   a. CZ b. SB c. CDȚ
5. Problema e grea să o rezolvi așa de repede.
   a. CD b. SB c. CST
6. Problema aceasta e greu să o rezolvi prea ușor.
   a. CST b. CS c. SB
7. Deranjat că nu a fost ascultat, a ieșit din sală.
   a. CZ b. CI c. CV
8. Jignită de ceea ce i se reproșa, a preferat tăcerea.
   a. CI b.C. AG. c. CZ
9. Pe unde-ai fost, la asta trebuie un răspuns.
   a. CL b. SB c. CI
10. Oricum aș proceda, tot nu e bine.
    a. CM b. CV c. SB
11. Dacă în sfârșit vom pleca, în asta rezidă importanța hotărârii noastre.
    a. CDȚ b. CI PREP. c. SB
12. Pe unde ai umblat de nu te-am văzut toată ziua?
    a. CZ b. CST c. CS
13. De ce nu m-ai anunțat, că te-am căutat toată ziua.
    a. CD b. CZ c. CST

Scanned with OKEN Scanner

14. Asta l-a durul cel mai mult, că nu a fost crezut.
a. SB b. CZ c. AT APOZ.
15. Fie ce-o fi de acum înainte!
a. SB b. PR c. CD
16. De ce n-ai venit din moment ce te-am anunțat telefonic.
a. CT b. CZ c. AT
17. Se vedeau oameni că veneau dinspre centrul orașului.
a. CZ b. PR SUPL. c. CM
18. Voi urmează să veniți abia mâine.
a. CI PREP. b. SB c. CD
19. Ideea de a se accepta ceea ce a propus opoziția a fost a președintelui.
a. CD b. SB c. CI PREP.
20. Radioul era atât de tare, că nici nu ne mai puteam înțelege.
a. CZ b. CST c. CM
21. S-au despărțit, urmând să se revadă peste două zile.
a. SB b. CD c. CZ
22. Fiind știut că va sosi mâine în orașul nostru, i s-a făcut o primire festivă.
a. CD b. SB c. CZ
23. Nepăsându-ne prea mult dacă vom întârzia, am mai zăbovit acolo două ore.
a. CI PREP. b. SB c. CZ
24. Ideea de a se baza doar pe ceea ce învățase până atunci a constituit o eroare.
a. AT b. CI PREP. c. CD
25. Zău că ești prea de tot!
a. CZ b. SB c. CST
26. Hai să ne ajuți la mutat!
a. CS b. CST c. CI PREP.
27. Ne era deloc hotărâtă să plece din oraș.
a. CST b. CI PREP. c. CS
28. Fiindu-ți scris să ai noroc în viață n-ai avea motive de îngrijorare.
a. SB b. CZ c. CD
29. Doar asta întrebase: peste cât timp se vor revedea.
a. CT b. CD c. AT APOZ.
30. Fiindu-ți permis să întârzii, ai profitat cam mult de asta în această săptămână.
a. CZ b. SB c. CI PREP.

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 9

Felul propoziției subordonate:

1. Soluția era greșită, așa că am luat-o de la capăt.
   a. CZ b. CST c. CM
2. Cum că ar fi fost necinstit, de asta ne îndoim de multă vreme.
   a. CI b. CZ c. CM
3. E greu de stabilit dacă e vinovat.
   a. SB b. CD c. CDȚ
4. Rămâne stabilit să vină mâine.
   a. PR b. SB c. CS
5. A ajuns de notorietate că el are o viață personală scandaloasă.
   a. SB b. CD c. CZ
6. Râmâne de văzut dacă se va descurca în asemenea împrejurări.
   a. CD b. SB c. CDȚ
7. Ceea ce s-a întâmălat este, poate, cam greu de crezut.
   a. SB b. CD c. CI PREP.
8. Afirmația aceasta mă deranjează că a făcut-o în fața tuturor.
   a. CZ b. SB c. CST
9. Bine că ți-ai bătut joc de noi neplătindu-ne datoria.
   a. CD b. SB c. CM
10. A se proceda cum vreți voi ar fi total contrar legii.
    a. CM b. SB c. CD
11. Mai bine pleci decât să ne faci necazuri cu atitudinea ta.
    a. SB b. CM c. CS
12. N-a făcut decât ceea ce i-am spus noi ieri.
    a. CD b.C. EXC. c. CM
13. Apa s-a revărsat peste dig fără să mai poată fi oprită.
    a. CM b. CST c. CV

Scanned with OKEN Scanner

14. Ar fi fost mare păcat să pierdem finala campionatului.
a. CS b. SB c. AT
15. Unde te trimit, acolo vei pleca fără întârziere.
a. AT b. CZ c. CL
16. Cum te văd, cum îmi piere cheful de plecare în oraș.
a. CT b. CM c. CZ
17. E destul de pregătit ca să poată face examenului de conducere.
a. CS b. CST c. CM
18. Nu prea ne-a venit la socoteală că ne-ai criticat fără argumente.
a. CD b. SB c. CZ
19. În ciuda faptului că este în vârstă aleargă prin parc în fiecare dimineață.
a. CV b. AT c. CM
20. Mi s-a urât să stau în fiecare zi fără niciun prieten
a. SB b. CZ c. CI PREP.
21. Poate va veni doar peste o lună.
a. SB b. nu are c. CD
22. Că nu va reacționa violent, pe aceasta mă bazam și eu.
a. CI PREP. b. SB c. CZ
23. Am simțit nevoia de a-l încuraja, durându-mă foarte mult că nu a câștigat.
a. SB b. AT c. CZ
24. Să nu fi reușit, de asta chiar că nu mi-ar fi părut bine.
a. CD b. CI PREP. c. SB
25. Uite că vine trenul!
a. CD b. SB c. CI PREP.
26. Netrecându-i prin cap că l-aș fi putut însoți, a plecat singur.
a. CD b. SB c. CZ
27. Dacă a dat greș, lucrul se explică prin lipsa de concentrare.
a. CDȚ b. CV c. SB
28. Părându-i-se că a obosit, mama copilului l-a luat în brațe.
a. CM b. CZ c. SB
29. Prea mulți din jurul nostru pot părea ceea ce nu sunt.
a. PR b. CM c. CD
30. Socotind că va ploua, am rămas acasă toată ziua.
a. CZ b. CD c. CDȚ

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 10

Felul propoziției subordonate:

1. Ea locuiește într-o localitate de unde se văd munții Retezat.
   a. CL b. AT c. CZ
2. E greu de închipuit ce s-a petrecut în ziua aceea.
   a. SB b. CD c. CI PREP.
3. E destul de atent ca să observe orice greșeală.
   a. CST b. CS c. SB
4. În ciuda faptului că nu mai e tânăr, el face încă mult sport.
   a. CV b. AT c. CZ
5. Înainte de a ajunge ceea ce este acum a fost învățător într-un sat de munte.
   a. PR b. CT c. CL
6. El s-a înscris la această facultate cu scopul să devină medic.
   a. CS b. AT c. CST
7. Nu prea ne miră că s-a îmbogățit atât de repede.
   a. CZ b. SB c. CST
8. Tot ce am aflat de la el este foarte adevărat.
   a. SB b. AT c. CD
9. Plăcându-i să danseze în fiecare sâmbătă merge la discotecă.
   a. CD b. CZ c. SB
10. Oare ce înseamnă dacă pe cer apar nori negri?
    a. CDȚ b. PR c. SB
11. Nu dau cartea decât cui mi-o cere.
    a. CM b. C.EXC. c. CI
12. A avut de suferit din pricină că unii l-au criticat pe nedrept.
    a. AT b. CZ c. CD
13. Nu ne rămâne decât să ne consolăm cu premiul al doilea.
    a. CD b. SB c. C. EXC.

Scanned with OKEN Scanner

14. Nu cred că nu ai știut de acest aranjament în afara legii.
a. CZ b. CD c. CST
15. Gândul de a fi scutit să mai achite datoria îl încânta nespus.
a. AT b. CD c. CI PREP.
16. Trebuie luat în seamă, fie și din când în când.
a. CV b. CT c. nu există
17. Nu numai că n-a venit, dar s-a și supărat pentru invitația noastră.
a. nu există b. CZ c. C. CUMUL.
18. Din toți câți erau de față, niciunul nu și-a recunoscut vinovăția.
a. CI PREP. b. CM c. AT,
19. A ajuns la o concluzie neașteptată: toți aveau dreptate.
a. nu există b. ATR. APOZ. c CZ
20. De piatră să fi fost, ai fi fost la fel de impresionați ca și noi.
a. CDȚ b. CM c. CV
21. După o lungă chibzuință a ajuns să se răzgândească.
a. CT b. PR c. CI PREP.
22. Din atâtea variante câte avea a ales-o pe cea mai proastă.
a. CI PREP. b. AT c. CZ
23. Pe măsură ce vorbea se enerva tot mai mult.
a. AT b. CM c. CZ
24. De câte ori vii le faci necazuri.
a. AT b. nu este c. CT
25. Curios cum ești, te amesteci în prea multe lucruri.
a. CZ b. CM c. CT
26. El nu a putut fi unde susține sus și tare.
a. CL b. PR c. CD
27. Copilul, cu cât creștea, devenea tot mai obraznic.
a. AT b. CM c. CST
28. Am fost luați pe nepregătite de ceea ce ne-a spus el.
a. C.AG b. CI PREP. c. CZ
29. Nereușindu-i ce și-a propus a renunțat destul de repede.
a. CD b. CZ c. SB
30. Dacă nu cumva a acționat greșit, despre asta vom discuta abia mâine.
a. CDȚ b. CI PREP. c. CV

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 11

Felul propoziției subordonate:

1. Îți promit orice numai să te văd învățând.
   a. CST b. CDȚ c. CS
2. În caz că plouă, adăpostește-te!
   a. AT b. CDȚ c. CZ
3. Nu-l vezi cum este?
   a. CM b. PR SUPL. c. CD
4. La ce ți-o fi trebuind să cumperi o barcă?
   a. CS b. CD c. SB
5. Nefiindu-i la îndemână să telefoneze, a trimis o scrisoare.
   a. CD b. CZ c. SB
6. Cum vine, cum începe cearta.
   a. CM b. CT c. nu există
7. Dacă nu plouă, de ce îți mai iei umbrela?
   a. CDȚ b. CZ c. CT
8. Nu prea ne pare bine că a plecat fără noi la munte.
   a. SB b. CZ c. CI PREP.
9. Ce înseamnă dacă ai mulți prieteni?
   a. PR b. CDȚ c. SB
10. Toată ziua nu face decât să asculte muzică.
    a. CD b. CM c. C. EXC.
11. N-am fost acolo: nu am fost invitat.
    a. nu există b. CST c. CZ
12. Fără să plouă mult recolta a fost destul de bună.
    a. CDȚ b. CM c. CV
13. În ziua când am plecat de la bunici, ploua cu găleata.
    a. CZ b. CT c. AT

Scanned with OKEN Scanner

14. Nu te interesează niciodată unde plec prietenii tăi în fiecare sâmbătă?

a. CD b. SB c. CL

15. Pe măsură ce citești, romanul te captivează tot mai mult.

a. CM b. CT c. AT

16. Ai prieteni buni, poți învinge orice greutăți.

a. CV b. CDȚ c. nu există

17. Urmând să ne mai gândim, am amânat decizia cu o săptămână.

a. CZ b. CD c. SB

18. Îl interesează modul cum este apreciat de cei din jur.

a. SB b. CM c. AT

19. Ne privește orice se întâmplă în jurul nostru.

a. CZ b. CV c. SB

20. Rămâne de văzut cum vom ieși din această încurcătură.

a. SB b. CD c. CM

21. Și de l-ar vedea, nu l-ar recunoaște.

a. CV b. CDȚ c. CM

22. Nu am acceptat mutarea, pe mine interesându-mă să locuiesc aproape de părinți.

a. CZ b. SB c. CD

23. Fusese suprins plăcut de ceea ce auzise despre noi.

a. CI PREP. b. C. AG c. CZ

24. Foarte nervos că i s-a răspuns astfel, a părăsit sala de consiliu.

a. CZ b. CI PREP. c. CST

25. De-aș fi fost mai curajos ar fi fost mai bine.

a. CDȚ b. CV c. SB

26. Cum îl poți crede când îl știi atât de lipsit de cuvânt?

a. CT b. CZ c. CM

27. Reacția lui a fost ca să ne inducă în eroare.

a. CS b. PR c. CST

28. Te-a supărat criticile lui, ceea ce faci privindu-te doar pe tine.

a. CZ b. SB c. AT APOZ.

29. Atenția lui fusese atrasă de ceea ce văzuse acolo.

a. C. AG b. CI PREP. c. CZ

30. Neputând ajunge ce și-a propus colegii l-au considerat un ratat.

a. CZ b. PR c. CD

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 12

Felul propoziției subordonate:

1. Nu-i bine că n-ai prieteni.
   a. CD b. SB c. CZ
2. A venit cu scopul de a se convinge că totul este în regulă.
   a. CS b. CI PREP. c. CD
3. Ce puteam face când el nici măcar nu ne-a prevenit asupra pericolului?
   a. CZ b. CT c. CD
4. Dacă merită o nouă încercare o să se gândesca mâine.
   a. CDȚ b. CI PREP. c. CV
5. N-ai ce aștepta de la cei ce ne conduc.
   a. CI PREP. b. AT c. CD
6. În cazul că nu-și va putea stăpâni emoția va rata lovitura de pedeapsă.
   a. AT b. CDȚ c. CT
7. Nu ne faceți să râdem, domnilor!
   a. PR b. CM c. PR SUPL.
8. Pentru atâta lucru nu merită să-ți irosești forțele.
   a. SB b. CD c. CS
9. Acum se întreabă cu mirare de ce a fost pedepsită.
   a. CD b. CI PREP. d. CZ
10. Ar fi interesant de văzut cum au putut descoperi soluția cea mai bună.
    a. SB b. CD c. CM
11. Înainte de a se decide încotro să apuce, i-am dat câteva sfaturi.
    a. CT b. CI PREP. c. CL
12. De ce a ales-o tocmai pe ea, pe Luminița, asta rămâne pentru noi un mister.
    a. CZ b. SB c. CD

Scanned with OKEN Scanner

13. A întinat memoria strămoșilor, motiv pentru care nu a fost iertat.
a. CZ b. CS c. AT
14. Important pentru noi este unde găsim această carte.
a. PR b. SB c. CL
15. Dumneata l-ai ajutat pe fratele meu, de aceea îți mulțumesc din toată inima.
a. CZ b. nu este c. CST
16. Ce mi-i vremea, când de veacuri / Stele-mi scânteie pe lacuri.
(M. Eminescu)
a. SB b. CT c. CZ
17. În pofida eforturilor depuse de medici, starea lui a ajuns cum nu se poate mai proastă.
a. CV b. PR c. CM
18. Atrăgându-i-se atenția că poate fi amendat, a încetinit viteza.
a. AT b. CI PREP. c. CZ
19. Era mai importantă prezența lui aici decât să lipsească.
a. CM b. CZ c. SB
20. Desigur, mă interesa ce credea el despre mine, pentru a nu compromite colaborarea.
a. CD b. SB c. CS
21. Nu prea le arde să se ocupe de rezolvarea acestor probleme.
a. CI PREP. b. SB c. CS
22. Nu prea ne convine ce s-a spus despre noi.
a. CD b. SB c. CI PREP.
23. Nu va putea fi niciodată ce dorește.
a. CM b. SB c. PR
24. Dacă va fi sosit prea devreme cine o poate ști?
a. CDȚ b. CV c. CD
25. Dacă n-a sosit la timp, aceasta este pentru a ne da emoții.
a. CDȚ b. CZ c. SB
26. Că și-a înșelat prietenii, în asta constă vina lui.
a. SB b. CI PREP. c. CZ
27. Nu-ți este permis să îl calomniezi.
a. CS b. CD c. SB
28.Dacă nu s-a prezentat la meci, aceasta înseamnă o sfidare.
a. CDȚ b. SB c. CV
29. Dacă n-a venit a fost din pricina oboselii.
a. CV b. CDȚ c. SB
30. Întârzierea lui e că n-a plecat de acasă la timp.
a. PR b. CZ c. AT

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 13

Felul propoziției subordonate:

1. Vorbea atât de tare de nu ne mai puteam înțelege.
   a. CS b. CST c. CM
2. Nu-ți ajunge cât ai vorbit?
   a. CD b. CM c. SB
3. A fost învins, ceea ce l-a înfuriat.
   a. CD b. CI PREP. c. AT APOZ.
4. Acesta este marele său regret: că n-a fost mai ferm.
   a. PR b. ATR. APOZ. c. SB
5. Nevenindu-i să creadă, a mai întrebat o dată.
   a. CZ b. SB c. CDȚ
6. A refuzat oferta noastră, neconvenindu-i cu cât va fi plătit.
   a. SB b. CZ c. CD
7. Fără a i se comunica să se prezinte la secretariat, a venit totuși acolo la ora 10.
   a. CV b. CM c. SB
8. Îți mai rămâne doar să renunți.
   a. CS b. SB c. CD
9. Au venit supărați, reacția lui însemnând că renunță.
   a. CZ b. CD c. PR
10. Dacă a venit totuși a făcut-o din complezență.
    a. CV b. CD c. CDȚ
11. Ea s-a înscris la o facultate de litere cu scopul să devină profesoară.
    a. CS b. AT c. CST
12. Se bucură foarte mult că ai obținut rezultate dintre cele mai bune.
    a. CZ b. SB c. CI PREP.

Scanned with OKEN Scanner

13. Tot ce ne-a povestit el este adevărat.
a. AT b. SB c. CD
14. Oare ce înseamnă să ai prieteni adevărați?
a. CD b. SB c. PR
15. E greu de crezut ce ne-a povestit el.
a. SB b. CM c. CD
16. Am poposit spre seară într-un loc unde se auzea susurul unui izvor.
a. CL b. CZ c. AT
17. E destul de atent ca să vadă greșeala din enunțul problemei.
a. CST b. CS c. CI PREP.
18. Îi place să asculte muzică simfonică în fiecare seară.
a. CD b. SB c. CST
19. În ciuda faptului că a ajuns bunic, el face încă mult sport.
a. CV b. AT c. CM
20. Nu e firesc ceea ce s-a întâmplat în ziua aceea.
a. SB b. CD c. AT. APOZ.
21. Obligat să vină azi, nu va veni nici săptămâna viitoare.
a. CZ b. CD c. CI PREP.
22. Nefiind cum și l-a închipuit, Luminița a renunțat la prietenia cu el.
a. CZ b. CM c. PR
23. Ce-ar fi să le dăm o atenție mai mare?
a. SB b. CST c. PR
24. Luându-mă după felul cum gesticula, l-am crezut director.
a. AT b. CZ c. CI PREP.
25. Nu l-au mai invitat întrucât n-a venit nici astăzi.
a. CST b. CD c. CZ
26. Au prea multe lucruri în comun pentru ca să nu rămâne prieteni mai departe.
a. CS b. CST c. CI PREP.
27. Merită să mai încerci și a doua oară!
a. CD b. PR c. SB
28. A plecat spre Valea Prahovei înainte de a se comunica că drumul este înzăpezit.
a. CT b.CD c. SB
29. Nerăspunzând la scrisorile mele înseamnă că e foarte supărată.
a. PR b. CD c. CZ
30. Fiind rugat să ne dea ajutor, el a fost de acord imediat.
a. CI PREP. b. CD c. CZ

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 14

Felul propoziției subordonate:

1. Sătulă să te mai aștepte, a plecat la teatru fără tine.
   a. CZ b. CI PREP. c. CS
2. Ce ți s-a întâmălat acum a fost ușor de prevăzut cu mulți ani în urmă.
   a. SB b. CI PREP. c. CD
3. Ce ție nu-ți place altuia nu face!
   a. CD b. SB c. CI
4. Ai devenit ceea ce ți-ai dorit toată viața.
   a. PR b. AT c. CD
5. Supărată că n-ai venit, a plecat de acasă cu altcineva.
   a. CI PREP. b. CZ c. CM
6. Dornică să te vadă, s-a grăbit la întâlnirea cu tine.
   a. CS b. CI PREP. c. CZ
7. Cui îi e frică de apă nu prinde pește.
   a. CI b. SB c. CZ
8. Felul cum arată în ultimele zile i-a cam pus pe gânduri pe medici.
   a. CD b. CZ c. AT
9. Indicațiile cum să procedezi în asemenea cazuri uneori te scot din sărite.
   a. SB b. AT c. CM
10. Bazându-te pe cine nu ești sigur o poți încurca.
    a. CD b. CI PREP. c. CZ
11. El părea că nu știe nimic.
    a. PR b. CD c. CM
12. Oamenii aceia mi se păreau că așteaptă.
    a. CM b. SB c. PR
13. Întrebarea dacă au sosit deja în oraș ne-am pus-o de mai multe ori.
    a. CD b. CDȚ c. AT

Scanned with OKEN Scanner

14. E prea frumos ca să fie adevărat.
a. CST b. CS c. SB
15. Dacă îți telefonează des este spre a se convinge de sentimentele tale.
a. CDȚ b. SB c. CV
16. Nu merge să fii supărat tot timpul.
a. SB b. CS c. CD
17. Dacă te ceartă, părinții o fac pentru a te ajuta.
a. CD b. CDȚ c. CV
18. "Să-l văd venind / Aș mai trăi o viață." (M. Eminescu)
a. CS b. CDȚ c. CV
19. Cum s-a oprit ploaia au și plecat în parc.
a. CZ b. CT c. CM
20. Cum nu se vedea nimeni pe drum, s-a crezut singur.
a. CM b. CT c. CZ
21. Cu toată supărarea pe care i-a pricinuit-o în momentul despărțirii, încă o mai iubea.
a. CV b. AT c. CT
22. Temându-se că va fi certat, era disperat.
a. CI PREP. b. CZ c. CD
23. Dacă nu și-a putut susține punctul de vedere, acum suportă consecințele.
a. CDȚ b. CZ c. CV
24. Avizat de cine era la fața locului, n-a putut fi luat prin surprindere.
a. CI PREP. b. C. AG c. CZ
25. Nu era prea sigură că se va întoarce prea curând în orașul natal.
a. CZ b. CD c. CI PREP.
26. Fiind mereu invidios pe cine reușea o performanță, nu era prea fericit.
a. CI PREP. b. CD c. CZ
27. Vin și eu cu voi la spectacol cu condiția să mă așteptați.
a. CDȚ b. CZ c. AT
28. Am plecat de acolo nemulțumit imediat doar ca să nu mă cert cu organizatorii.
a. CST b. CS c. CZ
29. Martorii sunt de părere că vinovat de accident era șoferul venit din stânga.
a. AT b. CI PREP. c. CD
30. Bazându-se pe ce i-ai promis tu, era sigur de reușită.
a. CD b. CI PREP. c. CZ

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 15

1. Indicați seria care conține exclusiv cuvinte despărțite corect în silabe:
   a. da-i-boj, des-pre, do-vle-ac, dum-bră-vi-oa-ră;
   b. dai-boj, de-spre, do-vleac, dum-bră-vioa-ră;
   c. daiboj, des-pre, do-vleac, dum-bră-vi-oa-ră;
   d. da-i-boj, des-pre, do-vle-ac, dum-bră-vioa-ră.

2. La capăt de rând, substantivul propriu compus "UNESCO" se desparte în silabe:
a. UN-ESCO; b. UNES-CO; c. U-NESCO; d. nu se desparte.

3. Indicați seria care conține exclusiv cuvinte accentuate corect:
   a. vorbăréț, văzdúh, vídeo, versét;
   b. vórbăreț, văzdúh, vidéo, vérset;
   c. vorbăréț, văzdúh, videó, vérset;
   d. vórbăreț, văzdúh, vidéo, versét.

4. Indicați seria care conține exclusiv cuvinte accentuate corect:
   a. zárzavat, zdróbitoare, zvónist, zbánghiu;
   b. zarzavát, zdrobitoáre, zvoníst, zbanghíu;
   c. zarzávat, zdrobítoare, zvoníst, zbanghíu;
   d. zarzávat, zdróbitoare, zvónist, zbánghiu.

5. În enunțul: "M. Eminescu este geniul poeziei naționale." punctele sunt:
   a. ambele, semne de punctuație;
   b. primul, de punctuație și al doilea, de ortografie;
   c. ambele, semne de ortografie;
   d. primul, de ortografie și al doilea, de punctuație.

6. În "op. cit." (opera citată., punctele sunt:
   a. ambele semne de ortografie;
   b. primul, semn de ortografie și al doilea, semn de punctuație;

Scanned with OKEN Scanner

c. ambele semne de punctuație;
d. primul, semn de punctuație, al doilea, semn de ortografie.

7. Sensul propriu al cuvântului "vandabil" este:
a. care poate fi vândut;
b. care se referă la prețul produsului de vândut;
c. care se vinde foarte ușor;
d. care se referă la expunerea produsului de vândut.

8. Sensul propriu al cuvântului "jep" este:
a. marcă de automobile de teren;
b. impozit perceput pe această marcă de automobile;
c. arbust din familia pinului;
d. element chimic gazos.

9. Indicați seria cu derivate care aparțin exclusiv familiei lexicale a cuvântului: *divin*
a. a diviniza, divinizare, divinizat, nedivinizat;
b. divinități, divinizând, divine, divă;
b. divinatoriu, divinație, divinitate, nedivinizare;
d. divanit, divinație, divinizat, divine.

10. Indicați seria cu derivate care aparțin exclusiv familiei lexicale a cuvântului: *stup*
a. stupar, stupină, a stupări, stupărit;
b. nestupărit, stupă, stupărind, stupăriță;
c. a stupi, stupire, stupit, nestupire;
d. nestupit, stupilă, stupilos, stuparniță.

11. Indicați seria care conține exclusiv cuvinte derivate cu prefixul "in-":
a. inabil, inacceptabil, inactual, inactiv, inaderent;
b. inalienabil, incandescent, inariță, incest, individ;
c. inabil, incandescent, inactual, inalienabil, inariță;
d. incest, inaderent, individ, inactiv, inacceptabil.

12. Indicați seria care conține exclusiv cuvinte derivate cu sufixul "-tor":
a. ajutor, condensator, raportor, inchizitor, generator;
b. codificator, ajutor, captator, raportor, asanator;
c. codificator, moștenitor, inchizitor, captator, iscoditor;
d. ispititor, amăgitor, moștenitor, iscoditor, înfăptuitor.

13. Indicați seria care conține exclusiv cuvinte din fondul lexical principal:
a. mâhnire, nepoțel, porc, țuică, bărbie;
b. sare, aici, imunitate, șină, desen;

Scanned with OKEN Scanner

c. pahar, băutură, amic, șerpar, fluier;
d. devreme, psaltire, incert, păcurar, drum.

14. Indicați seria care conține exclusiv substantive declinate corect la genitiv-dativ:
a. Craiovii, Tulcei, Dunării, Timișoarei;
b. Craiovei, Tulcei, Dunării, Timișoarei;
c. Craiovii, Tulcii, Dunărei, Timișoarii;
d. Craiovei, Tulcii, Dunării, Timișorii.

15. Indicați seria care conține exclusiv forme corecte ale adjectivului:
a. păpușa unei fetițe sprintenă și drăgălașe;
b. păpușa unei fetițe sprintene și drăgălașă;
c. păpușa unei fetițe sprintenă și drăgălașă;
d. păpușa unei fetițe sprintene și drăgălașe.

16. În enunțul: "Dragul meu prieten!" adjectivele sunt în cazul:
a. nominativ;
b. acuzativ;
c. vocativ;
d. nu au caz, datorită substantivului în vocativ.

17. Indicați seria pronumelor care pot fi și adjective:
a. de politețe, de întărire, demonstrativ de diferențiere, posesiv;
b. demonstrativ de apropiere, posesiv, demonstrativ de depărtare, demonstrativ de identitate;
c. personal, reflexiv, de întărire, demonstrativ de identitate;
d. demonstrativ de apropiere, demonstrativ de depărtare, reflexiv, posesiv.

18. Ora este corect indicată în:
a. ora douăzeci și una;
b. ora douăzeci și unu;
c. orele douăzeci și una;
d. orele douăzeci și unu.

19. Numeralul ordinal corespunzător numeralului cardinal "opt"este:
a. al optălea;
b. al optulea;
c. al optâlea;
d. al optelea.

20. Indicați seria care conține exclusiv verbe de conjugarea a II-a:
a. a plăcea, a ședea, a vedea, a făcea;
b. a apărea, a începea, a bea, a tăcea, a făcea;

Scanned with OKEN Scanner

c. a bea, a făcea, a cădea, a rămânea;
d. a cădea, a prevedea, a părea, a se complăcea

21. Indicați seria care conține numai verbe conjugate corect la indicativ, prez., pers. a III-a, singular:
a. abrogă, agreează, atenuează, amnistiază;
b. abrogă, agrează, atenuiază, amnistiază;
c. abrogă, atenuiază, agreează, amnistiază;
d. abrogă, agrează, atenuează, amnistiază.

22. Indicați seria care conține numai verbe conjugate corect la perfectul simplu, persoana I:
a. eu pustiii, mă sfiii, citii, dovedii;
b. eu pustii, mă sfiii, citiii, dovedi;
c. eu pustiii, mă sfii, citi, dovedi;
d. eu pustii, mă sfii, citii, dovedii.

23. Prezumtivul perfect în comparație cu viitorul anterior al modului indicativ are:
a. aceeași formă și același sens;
b. formă diferită și același sens;
c. aceeași formă și sens diferit;
d. formă diferită și sens diferit.

24. Indicați seria care conține numai verbe conjugate corect la gerunziu:
a. apropind, trunchiind, ștind, veghiind;
b. apropiind, trunchiind, știind, veghind;
c. apropind, trunchind, ștind, veghind;
d. apropiind, trunchind, știind, veghiind.

25. În limba română, verbul "a fi" este:
a. predicativ;
b. copulativ;
c. auxiliar;
d. depinde de context.

26. În enunțul: "Să dai întotdeauna cui este necăjit!" propoziția nr. 2:
a. are subiect în nominativ; b. are subiect în genitiv;
c. are subiect în dativ; d. nu are subiect.

27. În enunțul: "Copil rămâne copilul tău până târziu." funcțiile sintactice ale substantivului sunt:
a. primul, nume predicativ și al doilea, subiect;
b. primul, subiect și al doilea, complement direct;

Scanned with OKEN Scanner

c. a bea, a făcea, a cădea, a rămânea;
d. a cădea, a prevedea, a părea, a se complăcea

21. Indicați seria care conține numai verbe conjugate corect la indicativ, prez., pers. a III-a, singular:
a. abrogă, agreează, atenuează, amnistiază;
b. abrogă, agrează, atenuiază, amnistiează;
c. abrogă, atenuiază, agreează, amnistiază;
d. abrogă, agrează, atenuează, amnistiează.

22. Indicați seria care conține numai verbe conjugate corect la perfectul simplu, persoana I:
a. eu pustiii, mă sfiii, citii, dovedii;
b. eu pustii, mă sfiii, citiii, dovedi;
c. eu pustiii, mă sfii, citi, dovedi;
d. eu pustii, mă sfii, citii, dovedii.

23. Prezumtivul perfect în comparație cu viitorul anterior al modului indicativ are:
a. aceeași formă și același sens;
b. formă diferită și același sens;
c. aceeași formă și sens diferit;
d. formă diferită și sens diferit.

24. Indicați seria care conține numai verbe conjugate corect la gerunziu:
a. apropind, trunchiind, ștind, veghiind;
b. apropiind, trunchiind, știind, veghind;
c. apropind, trunchind, ștind, veghind;
d. apropiind, trunchind, știind, veghiind.

25. În limba română, verbul "a fi" este:
a. predicativ;
b. copulativ;
c. auxiliar;
d. depinde de context.

26. În enunțul: "Să dai întotdeauna cui este necăjit!" propoziția nr. 2:
a. are subiect în nominativ; b. are subiect în genitiv;
c. are subiect în dativ; d. nu are subiect.

27. În enunțul: "Copil rămâne copilul tău până târziu." funcțiile sintactice ale substantivului sunt:
a. primul, nume predicativ și al doilea, subiect;
b. primul, subiect și al doilea, complement direct;

Scanned with OKEN Scanner

c. primul, subiect și al doilea, nume predicativ;
d. primul, nume predicativ și al doilea, complement direct.

28. În enunțul: "El se consideră inteligent." funcția sintactică a adjectivului este:
a. complement circumstanțial de mod;
b. nume predicativ;
c. element predicativ suplimentar;
d. complement direct.

29. În enunțul: "Te-ai supărat pe el?" pronumele sunt:
a. ambele, complemente directe;
b. primul, fără funcție și al doilea, complement indirect;
c. ambele, complemente indirecte;
d. primul, fără funcție și al doilea, complement direct.

30. În enunțul: "Venea șchiopătând, dar fluierând." verbele la gerunziu sunt:
a. ambele, complemente circumstanțiale de mod;
b. ambele, elemente predicative suplimentare;
c. primul, element predicativ suplimentar și al doilea, complement circumstanțial de mod;
d. primul, complement circumstanțial de mod și al doilea, element predicativ suplimentar.

Scanned with OKEN Scanner

TEST GRILĂ 16

1. În enunțul: "Își cumpărase o mașină mare de 10 tone." sunt:
a. trei complemente: primul, indirect, al doilea, direct și ultimul, circumstanțial de mod;
b. trei complemente: primul, indirect, al doilea, direct și ultimul, indirect;
c. două complemente: primul, direct și al doilea, complement circumstanțial de mod;
d. două complemente: primul, direct și al doilea, indirect.

2. În enunțul: "Trecea grăbit spre școală." sunt:
a. un complement circumstanțial de mod și un complement circumstanțial de loc;
b. un element predicativ suplimentar și un complement circumstanțial de loc;
c. un complement circumstanțial de mod și un complement indirect;
d. un element predicativ suplimentar și un complement indirect.

3. În enunțul: "Campionul a învins din nou, spre bucuria noastră." ultimul substantiv este:
a. complement circumstanțial consecutiv;
b. complement circumstanțial de mod;
c. complement indirect;
d. complement circumstanțial concesiv.

4. În enunțul: "M-am temut de câinii lui." sunt:
a. două complemente: primul, direct și al doilea, circumstanțial de cauză;
b. un complement indirect;
c. un complement circumstanțial de cauză;
d. două complemente: ambele, indirecte.

Scanned with OKEN Scanner

5. În enunțul: "Dumneavoastră, dumneata și dumnealui, veți veni mâine." pronumele au funcția sintactică de:

a. subiect multiplu;

b. primul subiect, al doilea atribut pronominal apozițional și al treilea, subiect;

c. atribute pronominale apozitionale;

d. primul, subiect și următoarele, atribute pronominale apozitionale.

6. În enunțul: "Lupta împotriva noastră e...", posesivul are funcția sintactică de:

a. atribut pronominal în genitiv;

b. atribut adjectival în genitiv;

c. atribut adjectival în acuzativ;

d. atribut pronominal în dativ.

7. În enunțul: "Se repară mașina accidentată?" "mașina" are funcția sintactică de:

a. subiect; b. complement direct;

c. complement indirect; d. element predicativ suplimentar.

8. În fraza: "Să înveți înseamnă să reușești." propozițiile sunt:

a. CD+PP+PR; b. CI PREP.+PP+CD;

c. SB+PP+PR; d. SB+PP+CD.

9. În fraza: "Rezultă că sunteți destul de nemulțumiți." ultima propoziție este:

a. CD; b. SB; c. CI PREP.; d. PR.

10. În fraza: "Ideea era cine va reuși și cu ce i se va plăti." propozițiile sunt:

a. PP+SB+C.INSTR.; b. PP+PR+PR;

c. PP+PR+C.INSTR.; d. PP+SB+SB.

11. În fraza: "Dacă ți-am dat cărți a fost să te ajut la lecturi", propozițiile sunt:

a. CDȚ+PP+PR; b. CDȚ+PP+CS;

c. SB+PP+CS; d. SB+PP+PR.

12. În fraza: "El a părut interesat și cum ar fi trebuit să fie toți colegii lui." propozițiile sunt:

a. PP+CM+SB; b. PP+PR+SB;

c. PP+PR+CD; d. PP+CM+CD.

13. În fraza: "Am aflat și cui și ce i-ai spus." sunt:

a. două propoziții: PP+PP; b. două propoziții: PP+CD;

Scanned with OKEN Scanner

c. trei propoziții: PP+CD+CD;
d. trei propoziții: PP+CI PREP.+CD.

14. În fraza: "Întotdeauna ne este dor de ce lăsăm în urmă și regretăm." propozițiile sunt:
a. PP+CZ+CZ; b. PP+CI PREP+PP;
c. PP+CI PREP. +CI PREP.; d. PP+CZ+PP.

15. În fraza: "Nu-i părea bine, dar nici rău că n-a venit." sunt:
a. două propoziții: PP+CZ;
b. două propoziții: PP+CI PREP.;
c. trei propoziții: PP+CI PREP. +CI PREP.;
d. trei propoziții: PP+PP+CI PREP..

16. În fraza: "A fost văzut de cine l-a văzut că greșește drumul." propozițiile sunt:
a. PP+C. AG.+PS; b. PP+CI PREP. +CD;
c. PP+C. AG.+CD; d. PP+CI PREP. +CM.

17. În fraza: "Problema e rezolvată numai de cine e în stare s-o facă." propozițiile sunt:
a. PP+C. AG.+CI PREP.; b. PP+CI PREP. +CI PREP.;
c. PP+CI PREP. +C. REL.; d. PP+C. AG.+C. REL.

18. În fraza: "A vorbit ce a vorbit și apoi a renunțat." propozițiile sunt:
a. PP+CD+CD; b. PP+CT+PP;
c. PP+CM+CT; d. PP+CD+PP.

19. În fraza: "În timp ce-i vorbeam, s-a și gândit să accepte oferta mea." propozițiile sunt:
a. PP+PP+CD; b. CT+PP+CD;
c. CT+PP+CI PREP.; d. AT+PP+CI PREP..

20. În fraza: "Merită să-i acceptați prezența în ziua când va sosi." propozițiile sunt:
a. PP+SB+CT; b. PP+CD+AT;
c. PP+SB+AT; d. PP+CD+CT.

21. În fraza: "Din moment ce a nins, e posibil să apară și gerul." propozițiile sunt:
a. PP+PP+CD; b. CT+PP+SB;
c. CZ+PP+CD; d. CZ+PP+SB.

22. În fraza: "Dacă n-ai învățat, cum să fi reușit?" propozițiile sunt:
a. PP+PP; b. PP+CM;
c. CDȚ+PP; d. CZ+PP.

Scanned with OKEN Scanner

23. În fraza: "Nu lipsi de la școală, că nu merită să pierzi atâta!" propozițiile sunt:

a. PP+CI PREP. +CD; b. PP+CZ+SB;
c. PP+CZ+CI PREP.; d. PP+CI PREP. +SB.

24. În fraza: "O să vină, odată ce ni s-a promis că vine." propozițiile sunt:

a. PP+CZ+SB; b. PP+PP+CD;
c. PP+CZ+CD; d. PP+PP+SB.

25. În fraza: "A plecat și la scăldat și să scape de gura lui." propozițiile sunt:

a. PP+PP; b. PP+CS;
c. PP+CI PREP.; d. PP+CZ.

26. În fraza: "Dacă-ți vor veni sau nu invitații, trebuie să te pregătești." propozițiile sunt:

a. CDȚ+CV+PP+SB; b. CDȚ+CDȚ+PP+SB;
c. CV+CV+PP+SB; d. CDȚ+PP+CD.

27. În fraza: "Fie ce-o fi, merită să încercați!" propozițiile sunt:

a. PP+CDȚ+PP+CD; b. CZ+SB+PP+SB;
c. PP+SB+PP+SB; d. CV+SB+PP+SB.

28. În fraza: "Măcar că era să greșim, am intervenit." propozițiile sunt:

a. CV+SB+PP; b. CV+CD+PP;
c. CZ+CD+PP; d. CZ+SB+PP.

29. În fraza: "A ajuns până acolo cu studiul, că a obosit." propozițiile sunt:

a. PP+CZ; b. PP+CM;
c. PP+CST; d. PP+CV.

30. În fraza: "A vorbit așa de repede, că nu s-a auzit ce spunea." propozițiile sunt:

a. PP+CST+SB; b. PP+CZ+CD;
c. PP+CZ+SB; d. PP+CST+CD.

Scanned with OKEN Scanner

REZOLVAREA APLICAȚIILOR ȘI A TESTELOR

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

FONETICĂ

Aplicația 1

agent (5 litere - 5 sunete), aspru (5 litere - 5 sunete), bucium (6 litere - 6 sunete), cărți (5 litere - 5 sunete; ultimul sunet este vocala *i* nesilabică), cinci (5 litere - 4 sunete), chenar (6 litere - 5 sunete), deputați, (8 litere - 8 sunete; ultimul sunet este vocala *i* nesilabică), examen (6 litere - 7 sunete), exterior (8 litere - 9 sunete), farmec (6 litere - 6 sunete), geantă (6 litere - 5 sunete), general (7 litere - 7 sunete), gheață (6 litere - 5 sunete), ghem (4 litere - 3 sunete), ghimpe (6 litere - 5 sunete), hanorac (7 litere - 7 sunete), invincibil (10 litere - 10 sunete), însuți (6 litere - 6 sunete; ultimul sunet este vocala *i* nesilabică), meci (4 litere - 3 sunete), ochelari (8 litere - 7 sunete; ultimul sunet este vocala *i* nesilabică), senatori (8 litere - 8 sunete; ultimul sunet este vocala *i* nesilabică), tinichigiu (10 litere - 9 sunete), vechi (5 litere - 3 sunete).

Aplicația 2

La/	stea/	ua/	ca/	re-a/	ră/	să/	rit
cv	ccsv	sv	cv	cs v	cv	cv	cvc
E-o/	ca/	le-a/	tât/	de/	lun/	gă	
s v	cv	cs v	cvc	cv	cvc	cv	
Că/	mii/	de/	ani/	i-au/	tre/	bu/	it
Cv	csv	cv	vcv^n	s vs	ccv	cv	vc
Lu/	mi/	nii/	să/	ne-a/	jun/	gă.	
cv	cv	cvs	cv	cs v	cvc	cv	

Aplicația 3

a - e - ro - port
1 2 3

1. două vocale în hiat se despart;
2. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;
3. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei.

ba - ca - la - u - re - at
1 2 3 4 5

1. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;
2. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;
3. două vocale în hiat se despart;
4. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;
5. două vocale în hiat se despart.

con - tra - ar - gu - ment
1 2 3 4

1. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană;
2. în cazul cuvintelor derivate și compuse se ține seama de structura cuvântului;
3. în cazul unui grup de două consoane între vocale despărțirea se face între cele două consoane;
4. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei.

e - lec - tro - teh - ni - că
1 2 3 4 5

1. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;
2. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană;

Scanned with OKEN Scanner

3. în cazul cuvintelor derivate și compuse se ține seama de structura cuvântului (*electrotehnică* este un cuvânt compus);

4. în cazul unui grup de două consoane între vocale despărțirea se face între cele două consoane;

5. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei.

as - tru
1

1. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană.

ac - tu - al
1 2

1. în cazul unui grup de două consoane între vocale despărțirea se face între cele două consoane;

2. două vocale în hiat se despart.

na - ți - u - ne
1 2 3

1. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;

2. două vocale în hiat se despart;

3. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei.

Aplicația 4

a - fec - tu - os
1 2 3

1. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;

2. în cazul unui grup de două consoane între vocale despărțirea se face între cele două consoane;

3. două vocale în hiat se despart.

Scanned with OKEN Scanner

par - tid
1

1. în cazul unui grup de două consoane între vocale despărțirea se face între cele două consoane.

Con - trar
1

1. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană.

ma - es - tru
1 2

1. două vocale în hiat se despart;
2. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană.

sim - plu
1

1. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană.

lin - gvis - ti - că
1 2 3

1. în cazul unui grup de trei consoane între vocale despărțirea se face între prima și a doua consoană;
2. în cazul unui grup de două consoane între vocale despărțirea se face între cele două consoane;
3. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face înaintea consoanei.

in - o - pe - rant
1 2 3

1. în cazul unui cuvânt format prin derivare sau compunere (*inoperant* este cuvântul derivat) despărțirea ține seama de structura cuvântului; DOOM, 2005 admite și varianta: i-no-pe-rant;

Scanned with OKEN Scanner

2. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei;

3. în cazul unei consoane între vocale despărțirea se face în fața consoanei.

Aplicația 5

Sunt corecte următoarele accentuări?:

Întim/intím/ (ambele pronunțări sunt considerate corecte), únic, fenomén, díplomă, épocă, profésor/profesór (ambele pronunțări sunt considerate corecte).

Scanned with OKEN Scanner

VOCABULARUL

STRUCTURA VOCABULARULUI

Aplicația 1

Arhaismele (subliniate cu o linie): agă, aliotman, butcă, caimacan, ciubucciu, dardă, dijmă, gealat, giubea, hatman, husar, ienicer, mahmudea, mameluc, musaip, nefer, postelnic, sâneață, spahiu, vizir.

Regionalisme (subliniate cu două linii): cioareci, ciubotă, clop, cucuruz, curechi, dolman, fain, foraibăr, glod, goz, ilău, leică, lobodă, lubeniță, musai, pălan, piparcă, raclă, țintirim.

Neologisme (subliniate cu linie întreruptă): absurd, activ, baril, biofizică, cascadă, complex, descriptiv, emerit, eolian, a hiberna, imanent, lapidar, metropolă, nectar, piscină, regulament.

Aplicația 2

Caftan = manta; firman = decret; iatagan = sabie; iminei = pantofi; jalbă = reclamație; pehlivan = acrobat; peșcheș = cadou; polcovnic = colonel; sâneață = pușcă; ucaz = ordin.

Aplicația 3

Cuvinte argotice: pârnaie, zulitori, șuți, trosnitori, carditori, caramangii.

Aplicația 4

Cuvinte de jargon: pardon, monsiu.

Aplicația 5

Operație soft-ware, limbaj de programare, macroinstrucțiuni, macrocomenzi, dezvoltare de aplicații.

Scanned with OKEN Scanner

ÎMBOGĂȚIREA VOCABULARULUI

Aplicația 1

A îmboboci, a încuraja, a înfiora, a înflori, a îngălbeni, a înnopta, a înnoda, a împărți, a împodobi, a înroși.

Aplicația 2

A descalifica, a descentra, a descompune, a descumpăni, a dezgropa, a dezminți, a dezorganiza, a despăgubi, a dezrobi, a dezumfla.

Aplicația 3

Blândețe, fierar, frumusețe, limpezime, mulțime, oțelar, răutate, scriitor, seninătate, strungar, școlărime, tinerețe (tinerime), topitor, vânzător.

Aplicația 4

Amarnic, castaniu, cețos, cenușiu, darnic, molatic, muncitoresc, pașnic, pământesc, pământos, primăvăratic, ploios, singuratic, spătos, școlăresc, zilnic.

Aplicația 5

Povestitor (*a povesti* + suf. *-tor*), *cântăreț* (*a cânta* + suf. *-ăreț*), *neobișnuit* (pref. *ne-* + *obișnuit*), *viitorime* (*viitor* + suf. *-ime*), *a preambala* (pref. *pre-* + *ambala*), *a prescurta* (pref. *pre-* + *a scurta*), *învățătoare* (*învăța* + suf. *-toare*), *franzeluță* (*franzelă* + suf. *-uță*), *căpătuială* (*a căpătui* + suf. *-ială*), *orășenesc* (*orășean* + suf. *-esc*).

Aplicația 6

Cuvinte derivate: *străbun* (pref. *stră-* + *bun*), *ultracentral* (pref. *ultra-* + *central*), *junimism* (*junimea* + suf. *-ism*), *hoinăreală* (*hoinări* + suf. *-eală*);

Cuvinte compuse: *filolog* (elem. de comp. *filo-* "iubitor" + *log* "cuvânt"), *fotografie* (elem. de comp. *foto-* "lumină" + *grafie* "scriere"),

Scanned with OKEN Scanner

ortografie (elem. de comp. *orto-* "corect" + *grafie* "scriere", *insecticid* (insectă + elem. de comp. *-icid* "dușman"), *geografie* (elem de comp. *geo-* "pământ" + *grafie* "scriere").

Aplicația 7

El are un scris *frumos*. (adj.) El scrie *frumos*. (adv)

Concurentul a dat un răspuns *inteligent*. (adj.) Ea a răspuns *inteligent*. (adv.)

Păstrăvii trăiesc în apa *repede* de munte. (adj.) El a răspuns *repede*. (adv.)

Aplicația 8

Dimineața e răcoare. Noi învățăm *ziua*. *Noaptea* ne odihnim. *Lunea* avem educație fizică. *Vara* elevii merg în tabără la mare.

Aplicația 9

Derivare = D; compunere = C; schimbarea valorii gramaticale = SVG; apus (SVG), arhicunoscut = (D), ascuțitoare (D), băiețel (D), bănuț (D), binevoi (C), bolboroseală (D), brumăriu (D), cumsecade (C), douăzeci (C), durere (SVG), fiecare (C), fiindcă (C), ființă (D), a îngălbeni (D), învățătură (D), legătură (D), a limpezi (D), muncitor (D), oarecum (C), răsărit (SVG), răuvoitor (C), râuleț (D), scurtătură (D).

Aplicația 10

a bate, bătătură, bătător, bătăuș, a răzbate, a străbate;

a crea, creator, creare, a recrea, recreat;

a culege, culegător, cules, a reculege, reculegere;

a cunoaște, cunoaștere, cunoscut, cunoscător, a recunoaște, recunoaștere, cunoștință, recunoștință, necunoscător;

a lega, legătură, nelegat, legăturică, a dezlega, dezlegare;

rădăcină, rădăcinos, rădăcinuță, a înrădăcina, înrădăcinat, a dezrădăcina, dezrădăcinare, dezrădăcinat;

rece, a răci, răceală, răcitură, răcoare, a răcori, răcitor, răcorit, răcire;

zi, zi-muncă, ziulică, zilișoară, zilnic, zilier.

Scanned with OKEN Scanner

CUVINTE MONOSEMANTICE ŞI POLISEMANTICE

Aplicația 1

a) a îndrepta în sus;
b) a crește, a se scumpi;
c) a se scula de jos, părăsind poziția de așezat sau culcat = sens de bază;
d) a face să se audă, să răsune cu putere;
e) a construi, a clădi.

Aplicația 2

Copitele cailor *calcă* (*bătătoresc*) iarba.
De supărare *nu-i calcă* (*trece*) nimeni pragul.
Gospodina *calcă* (*netezește*) rufele uscate.

Aplicația 3

Pâinea se taie mai ușor cu un cuțit *ascuțit*.
Locomotiva a scos un șuier *ascuțit*.
Fratele meu este mai *dezvoltat* decât cei de vârsta lui.
Obiectivul nostru este să devenim o țară *dezvoltată*.
Duminică am vizitat *galeria* de pictură a muzeului.
Minerii au coborât în *galerie*.
Elevii au urmărit cu *interes* experiența din laborator.
Interesul nostru este să învățăm cât mai bine.
Oltul este cel mai mare râu *interior* din țara noastră.
Acasă avem *un interior* plăcut.
Luna strălucește pe cer.
În această *lună* este mai frig.
Noi ne *pregătim* din timp pentru olimpiadele școlare.
Bunica *a pregătit* pentru noi multe bunătăți.
Câinele tău este cam *slab*.
Adversarii noștri au dat la concurs răspunsuri *slabe*.
Plumbul *se topește* la 327,5 ^{0}C.
El *a topit* banii în câteva zile.
Fratele meu a fost *transferat* în altă întreprindere.
Căldura se *transferă* de la un corp la altul.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicația 4

În cădere și-a fracturat o *coastă*.
Drumul de *coastă* urca șerpuind.
Pisicuța *s-a dezlegat* din pripon.
În timpul liber *dezleg* careuri de cuvinte încrucișate.
Benzina se *evaporă* foarte repede.
Speranțele noastre *s-au evaporat* când echipa adversă a marcat al doilea gol.
Ea *a îndoit* scrisoarea și a introdus-o în plic.
Mă îndoiesc că se va ține de cuvânt.
În timpul războiului *au murit* milioane de oameni nevinovați.
Mircea *moare* după matematică.
Noi *ne-am născut* în România.
Nicio invenție *nu se naște* din senin.
Vecinul meu *a pescuit* un somn de două kilograme.
El *a pescuit* stafidele din cozonac.
Soarele *răsare* vara foarte devreme.
Deodată în fața mașinii *a răsărit* un pieton neatent.
Tata *se săpunește* înainte de a se rade.
Părinții mei m-*au săpunit* pentru isprava făcută.
Când plouă, apa râului este *tulbure*.
Din cauza temperaturii avea o privire *tulbure*.

Aplicația 5

Se rezolvă cu ajutorul dicționarului.

Scanned with OKEN Scanner

SINONIMELE

Aplicația 1
Se rezolvă cu ajutorul dicționarului.

Aplicația 2
Și *ridicând* a doua oară sabia, *urlă atât de îngrozitor,* încât mazurii, *speriați, traseră* frâiele și *năvăliră* pe poartă.

Aplicația 3
a) artă, măiestrie, virtuozitate, meșteșug;
pricepere, iscusință, îndemânare, dibăcie, ingeniozitate, abilitate, talent;
tocmeală, târguială, învoială;
toropeală, amorțeală, somnolență, moleșeală;
margine, hotar, frontieră, graniță, extremitate, limită;
marinar, matelot, matroz, corăbier, vaporean.
b) a amâna, a încetini, a tărăgăna, a lungi, a temporiza, a tergiversa, a trena;
a duce, a deplasa, a transporta, a căra, a purta;
a modifica, a transfigura, a înnoi, a preface, a schimba, a transforma;
a încuviința, a aproba, a consfinți, a îngădui, a permite;
a construi, a edifica, a ridica, a clădi, a înălța, a face, a alcătui.

Scanned with OKEN Scanner

OMONIMELE

Aplicaţia 1

a) *dacă* (conj.), *dacă* (adj.);
de (conj.), *de* (prep.), *de* (interj.), *de* (pron. rel.);
lună (astru), *lună* (a douăsprezecea parte a unui an);
e (verb), *e* (subst. "literă, sunet"), *e* (interj.);
ca (conj.), *ca* (prep.), *ca* (adv. de comp.);
mi (pron. pers.), *mi* (pron. refl.), *mi* (subst. "notă muzicală").

b) *dar* (conj.), *dar* (subst.), *dar* (adv.);
i- (pron. pers., D., sg.), *i-* (pron. pers., Ac., pl.), *i-* (verb);
unde (adv.), *unde* (subst.);
tot (adv.), *tot* (pron.), *tot* (adj.);
gol (adj.), *gol* (subst.);

c) *care* (pron. interog.), *care* (pron. rel.), *care* (adj. pron. interog.), *care* (adj. pron. rel.), *care* (subst.);
îi (pron. pers., D., sg.), *îi* (pron. pers., Ac. pl.), *îi* (verb);
de (conj.), *de* (prep.), *de* (interj.), *de* (pron. rel.);
atât (adv.), *atât* (pron.), *atât* (adj. pron.);
tociţi (adj.), *tociţi* (verb), *tociţi* (verb part.);
par (verb), *par* (subst.), *par* (adj.);
un (num. card.), *un* (art. nehot.), *un* (adj. pron. nehot.).

Aplicaţia 2

Regele avea o *coroană* de aur. Stomatologul i-a pus o *coroană*. În Cehia un bilet costa înainte o *coroană*.

El are un *interior* plăcut. Romanul descrie un conflict *interior*.

Ei dansau într-un *local* din centru. Au călătorit cu un tren *local*.

Stroie Orheianu e un personaj *negativ*. Un număr sub zero e *negativ*. Bateria are doi poli, din care unul este *negativ*. Prin developare se obţin *negative*.

Firma are un *personal* amabil. A călătorit cu un tren *personal*. Mi-a transmis felicitări *personal*.

Scanned with OKEN Scanner

ANTONIMELE

Aplicația 1

La ei e *debandadă*, în timp ce la noi e *ordine*.

El s-a mutat *definitiv* la țară, eu numai *provizoriu*.

Această firmă își vinde produsele în *interior* și în *exterior*.

Vitaminele te *fortifică* când boala te *slăbește*.

Taxele vamale *frânează*, nu *stimulează* exportul.

Se bucură de apreciere atât în cercurile *largi*, cât și într-un cadru mai *restrâns*.

Beneficiile au fost *minore*, în timp piederile au fost *majore*.

Soluțiile trebuie să se potrivească în careu și *orizontal*, și *vertical*.

Între *trecut* și *viitor* se află prezentul.

Aplicația 2

a) înțeleptul, nebunul; cumpără, vinde;

b) iarna, vara; albă, întunecată;

c) micșorează, mărește; albă, întunecată; micșorează, îmbogățesc; sporesc, micșorează.

Scanned with OKEN Scanner

PARONIMELE

Aplicația 1

a) originar;
b) original;
c) familiale;
d) familiar;
e) complimente;
f) complementul.

Aplicația 2

Comisia *arbitrală* i-a dat dreptate.
Hotărârea lor a fost *arbitrară.*
Am căutat în *atlas* continentul Australia.
Bluza ei este din *atlaz.*
Între cele două fenomene există un raport *cauzal.*
Fiecare prepoziție are un regim *cazual.*
O *companie* de pompieri a stins incendiul în câteva minute.
Campania agricolă de toamnă a fost fructuoasă.
Aranjamentul *floral* a fost de mare efect.
Pentru trasarea liniilor curbe ne folosim de un *florar.*
Examenul s-a desfășurat *oral.*
În fiecare zi avem un *orar* echilibrat.
Al doilea și *a doua* sunt numerale *ordinale.*
Ieri am studiat fracțiile *ordinare.*

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIA

SUBSTANTIVUL

Aplicația 1

a) *o doină* - subst. com., simplu, fem., sg., N., art. cu art. nehot. *o*, sub.;

pe culme - subst. com., simplu, fem., sg., neart., Ac., precedat de prep. simplă *pe*, c. c. loc;

din fluier - subst. com., simplu, neutru, sg., neart., Ac., precedat de prep. simplă *din*, c. c. loc;

unde - subst. com., simplu, fem., pl., neart., N., sub.;

în pacea - subst. com., simplu, fem., sg., art. cu art. hot. encl. *-a*, Ac., precedat de prep. simplă *în*, c. c. loc.;

codrilor - subst. com., simplu, masc., pl., art. cu art. hot. encl. *-lor*, G., atr. subst. gen.;

de brad - subst. com., simplu, masc., sg., neart., Ac., precedat de prep. simplă *de*, atr. subst. prep.;

b) *părintele* - subst. com., simplu, masc., sg., art. cu art. hot. encl. *-le*, N., sub.;

Ioan - subst. propriu, simplu, masc., sg., neart., N., atr. subst. apoz.;

de sub deal - subst. com., simplu, neutru, sg., neart., Ac., precedat de prep. compusă *de sub*, atr. subst. prep.;

Doamne - subst. propriu, simplu, masc., sg., neart., V., fără funcție sintactică;

Scanned with OKEN Scanner

om - subst. com., simplu, masc., sg., neart., N., n. pred.;
cu bunătate - subst. com., simplu, fem., sg., neart., Ac., precedat de prep. simplă *cu*, atr. subst. prep.

Aplicația 2

Prețul unei *consultații* nu e foarte mare. La sfârșitul *consultației* medicul stabilește diagnosticul.

Noaptea se văd razele *unei lumini*. Viteza *luminii* a fost calculată de fizicieni.

Apele *unei țări* reprezintă o mare bogăție. Noi folosim râurile *țării* pentru a produce energie electrică.

Absolventul *unei universități* găsește mai ușor de lucru. În facultățile *Universității* de Vest din Timișoara învață câteva mii de studenți.

Aplicația 3

La sfârșitul *examenului* profesorul l-a felicitat. (atr. subst. gen.)
Mihai a promovat acest *examen*. (c.d.)
Noi acordăm atenție fiecărui *examen*. (c.i.)
Acesta a fost *un examen* dificil. (n. pred.)

Scanned with OKEN Scanner

ARTICOLUL

Aplicația 1

a) *Rezultatele*: *-le* = art. hot. encl., neutru, pl., N.;
lui Andrei: *lui* = art. hot. proclitic, masc., sg., G.;
b) *lui Călin*: *lui* = art. hot. proclitic, masc., sg., D.;
un fular: *un* = art. nehot., neutru, sg., Ac.;
c) *examenelor*: *-lor* = art. hot. encl., neutru, pl., D.;
atenția: *-a* = art. hot. encl., fem., sg., Ac.;
d) *prețul*: *-l* = art. hot. encl., neutru, sg., N.;
legumelor: *-lor* = art. hot. encl., fem., pl., G.;
e) *Fetelor*: *-lor* = art. hot. encl., fem., pl., V.

Aplicația 2

a) *Un* elicopter pulverizează *niște* îngrășăminte chimice deasupra *unui* teren însămânțat cu grâu. (*un, niște, unui* - articole nehotărâte)

b) Orice început al *unui* incendiu trebuie anunțat la numărul de telefon al pompierilor, *a* căror mașină de intervenție va sosi în *cel* mai scurt timp cu *cea* mai mare viteză. (*al, a, a* = articole genitivale; *unui* = art. nehot., *cel, cea* = art. adj.)

Aplicația 3

a) *al* = art. pos.; *a-l* = a (prep., morfem al inf.) + *l* (pron. pers.);
b) *a* = art. pos.; *a* = verb aux.; *a* = prep., morfem al inf.;
c) *ai* = art. pos.; *a-i* = a (prep., morfem al inf.) + *i* (pron. pers.);
d) *cea* = art. adj.; *ce-a* = ce (pron. rel.) + *a* (verb aux.);
e) *ce-l* = *ce* (pron. interog.) + *l* (pron. pers.); *cel* = art. adj.;
f) *ce-i* = *ce* (pron. interog.) + *i* (pron. pers.); *cei* = art. adj.

Scanned with OKEN Scanner

ARTICOLUL

Aplicația 1

a) *Rezultatele*: *-le* = art. hot. encl., neutru, pl., N.;
lui Andrei: *lui* = art. hot. proclitic, masc., sg., G.;
b) *lui Călin*: *lui* = art. hot. proclitic, masc., sg., D.;
un fular: *un* = art. nehot., neutru, sg., Ac.;
c) *examenelor*: *-lor* = art. hot. encl., neutru, pl., D.;
atenția: *-a* = art. hot. encl., fem., sg., Ac.;
d) *prețul*: *-l* = art. hot. encl., neutru, sg., N.;
legumelor: *-lor* = art. hot. encl., fem., pl., G.;
e) *Fetelor*: *-lor* = art. hot. encl., fem., pl., V.

Aplicația 2

a) *Un* elicopter pulverizează *niște* îngrășăminte chimice deasupra *unui* teren însămânțat cu grâu. (*un, niște, unui* - articole nehotărâte)

b) Orice început al *unui* incendiu trebuie anunțat la numărul de telefon al pompierilor, *a* căror mașină de intervenție va sosi în *cel* mai scurt timp cu *cea* mai mare viteză. (*al, a, a* = articole genitivale; *unui* = art. nehot., *cel, cea* = art. adj.)

Aplicația 3

a) *al* = art. pos.; *a-l* = a (prep., morfem al inf.) + *l* (pron. pers.);
b) *a* = art. pos.; *a* = verb aux.; *a* = prep., morfem al inf.;
c) *ai* = art. pos.; *a-i* = a (prep., morfem al inf.) + *i* (pron. pers.);
d) *cea* = art. adj.; *ce-a* = ce (pron. rel.) + *a* (verb aux.);
e) *ce-l* = *ce* (pron. interog.) + *l* (pron. pers.); *cel* = art. adj.;
f) *ce-i* = *ce* (pron. interog.) + *i* (pron. pers.); *cei* = art. adj.

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIVUL

Aplicația 1

• gradul pozitiv: ascuțit, deștept, glumeț, negru, vesel;

• gradul comparativ de superioritate: mai ascuțit, mai deștept, mai glumeț, mai negru, mai vesel;

• gradul comparativ de egalitate: tot așa (la fel) de ascuțit, tot așa (la fel) de deștept, tot așa (la fel) de glumeț, tot așa (la fel) de negru, tot așa (la fel) de vesel;

• gradul comparativ de inferioritate: mai puțin ascuțit, mai puțin deștept, mai puțin glumeț, mai puțin negru, mai puțin vesel;

• gradul superlativ relativ de superioritate: cel mai ascuțit, cel mai deștept, cel mai glumeț, cel mai negru, cel mai vesel;

• gradul superlativ de inferioritate: cel mai puțin ascuțit, cel mai puțin deștept, cel mai puțin glumeț, cel mai puțin negru, cel mai puțin vesel;

• gradul superlativ absolut: foarte (tare, prea) ascuțit, foarte (tare, prea) deștept, foarte (tare, prea) glumeț, foarte (tare, prea) negru, foarte (tare, prea) vesel.

Aplicația 2

a) *cea mai înaltă* = adj. var., cu două term., patru forme, fem., sg., Ac., gradul sup. rel. de sup.;

mândră = adj. var., cu două term., patru forme, fem., sg., N., gradul poz.;

binecuvântată = adj. var., cu două term., patru forme, fem., sg., N., gradul poz.;

b) *prea bătrâni* = adj. var., două term., patru forme, masc., pl., N., gradul sup. abs.;

prea bolnavi = adj. var., cu două term., cu patru forme, masc., pl., N., grad sup. abs.;

prea modești = adj. var., cu două term., cu patru forme, masc., pl., N., gradul sup. abs.;

prea simpli = adj. var., cu două term., cu patru forme, masc., pl., N., gradul sup. abs.;

Scanned with OKEN Scanner

vinovați = adj. var., cu două term., cu patru forme, masc., pl., N., gradul poz.;

pierdut = adj. var. (provenit din participiu), cu două term., patru forme, neutru, sg., Ac., fără grade de comparație;

cuminți = adj. var., cu o term., cu două forme, masc., pl., N., gradul poz.

c) *cel mai ager* = adj. substantivizat, masc., sg., N., gradul sup. rel. de sup.;

săi = adj. pron. posesiv, înlocuiește un posesor de pers. a III-a, se acordă cu subst. *vestitorii:* masc. pl., Ac.;

înaripați = adj. var., cu două term., patru forme, masc., pl., Ac., nu are grade de comp.

Aplicația 3

bătrân = adj. var., cu două term., cu patru forme, masc., sg., N., gradul poz.;

șchiop = adj. var., cu două term., cu patru forme, masc., sg., N., nu are grade de comp.

Aplicația 4

străveziu, țăsut, limpezi, trandafirie, albastru, solemnă, netulburată.

Aplicația 5

Adjectivele cu funcție stilistică de epitet sunt: *scânteietoare, înflorite, străvezii, sclipitori, creț, înaltă, aprins.*

Avea niște ochi *scânteietori.*

Livezile *înflorite* atrag albinele.

Prin apa *străvezie* se zăresc păstrăvii.

El este de o inteligență *sclipitoare.*

Avea un păr *creț,* o frunte *înaltă* și o privire *aprinsă.*

Scanned with OKEN Scanner

PRONUMELE

Aplicații

a. *ei* = pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., G., atr. pron. gen.;
îl = pron. pers., pers. a III-a, sg., neutru, Ac., f. neacc., c.d.;
-l = pron. pers., pers. a III-a, sg., neutru, Ac., f. neacc., c.d.;

b. *aceea* = adj. pron. dem. de depărtare, fem., sg., Ac., atr. adj.
niciun = adj. pron. neg., masc. sg., N., atr. adj.;

c. *cel, ce* = pron. dem. + pron. rel. masc. sg., N., subiecte;
ne- = pron. pers., pers. I, pl., Ac., f. neacc., anticiparea c.d. *pe noi;*
pe noi = pron. pers., pers. I, pl., Ac., formă acc., c.d.;
și- = pron.refl., pers. a III-a, sg., D., formă neacc., atr. pron. ant.;
nostru = adj. pron. pos., înlocuiește un posesor de pers. I, se acordă cu subst. *obrazul:* neutru, sg., Ac.

d. *-ți* = pron. refl., pers. a II-a, sg., D., f. neacc., atr. pron. ant.;
mei = adj. pron. pos., înlocuiește un posesor de pers. I, se acordă cu subst. *genunchi*: masc., pl., Ac., atr. adj.

e. *mea* = adj. pron. pos., înlocuiește un posesor de pers. I, se acordă cu subst. *nevasta:* fem., sg., N., atr. adj.;
mei = adj. pron. pos., înlocuiește un posesor de pers. I, se acordă cu subst. *copiii*: masc., pl., N., atr. adj.;
mea = adj. pron. pos., înlocuiește un posesor de pers. I, se acordă cu subst. *moșia:* fem., sg., N., atr. adj.;
mea = adj. pron. pos., înlocuiește un posesor de pers. I, se acordă cu subst. *averea*: fem., sg., N., atr. adj.

f. *se* = pron. refl., pers. a III-a, sg., Ac., f. neacc., fără funcție sintactică (este marcă a diatezei reflexive);
- i = pron. pers., pers. a III-a, sg., D., f. neacc., atr. pron.;
ei = pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., G., atr. pron.;
ei = pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., G., atr. pron.;
toate = adj. pron. nehot., neutru, pl., N., atr. adj.;
s- = pron. refl., pers. a III-a, sg., Ac., f. neacc., c.d.

Scanned with OKEN Scanner

NUMERALUL

Aplicația 1

a) *amândoi* = num. card. colectiv substantivizat, masc., N., sub.;
b) *de trei ori* = num. card. adverbial, c.c.mod;
de trei ori = num. card. adverbial, c.c.mod;
c) *a doua* = num. ordinal, fem., Ac., atr. adj.;
d) *câte o* = num. card. distributiv, fem., Ac., atr. adj.;
e) *unul-două* = num. card. compus substantivizat, Ac., c.d.;
patruzeci și patru = num. card. compus substantivizat, N., sub.;
f) *trei* = num. card. propriu-zis simplu, Ac.,atr. adj.;
g) *al doilea* = num. ord. substantivizat, masc., N., sub.

Aplicația 2

patru = al patrulea, a patra;
opt = al optulea, a opta;
paisprezece = al paisprezecelea, a paisprezecea;
cincisprezece = al cincisprezecelea, a cincisprezecea;
patruzeci și unu = al patruzeci și unulea, a patruzeci și una.

Aplicația 3

patru - tuspatru, câte patru, împătrit, de patru ori;
zece - tuszece, câte zece, înzecit, de zece ori.

Aplicația 4

A sunat numai *o dată*. (num. card. adverbial)
1 Decembrie este *o dată* foarte importantă pentru noi. (subst. cu art. nehot.)
A fost *odată* ca niciodată. (adv.)

Scanned with OKEN Scanner

VERBUL

Aplicația 1

a) *căută* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. I, mod ind., perf. simplu, pers. a III-a, sing., diat. act., tranz., reg., forma afirm.; *să răzbată* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a III-a, mod conj., timp prez., pers. a III-a, sing., diat. act., intranz., reg., forma afirm.; *nu deosebi* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, mod ind., timpul perf. simplu, pers. a III-a, sing., diat. act., tranz., reg., forma afirm.

b) *acoperise* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, mod ind., timp m.m.c.p., pers. a III-a, sing., diat. act. pron. (pron. refl. are funcție sintactică de atr. pron. ant.), tranz., reg., forma afirm.; *păreau* = predicat nominal incomplet (prop. pred. are rol de nume pred.), expr. prin verb cop., conj. a II-a, mod ind., imperf., pers. a III-a, pl., diat. act., intranz., reg., forma afirm.; *plănuiesc* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, mod ind., prez., pers. a III-a, pl., diat. act., tranz., reg., forma afirm.

c) *ridicară* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. I, mod ind., perf. simplu, pers. a III-a, pl., diat. act. pronom.; tranz. (pron. refl. are funcție de c.d.), reg., forma afirm.; *întinseră* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a III-a, mod ind., perf. simplu, pers. a III-a, pl., diat. act. pron., tranz. (pron. refl. are funcție de c.d.), reg., forma afirm.; *să îmbrățișeze* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. I, mod conj., prez., pers. a III-a, pl., diat. act., tranz., reg., forma afirm.

Aplicația 2

a) verb copulativ;
b) verb auxiliar al diatezei pasive;
c) verb predicativ.

Aplicația 3

nu putui = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a II-a, ind., perf. simplu, pers. I, sing., d. act., tranz., reg., forma neg.

Scanned with OKEN Scanner

opri = compl. dir., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, mod infinitiv, prez., diat. act. pron., tranz. (pron. refl. *mă* are funcție de c. d.), reg., forma afirm.

de a nu desfăta = compl. ind. prep., expr. prin verb pred., conj. I, mod inf., prez., diat. act. pron., tranz. (pron. refl. *mă* are funcție de c. d.), reg., forma afirm.

privind = compl. ind. prep., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, gerunziu, diat. act., tranz., reg., forma afirm.

Aplicația 4

Exemple de locuțiuni verbale cu care se pot construi propoziții:

a-și aduce aminte, a aduce omagii, a ajunge cuțitul la os, a aduce la sapă de lemn, a apuca taurul de coarne, a-și aprinde paie în cap, a arde gazul de pomană, a arunca paie pe foc, a-și arunca ochii, a arunca vorbe în vânt, a atrage atenția, a avea un dinte împotriva cuiva, a avea de-a face, a avea la inimă, a avea în vedere, a bate apa în piuă, a bate în retragere, a băga în cap, a-și băga nasul, a băga de seamă, a-și da aere, a-și da arama pe față, a da bir cu fugiții, a-și da drumul, a (se) da de gol, a da greș, a da în gropi, a da ortul popii, a-și da sufletul, a se duce pe copcă, a durea în cot etc.

Aplicația 5

verbe tranzitive: *pustiind, să colinde*; verbe intranzitive: *pleacă*.

Aplicația 6

verbe la diateza activă: a) *privi, văzu, ningea*; b) *întrebă, erai*;

verbe la diateza activă pronominală: a) *se rotea*; b) *nu (-ți) aduci aminte*;

verbe la diateza reflexivă: a) *se luminase*; b) *s-a întâmplat*;

verbe la diateza pasivă: b) *tăiată*;

Scanned with OKEN Scanner

ADVERBUL

Aplicația 1

a) *de cu seară* = loc. adv. de timp; *în sus* = loc. adv. de loc.

b) *până aici* = loc. adv. de loc; *unde* = adv. rel. de loc; *mereu* = adv. de timp; *acum* = adv. de timp; *nu* = adv. de mod de negație.

c) *pe urmă* = loc. adv. de timp; *necontenit* = adv. de mod; *adânc* = adv. de mod.

Aplicația 2

a) *cel mai bine* = adv. de mod., compl. circ. de mod; *înainte* = adv. de loc, atr. adv.

b) *grozav* = adv. de mod, ajută la formarea gradului superlativ absolut; *sus* = adv. de loc, compl. circ. de loc; *acum* = adv. de timp, compl. circ. de timp; *de-a* dreptul = loc. adv. de mod, compl. circ. de mod.

Aplicația 3

Se exprimă destul de *greu*.
Este *interesant* ce mi-a spus.
Vorbește cam *tare*.

Aplicația 4

Bine că nu plouă.
Poate că vom câștiga.
Sigur că vor fi bucuroase.

Aplicația 5

devreme = adv., *de vreme* = prep. + subst.; *deseară* = adv., *de seară* = prep. + subst.; *altă dată* = adj. pron. nehot. + subst., *altădată* = adv.; *odată* = adv. de timp, *o dată* = num. adv., *o dată* = art. nehot. + subst.

Scanned with OKEN Scanner

PREPOZIȚIA

Aplicația 1

a) Prepoziții care se construiesc cu cazul acuzativ: *a* (apare de trei ori), *de, din, spre, cu, pe.*

b) Prepoziții care se construiesc cu cazul acuzativ: *pe, din, cu.*

Locuțiuni propoziționale care se construiesc cu cazul genitiv: *din dosul.*

c) Prepoziții care se construiesc cu cazul acuzativ: *de, în, de, după, între.*

Observație: *de jur împrejur* = locuțiune adverbială

d) Prepoziții care se construiesc cu cazul acuzativ: *la (de* este element component al modului supin). Prepoziții care se construiesc cu cazul genitiv: *împotriva.*

Aplicația 2

De prin, de pe, de pe leagă complemente circumstanțiale de loc (*de prin adâncul, de pe înălțimea, de pe întinderea*) de verbul predicat *se râdicau; de* leagă un atribut (*de aburi*) de substantivul regent *valuri; în* leagă un complement circumstanțial de mod (*în unde*) de verbul predicat *se râdicau; în* leagă un complement circumstanțial de loc (*în zare*) de verbul la modul gerunziu *tremurând; în* leagă un complement circumstanțial de loc (*în văpaia*) de verbul predicat *se topeau.*

Scanned with OKEN Scanner

CONJUNCȚIA

Aplicația 1

a) *ca să* = conjuncție compusă subordonatoare;
că = conjuncție simplă subordonatoare;
și = conjuncție simplă coordonatoare;
și = conjuncție simplă coordonatoare;
și = conjuncție simplă coordonatoare;
și = conjuncție simplă coordonatoare.

b) *să* = conjuncție simplă subordonatoare;
că = conjuncție simplă subordonatoare;
că = conjuncție simplă subordonatoare;
să = conjuncție simplă subordonatoare.

c) *și* = conjuncție simplă coordonatoare;
și = conjuncție simplă coordonatoare;
să = conjuncție simplă subordonatoare.

d) *să* = conjuncție simplă subordonatoare;
ca să = conjuncție compusă subordonatoare.

Aplicația 2

a) două propoziții principale coordonate.

b) două complemente directe; două propoziții principale coordonate.

c) două propoziții principale coordonate.

Aplicația 3

sau = conjuncție coordonatoare disjunctivă; *s-au* = se (pronume) + *au* (verb); cratima marchează elidarea vocalei *e* și rostirea împreună a două cuvinte; *i-ar* = *i* (pronume) + *ar* (verb); cratima marchează rostirea împreună a două cuvinte; *iar* = conjuncție coordonatoare adversativă.

Scanned with OKEN Scanner

INTERJECȚIA

Aplicații

a) *Ei, ei!* - fără funcție sintactică.

b) *Piu! Piu!* - fără funcție sintactică.

c) *Mă!* - fără funcție sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI

SUBIECTUL

Aplicația 1

a) *vreme* - subiect simplu;
Agripina - subiect simplu;
gândul, grija și *teama* - subiect multiplu;
verbele predicat *isprăvea, sta, punea* au subiect subînțeles: *Agripina.*

b) *plopii și răsurile* - subiect multiplu; *un vânt* - subiect simplu.

c) *tu* - subiect simplu; *tu* - subiect inclus al verbelor predicat *să spui, să spui; eu* - subiect inclus al verbului predicat *m-am însurat; o stea* - subiect simplu; *soarele și luna* - subiect multiplu.

d) *eu* - subiect inclus al verbului predicat *eram încredințat; biruința* - subiect simplu; *eu* - subiect inclus al verbelor predicat *mă hotărâi, să intru* și *condusei; ce* - subiect simplu,

e) *tu* - subiect simplu; *peștele* - subiect simplu;
Buzăul - subiect simplu; *peștele* - subiect simplu.

Aplicația 2

a) *A ști* - verb pred., conj. a IV-a, modul infinitiv, timpul prezent, d. act., tranz., reg., f. afirm.;
tu - subiect inclus (pron. pers., pers. a II-a, sg., N.);

b) *ai lui* - pronume pers., pers. a III-a, sing., G.; *strajă* - subst. com., simplu, fem., sing., N., neart.; *răcnetele și pocnetele* - subst.

comune, simple, neutre, pl., N., art. cu art. hot. encl. *-le; soarele* - subiect al verbului la infinitiv *a răsări*; subst. com., simplu, masc., sing., cazul N., art. cu art. hot. encl. *-le; gospodăria și satul* - subst. comune, simple, fem., respectiv neutru, sing., cazul N., art. cu art. hot. encl. -a, respectiv *-l*.

c) *boierul* - subiect simplu, subst. com., simplu, masc., sing., N., art. cu art. hot. encl. *-l; domnia* - subst. comun, simplu, fem., sing., cazul N., art. cu art. hot. encl. *-a; Alexandru-vodă* - subst. propriu, compus, masc., sing., cazul N., neart.; *noi* - pron. pers., pers. I, sing., N.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Aplicația 1

a) *să joci pe față; să fie scurt, scurt* - element regent: verbul impersonal *place*; element joncțional: conjuncția *să*;

b) *să lăsăm* - element regent: verbul reflexiv impersonal *se poate;* element joncțional: conj. subord. *să*.

c) *că nu trebuie* - element regent: adverbul predicativ *poate;* element joncțional: conj. subord. *că; să-l omori* - element regent: verbul impersonal *nu trebuie*; element joncțional: conj. subord. *să; că ar fi suficient* - element regent: adverbul predicativ *poate*; element joncțional: conj. subord. *că: să-l sperii puțin* - element regent: expr. verbală impers. *ar fi suficient*; element joncțional: conj. subord. *să*.

d) *că trebuie* - element regent: verbul reflexiv impersonal *se părea;* element joncțional: conj. subord. *că; așa... să fie* - element regent: verbul impersonal *trebuie;* element joncțional: conj. subord. *să*.

e) *să se răzlețească deoparte; să se uite cu băgare de seamă la ierburi și lighioni* - element regent: expr. verbală impers. *era drag;* element joncțional: conj. subord. *să;* cele două propoziții subiective sunt coordonate copulative prin *și;*

f) *să fi fost la cântători* - element regent: adverbul predicativ *poate,* element joncțional: conj. subord. *să*.

Aplicația 2

a) *Cine știe o meserie* are mâini de aur.

b) Nouă ne place *să ascultăm muzică.*

c) E ușor *să vezi adevărul.*

Scanned with OKEN Scanner

comune, simple, neutre, pl., N., art. cu art. hot. encl. *-le; soarele* - subiect al verbului la infinitiv *a răsări*; subst. com., simplu, masc., sing., cazul N., art. cu art. hot. encl. *-le; gospodăria și satul* - subst. comune, simple, fem., respectiv neutru, sing., cazul N., art. cu art. hot. encl. -a, respectiv *-l.*

c) *boierul* - subiect simplu, subst. com., simplu, masc., sing., N., art. cu art. hot. encl. *-l; domnia* - subst. comun, simplu, fem., sing., cazul N., art. cu art. hot. encl. *-a; Alexandru-vodă* - subst. propriu, compus, masc., sing., cazul N., neart.; *noi* - pron. pers., pers. I, sing., N.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Aplicația 1

a) *să joci pe față; să fie scurt, scurt* - element regent: verbul impersonal *place*; element joncțional: conjuncția *să*;

b) *să lăsăm* - element regent: verbul reflexiv impersonal *se poate;* element joncțional: conj. subord. *să.*

c) *că nu trebuie* - element regent: adverbul predicativ *poate;* element joncțional: conj. subord. *că; să-l omori* - element regent: verbul impersonal *nu trebuie*; element joncțional: conj. subord. să; *că ar fi suficient* - element regent: adverbul predicativ *poate*; element joncțional: conj. subord. *că: să-l sperii puțin* - element regent: expr. verbală impers. *ar fi suficient*; element joncțional: conj. subord. *să.*

d) *că trebuie* - element regent: verbul reflexiv împersonal *se părea;* element joncțional: conj. subord. *că; așa... să fie* - element regent: verbul impersonal *trebuie;* element joncțional: conj. subord. *să.*

e) *să se răzlețească deoparte; să se uite cu băgare de seamă la ierburi și lighioni* - element regent: expr. verbală impers. *era drag;* element joncțional: conj. subord. *să;* cele două propoziții subiective sunt coordonate copulative prin *și;*

f) *să fi fost la cântători* - element regent: adverbul predicativ *poate,* element joncțional: conj. subord. *să.*

Aplicația 2

a) *Cine știe o meserie* are mâini de aur.

b) Nouă ne place *să ascultăm muzică.*

c) E ușor *să vezi adevărul.*

Scanned with OKEN Scanner

d) *Să privești un meci la televizor* nu înseamnă că ești sportiv.
e) Pe părinții tăi îi bucură *că ai succese.*

Aplicația 3

a) Cine se pregătește reușește și are rezultate atât de bune încât se miră toți.
b) Cine nu este atent nu descoperă ceea ce este mai important.
c) Dacă nu faci focul înseamnă să mori de frig.

PREDICATUL

Aplicația 1

a) predicate verbale: *ar fi trântit, fierbea, ar fi secat, avea, să cugete, s-ar fi prăpădit;* predicate nominale: *ar fi rămas trăsnită, ar fi fost de prisos;*
b) predicate verbale: *trebuie, să spun, am fost adus* (verb la diat. pas.).
c) predicate verbale: *ajunseră, mânară, ziceau, a fost tăiată* (verb la diat. pas.), *o luară* (loc. verb.); predicate nominale: *era gol.*
d) predicate verbale: *era, ieșeam, foiau.*
e) predicate verbale: *știu, o să înghețe, cuprinde.*
f) predicate verbale: *ridicase, cumpănea, cerneau;* predicate nominale: *părea cufundat.*
g) predicate verbale: *plutea, n*-avea, *să zboare;* predicate nominale: *era plin.*

Aplicația 2

Toamna frunzele copacilor *par de aur.*
Pentru orice sportiv medalia olimpică *înseamnă împlinirea* unui vis.
Bunica *a rămas la fel de bună.*

Aplicația 3

Statuia din parc *este din bronz.*
Relațiile României cu vecinii *sunt foarte bune.*
Importanța strategică a României la Marea Neagră *pare a fi recunoscută* de toate țările din NATO.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Aplicația 1

a) *specialiști:* Noi vom deveni peste câțiva ani[1]/ *ceea ce ne-am propus*[2]/.

b) *găsirea:* Problema cea mai urgentă este[1]/ *să găsim soluții pentru a spori productivitatea muncii*[2]/.

c) *trezirea:* Pomii înfloriți înseamnă[1]/ *că natura s-a trezit la viață*[2]/.

Aplicația 2

Modele:

a) Ideea lui este *să aplicăm regulile învățate.*
b)Dorința noastră este *să obținem un loc de frunte.*
c) Întrebarea ta este *cum vom proceda în acest caz.*
d) Concluzia raportului este *că am obținut rezultate bune.*
e) Problema noastră este *să găsim cea mai bună soluție.*

Aplicația 3

Modele:

a) Ceea ce n-am știut[1]/ este[2]/ că în vacanță vom pleca la mare[3]/.
b) Dacă întârzie[1]/ înseamnă[2]/ că nu cunoaște drumul[3]/.

Aplicația 4

a) *că plănuiesc ceva în încremenirea lor;*
b) *că fusese la început sărac lipit; încă nu se cunoștea;*
c) *numai cât se vede cu ochii;*
d) *să-i știu drumurile și întoarcerile;*
e) *să-mi plimb rana într-un vagon de clasa-ntâi.*

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL

Aplicații

a) *cântăreț* = atr. subst. apoz. (det. subst. *greierul*); *neobosit* = atr. adj. (det. subst. *cântăreț*); *al zilelor* = atr. subst. gen. (det. subst. *cântăreț*); *de vară* = atr. subst. prep. (det. subst. *zilelor*); *ocrotitoare* = atr. adj. (det. subst. *înălțime*); *a ierburilor* = atr. subst. gen. (det. subst. *înălțimea*).

b) *această* = atr. adj. (det. subst. *istorisire*); *unei prisăci* = atr. subst. gen. (det. subst. *liniștea*); *mea* = atr. adj. (det. subst. *inima*); *durerii* = atr. subst. gen. (det. subst. *răsunetul*); *lor* = atr. pron. gen. (det. subst. *durerii*).

c) *mici* = atr. adj. (det. subst. *crâmpeie*); *de gingășie* = atr. subst. prep. (det. subst. *crâmpeie*); *mici* = atr. adj. (det. subst. *cântece*); *de vrăbii* = atr. subst. prep. (det. subst. *cântece*); *de lăstun* = atr. subst. prep. (det, subst. *cântece*); *de rod* = atr. subst. prep. (det. subst. *pomilor*); *cu gustul* = atr. subst. prep. (det. subst. *rod*); *bun* = atr. adj. (det. subst. *gust*).

d) *satului* = atr. subst. gen. (det. subst. *sufletul*); *sfios* = atr. adj. (det. subst. *miros*); *de iarbă* = atr. subst. prep. (det. subst. *miros*); *tăiată* = atr. adj. (det. subst. *iarbă*); *de fum* = atr. subst. prep. (det. subst. *cădere*); *din streșini* = atr. subst. prep. (det. subst. *cădere*); *de paie* = atr. subst. prep. (det. subst. *streșini*); *de iezi* = atr. subst. prep. (det. subst. *joc*); *pe morminte* = atr. subst. prep. (det. subst. *joc*); *înalte* = atr. adj. (det. subst. *morminte*).

e) *-i* = atr. pron. în dativ (det. subst. *păr*); *galben* = atr. adj. (det. subst. *păr*); *ei* = atr. pron. gen. (det. subst. *fața*); *ei* = atr. pron. gen. (det. subst. *ochii*); *albaștri* = atr. adj. (det. subst. *ochii*); *toate* = atr. adj. (det. subst. *basmele*)

f) *alt* = atr. adj. (det. subst. *sat*); *Șoimenii* = atr. subst. apoz. (det. subst. *sat*); *cealaltă* = atr. adj. (det. subst. *partea*); *a masivului* = atr. subst. gen. (det. subst. *partea*); *Găleata* = atr. subst. apoz. (det. subst. *masiv*); *lui* = atr. pron. gen. (det. subst. *poalele*).

g) *din Bărăgan* = atr. subst. prep. (det. subst. *holdele*); *cu spicul* = atr. subst. prep. (det. subst. *holdele*); *greu* = atr. adj. (det. subst. *spicul*);

Scanned with OKEN Scanner

atârnând = atr. verb. (det. subst. *spicul); înaltelor* = atr. adj. (det. subst. *lănci); lănci* = atr. subst. gen. (det. subst. *vârful); pierdute* = atr. adj. (det. subst. *lănci); lui Darius* = atr. subst. gen. (det. subst. *oastea); pașnică* = atr. adj. (det. subst. *recoltă).*

ATRIBUT PRONOMINAL ANTICIPAT

Aplicații

a. *își*;

b. *-mi, mi-*;

c. *ți* (-ai petrecut).

Observație: În gramaticile şcolare atribut pronominal anticipat este analizat compl. ind sau atr. pron..

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

Aplicația 1

a) *că sunt foarte* = AT det. neiz. (elementul regent: subst. *imputarea*);

că sunt prea = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *imputarea*);

că sunt ultra-progresist = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *imputarea*);

că sunt liber-schimbist =AT det., neiz. (elementul regent: subst. *imputarea*);

că voi progresul cu orice chip = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *imputarea*).

b) *cu care astupase Agripina copca scobită sub căpiță* = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *fânul*);

c) *pe care dumneata îl vei fotografia în clipa* = AT det., neiz. (element regent: subst. *un vecin*); *în care se va șterge pe preșul meu* = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *clipa*); *în care eu voi trage asupra lui cu arma* = AT det. neiz. (elementul regent: subst. *clipa*); *în care el va cădea mort* = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *clipa);*

Scanned with OKEN Scanner

d) *ce-n tremur prin sita genelor se frânge* = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *lacrima*); *ce-n pustie neputincioasa jale-şi plânge* = AT det., neiz. (elementul regent: subst. *cântul);*

e) *unde oamenii trăiesc* = AT expl., iz. (elementul regent: subst: *Tarcău*);

Aplicația 2

a) *unde (= în care) -n umbră plâng doinele;* şi *unde (= în care) râde hora.*

b) *când (= în care) părintele Daniil Milieş a binecuvântat fântânile şi izvoarele şi toate apele.*

Aplicația 3

Modele

Pleacă în locul *unde l-am trimis.* (AT)

Pleacă *unde l-am trimis.* (CL)

Vine în clipa *când îl chem.* (AT)

Vine *când îl chem.* (CT)

A rezolvat problema în modul *cum a învățat.* (AT)

A rezolvat problema *cum a învățat.* (CM)

COMPLEMENTUL DIRECT

Aplicații

a) *zăbranicul* (det. verbul tranz. *ridicase*); *discul* (det. verbul tranz. *cumpănea*); *o ploaie* (det. verbul tranz. *cerneau*).

b) *ne* (det. interj. tranz. *iacă*); *harbuji* (det. verbul tranz. *am înjunghiat*); *foamea şi setea* (det. verbul tranz. *am potolit*).

c) *mâinile* (det. verbul tranz. *muie*); *pumni* (det. verbul tranz. *aruncă*); *pe Vlad* (det. verbul tranz. *luă*):

d) *lacul* (det. verbul tranz. *încarcă);* *îl* = reluarea c. d. *lacul* (det. verbul tranz. *încarcă):*

e) *te* (det. verbul tranz. *astâmpără*); *mofturile* (det. verb tranz. *lasă*); *lucruri* (det. verbul tranz. *avem*).

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DIRECT SECUNDAR

Aplicații

I-am anunțat *data* plecării.
Meteorologii ne informează *timpul* probabil.
Profesorul ne-a întrebat *acțiunea* romanului.
Bătrânii ne învață *regulile* de comportare în societate.
Noi te-am rugat *un* singur *lucru*: să ne ajuți.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Aplicații

a) *că soarele fusese mult mai harnic decât mine* = CD (det. loc. verb. tranz. *băgai de seamă*).

b) *că nu-i chip de stat împotriva părinților* = CD (det. verbul tranzitiv *văzând*). Propoziția *Ce năcaz pe capul mieu* este propoziție principală, autorul folosind vorbirea directă.

c) *ce am crezut* = CD (det. verbul tranz. *am făcut*); *că trebuie* = CD (det. verbul tranz. *am crezut*);

d) *că viața și întâmplarea au făcut* = CD (det. interj. tranz. *iată*); *ca el să devină vecinul meu* = CD (det. verbul tranz. *au făcut*); *eu (să devin) vecinul lui* = CD (det. verbul tranz. *au făcut*).

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ SECUNDARĂ

Aplicații

a. *să răspundem politicos; unde se află Muzeul de Artă;*
b. *care este cel mai pitoresc traseu;*
c. *să îi ajut.*

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL INDIRECT

Aplicații

a) *la măicuță* (det. verbul *să nu spui*);

-*i* (det. verbul *să nu spui*); reia compl. ind. *la măicuță*;

b) *slujitorilor* (det. verbul *lăsară*);

COMPLEMENTUL INDIRECT PREPOZIȚIONAL

Aplicații

a) *cu urletul* (det. verbul *amesteca*).

b) *la pornire* (det. verbul *a mă gândi*).

c) *de o rădăcină* (det. adj. *încleștate*); *de o ramură* (det. adj. *încleștate*). Pronumele *îi* are funcție de atribut.

d) *din multe* (det. verbul *adună*); *din nimica* (det. verbul *face*).

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Aplicații

Aceste premii se cuvin *oricui învață.*

Noi *i*-am reproșat *oricui a greșit intenționat.*

El a dat ajutor *cui avea nevoie.*

Acest drum nu este accesibil *cui nu are antrenament.*

Timpul este favorabil *oricui pleacă la mare.*

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ PREPOZIȚIONALĂ

Aplicația 1

a) *să recunosc* = CI PREP. (det. verbul *obligă*); *să urăşti; să disprețuiești ideea de vecin* = CI PREP. (det. verbul *îndreptățesc*);

b) *ce are de făcut a doua zi* = CI PREP. (det. verbul *gândindu-se*);

c) *s-adorm între frunze de plopi şi răchită* = CI PREP. (det. verbul a-ndemnat); să uit de oraşul = CI PREP. (det. verbul *a-ndemnat*);

d) *cum aleargă apa-n cercuri* = CI PREP. (det. verbul *se uită*).

e) *că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Pisicuții* = CI PREP. (det. adj. *încredințat*); *să intru la mijloc în această epopee măreață* = CI PREP. (det. verb. *mă hotărâi*).

Aplicația 2

Realitatea ne obligă *la recunoaşteri* şi ne îndreptățeşte *la ură şi dispreț.*

Aplicația 3

a) Pregătirea de acum este hotărâtoare *pentru ce vom deveni.*
b) Ne bucurăm întotdeauna *de ceea ce reuşesc prietenii noştri.*
c) Ea şi-a dat seama foarte târziu *că a făcut o greşeală.*
d) Concurentul a fost bucuros *că a obținut un televizor.*
e) Au fost foarte mirați *de ce le-am povestit.*

COMPLEMENTUL DE AGENT

Aplicația 1

a) *de farmec* = c. de ag. (det. verb part., diat. pas. *cuprinşi*, expr. prin subst. com., n., sg., Ac., precedat de prep. simplă *de*;

b) *de o căldură* = c. de ag. (det. verb. part., diat. pas., *înfierbântat*), expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. nehot. *o*, precedat de prep. simplă *de*;

Scanned with OKEN Scanner

c) *de razele* = c. de ag. (det. verb part., diat. pas. *luminată*), expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., Ac., art. hot. *-le*, precedat de prep. *de*;

de un aer = c. de ag. (det. verb part., diat. pas. *muiată*), expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., art. nehot. *un*, precedat de prep. simplă *de*;

Aplicația 2

Melodia a fost ascultată *de toți.*
Romanul a fost citit și *de fratele* meu.
Concursul a fost câștigat *de echipa* cea mai bună.
Lucrarea a fost întocmită *de un colectiv.*
Acest roman a fost scris *de Mihail Sadoveanu.*

Aplicația 3

Maria a fost văzută *de mine* în oraș. (pron. pers.)
Această problemă poate fi rezolvată *de oricine.* (pron. nehot.)
De cine ai fost ajutat? (pron. interog.)

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DE AGENT

Aplicația 1

Vei fi ajutat întotdeauna *de cine îți este prieten adevărat.*
Adeverința a fost eliberată *de cine era autorizat.*
Cântecul a fost interpretat *de cine a luat locul întâi la festival.*
Vagonetii sunt împinși *de cine sunt angajați în acest scop.*
Tablourile au fost privite cu admirație *de cine a fost la vernisaj.*

Aplicația 2

a) O casă mai mare este construită *de cine are bani.*
b) Șoarecii sunt mâncați *de ce se naște din pisică.*
c) A fost recomandat *de cine îl cunoaște foarte bine.*

Aplicația 3

de ceea ce timpul aduce oricărei alcătuirii a firii; det. verb. diat. pas. *nu sunt iertate.*

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Aplicații

a) *prin dosul primăriei, pe maidan, la bariera.*
b) *pe deasupra viilor, de prin ponoare.*
c) *sub grăunțe, la poliție.*
d) *prin sat, de pe-acasă, la noi.*
e) *în tindă, pe prichici, în jurul hornului.*

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

Aplicația 1

a) *altarul speranței oriunde-o să-l duci* = CL.
b) *Unde-i unul* = CL; *unde-s doi* = CL.

Aplicația 2

Modele

Merge *oriunde îl trimiți.*
Pleacă *încotro au plecat și ceilalți.*

Aplicația 3

Ne uităm *încotro se îndreaptă ea.* (CL)
Nu se știe *încotro se îndreaptă ea.* (SB)
Voi nu știți *încotro se îndreaptă ea.* (CD)
El nu este sigur *încotro se îndreaptă ea.* (CI PREP.)
Încă nu am aflat direcția *încotro se îndreaptă ea.* (AT)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Aplicații

a) (o) *săptămână* = subst.; (o) *lună* = subst.; (un) *an* = subst.;
b) *ziua* = adv.; *la asfințit* = subst.;

Scanned with OKEN Scanner

c) *pe după Sântilie* = subst.; *stând* = verb; *ziua* = adv.; *noaptea* = adv.; *atunci* = adv.;

d) *în 1946* = subst.; *de* (patru) *zile* = subst.

e) *din când în când* = loc. adv.; *din zori* = subst.; *până la apusul* = subst.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

Aplicația 1

a) *Pe când cu zgomot cad/ Izvoarele-ntruna* = CT

b) *când saltă largul lor veștmânt* = CT

c) *după ce jucam* = CT; *cât jucam* = CT

d) *Cum vedea pe Agripina, cu cojocul umflat peste povara brațelor* = CT

e) până să nu intru în politică = CT; până să nu devin negustor și apropitar = CT

f) *după ce a alcătuit lumea* = CT

g) *până se înnoptează bine* = CT.

Aplicația 2

A sosit *când apunea soarele.* (CT)

A sosit în momentul *când apunea soarele.* (AT)

Aplicația 3

Vei fi fericită *când voi răspunde scrisorii tale.* (CT)

Nu se știe *când voi răspunde scrisorii tale.* (SB)

Întrebarea este *când voi răspunde scrisorii tale.* (PR)

Eu nu știu *când voi răspunde scrisorii tale.* (CD)

Nu m-am hotătât *când voi răspunde scrisorii tale.* (CI PREP.)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Aplicații

a) *în zadar* (det. verbul *vrea*). (*de constituție* = c. c. de relație).

b) *încet-încet* (det. verbul *se desfăcuse*); *oarecum* (det. verbul *intrase*)

Scanned with OKEN Scanner

c) *bine* (det. adj. *hrăniți*); *orășenește* (det. adj. *îmbrăcați*)
d) *a rom* (det. verbul *miroși*); *a gaz* (det. verbul *să miros*);
e) *fără avertisment* (det. verbul *să nu trageți*); *fără a convinge* (det. verbul *să nu trageți*).

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD COMPARATIV

Aplicații

a. *ca la nunți*;
b. *ca... veveriță*;
c. *ca o vatră*;
d. *ca și-n ziua*;
e. *ca nouri, ca ropotul, ca vijelia, ca plesnetul.*

Observație: În gramaticile școlare compl. circ. de mod comparativ este analizat compl. circ. de mod.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

Aplicația 1

a) *cum știa el* = CM
b) *fără să i se aline gândurile* = CM; *fără să primească vreo carte* = CM;
c) *cum au apucat* = CM; *cum îi taie capul* = CM;
d) cât îl țineau picioarele = CM;

Aplicația 2

Noi o rezolvăm *cum putem.* (CM)
Nu ne interesează *cum poți tu rezolva această problemă.* (SB)
Ei nu s-au gândit *cum rezolvă această problemă.* (CI PREP.)
Ne-am pus întrebarea *cum poți tu rezolva această problemă.* (AT)

Cum tu poți rezolva această problemă, n-am mai apelat la altcineva. (CZ)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD COMPARATIVĂ

Aplicația 1

a) cum ți-am căutat și dumitale = CM COMP.;

b) *cum ziceam și lui amicul meu Brânzovenescu* = CM COMP.

Aplicația 2

Aleargă mai repede *decât alergăm noi.*

Pe măsură ce citești romanul te atrage tot mai mult.

Se distrează *ca și cum n-ar avea examene.*

Se uită la noi *ca și cum nu ne-ar cunoaște.*

Ne vorbește foarte tare *de parcă am fi surzi.*

Observație: În gramaticile școlare CM COMP. este analizată CM.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Aplicația 1

a) de aceea = c c. cz., expr. prin loc. adv.

b) *pentru o bolișteț* = c. c. cz., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. cu art. nehot., precedat de prep. simplă *pentru;*

c) *din cauza prețului* = c. c . cz., expr. prin subst. com., simplu, neutru, sg. G., art. cu art. hot. *-lui,* precedat de loc. prep. *din cauza; din te miri ce* = c. c. cz., expr. prin loc. pron., precedată de prep. *din.*

Aplicația 2

a) *de aceea = din cauză că era rea la suflet.*

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

Aplicații

a) *că l-apus de soare vreau... baciul ungurean și cu cel vrâncean* = CZ

b) *fiindcă Pisicuța, din iarba înaltă sforăia deznădăjduit* = CZ

c) *căci toată floarea vă cunoaște* = CZ; *și toată frunza ei vă știe* = CZ

d) nu mai pot sta un moment într-o casă = CZ (rap. de subordonare se realizează prin juxtapunere);

e) *cum... nu vreau* = CZ

f) *căci banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele* = CZ

g) *deoarece ne zâmbea prietenos* = CZ.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Aplicații

a) *spre a găsi* = prep. simplă + verb pred., conj. a IV-a, mod inf., prez., diat. act. pron., tranz., reg., f. afirm.;

b) *pentru spălat* = verb pred., conj. I, mod supin, tranz., reg., f. afirm.;

c) *pentru a căpăta* = prep. simplă + verb pred., conj. I, mod inf., prez., diat. act., tranz., reg., f. afirm.;

d) *la închinat* = verb pred., conj. I, supin, reg., f. afirm.;

e) pentru preluarea = prep. + subst., Ac.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP

Aplicații

a) *ca să-și ieie nădejdea* = CS
să-și caute de drum = CS

Scanned with OKEN Scanner

b) *pentru ca să rămâneţi d-voastră singură* = CS
c) *ca să ţie o cuvântare în această chestie* = CS
d) *să le ţie cuvânt* = CS;
ca să-i facă a înţelege scopul chemării lor la Iaşi = CS.
e) *să fiu tot cu voi* = CS;
să-mi aud cânii = CS.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONDIŢIONAL

Aplicaţii

Modele

a) *În caz de accident* trebuie chemată salvarea.
b) *În locul prietenului* meu, eu aş fi preferat o excursie în munţi.
c) *În locul tău* şi eu aş fi făcut la fel.
d) *Numai muncind* de două ori mai mult poţi reuşi.
e) Mă voi scula mai devreme, *altfel* nu voi ajunge la ora fixată.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ

Aplicaţia 1

a) *de nu băga de seamă unul dintre plăieşi* = CDŢ
b) *dacă nu stăruiam eu şi cu Joiţica* = CDŢ
c) *dacă mâne dimineaţă s-a afla tot acolo* = CDŢ

Aplicaţia 2

Modele

Dacă este un prieten adevărat, te poţi baza pe el.
De s-ar fi antrenat mai mult, ar fi depăşit recordul ţării.
Să fi avut mai mult timp, citeam mai multe cărţi.

Aplicaţia 3

Prindem trenul *dacă vom sosi la timp.* (CDŢ)
Nu se ştie *dacă vom sosi la timp.* (SB)
Problema este *dacă vom sosi la timp.* (PR)
Nu suntem siguri *dacă vom sosi la timp.* (CI PREP.)
Ei şi-au pus întrebarea *dacă vom sosi la timp.* (AT)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Aplicația 1

a) *mort-copt* = c. c. cv., expr. prin adjective, var, cu două term., patru forme, masc., sg., N.,

b) *cu toate acestea* = c. c. cv., expr. prin loc. adv.

Aplicația 2

Modele

În ciuda condițiilor atmosferice nefavorabile, activitatea aeroportului nu s-a întrerupt nicio clipă.

Cu toată admirația[1]/ pe care i-o purtăm[2]/, am dezaprobat faptele sale.[1]/

Chiar neatent, el observă greșelile imediat.

Fără a citi ziarele în fiecare zi, este totuși destul de informat.

Chiar terminând școala generală tot va păstra legăturile cu foștii colegi.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

Aplicația 1

a) *cât ești de mare* = CV

b) *oricât ai lăcrăma* = CV

c) *deși era trecut de amiază* = CV

d) *Joace unul și pe patru* = CV

de plânge = CV

de se ceartă = CV

e) *deși n-am fost în pădure ca tine* = CV

Aplicația 2

Modele

Deși plouă, totuși se plimbă prin parc.

Dacă aș avea timp, tot n-aș merge la meciul de astăzi.

Să fi alergat mai tare, n-aș fi ajuns la timp.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Aplicații

Modele

Învață *de minune.*

Deși are numai șase ani, cântă la vioară *de mirare.*

Ea croșetează *de mai mare dragul.*

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

Aplicații

a) *să-mi deie povaț unul ca dânsul* = CST

b) *încât s-a îngrozit și împăratul Roș* = CST

c) *că i se văd broboanele de sudoare scurgându-se lent între lujerii iviți din brazde* = CST

d) *așa că, în privința asta, n-am nicio grijă* = CST

e) *că mii de ani i-au trebuit luminii* = CST.

Scanned with OKEN Scanner

PĂRȚI DE PROPOZIȚIE ȘI PROPOZIȚII SUBORDONATE STUDIATE ÎN LICEU ȘI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

Aplicația 1

a) *împreună cu tânărul* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, masc., sg., Ac., art. hot. *-l*, precedat de loc. prep. *împreună cu*;

b) *cu moș* = c . c. soc., expr. prin subst. com., simplu, masc., sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *cu*;

c) *cu ciobanii* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, masc., pl., Ac., art. hot. *-i*, precedat de prep. simplă *cu; cu oile* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., Ac., art. hot. *-le*, precedat de prep. simplă *cu; cu asinii* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, masc., pl., Ac., art. hot. *-i*, precedat de prep. simplă *cu; (cu) dulăii* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, masc., pl., Ac., art. cu art. hot. *-i*, precedat de prep. simplă *cu;*

d) *cu lupii* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, masc., pl., Ac., art. hot. *-i*, precedat de prep. simplă *cu; cu urșii* = c. c. soc., expr. prin subst. com. simplu, masc., pl., Ac., art. hot. *-i*, precedat de prep. simplă *cu;*

e) *cu loc cu tot* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., neart., precedat de loc. prep. *cu tot cu*;

f) *cu oricine* = c. c. soc., expr. prin pron. nehot., masc., sg., Ac., precedat de prep. simplă *cu;*

g) *cu alai* = c. c. soc., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *cu;*

Scanned with OKEN Scanner

h) *cu Vasile Baciu* = c. c. soc., expr. prin subst. propriu, compus, masc., sg., Ac., precedat de prep. simplă *cu:*

i) *cu cămașă cu tot* = c. c. soc., prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., neart., precedat de loc. prep. *cu... cu tot.*

Aplicația 2

a) *cu mașina* = c. c. soc.

b) *cu mașina* = c. c. instr.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ

Aplicația 1

a) El colaborează *cu cine trebuie.*

b) *Cu cine nu are caracter* nu trebuie să te împrietenești niciodată.

c) Într-o expediție pe Everest poți pleca *numai cu cine este antrenat.*

d) Într-un bloc cu mai multe apartamente fiecare familie împarte cheltuielile de întreținere *cu cine mai locuiește acolo.*

Aplicația 2

a) Dansează *numai cu cine îi place.*

b) A plecat *cu ce avea pe el.*

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

Aplicații

a) *cu vorbe, cu coada* = c. c. instr., expr. prin subst. comun, simplu, fem., pl., Ac., neart., precedat de prep. simplă *cu; bătând, croind* = c. c. instr., expr. prin verbe la modul gerunziu;

Scanned with OKEN Scanner

b) *cu un ceaslov* = c. c. instr., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., art nehot. *un*, precedat de prep. simplă *cu;*

c) *cu ceva* = c. c. instrum., expr. prin pron. nehot., Ac., precedat de prep. simplă *cu; cu umbra* = c. c. instrum., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. hot. *-a*, precedat de prep. simplă *cu; cu umbra* = idem.

d) *cu o pupăză* = c. c. instr., prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. nehot. *o*, precedat de prep. simplă *cu;*

e) *cu sabia* = c. c . instr., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. hot. *-a*, precedat de prep. simplă cu;

f) *cu priviri* = c. c. instr., expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., Ac., neart., precedat de prep. simplă cu;

g) *cu aplauze* = c. c. instr., expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., defectiv de numărul sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *cu;*

h) *cu lumina* = c. c. instr., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. hot. *-a*, precedat de prep. simplă *cu.*

i) *ajungând* = c. c. instr., expr. prin verb pred., conj. a III-a, mod gerunziu, d. act., intranz., reg., f. afirm; *descoperind* = c. c. instr., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, mod gerunziu, d. act., tranz., reg., f. afirm;

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ

Aplicația 1

Mi-am notat *cu ce am avut la îndemână.*

Până acolo nu poți călători *decât cu ce ți se pune la dispoziție.*

Cu ceea ce va produce centrala atomoelectrică de la Cernavodă se va rezolva deficitul energetic al țării.

Aplicația 2

Dacă Achim are să stea toată vara la București înseamnă că el va tunde oile și cine știe ce are să facă *cu ce are să câștige din vânzarea lânii.*

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

Aplicația 1

a) *după vorbă* = c. c. rel., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *după*; *după port* = c. c. rel., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *după*;

b) *pentru mine* (apare de patru ori) = c. c. rel., expr. prin pron. pers., pers. I, sg., Ac., f. acc., precedat de prep. simplă *pentru*;

c) *de milostiv* = c. c. rel., expr. prin adj., var. cu două term, cu patru forme flexionare, masc., sg., Ac., gradul poz., precedat de prep. simplă *de*; *de bun* = c. c. rel., expr. prin adj., var. cu două term., cu patru forme flexionare, masc., sg., Ac., precedat de prep. simplă *de*;

d) *de mers* = c. c. rel., expr. prin verb predicativ, conj. a III-a, supin, intranz., reg., f. afirm.;

e) *de bucuroasă* = c. c. rel., expr., prin adj., var., cu două term., cu patru forme flexionare, fem., sg., Ac., gradul poz., precedat de prep. simplă *de*.

Aplicația 2

În privința matematicii nu ne facem probleme.
Cu privire la excursie nu am luat încă nicio hotărâre.
Privitor la reformă încă nu avem toate legile necesare.
De curioasă ea este foarte curioasă din fire.
De citit el citește foarte mult.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE

Aplicația 1

În ce privește drepturile omului în România au avut loc schimbări radicale.

Scanned with OKEN Scanner

Avem greutăți *numai în ceea ce privește scrierea cu â.*
Cât privește timpul liber, ei au optat pentru sport.

Aplicația 2

a) *în ce privește problema discutată* = C. REL.

b) *în ce privește literatura* = C. REL.; *în ce privește politica* = C. REL.

c) *cât privește de năpăști* = C. REL.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

Aplicații

a) *în locul zilelor* = c. c. opoz., expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., G., art. hot. *-lor*, precedat de loc. prep. *în locul*;

b) *în locul meu* = c. c. opoz., expr. prin adj. pron. pos., un pos. - un ob. posedat, pers. I, n., sg., Ac., precedat de loc. prep. *în locul* (adj. pron. pos. *meu* se acordă în gen, număr și caz cu subst. *locul* din structura locuțiunii prepoziționale);

c) *în locul grânelor* = c. c. opoz., expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., G., art. hot. *-lor*, precedat de loc. prep. *în locul*;

d) *în locul d-tale* = c. c. opoz., expr. prin pron. de politețe, pers. a II-a, sg., G., precedat de loc. prep. *în locul*.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ

Aplicația 1

a) *în loc să stea nemișcat ca frații lui* = C. OPOZ.

b) *în timp ce mari părți din lume mai scoteau strigătele barbariei* = C. OPOZ.

c) *în loc să-ți dai osteneală* = C. OPOZ.

Scanned with OKEN Scanner

d) *ca mai încolo, la vreo sută de paşi, răzgândindu-se, s-o apuce mult mai la stânga, tăind prin izlaz* = C. OPOZ.

Aplicaţia 2

De unde până ieri a fost timp frumos, astăzi plouă cu găleata.
Constanţa este situată la mare, *pe când Braşovul este lângă munţi.*
Ieri s-au bătut, *pentru ca astăzi să se împace.*

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CUMULATIV

Aplicaţia 1

a) *Pe lângă nuvele* am citit şi câteva romane.
b) La festival *pe lângă* alţi *invitaţi* a participat şi formaţia *Sfinx.*
c) Câştigătorul concursului a primit un televizor *pe lângă cărţi.*
d) *În afară de zilele* lucrătoare magazinul este deschis şi duminica.
e) *În afară de baschet* îmi place şi handbalul.

Aplicaţia 2

a) *pe lângă celelalte* = c. c. cum., expr. prin pron. dem. de dep., fem., pl., Ac., precedat de prep. compusă *pe lângă;*
b) *în afară de acestea* = c. c. cum., expr. prin pron. dem. de aprop., fem., pl., Ac., precedat de loc. prep. *în afară de;*
c) *în afară de... companii* = c. c. cum., expr. prin subst. com., simplu, fem., pl., Ac., neart., precedat de loc. prep. *în afară de;*
d) *în afară de cei* = c. c. cum., expr. prin pron. dem. de dep., masc., pl., Ac., precedat de loc. prep. *în afară de;*
e) *pe lângă asta* = c. c. cum., expr. prin pron. dem. de aprop., fem. cu sens neutru, sg., Ac., precedat de prep. compusă *pe lângă;*
f) *pe lângă rânduiala* = c. c. cum., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. hot. *"-a"*, precedat de loc. prep. *pe lângă.*

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

Aplicația 1

a) *În afară că învață bine* mai practică și parașutismul.

b) Azi e și frig, *în afară că ninge*.

c) *Pe lângă că nici n-a plătit-o integral* mai are și pretenția de a i se schimba marfa cumpărată.

d) Lipsește mult de la școală, *pe lângă că nici nu prea învață*.

e) *Pe lângă că se ceartă cu vecinii* pune radioul foarte tare.

Aplicația 2

a) *după ce sunt nefericit* = C. CUMUL.

b) *după ce că ești chior* = C. CUMUL.

c) *pe lângă că-și păgubește stăpânul* = C. CUMUL.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

Aplicația 1

a) La ora 6 și 40 de minute nu pleacă niciun tren *decât rapidul* de București.

b) *În afară de pisici* ea nu iubește niciun animal.

c) Ea nu urmărește nicio emisiune TV *în afara filmelor* seriale.

d) El nu este punctual niciodată *decât lunea*.

e) *În afară de cei* de la ultimul etaj toți locatarii au căldură suficientă.

Aplicația 2

a) *în afară de scopul* = c. c. exc., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., art. hot. *-l* , precedat de loc. prep. *în afară de;*

b) *afară de un automobil* = c. c. exc., expr. prin subst., com., simplu, n., sg., Ac., art. nehot. *un*, precedat de loc. prep. *afară de;*

c) *decât clocotul* = c. c. exc., expr. prin subst., com., simplu, n., sg., Ac., art. hot. *-l*, precedat de adv. de mod de restricție *decât;*

Scanned with OKEN Scanner

(decât) vâjâitul = c. c. exc., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., art. hot *-l*, precedat de adv. de mod de restricție *decât;*

(decât) râsetele = c. c. exc., expr. prin subst., com., simplu, n., pl., Ac., art. hot. *-le*, precedat de adv. de mod de restricție *decât;*

(decât) mugetul = c. c. exc., expr. prin subst., com., simplu, n., sg., Ac., art. hot. *-l*, precedat de adv. de mod de restricție *decât.*

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE

Aplicația 1

a) Noi n-am făcut la Sinaia nimic *decât ne-am odihnit.*

b) Ei nu pleacă la munte cu nimeni *decât cu cine are echipament corespunzător.*

c) *În afară de ceea ce ni s-a recomandat* n-am citit nimic.

d) Un astfel de accident nu se poate întâmpla niciodată *decât când ești neatent.*

Aplicația 2

a) *decât să discute* = C. EXC.

b) *decât că sunt vrednice și cinstite* = C. EXC.

c) *decât să stea* = C. EXC.

și să se tot uite = C. EXC.

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

Aplicația 1

a) Noi n-am văzut-o niciodată *tristă (veselă, supărată, neatentă* etc.).

b) De la școala noastră toți elevii pleacă bine *pregătiți.*

c) Acest tânăr a fost considerat *apt (bun, inapt* etc.) pentru a deveni polițist.

d) Bunico, mă bucur că te-am găsit *sănătoasă (neschimbată, bucuroasă, veselă, optimistă* etc.).

e) Friptura nu-i place decât *rumenită (condimentată)* bine.

Scanned with OKEN Scanner

Aplicația 2

a) Am întâlnit-o în oraș *făcând* cumpărături pe mătușa mea.
b) Pe el nu l-am auzit niciodată *vorbind* urât.
c) L-ai văzut vreodată *cântând* la vioară?

Aplicația 3

a) *agățat* = e.p.s., expr. prin adj (provenit din part.), var., cu două term., cu patru f. flexionare, masc., sg., N.;

neagră = e.p.s., expr., prin adj., var., cu două term., cu patru f. flexionare, fem., sg., N., gradul poz.;

fioroasă = e.p.s., expr., expr. prin adj., var., cu două term., cu patru f. flexionare, fem., sg., N., gradul poz.;

fără fund = e.p.s., expr. prin subst., com., simplu, n., sg., Ac., neart., precedat de prep. *fără*;

b) *neclintit* = e.p.s., expr. prin adj. (prov. din part.), var., cu două term., cu patru f. flexionare, masc., sg., N., gradul poz.;

tăcut = e.p.s., expr. prin adj. (prov. din part.), var., cu două term., cu patru f. flexionare, n., sg., N., gradul poz.;

privindu = e.p.s., expr. prin verb. pred., conj. a IV-a, gerunziu, d. act., tranz., reg., f. afirm.;

c) *sărutat* = e.p.s. expr. prin verb predicativ, conj. I, modul participiu, d.pas., n., sg., N.;

d) *mic* = e.p.s., expr. prin adj., var. cu două term., cu patru forme flexionare, masc., sg., N., gradul poz.; *slab* = e.p.s., expr. prin. adj., var. cu două term, cu patru forme flexionare, masc., sg., N., gradul poz; *cu cămașa* = e.p.s., expr. prin subst. com., fem., sg., Ac., art. hot. - *a,* precedat de prep. simplă *cu*.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

Aplicații

a) *fără să-și ia ochii de pe ziar* = PR. SUPL.
b) *că se depărtează* = PR. SUPL.
c) *ce ai să faci* = PR. SUPL.
d) *cum dormeam* = PR. SUPL.
e) *că se scoală* = PR. SUPL.
(că) trage clopotul = PR. SUPL.

Scanned with OKEN Scanner

REZOLVAREA TESTELOR DE ANALIZĂ COMPLEXĂ

1.

a)

1. Aduşi în Dacia de împăratul Traian, rămaşi aici în urma celei mai vajnice lupte... *am păstrat* în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari = P, regentă față de propozițiile 2 şi 3;

2. ce-*au văzut* vremurile vechi = AT determ., neiz., subordonată față de prop. 1. (are rol de atr. al subst. luptă);

3. din care *ne tragem* = AT determ., neiz., subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. popoare).

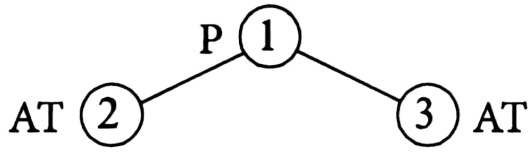

b) Traian = atr. subst. apoz., expr. prin subst. propriu, simplu, masc., sg., N., neart.;

popoare = atr. subst. gen., expr., prin subst. comun, simplu, n., pl., G., neart.;

c) celei mai vajnice = gr. sup. rel.;

vechi = gr. poz.;

mari = gr. poz.

2.

a)

1. Cât despre mine, lungit... *îmi făceam socoteală* = P, reg. față de prop. 2, 3;

2. cum *stăteam* în fundul cel mai adânc al peşterii mele, fără teamă de priviri iscoditoare = CM, subord. față de prop. 1;

Scanned with OKEN Scanner

3. cum *aș putea* împărtăși posterității depărtate deosebitele simțiri = AT det., neizolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *socoteală*), reg. față de prop. 4;

4. pe care le *încearcă* cineva = AT expl., izolată, subord. față de prop. 3 (are rol de atr. al subst. *simțiri*), reg. față de prop. 5.

5. când *e aruncat* de viu și fără păcate, în gurile de flăcări ale Tartarului = CT, subord. față de prop.4.

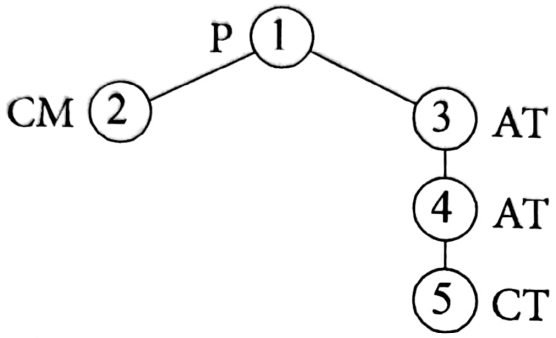

b) atribute adjectivale: *lungit, cel mai adânc, mele, iscoditoare, depărtate, deosebitele;* atr. pron. anticipat: *îmi* (c. pos., GLR, 2005).

c) *iscoditor* = format prin derivare cu suf. *-itor* din verbul *a iscodi;*

socoteală = format prin derivare cu suf. *-eală* din verbul *a socoti;*

a împărtăși = format prin derivare parasintetică cu prefixul *îm-* și sufixul *-i* din subst. *părtaș;*

simțire = format prin conversiune din infinitivul lung *simțire.*

ceva = format prin compunere din *ce* + *va.*

3.

a)

1. De la o vreme, musca își *schimbă* planul de atac = P coord. cop. prin *și* cu prop. 2;

2. și *începu* = P coord. cop. prin *și* cu prop. 1, reg. față de prop. 3 și 4;

3. *să bată* părțile mai slabe ale citadelei = CD, subord. față de prop. 2 (are rol de c.d. al verbului tranz. *începu*);

4. ca și cum adică Pisicuța *n-ar fi avut* nici picioare, nici coadă, nici dinți și, mai cu seamă, darul neprețuit de a-și scutura cu atâta putere pielea spetelor sale = M, subord. față de prop. 2, reg. față de prop. 5;

Scanned with OKEN Scanner

5. încât geniul strategic al tuturor muștelor universului, la un loc, *ar fi rămas neputincios* față de cutremurul prăpăditor al spinării și al coastelor ei = CST, subord. față de prop. 4.

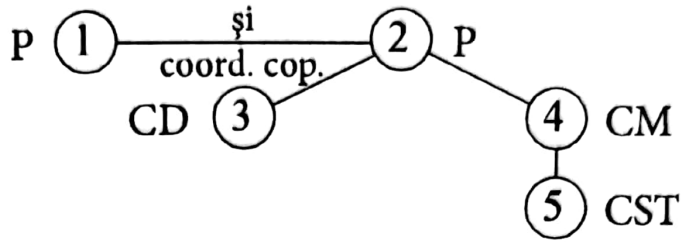

b) *de la o vreme* = c.c.t., expr. prin loc. adv. formată din subst. com., simplu, fem., sg. Ac., cu art. nehot. *o* + prep. comp. *de la;*

musca = sub., expr, prin subst. com. simplu, fem. sg., N., art. cu art. hot. encl., *-a;*

își = atr. pron. (c. pos., GLR, 2005), expr. prin pron. refl., pers. a III-a, sg.,D., formă neacc.;

schimbă = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. I, ind., p.s., pers. a III-a, sg., diat. act. pron., tranz., reg., forma afirm.;

planul = c.d., expr. prin subst. com., simplu, n., sg. Ac., art. cu art. hot. encl., *-l;*

de atac = atr. subst. prep., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *de.*

c)

Model

Universul este infinit. (subiect)

Savanții cercetează *universul* cu ajutorul sondelor spațiale. (c.d.)

Cercetătorii acordă *universului* toată atenția. (c.i.)

4.

a)

1. *Fierbeau* văzduhurile = P, coord. cop. prin *și* cu prop. 2.

2. și cerurile *clocoteau* sub descărcările zguduitoare ale tunetelor = P. coord. cop. prin *și* cu prop. 1 și 3;

3. și pământul înfricoșat se *cutremura* nemernic sub ropotul de trăsnete = P, coord. cop. prin *și* cu prop. 2, reg. față de prop. 4 și 5;

4. care *cădeau* asurzitoare prin întuneriv, ca niște imense boambe de flăcări = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 3 (are rol de atr. al subst. *trăsnete*), coord. cop. prin *și* cu prop. 5;

Scanned with OKEN Scanner

5. *și spulberau...* frunțile de stânci îndrăznețe ale celor mai semeți dintre munții săi = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 3 (are rol de atr. al subst. *trăsnete*), coord. cop. prin *și* cu prop. 4, reg. față de prop. 6;

6. ca și cum *ai sufla* într-un strop de țărână = CM, subord. față de prop. 5.

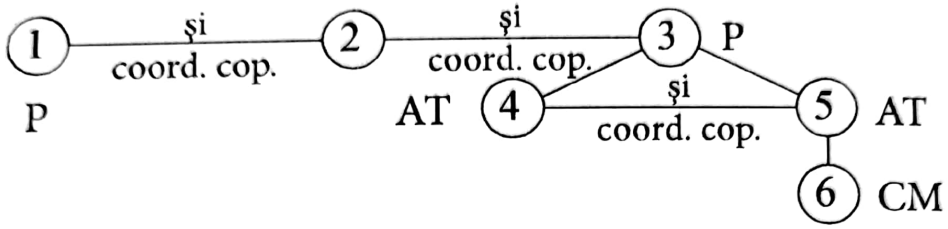

b) Atributele adjectivale sunt:

zguduitoare (adj.), *înfricoșat* (adj.), *imense* (adj.), *îndrăznețe* (adj.),

săi (adj. pron. pos.).

c) *descărcare* = substantiv format prin conversiune din infinitivul lung *descărcare*;

zguduitor = format prin derivare cu suf. *-itor* din verbul *a zgudui*;

îndrăzneț = format prin derivare cu suf. *-eț* din verbul *a îndrăzni*.

5.

a)

1. *Vezi* = P, coord. cop. prin juxt. cu prop. 2;

2. de aceea, mătrăguna *a-nvățat* un brusture = P, reg. față de prop. 3, coord. cop. prin juxt. cu prop. 1;

3. *să* le *spuie* una-n față = CD/CD.SEC., subord. față de prop. 2 (are rol de c.d. al verbului bitranz. (*a-nvățat*), reg. față de prop. 4;

4. care *să* le *usture* = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 3 (are rol de atr. al pron. nehot. *una*).

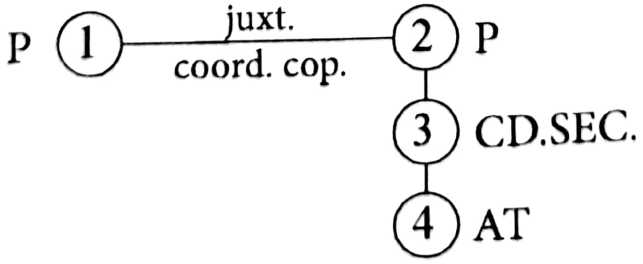

Scanned with OKEN Scanner

b) *de aceea* = c.c.cz., expr. prin loc. adv.;
în față = c.c.m., expr. prin loc. adv.

c) Mătrăguna[1]/, *al cărei* interlocutor era un brusture[2]/, era foarte vorbăreață[1]/. (atr. pron. gen.)

Cartea[1]/ *pe care* o studiezi acum[2]/ îți va folosi în viitor[1]/. (c.d.)

Prietenul[1]/ *căruia* îi scrii[2]/ îți va răspunde negreșit[1]/. (c.i.)

6.

a)

1. În sfârșit, toată noaptea cea dinainte de plecare... m-*am frământat* cu gândul, feliu și chip = P, regentă față de prop. 2 și 3;

2. până *s-au revărsat* zorile = CT, subord. față de prop. 1;

3. cum *aș putea* îndupleca pe mama = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *gândul*), reg. față de prop. 4;

4. *să* mă *deie* mai bine la mănăstire = CI PREP., subord. față de prop. 3 (are rol de c.i.prep. al verbului *a îndupleca*).

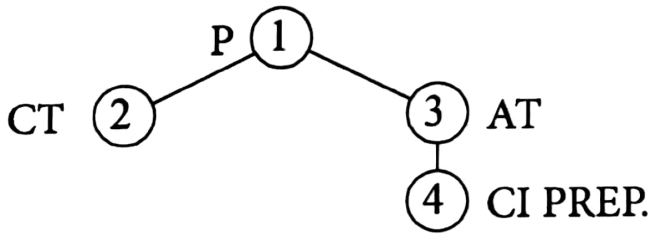

b) Prop. 1 = subiect inclus *(eu);*
Prop. 2 = *zorile,* expr. prin subst. com., simplu, masc., pl. (defectiv de număr), N., art. cu art. hot. *-le.*
Prop. 3 = subiect inclus (eu);
Prop. 4 = subiect subînțeles (mama).

c) până s-au revărsat zorile = înainte de revărsatul (revărsarea) zorilor.

7.

a)

1. Și doar mă *sileam* și eu, într-o părere = P, reg., față de prop. 2;

2. *s-o fac* a înțălege pe mama = CI PREP., subord. față de prop. 1 (are rol de c.i.prep. al verbului tranz. cu c.d. *sileam*), reg. față de prop. 3, 6 și 7;

Scanned with OKEN Scanner

3. că *pot* = CD, subord. față de prop. 2 (are rol de c.d. al verbului tranz. *a înțălege*), coord. cop., prin juxt. cu prop. 6, reg. față de prop. 4 și 5;

4. *să* mă *îmbolnăvesc* de dorul ei = CD, subord. față de prop. 3 (are rol de c.d. al verbului tanz. *pot*), coord. cop. prin *și* cu prop. 5;

5. și *să mor* printre streini = CD, subord. față de prop. 3 (are rol de c.d. al verbului tranz. *pot*), coord. cop. prin *și* cu prop. 3;

6. că văru-mieu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Obloșanu și alții *s-au lăsat* de învățat = CD, subord. față de prop. 2 (are rol de c.d. al verbului tranz. *a înțălege*), coord. cop. prin juxt. cu prop. 3 și prin *și* cu prop. 7;

7. și despre asta, tot *mănâncă* pâne pe lângă părinții lor = CD, subord. față de prop. 2 (are rol de c.d. al verbului tranz. *a înțălege*), coord. cop. prin *și* cu prop. 6.

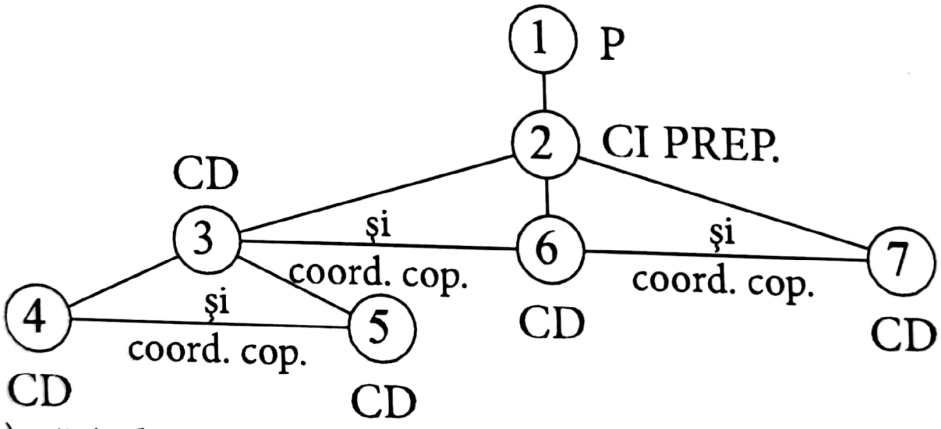

b) *să îmbolnăvesc* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, conj. prez., pers. I, sg., diat. act. pron., tranz. (pron. refl. are funcție de c.d.), reg., forma afirm.;

de dorul = c.c.cz., expr. prin prep. simplă + subst., com., simplu, n., sg., Ac., art. cu art. hot. encl. *-l*;

ei = atr. pron. gen., expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., G.

c) a învăța, învățare, învățat (subst.), învățat (adj.), neînvățat, învăț (subst.), a dezvăța, dezvăț (subst.), învățător, învățătoare, învățătură, învățătorime, învățăcel, învățătoraș, a reînvăța, reînvățare.

Scanned with OKEN Scanner

8.

a)

1. *S-ar fi trântit* întreagă în omătul = P, regentă față de prop. 2, coord. cop. prin *și* cu prop. 3;

2. ce *fierbea* la vadurile Iablanicioarei = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *omătul*);

3. și *ar fi secat* șuvoiul dintr-o sorbire = P, coord. cop. prin *și* cu prop. 1, coord. adv. prin *dar* cu prop. 4;

4. dar mai *avea* atâta minte = P, coord. adv. prin *dar* cu prop. 3, regentă față de prop. 5;

5. *să cugete* = CST, subord. față de prop. 4, regentă față de prop. 6, 7 și 8;

6. că *ar fi rămas* pe loc *trăsnită* = CI PREP., subord. față de prop. 5 (are rol de c.i. al verbului intranz. *să cugete*), coord. cop. prin juxt. cu prop. 7;

7. copiii *s-ar fi prăpădit* = CI PREP., subord. față de prop. 5 (are rol de c.i. al verbului intranz. *să cugete*), coord. cop. prin juxt. cu prop. 6 și prin conj *și* cu prop. 8;

8. și osteneala ei de până atunci *ar fi fost de prisos* = CI PREP., subord. față de prop. 5 (are rol de c.i. al verbului intranz. *să cugete*), coord. cop. prin *și* cu prop. 7.

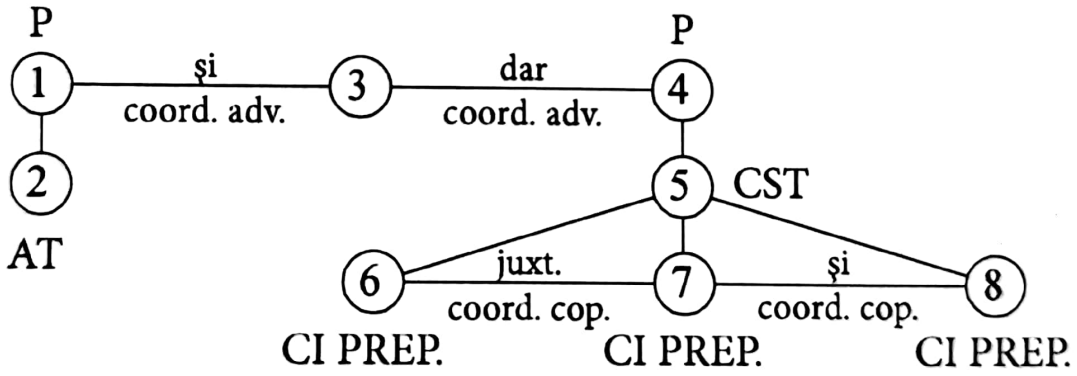

b) *Iablanicioarei* = atr. subst. gen., expr. prin subst. propriu, simplu, fem., sg., G., art. cu art. hot. encl., *-i*;

o = atr. adj., expr. prin num. card. propriu-zis, fem., Ac.;

atâta = atr. adj., expr. prin adj. pron. nehot., fem., sg., Ac.;

ei = atr. pron. gen., expr. prin pron. pers. pers. a III-a, sg., fem., G.;

de până atunci = atr. adv., expr. prin prep. compusă + adv. de timp.

c) omăt, fierbea, trăsnită.

Scanned with OKEN Scanner

9.

a)

1. De la holdele din Bărăgan, cu spicul greu atârnând sus în vârful înaltelor lănci pierdute cândva oastea lui Darius, *am știut* = P, reg. față de prop. 2;

2. că tot... *devine* pașnică *recoltă* = CD, subord. față de prop. 1 (are rol de c.d. al verb. tranz. am *știut*), reg. față de prop. 3;

3. ce ne *calcă* pământul = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 2 (are rol de atr. al pron. nehot. *tot*).

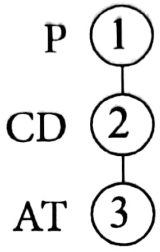

b) *din Bărăgan* = atr. subst. prep., expr. prin prep. simplă + subst., propriu, simplu, n., sg., (defectiv de nr.), Ac.,neart.;

cu spicul = atr. subst. prep., expr. prin prep. simplă + subst. com., simplu, n., sg., Ac., art. cu art. hot. encl., *-l;*

greu = atr. adj., expr. prin adj. propriu-zis, var., 2 term., 4 forme, n., sg., Ac., gr. poz. (se acordă cu subst. *spicul);*

atârnând = atr. verb., expr. prin verb. pred., conj. I, gerunziu, act., intranz., reg., f. afirm.;

înaltelor = atr. adj., expr. prin adj. propriu-zis, var., 2 term., 4 forme, fem., pl., G., gr. poz. (se acordă cu subst. *lănci*);

lănci = atr. subst. gen., expr. prin subst., com., simplu, fem., pl., G., art.cu art. hot. *-lor* (art. apare la adjectivul antepus);

pierdute = atr. adj., expr. prin verb, conj. a III-a, participiu, fem., pl., G. (se acordă cu subst. *lănci*);

lui Darius = atr. subst. gen., expr. prin subst., propriu, simplu, masc., sg., G., art. cu art. hot. proclitic *lui*;

ne = atr. pron. ant. în D., expr. prin pron. pers., pers. I, pl., D., f. neacc.;

pașnică = atr. adj., expr. prin adj. propriu-zis, var., 2 term., 4 forme, fem., sg., N., gr. poz. (se acordă cu subst. *recoltă*).

c) *Recolta* din acest an a fost excelentă. (sub.)

Strângerea *recoltei* s-a făcut la timp și fără pierderi. (atr. subst. gen.)

O prașilă la timp înseamnă *recolte* mari de porumb. (nume pred.)

Irigațiile sporesc *recolta* obținută. (c.d.).

Scanned with OKEN Scanner

10.

a)

1. *Nu cerem* nimănui nimic = P, coord. adv. prin *însă* cu prop. 2;

2. însă oricine... -l *numim* și prieten și vecine = P, reg. față de prop. 3, coord. adv. prin *însă* cu prop. 1;

3. dacă el *vrea* = CDȚ, subord. față de prop. 2;

4. Aici și pâinea, sarea, noi o *avem* la masă = P, reg. față de prop. 5;

5. căci ne-*am făcut*-o singuri, zidindu-ne o casă = CZ, subord. față de prop. 4.

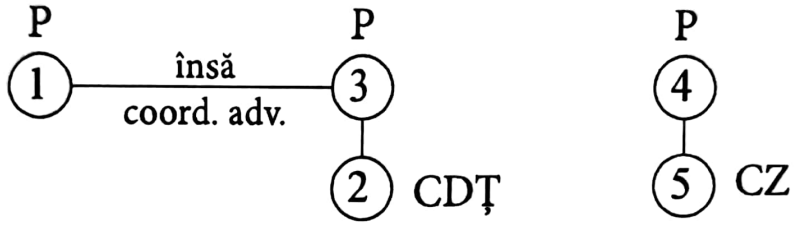

b) *nimănui* = c.i., expr. prin pron. neg., D.;
nimic = c.d., expr. prin pron. neg., Ac.;
oricine = c.d., expr. prin pron. nehot., Ac.;
el = sub., expr. prin pron. pers., a III-a, sg., masc., N;
-l = reluarea c.d. *oricine,* pron. pers. a III-a, sg., masc., Ac., f. neacc.;
noi = sub., expr. prin pron. pers., pers. I, pl., N.;
o = reluarea c.d. *pâinea, sarea* prin pron. pers. a III-a, sg., fem., Ac., f. neacc.;
ne = c.i., expr. prin pron. refl., pers. I, pl., D., f. neacc.;
-o = c.d., expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., fem., Ac., f. neacc.;
ne = c.i., expr. prin pron. refl., pers. I, pl., D., f. neacc.

c) căci = fiindcă, întrucât, deoarece, pentru că, din cauză că, din pricină că, pe motiv că, din moment ce, de vreme ce.

Scanned with OKEN Scanner

11.

a)

1. Cei din față *simțiră* = P, reg. față de prop. 2, coord. cop. prin *și* cu prop. 3;

2. că i-*au pierdut* = CD, subord. față de prop. 1 (are rol de c.d. al verbului tranz. *simțiră*);

3. și *grăbiră* în trap până la un colț al malului = P, reg. față de prop. 4, coord. cop. prin *și* cu prop. 1;

4. *de unde începea* o pădure de plopi pe o limbă de pământ îngustă = AT explicativă, izolată, subord. față de prop. 3 (are rol de atr. al subst. *colț*).

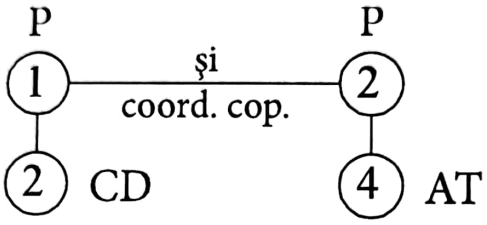

b) *i-* = c.d., expr. prin pron. pers., pers. a III-a, pl., Ac., f. neacc.;

în trap = c.c. m., expr. prin prep. simplă + subst. com., simplu, n., sg., Ac., neart.;

până la un colț = c.c.l., expr. prin prep. compusă + subst. com., simplu, n., sg., Ac., art. cu art. nehot. *un*;

de unde = c.c.l., expr. prin prep. simplă + adv. rel. de loc; în frază leagă AT de reg. sa;

pe o limbă = c.c.l., expr. prin prep. simplă + subst. com., simplu, fem., sg., Ac., art. cu art. nehot. *o*.

c) El a învățat să schieze de mic și acum are șansa să ajungă campion.

12.

a)

1. Ceilalți îl *însoțiră* pe Șușteru până la locul = P, reg. față de prop. 2.

2. unde albia râului *se vedea* întinzându-se drept înainte - o dâră de cretă = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *locul*), reg. față de prop. 3;

3. ce *nu se* mai *isprăvea* nicăieri = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 2 (are rol de atr. al subst. *dâră*).

Scanned with OKEN Scanner

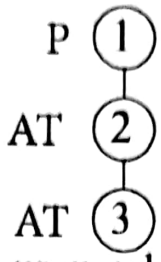

b) ce = sub., expr. prin pron. rel., invar., fem., sg., N.; în fraza leagă AT de regenta sa;

nu se isprăvea = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, ind., imp., pers. a III-a, sg., diat. refl., intranz., reg., f, neg.;

mai =adv. de mod intensiv fără funcție sintactică;

nicăieri = c.c.l., expr. prin adv de loc.

c) *a însoți* = a întovărăși, a escorta, a urma;

albie = matcă, curs, șenal.

13.

a)

1. Și aducându-și aminte de o vorbă auzită de mai multe ori de la tat-său... înainte de a ațipi în căruță își *zice* = P, reg. față de prop. 2 și 3.

2. de banul nemuncit nici praful *nu s-alege* = AT (apozițională), subord. față de prop. 1 (are rol de atr. apoz. al subst. *vorbă*);

3. că el... *ar duce*-o la primărie ori la domnul șef de jandarmi = CD, subord. față de prop. 1 (care are rol de c.d. al verbului tranz. *zice*), reg. față de prop. 4 și 5;

4. chiar de *nu* l-*ar întreba* nimeni = CV, subord. față de prop. 3;

5. dacă i *s-ar întâmpla* = CDȚ, subord. față de prop. 3, reg. față de prop. 6;

6. *să găsească* o pungă cu bani = SB, subord. față de prop. 5 (are rol de sub. al verbului impers. *s-ar întâmpla*).

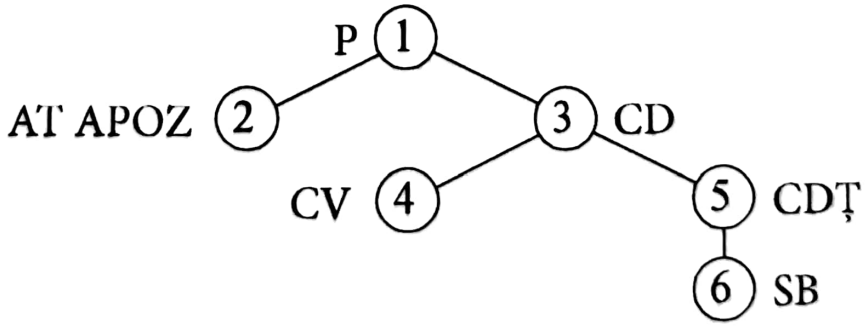

b) *de banul* = c.i.prep., expr. prin subst. com., simplu, masc., sg., Ac., art. hot. encl., *-l;*

Scanned with OKEN Scanner

nemuncit = atr. adj., expr. prin adj. var., 2 term. 4 forme, masc., sg., Ac.;

praful = sub., expr. prin subst. com., simplu, n., sg., N., art. cu art. hot. encl., *-l*;

nu s-alege = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a III-a, ind., prez., pers. a III-a, sg., refl., intranz., reg., f. neg.

c) aducându-şi aminte = când şi-a adus aminte;

înainte de a aţipi = înainte să aţipească.

14.

a)

1. Fiindcă unii dintre domnii alegători *au început* = CZ, subord. faţă de prop. 3; reg. faţă de prop. 2;

2. *să plece* = CD, subord. faţă de prop. 1 (are rol de c.d. al verb tranz *au început*);

3. *ar fi bine*... mâine fiind alegerea = P, reg. faţă de prop.1 şi 5;

4. *cred* = Pi;

5. ca chiar acum *să rugăm* pe onorabilul domn orator = SB, subord. faţă de prop. 3 (are rol de sub. al expr. verb. impers. *ar fi bine*), reg. faţă de prop. 6 şi 7;

6. *să-şi întrerupă* discursul un moment = CD SEC., subord. faţă de prop. 5 (are rol de c.d./c. sec. al verb. bitranz. *să rugăm*), coord. cop. prin juxtapunere cu prop. 7, reg. faţă de prop. 8;

7. *să aibă* puţintică răbdare = CD SEC., subord. faţă de prop. 5 (are rol de c.d./c. sec. al verb. bitranz. *să rugăm*), coord. cu prop. 6; reg. faţă de prop. 8;

8. pentru ca *să proclamăm* numele candidatului propus de comitetul nostru = CS, subord. faţă de prop. 6 şi 7.

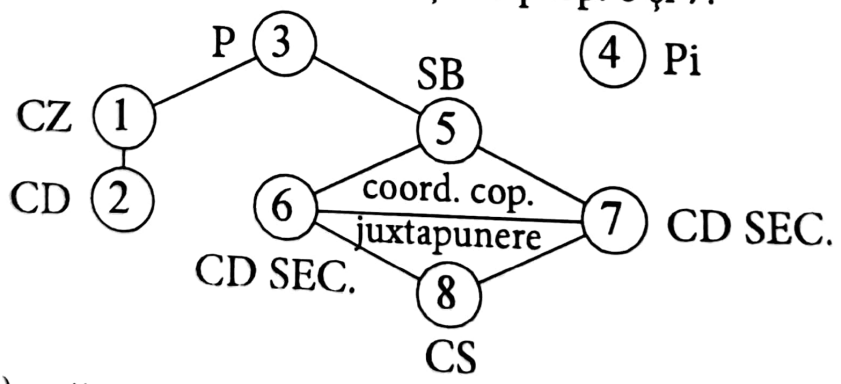

b) *unii* = sub., expr. prin pron nehot., masc., pl., N.;

-şi = atr. pron./atr. pron. ant. expr. prin pron. refl., D., f. neacc.;

c) Fiindcă unii dintre domnii alegători au început = din cauza începerii unora dintre domnii alegători;

pentru ca să proclamăm numele candidatului propus de comitetul nostru = pentru a proclama numele candidatului...

Scanned with OKEN Scanner

15.

a)

1. Puțin îmi *pasă* = P, reg. față de prop 2 și 4:

2. dacă *ai vrut* = CI PREP., subord. față de prop. 1 (are rol de c.i. al verb. intranz. *pasă*), reg. față de prop. 3, coord. cop. cu prop. 4;

3. *să*-mi *faci* rău = CD, subord. față de prop. 2 (are rol de c.d. al verb. tranz. *ai vrut)*;

4. și *n-ai putut* = CI PREP., subord. față de prop. 1 (are rol de c.i./c. prep. al verb. intranz. *pasă*), coord. cop. prin *și* cu prop. 2;

5. *Nu* ți-*a ajutat* Dumnezeu = P, reg. față de prop. 6; coord. cop. prin *și* cu prop. 7;

6. pentru că *ești rău* = CZ, subord. față de prop. 5.

7. și... *am să fiu bună* ca și până acuma = P, reg. față de prop. 8, coord. cop. prin *și* cu prop. 5;

8. pentru că eu *voi* = CZ, subord. față de prop. 7, reg față de prop. 9;

9. *să*-mi *ajute* totdeauna = CD, subord. față de prop. 8 (are rol de c. d. al verb. tranz. *voi*).

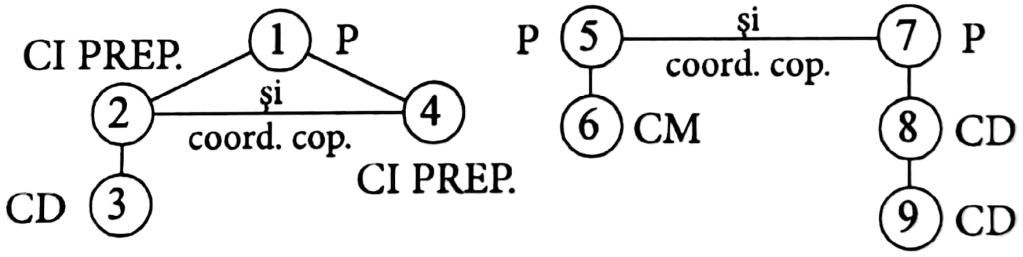

b) predicate nominale: *ești rău, am să fiu bună;*

c) cuvinte cu diftongi: *ai, rău, ai, ți-a, Dumnezeu, rău, voi, totdeauna, fiu;*

cuvinte cu hiat: *totdeauna.*

16.

a)

1. Mi-*a spus* = P, reg. față de prop.2;

2. că... *o să*-i *dea* publicul = CD, subord. față de prop. 1 (are rol de c.d. al verb. tranz. *a spus*), reg. față de prop. 3, 4 și 5;

3. dacă *nu dau* eu importanță lucrului = CDȚ, subord. față de prop. 2;

Scanned with OKEN Scanner

4. pentru că scrisoarea *o să se publice* duminică la gazetă = CZ, subord. față de prop. 2, coord. cop. prin *și* cu prop. 5;

5. și *o să fie pusă* în cercevea = CZ, subord. față de prop. 2, coord. cop. prin *și* cu prop. 4, reg. față de prop. 6;

6. ca *s*-o *vază* = CS, subord. față de prop. 5, reg. față de prop. 7;

7. oricine *o pofti* = SB, subord. față de prop. 6 (are rol de sub. al verbului *să vază*).

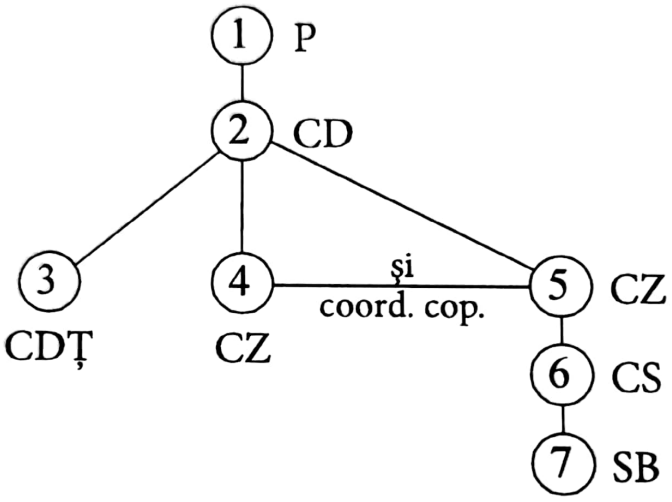

b) *o să se publice* = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. I, ind., viitor pop., pers. a III-a, sing., d. pas., intranz. (tranz. la d. act.), reg., f. afirm. (se subînțelege un c. de ag.: *de către redacție*);

o să fie pusă = pred. verb., expr. prin verb pred., conj a III-a, ind., viitor pop., pers. a III-a, sing., d. pas., intranz. (tranz. la d. act.), reg., f. afirm.

c) neologisme: *importantă, public, a publica, gazetă.*

17.

a)

1. O țară întreagă, un continent, un univers... *încep* = P, coord. cop. cu prop. 3, reg. față de prop. 2;

2. dincolo de care *n-ar putea* fi decât neantul = AT expl., izolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *univers*);

3. și *sfârșesc* aici, în vecinătatea norilor, sub veghea marilor piscuri = P, coord. cop. cu prop. 1.

4. Taifunul *pare* = P, coord. cop. cu prop. 6, reg. față de prop. 5;

Scanned with OKEN Scanner

5. *să fi bântuit* nu de mult pe aici = PR, subord. față de prop. 4. (are rol de nume pred. al verb. cop. *pare*);

6. și... *păstrează* ceva din enormul lui tumult = P, coord. cop. prin *și* cu prop. 4, reg. față de prop.7;

7. orice *se vede*, între necuprinsele zări = SB, subord. față de prop. 6 (are rol de sub. al verb. *păstrează*).

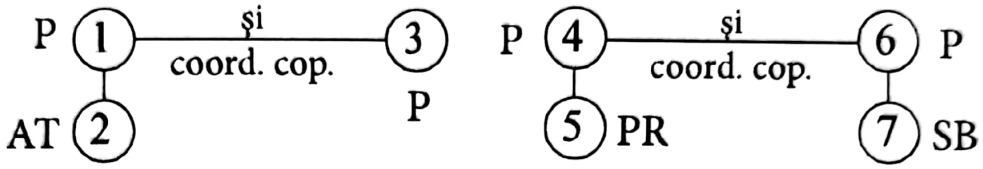

b) *taifunul* = sub., expr. prin subst., comun, simplu, neutru, sg., N., art. cu art. hot. *-l*;

pare = pred. nom. incomplet, expr. prin verb cop., conj a II-a, ind. prez., pers. a III-a, sing., reg., f. afirm. (rolul numelui pred. *este* îndeplinit de PR);

să fi bântuit = pred. verb., expr. prin verb pred., conj. a IV-a, conj., perf., pers. a III-a, sing., d. act., intranz., f. afirm.

nu de mult = c.c.t., expr. prin loc. adv. de timp, precedată de adv. de neg.;

pe aici = c.c.l., expr. prin loc. adv. de loc.

c) În Timișoara *sunt* patru teatre. (verb predicativ).

Câștigătorul *a fost premiat* de organizatori cu o cupă. (verb auxiliar cu care se formează diateza pasivă; verbul auxiliar *a fi* este folosit și în structura altor forme verbale: modul indicativ, timpul viitor II = Voi pleca, după ce îmi *voi fi terminat* treburile; modul conjunctiv, timpul perfect și modul condițional-optativ, timpul perfect = *Să fi avut* mai mult timp, *aș fi rezolvat* mai multe probleme; modul prezumtiv, timpul prezent și perfect = *Va fi dormind* la ora asta. *Va fi rezolvat* problema?; modul infinitiv, timpul perfect = Abia acum și-a exprimat dorința de-*a fi plecat* împreună cu noi).

Generațiile tinere *sunt viitorul* țării. (verb copulativ care face parte dintr-un predicat nominal împreună cu numele predicativ *viitorul*).

18.

a)

1. Emilia *era* cu totul alături de rol = P, coord. cop. prin *și* cu prop. 3, regentă față de prop. 2;

Scanned with OKEN Scanner

2. din care *nu pricepuse* nimic = AT expl., izolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *rol*);

3. și nemaiștiind... *a încercat* = P, coord. cop. prin *și* cu prop. 1, reg. față de prop. 4, 5 și 7;

4. ce *să facă* = CD, subord. față de prop. 3 (are rol de c.d. al verb. tranz. *nemaiștiind*);

5. deoarece nici regizorul *nu știuse* = CZ, subord. față de prop. 3, reg. față de prop. 6;

6. ce *să*-i *arate* = CD, subord. față de prop. 5 (are rol de c.d. al verb. tranz. *nu știuse*);

7. *să plaseze* eternul și teribilul ei cuplet din "Modelul", ... procedeu justificat doar de faptul = CD, subord. față de prop. 3 (are rol de c.d. al verb. tranz. *a încercat*), reg. față de propoz. 8 și 9;

8. deși pe alte cuvinte = CV, eliptică de pred., subord. față de prop. 7;

9. că și aici *era vorba* de o femeie părăsită = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 7 (are rol de atr. al subst. *faptul*).

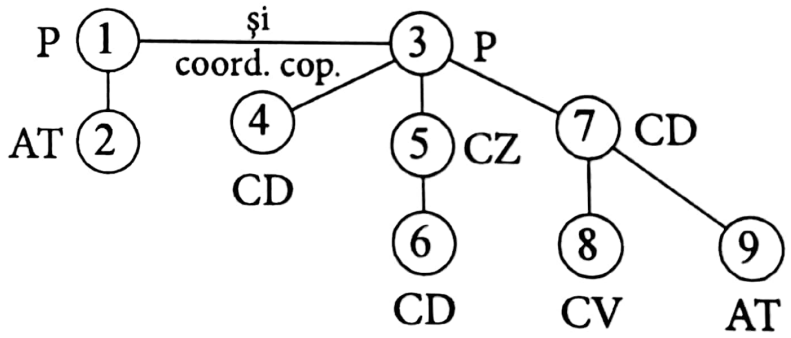

b. *Emilia* = sub., expr. prin subst. propriu, fem., sg., N.;

era = pred. verbal, expr. prin verb pred., conj. a IV-a, mod ind., imperf., pers. a III-a, sg., diat. act., intranz., nereg.;

cu totul = c.c. mod, expr. prin loc. adv;

alături de rol = c. c. loc, expr. prin subst. com., neutru, sg., Ac.,precedat de loc. prep. *alături de*;

din care = c.i. prep., expr. prin pron. rel., neutru, sg., Ac., precedat de prep. simplă *din*; în frază introduce AT;

nu pricepuse = pred. verbal, expr. prin verb pred., conj. a III-a, mod ind., m.m.c.p., pers. a III-a, sg., diat. act., tranz., reg.;

nimic = c.d., expr. prin pron. neg, Ac.

c. neologismele din text: *rol, regizor, a plasa, etern, cuplet, model, procedeu, a justifica.*

Scanned with OKEN Scanner

19.

a)

1. Atât de *mare este* farmecul = propoziție principală, regentă față de propozițiile 2, 3 și 5;

2. sub care *stă* cultura românească = propoziție secundară atributivă determinativă, neizolată, subordonată față de propoziția 1 (are rol de atribut al substantivului *farmecul*);

3. încât cultul lui Eminescu *nu este un cult* livresc, acceptat de unii, refuzat de alții = propoziție secundară circumstanțială consecutivă, subordonată față de propoziția 1, coordonată adversativă prin *ci* cu propoziția 5, regentă față de propoziția 4;

4. cum *se întâmplă* cu alți scriitori de geniu = propoziție secundară circumstanțială de mod, subordonată față de propoziția 3;

5. ci *e* un soi de *realitate* = propoziție secundară circumstanțială consecutivă, subordonată față de propoziția 1, coordonată adversativă prin *ci* cu propoziția 3, regentă față de propoziția 6;

6. căreia *nu* i se *poate* sustrage nimeni = propoziție secundară atributivă, determinativă, neizolată, subordonată față de propoziția 5 (are rol de atribut al substantivului *realitate*).

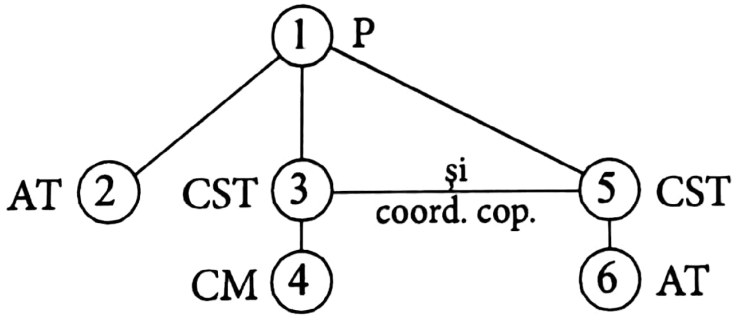

b) *cultul* = subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât *-l*;

lui Eminescu = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul genitiv, articulat cu articolul hotărât proclitic *lui*;

nu este un cult = predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat, forma negativă și nume predicativ exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul nehotărât *un*;

Scanned with OKEN Scanner

livresc = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminații, cu trei forme flexionare, genul neutru, numărul singular, cazul nominativ;

acceptat = atribut adjectival, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, modul participiu, genul neutru, numărul singular, cazul nominativ;

de unii = complement de agent, exprimat prin pronume nehotărât, genul masculin, numărul plural, cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă *de*;

c) neologisme: *cultură, cult, livresc, a accepta, a refuza, geniu, realitate, a sustrage* (calc).

20.

a)

1. Eminescu *e criteriul* oricărei judecăți de valoare în critica literară românească, în așa măsură = P, reg. față de prop.2 și 6;

2. încât nu numai că elogiul cel mai prețios... *e* = CST, subord. față de prop.1, coord. cop. prin *nu numai că... dar* cu prop. 6, reg. față de prop. 3 și 4;

3. care i se *poate* aduce unui versuitor = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 2 (are rol de atr. al subst. *elogiul*);

4. *să* i *se spuie* = PR, subord. față de prop. 2 (are rol de nume pred. al verb. cop. *e*), reg. față de prop. 5;

5. că *e* cel mai mare *poet* "de la Eminescu încoace" = SB, subord. față de prop. 4 (are rol de sub. al verb. impers. *să se spuie*);

6. dar... *cred* = CST, subord. față de prop. 1, coord. cop. prin *nu numai că... dar* cu prop. 2, reg. față de prop. 8;

7. *fapt* unic = P.i. eliptică de verb. cop. *este*);

8. că nici *nu s-a scris* vreodată, cu umbră de seriozitate, despre vreun poet = CD, subord. față de prop. 6 (are rol de c.d. al verb. tranz. cred), reg. față de prop. 9;

9. că *a depășit* pe Eminescu = SB, subord. față de prop. 8 (are rol de sub. al verb. impers. *s-a scris*).

Scanned with OKEN Scanner

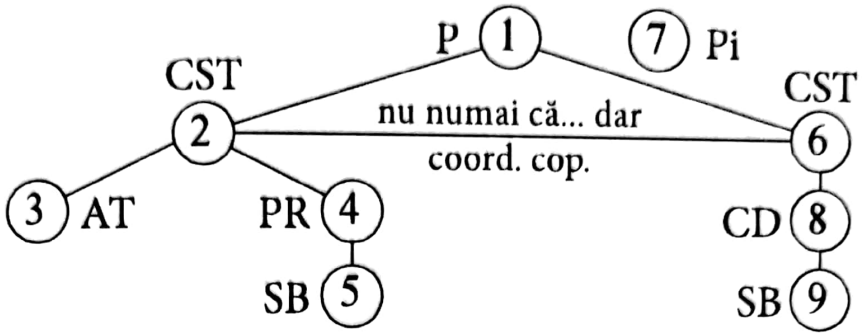

b) *românească* = atr. adj., expr. prin adj. var, cu două term., cu trei forme flexionare, fem., sg., Ac., gradul poz;

cel mai prețios = atr. adj. expr. prin adj. var., cu două term., cu patru forme flexionare, neutru, sg. N., gradul sup. rel. de super.;

cel mai mare = atr. adj., expr. prin adj. var., cu o term., cu două forme flexionare, masc., sg., N., gradul sup. rel. de super.

c) *românească* (‹ *român* + suf. *-ească*), *versuitor* (‹ *a versui* + suf. *-tor*), *seriozitate* (‹ *serios* + suf. *-itate*), (*literar*, *prețios* = neologisme; *a depăși* - *calc*).

21.

a)

1. Pe la miezul nopții *urma* = P, reg. față de prop. 2;

2. *să joace* pe bani mireasa = SB, subord. față de prop. 1 (are rol de sub. al verbului impers. *urma*);

3. Fiindcă Ana, cu sarcina ei, s-*ar fi ostenit* prea mult = CZ, subord. față de prop. 4;

4. îi *ținu locul* drușca întâi, adică Florica = P, reg. față de prop. 3;

5. Mirele o *învârti* de câteva ori voinicește = P, coord. cop. cu prop. 6;

6. și apoi a*runcă* un zlot de argint în strachina înflorită = P, coord. cop. cu prop. 5.

7. În vremea aceasta Ana *ședea* pe laviță, rușinată... geloasă puțin... și totuși mulțumită, plutind parcă într-un nor de fericire atât de mare = P, reg. față de prop. 8, 9 și 10;

8. că *n-a putut* juca ea = CZ, subord. față de prop. 7;

9. că Ion *ar fi strâns* pe Florica mai tare ca ceilalți = CZ, subord. față de prop. 7;

10. că *se simțea răsplătită* pentru toate suferințele = CST, subord. față de prop. 7.

Scanned with OKEN Scanner

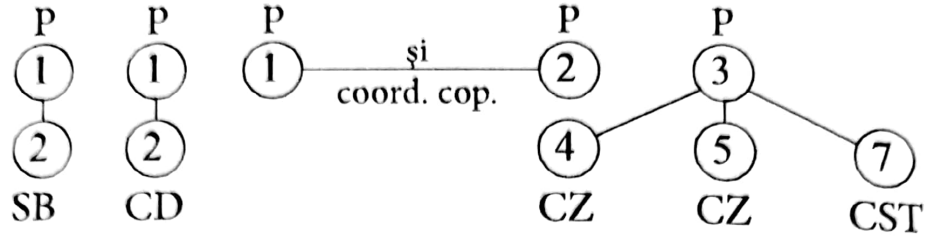

b) *îi* = c.i., expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sg., D., f. neacc.;

ținu locul = pred. verb, expr. prin loc. verb., formată din verb pred., conj. a III-a, ind., p. s., pers. a III-a, sg., diat. act., reg., f. afirm + subst. com., simplu, neutru., sg., Ac., art. cu art. hot. *-l;*

drușca = sub., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., N., art. cu art. hot *-a;*

întâi = atr. adj., expr. prin num. ord., fem., sg., N.

c) cuvinte formate prin derivare: *mireasă (mire* + sufixul *-easă), Florica (Floare* + sufixul *-ică), voinicește* (*voinic* + sufixul *-ește*), *suferință* (*a suferi* + sufixul - *ință).*

Cuvintele formate prin compunere *pe la (pe + la) fiindcă (fiind + că), totuși (totu + și), parcă (pare + că).*

Cuvintele formate prin conversiune: *tare* (adverb provenit din adjectiv), *câteva* (adjectiv pronominal nehotărât provenit din pronume), *înflorită* (adjectiv provenit din participiu), *aceasta* (adjectiv pronominal demonstrativ provenit din pronume), *rușinată* (adjectiv provenit din participiu), *mulțumită* (adjectiv provenit din participiu), *fericire* (substantiv provenit din infinitiv lung), *răsplătită* (adjectiv provenit din participiu), *toate* (adjectiv pronominal nehotărât provenit din pronume).

22.

a)

1. *Adu-ți aminte* de bucuria = P, reg. față de prop. 2;
2. care te-*a stăpânit* = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 1;
3. în timp ce *lucrai* = CT, subord. față de prop. 2;
4. Dacă bucuria de atunci *nu-ți revine* la ceasurile astea de oboseală = SB, subord. față de prop. 5 (are rol de subiect al verbului copulativ *înseamnă*);
5. *înseamnă* = P, reg, față de prop. 4, 6 și 7;
6. că *ai lucrat* prost = PR, subord. față de prop. 5 (are rol de nume pred. al veb. cop. *înseamnă*), coord. cop. prin *și* cu prop. 7;

Scanned with OKEN Scanner

7. și că te *înveți minte* altădată = PR, subord. față de prop. 5 (are rol de nume pred. al verb. cop. *înseamnă*) coord. cop. prin *și* cu prop. 6, reg. față de prop. 8;

8. *să* mai *lucrezi* prost = CD SEC., subord. față de prop. 7 (are rol de c.d.sec. al loc verb. bitranz. *înveți minte*);

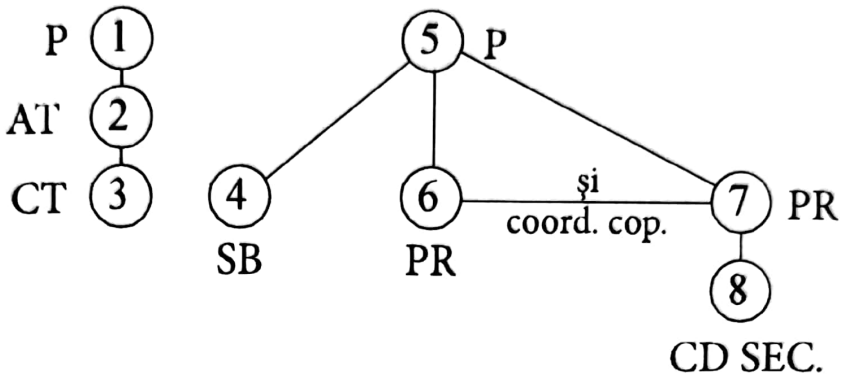

b) *de atunci* = atr. adv., expr. prin adv. de timp, precedat de prep. simplă *de*;

astea = atr. adj., expr. prin adj. pron. dem. de aprop., neutru, pl., Ac.;

de oboseală = atr. subst. prep., expr. prin subst. com., simplu, fem., sg., Ac., neart., precedat de prep. simplă *de*.

c) Cuvinte derivate: *bucurie (bucura* + suf. *-ie), a stăpâni (stăpân* + suf. *-i), a reveni* (pref. *re-* + *veni*), *oboseala (obosi* + suf. *-eală), a însemna* (pref. *în-* + *semn* + suf. *-a*).

Cuvinte compuse: *aminte (a* + *minte), dacă (de* + *că), altădată (altă* + *dată).*

Cuvinte formate prin schimbarea valorii gramaticale (conversiune): *astea* (adjectiv provenit din pronume), *prost* (adverb provenit din adjectiv).

23.

a)

1. În timp ce unii *urlau* în neștire = CT, subord. față de prop. 4, coord. disj. cu prop. 2;

2. sau *umblau* = CT, subord. față de prop. 4, coord. disj. prin conj. *sau* cu prop. 1, reg. față de prop. 3;

3. *să* mai *găsească* ceva de luat = CS, subord. față de prop. 2;

4. cei mai mulți, grupuri răzlețe, *vorbeau* numai despre împărțirea pământurilor, sperând fiecare = P, reg. față de prop. 1, 2 și 5;

5. *să aibă* o parte mai mare = CD, subord. față de prop. 4 (are rol de c.d. al verb. tranz. *sperând*).

Scanned with OKEN Scanner

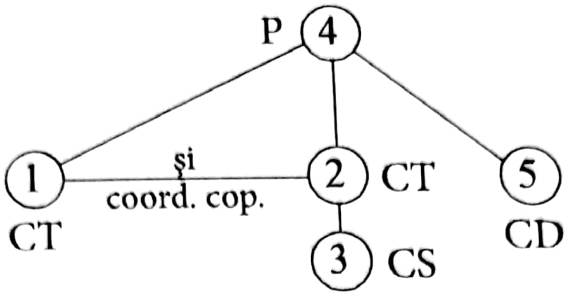

b) *de luat* = atr. verb.;
grupuri = atr. subst. apoz.;
răzlețe = atr. adj.;
pământurilor = atr. subst. gen.;
mai mare = atr. adj.

c) Subiect: E ușor *de rezolvat.*
Nume predicativ: Aceste probleme par *de nerezolvat.*
Atribut: Mașinile *de spălat* ușurează munca gospodinelor.
Complement direct: Avem *de scris* un referat.
Complement indirect prepozițional: Ei s-au apucat *de învățat.*
Complemenr circumstanțial de loc: Vara mergem *la scăldat.*
Complement circumstanțial de timp: Combina va fi reparată *până la cules.*
Complement circumstanțial de cauză: S-a îmbolnăvit *de mâncat* mere verzi.
Complement circumstanțial consecutiv: Mănâncă *de speriat.*
Complement circumstanțial de relație: *De văzut* nu l-am văzut.
Element predicativ suplimentar: Pe el îl considerăm *de neînlocuit.*

24.

a)

1. Acum... *socoteau* = P, reg. față de prop.
2. că *nu* mai *sunt* boieri = CZ, subord. față de prop. 1;
3. că *ar fi bine* = CD, subord. față de prop. 1 (are rol de c.d. al verb. tranz. *socoteau*), reg. față de prop. 4;
4. *să nu* mai *tărăgăneze* măsurătoarea = SB, subord. față de prop. 3 (are rol de subord. al expr. vb. impers. *ar fi bine*);
5. că... apoi degeaba se *vor* mai *întoarce* ciocoii = CZ, subord. față de prop. 3, reg. față de prop. 6 și 9;

Scanned with OKEN Scanner

6. dacă *vor apuca* = CDȚ, subord. față de prop. 5, reg. față de prop. 7;

7. *să-și ia* = CD, subord. față de prop. 6 (are rol de c.d. al verb. tranz. *vor apuca*), reg. față de prop. 8;

8. ce li *se cuvine* = CD, subord. față de prop. 7 (are rol de c.d. al verb. tranz. *să ia*);

9. că oamenii *nu vor da înapoi* pământul nici morți = CZ, subord. față de prop. 5.

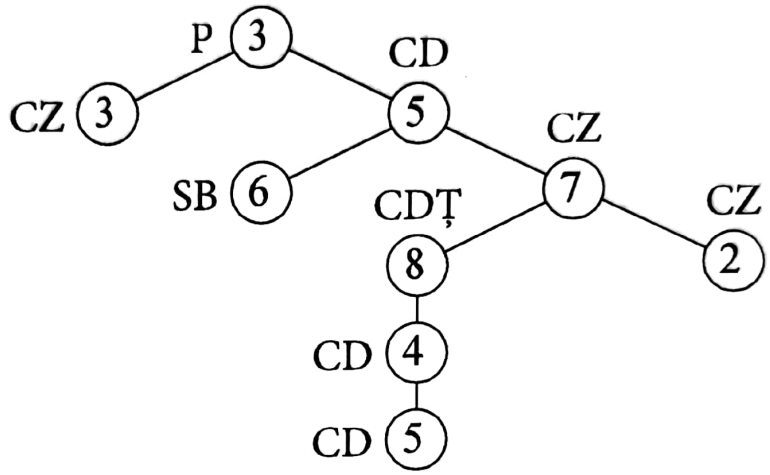

b) *ce* = subiect, expr. prin pron. rel. simplu, invar., N., în frază leagă CD de reg.;

li = c.i., expr. prin pron. pers., pers. a III-a, pl., masc., D., f. neacc.;

se cuvine = pred. verb., expr. prin verb. pred., conj a IV-a, ind. prez., pers. a III-a, sing., diat. refl. cu sens impers., intranz., reg., f. afirm.

c) mai_1 = subst. (a cincea lună a anului), mai_2 = subst. (ciocan de lemn), mai_3 = subst. (regional: *ficat*), mai_4 = adv;

ar_1 = verb aux. *a avea*, ar_2 = verb *(a ara)*, ar_3 = subst. (unit. de măsură a supr.);

$dacă_1$ = conj., $dacă_2$ = adj.;

ia_1 = verb, ia_2 = interj.;

ce_1 = pron. interg., ce_2 = pron. rel., ce_3 = adj. pron. interog., ce_4 = adj. pron. rel., ce_5 = adverb;

$morți_1$ = subst., $morți_2$ = adj.

Scanned with OKEN Scanner

25.

a)

1. Toți *aveau* păreri... firește fiecare chibzuind = P, reg. față de prop. 2 și 5;

2. cum *ar trebui* = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 1 (are rol de atr. al subst. *păreri*), reg. față de prop. 3 și 4;

3. *să facă* împărțirea = SB, subord. față de prop.2 (are rol de sub. al verb. impers *ar trebui*).

4. ca *să fie cea mai dreaptă* = CST, subord. față de prop. 2;

5. că adevărat dreaptă *nu poate* fi decât cea = CD, subord. față de prop. 1 (are rol de c.d. al verb. tranz. *chibzuind*), reg. față de prop. 6;

6. care i-*ar atribui* lui lotul cel mai bun și mai aproape de sat și mai măricel = AT determ., neizolată, subord. față de prop. 5 (are rol de atr. al pron. *cea*).

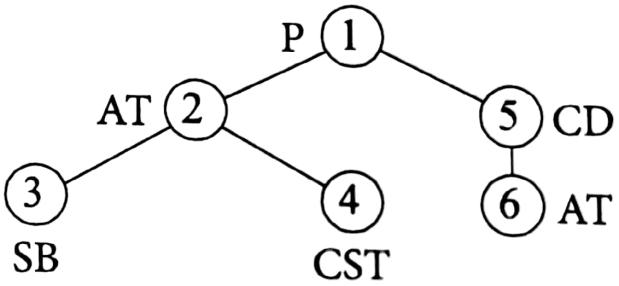

b) *toți* = sub., expr. prin pron. nehot., masc., pl., N.;

fiecare = sub., expr. prin pron. nehot., masc., sing., N.;

cea = sub. expr. prin pron. dem. de dep., fem., sing., N.;

care = sub., expr. prin pron. rel. simplu, fem., sing., N., în frază leagă AT de reg.;

i = anticiparea c.i. *lui*, pron. pers., pers. a III-a, sing., D., f. neacc.;

lui = c.i., expr. prin pron. pers., pers. a III-a, sing., D., f. acc.

c) *firește* (*fire* + suf. *-ește*), *măricel* (*mare* + suf. *-icel*).

Atenție: *Părere, împărțire* = verbe la infinitiv lung devenite substantive prin conversiune.

Scanned with OKEN Scanner

REZOLVAREA TESTELOR GRILĂ

TESTUL GRILĂ 1

1. b	7. d	13. d	19. c	25. c
2. b	8. b	14. c	20. c	26. c
3. b	9. b	15. b	21. c	27. c
4. b	10. c	16. a	22. a	28. b
5. a	11. b	17. b	23. b	29. b
6. b	12. c	18. a	24. c	30. a

TESTUL GRILĂ 2

1. a	7. c	13. c	19. b	25. a
2. a	8. c	14. c	20. d	26. b
3. b	9. d	15. b	21. b	27. c
4. d	10. b	16. c	22. b	28. b
5. a	11. c	17. a	23. a	29. b
6. a	12. c	18. d	24. a	30. a

TESTUL GRILĂ 3

1. c	7. c	13. b	19. c	25. a
2. b	8. a	14. c	20. b	26. a
3. b	9. a	15. b	21. c	27. b
4. c	10. c	16. c	22. b	28. b
5. a	11. b	17. c	23. c	29. a
6. a	12. c	18. c	24. c	30. c

Scanned with OKEN Scanner

TESTUL GRILĂ 4

1. c
2. d
3. d
4. b
5. c
6. b
7. c
8. b
9. b
10. a
11. b
12. c
13. a
14. a
15. c
16. d
17. c
18. d
19. d
20. d
21. d
22. c
23. b
24. c
25. d
26. d
27. c
28. d
29. b
30. b

TESTUL GRILĂ 5

1. b
2. a
3. a
4. c
5. a
6. b
7. c
8. a
9. b
10. b
11. d
12. c
13. b
14. d
15. d
16. a
17. c
18. d
19. b
20. d
21. c
22. c
23. b
24. b
25. c
26. c
27. b
28. a
29. a
30. b

TESTUL GRILĂ 6

1. c
2. c
3. a
4. b
5. c
6. b
7. c
8. b
9. c
10. d
11. c
12. d
13. a
14. c
15. c
16. a
17. d
18. d
19. c
20. b
21. c
22. a
23. c
24. b
25. c
26. d
27. c
28. c
29. c
30. c

TESTUL GRILĂ 7

1. b
2. c
3. c
4. c
5. d
6. d
7. c
8. d
9. a
10. d
11. d
12. d
13. d
14. d
15. c
16. c
17. b
18. a
19. b
20. b
21. a
22. b
23. d
24. d
25. b
26. d
27. b
28. b
29. b
30. b

Scanned with OKEN Scanner

TESTUL GRILĂ 8

1. b	7. b	13. b	19. b	25. b
2. a	8. b	14. c	20. b	26. a
3. c	9. c	15. a	21. a	27. b
4. b	10. b	16. b	22. b	28. a
5. c	11. b	17. b	23. a	29. c
6. c	12. a	18. b	24. b	30. b

TESTUL GRILĂ 9

1. b	7. b	13. b	19. b	25. a
2. a	8. b	14. b	20. c	26. b
3. b	9. b	15. c	21. b	27. c
4. b	10. a	16. a	22. a	28. c
5. a	11. b	17. b	23. a	29. a
6. a	12. a	18. b	24. b	30. b

TESTUL GRILĂ 10

1. b	7. b	13. b	19. b	25. b
2. b	8. b	14. b	20. c	26. a
3. a	9. c	15. c	21. b	27. b
4. b	10. c	16. c	22. b	28. a
5. a	11. c	17. a	23. b	29. c
6. b	12. b	18. c	24. c	30. b

TESTUL GRILĂ 11

1. c	7. b	13. c	19. c	25. c
2. b	8. c	14. b	20. b	26. b
3. b	9. c	15. a	21. a	27. a
4. c	10. a	16. b	22. b	28. b
5. c	11. c	17. c	23. b	29. a
6. b	12. c	18. c	24. a	30. b

Scanned with OKEN Scanner

TESTUL GRILĂ 12

1. b
2. b
3. a
4. b
5. b
6. a
7. c
8. a
9. a
10. b
11. b
12. b
13. c
14. b
15. b
16. c
17. b
18. b
19. a
20. b
21. a
22. b
23. c
24. c
25. c
26. b
27. c
28. b
29. c
30. b

TESTUL GRILĂ 13

1. b
2. c
3. c
4. b
5. b
6. a
7. c
8. b
9. c
10. b
11. b
12. c
13. a
14. b
15. c
16. c
17. a
18. b
19. b
20. a
21. c
22. c
23. a
24. a
25. c
26. b
27. c
28. c
29. a
30. b

TESTUL GRILĂ 14

1. b
2. c
3. a
4. a
5. b
6. b
7. b
8. c
9. b
10. b
11. a
12. c
13. c
14. a
15. b
16. a
17. a
18. b
19. b
20. c
21. b
22. a
23. b
24. b
25. c
26. a
27. c
28. b
29. a
30. b

TESTUL GRILĂ 15

1. b
2. d
3. a
4. b
5. d
6. a
7. a
8. c
9. a
10. a
11. a
12. d
13. a
14. b
15. d
16. c
17. b
18. b
19. b
20. d
21. a
22. a
23. c
24. b
25. d
26. c
27. a
28. c
29. b
30. d

Scanned with OKEN Scanner

TESTUL GRILĂ 16

1. a
2. b
3. a
4. b
5. d
6. c
7. a
8. c
9. b
10. b
11. c
12. b
13. c
14. b
15. d
16. a
17. a
18. b
19. c
20. c
21. d
22. d
23. b
24. a
25. b
26. c
27. d
28. a
29. c
30. a

Scanned with OKEN Scanner

NAGY, RODICA, *Determinare completivă și determinare circumstanțială în limba română*, Ed. Univ. Suceava, 2002.
NAGY, RODICA, *Sintaxa limbii române actuale. Unități, raporturi și funcții*, Ed. Inst. European, Iași, 2005.
NEAMȚU, G. G., *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, EȘE, Timișoara, 2006.
NEAMȚU, G. G., *Teoria și practica analizei gramaticale*, Ed. Excelsior, Cluj-Napoca, 1999.
NICOLESCU, AUREL, *Probleme de analiză a frazei*, EȘ, Buc., 1969.
NICOLESCU, AUREL, *Probleme de sintaxă a propoziției*, EȘ, Buc., 1970.
PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Teorie și analiză gramaticală*, ediția a II-a, Ed. Coresi, Buc., 1994.
PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, Ed. Humanitas, Buc., 2003.
PITIRICIU, SILVIA, *Abrevierile în limba română*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2004.
POP, GH., *Morfologia limbii române. Structuri și sistem*, Cluj-Napoca, 1998.
POP, GH., *Sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, 1999.
POPUȘOI, CAROLINA, *Structuri sintactice ale limbii române cu element predicativ suplimentar*, Buc., 2002.
SALA, MARIUS, *De la latină la română*, Ed. Univers Enciclopedic, Buc., 1998.
SALA, MARIUS, *Introducere în etimologia limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, Buc., 1999.
SALA, MARIUS (coordonator), *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, EȘE, Buc., 1988.
SALA, MARIUS (coordonator), *Enciclopedia limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, Buc., 2001.
SÂRBU, RICHARD, *Antonimia lexicală în limba română*, Ed. Facla, Timișoara, 1977.
SECRIERU, MIHAELA, *Cumulul de funcții sintactice (elementul predicativ suplimentar) în limba română*, Ed. Univ. A. I. Cuza, Iași, 2001.
SECRIERU, MIHAELA, *Nivelul sintactic al limbii române*, Iași, 2007.
Studii de gramatică și de formare a cuvintelor. În memoria Mioarei Avram, Coord. acad. MARIUS SALA, EA, Buc., 2006.
ȘERBAN, VASILE, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, EDP, Buc., 1970.
ȘERBAN, VASILE, EVSEEV, IVAN, *Vocabularul românesc contemporan*, Ed. Facla, Timișoara, 1978.
URITESCU, DORIN, D., *Pleonasmul în limba română. Categorizare, exemplificări, analize, structuri morfo-sintactice preferențiale*, Ed. Vic All, Buc., 2006.
VINȚELER, ONUFRIE, *Probleme de sinonimie*, EȘE, Buc., 1983.
VRĂJITORU, A., *Interferențe categoriale la substantivele românești*, Ed. Vasiliana '98, Iași, 1999.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Abrevieri	7
Fonetica	**11**
Sunet. Literă. Alfabet	12
Vocale. Semivocale. Consoane	16
Diftong. Triftong. Hiat	19
Accentul	22
Silaba	26
Despărțirea cuvintelor în silabe	28
Vocabularul	**31**
Structura vocabularului	32
Îmbogățirea vocabularului	41
Familia lexicală	55
Cuvinte monosemantice și polisemantice	58
Sinonimele	61
Omonimele	66
Antonimele	68
Paronimele	70
Pleonasmul	73
Morfologia	**75**
Substantivul	76
Articolul	86
Adjectivul	90
Pronumele	96
Numeralul	112
Verbul	118
Adverbul	134
Prepoziția	141
Conjuncția	144
Interjecția	149
Analiza morfologică	**152**
Analiza morfologică	153

Scanned with OKEN Scanner

Sintaxa propoziției și a frazei **158**
Subiectul 159
Propoziția subordonată subiectivă 165
Predicatul 170
Propoziția subordonată predicativă 179
Atributul 184
Atribut pronominal anticipat 189
Propoziția subordonată atributivă 191
Complementul direct 197
Complementul direct secundar 201
Propoziția subordonată completivă directă 203
Propoziția subordonată completivă directă secundară 206
Complementul indirect 208
Complementul indirect prepozițional 211
Propoziția subordonată completivă indirectă 214
Propoziția completivă indirectă prepozițională 216
Complementul de agent 219
Propoziția subordonată completivă de agent 222
Complementul circumstanțial de loc 224
Propoziția subordonată circumstanțială de loc 227
Complementul circumstanțial de timp 229
Propoziția subordonată circumstanțială de timp 232
Complementul circumstanțial de mod 237
Complementul de mod comparativ 240
Propoziția subordonată circumstanțială de mod 243
Propoziția subordonată de mod comparativă 245
Complementul circumstanțial de cauză 248
Propoziția subordonată circumstanțială de cauză 251
Complementul circumstanțial de scop 254
Propoziția subordonată circumstanțială de scop 256
Complementul circumstanțial condițional 259
Propoziția subordonată circumstanțială condițională 261
Complementul circumstanțial concesiv 264
Propoziția subordonată circumstanțială concesivă 266
Complementul circumstanțial consecutiv 269
Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă 271

Scanned with OKEN Scanner

Părți de propoziție și propoziții subordonate studiate în liceu și în învățământul superior **274**
Complementul circumstanțial sociativ 275
Propoziția subordonată circumstanțială sociativă 279
Complementul circumstanțial instrumental 281
Propoziția subordonată circumstanțială instrumentală 284
Complementul circumstanțial de relație 286
Propoziția subordonată circumstanțială de relație 290
Complementul circumstanțial opozițional 292
Propoziția subordonată circumstanțială opozițională 295
Complementul circumstanțial cumulativ 298
Propoziția subordonată circumstanțială cumulativă 301
Complementul circumstanțial de excepție 304
Propoziția subordonată circumstanțială de excepție 308
Elementul predicativ suplimentar 311
Propoziția subordonată predicativă suplimentară 316
Analiza sintactică a propoziției și a frazei **319**
Analiza sintactică a propoziției 320
Analiza sintactică a frazei 324
Teste de analiză complexă (1-25) **335**
Teste grilă (1-16) **342**
Rezolvarea aplicațiilor și a testelor **389**
Fonetică 390
Vocabularul 395
Morfologia 404
Sintaxa propoziției și a frazei 417
Rezolvarea testelor de analiză complexă 445
Rezolvarea testelor grilă 469
Bibliografie selectivă **474**

Scanned with OKEN Scanner

Editat cu sprijinul
Autorității Naționale pentru
Cercetare Științifică

„Domeniul cultivat cu deosebită pasiune de Alexandru Metea a fost cel al gramaticii românești. Studiul sistematic al structurii gramaticale a limbii române s-a concretizat în opt volume; de remarcat felul în care îmbină teoria cu practica analizei gramaticale. Amintesc, în primul rând, titlurile care au avut două ediții:

Limba română. Sinteze, scheme și exerciții, 1994;
Limba română. 111 modele și teste rezolvate de analiză gramaticală, 1998;
Compendiu de limba română, 1995;
Limba română de la A la Z, 1998;
Limba română esențială, 2001.

Chiar și limba celor mai importanți scriitori români a fost urmărită, din această perspectivă, în două volume bine cunoscute:

Ion Creangă. Expresivitatea structurilor sintactice, 2000 și
Mihai Eminescu. Expresia artistică a motivelor folclorice, 2000."

Acad. **Marius Sala**, *Un slujitor al gramaticii românești, în Portrete*, 2007

„Cartea de față reprezintă ceea ce a fost în intenția autorului: o cale de mijloc între un tratat academic, un curs universitar și un manual pentru învățământul preuniversitar, adică un ghid practic prin care elevii, studenții, învățătorii și profesorii își pot lărgi și consolida cunoștințele despre limba română de azi."

Prof. univ. dr. **Alexandru Metea**

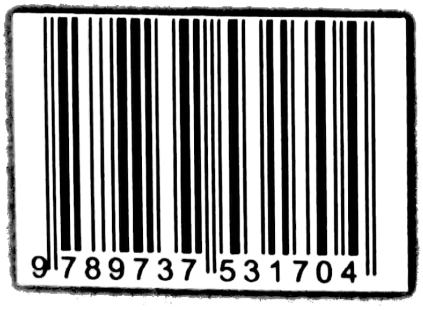

ISBN 978-973-753-170-4

Scanned with OKEN Scanner